

รายงานการวิจัย
"พิทักษ์โลกเสรี": คำอธิบายและการจัดการความจริงในการดำเนินนโยบาย
ต่างประเทศของไทยในกรณีสงครามเวียดนาม

ดร. พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ฝ่ายสนับสนุนการวิจัยด้านความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนา
ตุลาคม 2545

บทคัดย่อ

นับแต่จอมพล ป. พายประเทศเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโลกเสรีด้วยการประกาศรับรองรัฐบาลเผ่าได้ของ เวียดนามได้ รัฐบาลได้เริ่มรณรงค์เรื่องคอมมิวนิสต์ต่างชาติบุกตลอดมาเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับหน้าที่ "พิทักษ์โลกเสรี" ของตน กระแสเชิดชูโลกเสรี-ต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ถูกสร้างสรรค์ด้วยวาทกรรมที่สร้างความรู้สึกถูกเกลียดชังต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน โดยเฉพาะเวียดนามและจีนคอมมิวนิสต์ได้ถูกทำให้กลายเป็นคนป่า สัตว์ร้าย โจรทมิฬที่โหดเหี้ยม ไร้อารยธรรม ไร้ใจไม่ได้ ฯลฯ ขณะที่ฝ่าย โลกเสรีคือผู้พิทักษ์สันติภาพและเสรีภาพของโลก กระบวนการทำลายความเป็นมนุษย์ (dehumanization) ของฝ่ายตรงข้ามได้กลายเป็นเหตุผลอันชอบธรรมที่รองรับการใช้ความรุนแรงที่ยิ่งกว่าในการจัดการกับฝ่าย ศัตรู และที่สำคัญ "ความจริง" ที่ถูกสร้างโดยรัฐบาลและระบบราชการในยุคนี้ยังได้รับการสนับสนุนจาก สถาบันหลักของชาติและสื่อมวลชนไทยอย่างกว้างขวาง ซึ่งให้เห็นถึงความสำเร็จของการจัดการความจริง ของรัฐบาลได้เป็นอย่างดี

กระบวนการต่อต้านนโยบายโลกเสรีได้เริ่มขึ้นนับแต่ต้นทศวรรษ 2490 โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยอยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวดังกล่าว แต่ต้องหยุดชะงักลงหลังการขึ้นมามีอำนาจของรัฐบาล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในต้นทศวรรษ 2510 อันเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยได้เข้าสู่สงครามเวียดนามอย่างเต็มตัวแล้ว เริ่มมีปฏิกิริยาต่อต้านสงครามเวียดนาม-จักรวรรดินิยมอเมริกันเกิดขึ้น โดยเริ่มต้นจากปัญญาชนไทยกลุ่มเล็กๆ และค่อยๆ ขยายตัวเข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัย พวกเขาได้ช่วยกันเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสงครามเวียดนาม กระแสต่อต้านได้พัฒนาใหญ่โตต่อมาที่รัฐบาลหลัง 14 ตุลาคม 2516 จำต้องรับฟัง อย่างไรก็ตาม เมื่อขบวนการนักศึกษาหลัง 14 ตุลาได้ถือเอาระกิจขับไล่ฐานทัพอเมริกาออกจากประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การปฏิวัติสังคมนิยม สงครามเวียดนามและการดำรงอยู่ของฐานทัพได้ถูกอธิบายใหม่ด้วยกรอบทฤษฎีลัทธิเหมาอิสต์ ฉะนั้น ขณะที่การต่อต้านคอมมิวนิสต์ของฝ่ายรัฐเป็นการปลุกกระแส ชาตินิยมที่อิงอยู่กับอเมริกา ขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนามเป็นกระแสชาตินิยมที่อิงอยู่กับลัทธิ เหมาอิสต์

ท่ามกลางบรรยากาศการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาที่รุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะนับแต่กลางปี 2518 ผู้นำฝ่ายขวาได้ใช้ประเด็นฐานทัพอเมริกามาใช้เพื่อทำลายขบวนการนักศึกษา พวกเขาไม่เพียงสร้างเรื่องเท็จเกี่ยวกับความสำคัญของฐานทัพอเมริกาต่อความมั่นคงของไทยขึ้นมา แต่ยังกล่าวหาว่าการขับไล่ฐานทัพของนักศึกษามีจุดประสงค์เพื่อต้องการปูทางให้เวียดนามเข้ายึดครองประเทศไทย นักศึกษาถูกกล่าวหาว่าเป็นญวนหรือสมุนญวน พร้อมๆ กับการโหมกระพือข่าวลือเรื่องกองกำลังเวียดนามกำลังแทรกซึมเข้าสู่ประเทศไทย ขณะเดียวกัน ชาวนวนอพยพในภาคอีสานก็ได้กลายเป็นเหยื่อของความ รุนแรง อันเป็นส่วนหนึ่งการปลุกกระดมให้เกิดความเกลียดชังเวียดนามและขบวนการนักศึกษา กล่าวได้ว่า วาทกรรมแห่งความเกลียดชังเวียดนามที่สร้างขึ้นในยุคของสงครามเวียดนามได้กลายมาเป็นอาวุธสำคัญใน การปราบปรามคนในชาติเดียวกัน

Abstract

After Field Marshall Phibunsongkhram had decided to side with the “Free World” under the leadership of the United States, his government then faced widespread opposition, behind which was the Communist Party of Thailand (CPT). To counter such movements, the government launched the anti-communist propaganda and laws in order to legitimize its Free World policy and at the same time to suppress its opponents.

This was the prelude to Thailand’s extensive involvement in the Vietnam War in the following decades. Between the mid-1960s and early-1970s, Thailand allowed the use of its airbases for the US aerial bombardments in Northern Vietnam, Laos and Cambodia. The Thanom-Prapat government also sent troops to fight in Vietnam. The government justified its “defending the Free World” duties by propagandizing the communist invasion and the pro-Free-World campaign, which followed by the use of hatred discourses against its neighboring Indochinese countries. The Vietnamese and Chinese in particular were portrayed as loathsome beast, uncivilized, untrustworthy and inhumane, who wanted to conquer Thailand, while Thailand as the Free World agent was the defender of world peace and freedom. The dehumanization process was the legitimate basis for Thailand to employ violence against its neighbors. Such constructed “truth” was supported by the nation’s important institutions but also widely praised by the Thai press. This overwhelming support proved the success of the government’s truth management.

In the late 1960s when Thailand was participating full-scale involvement in the Vietnam War, however, began the anti-Vietnam War, anti-American Imperialism movements. Initiated by a small group of intellectuals and later spreaded into the universities. They challenged the legitimacy of the Vietnam War policy and questioned the nation’s dignity and sovereignty on Thailand being the US military bases to invade its neighboring countries. Anti-Vietnam-War activities had become so widespread and so influential that even the post-October 14, 1973 governments had to acknowledge the movement’s demands. However, after the October 1973 incident, the expulsion of the US military bases campaign become part of socialist revolution strategy embraced by the increasingly radical student movement. While the Thai state allied with the American in stirring up nationalism against the alien threat, the left employed the Chinese-model of Maoism to form nationalism discourse against the American and Thai states.

In the midst of confrontation between the rightists and the leftists, right-wing leaders began to exploit the US military base issue to counter and subsequently destroy the student movements. The former not only built up lies on the importance of US bases to Thailand’s national security but also accused the students’ anti-US bases campaign of an assistance to Vietnamese invasion of Thailand. The right-wing, on the one hand, repeatedly stated that the students were either Vietnamese or Vietnamese supporters and, on the other hand, sent out rumors that Vietnamese troops had penetrated the country. At this time, Vietnamese refugees in the northeast region became the victims of violence, an outcome of hatred campaign against the Vietnamese and students. The right-wing, in other words, employed the Vietnamese-hatred discourse as a weapon to suppress the people of the same nation.

ด้วยความขอบคุณ

งานวิจัยชิ้นนี้คงไม่มีทางสำเร็จเป็นรูปเป็นร่างได้หากผู้เขียนมิได้รับความช่วยเหลืออย่างมากมาจากคุณประจักษ์ ก้องกีรติ ที่กรุณาค้นหาข้อมูลเกือบทั้งหมดและยังเป็นธุระดำเนินการเรื่องต่างๆ ให้กับผู้เขียนอีกด้วย คุณธนาพล อิวสกุล เป็นอีกท่านหนึ่งที่ได้เคยช่วยสืบค้นเอกสารต่าง ๆ ให้กับผู้เขียน

หากไม่ใช่ด้วยแรงกระตุ้นของอาจารย์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ มิให้ผู้เขียนละทิ้งงานวิจัยนี้เสียตั้งแต่ยังมีได้ลงมือ ผู้เขียนก็คงสูญเสียโอกาสที่จะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากการทำวิจัยนี้

อาจารย์สมบัติ จันทรวงศ์ และคุณวิกิจ สุขสำราญ ได้กรุณาเป็นธุระประสานงานให้กับนักวิจัยในโครงการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยกรุณาช่วยอุดหนุนทางการเงินให้กับการทำงานครั้งนี้

ขอขอบคุณสำหรับความเห็นและข้อเสนอแนะอันมีค่าที่ได้รับจากเพื่อนและท่านอาจารย์เหล่านี้: เกษียร เตชะพีระ, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ธงชัย วินิจจะกุล, ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, สมบัติ จันทรวงศ์, สุรชาติ บำรุงสุข และสุคทัย นิตติ ภวัชรพันธุ์ ผู้ให้ทั้งคำวิจารณ์ กำลังใจ และคอยหาหนังสือให้อ่าน

ข้อบกพร่องใด ๆ ที่ย่อมต้องมีอยู่ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

บทคัดย่อ	i
Abstract	ii
กิตติกรรมประกาศ	iii
บทนำ	1
- ความสำคัญของสงครามเวียดนาม	2
- ประเทศไทยในสงครามเวียดนาม	3
- ถนนไฮเวย์และฐานทัพ	7
- กลไกพิทักษ์โลกเสรี	11
- วิถีวิทยา: คนป่ากับความรุนแรงอันน่าสะพึงกลัว	15
- ขอบเขตการวิจัย	17
บทที่ 1: โลกเสรีปะทะคนป่า	19
- แนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับคอมมิวนิสต์	19
- เวียดนามที่น่าสะพึงกลัว	22
- คอมมิวนิสต์มาแล้ว!	26
- สงครามเพื่อโลกเสรี	31
- การจัดการความจริงกรณีฐานทัพ	32
- การจัดการความจริงกรณี"นักรบจางฮงฮัก"	40
- บทบาทของสื่อมวลชน	43
บทที่ 2: ขบวนการต่อต้านโลกเสรี	50
- ไทยกึ่งเมืองขึ้นอเมริกา	50
- จากหอคองซาซัง	55
- สู่การเคลื่อนไหวมวลชน	61
บทที่ 3: คอมมิวนิสต์มหามิตร?	68
- แง่ก๊โกโฮม	68
- สงครามที่ไร้ประโยชน์	70
- จีน: โจรกลับใจ	72
- เวียดนาม: โจรเหิมเกริม	76
บทที่ 4: จากสงครามเวียดนามสู่ 6 ตุลา	80
- ฐานทัพและกำลังทหารสหรัฐฯหลังปี 2516	80
- ขวาทิฆาตซ้ำ: ฐานทัพกับภัยฉุฉวน	81

- การสร้าง "ความจริง"กรณีค่ายรามสูร-เกาะคา	88
- เวียดนามอพยพ: บททดสอบวาทกรรมแห่งความเกลียดชัง	91
- พระราชดำรัส 2517-2519	95
- ถ้วนหลง	102
บทส่งท้าย	103
- "ความจริง" ที่เหลืออยู่	103
บรรณานุกรม	106

บทนำ

"Either you are with us or you are with the terrorists." (หากท่านไม่เป็นพวกเรา ท่านก็เป็นพวกผู้ก่อการร้าย) คำกล่าวของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ต่อสภาของเกรส ในปลายเดือนกันยายน 2544 ไม่นานหลังโศกนาฏกรรม 11 กันยายน คือข้อเสนอที่อเมริกากำลังบังคับให้กับประชาคมโลกต้องเลือก เป็นข้อเสนอที่ถูกหยิบยื่นให้ด้วยท่าทีข่มขู่ของมหาอำนาจที่มีความหมายชัดเจนว่าหากประเทศอื่นๆ ไม่สนับสนุนอเมริกาก็เท่ากับเป็นศัตรูของอเมริกา สำหรับวอชิงตัน โลกทุกวันนี้มีแค่สองฝ่ายเท่านั้น คือ ฝ่ายต่อต้านการก่อการร้ายกับฝ่ายผู้ก่อการร้าย หรือระหว่างคุณธรรม (the good) กับความชั่วร้าย (the evil) นั่นเอง ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริง การใช้ความรุนแรงอันน่าสะพรึงกลัว (terror) ให้กับฝ่ายตรงข้ามนั้นถูกใช้ เป็นอาวุธทางการเมืองของอเมริกาตลอดมาอย่างน้อยนับตั้งแต่ยุคสงครามเย็น ที่สำคัญก็คือ ท่ามกลางความ เชื่อที่ว่า ทุกวันนี้เรามีเสรีภาพทางข่าวสารข้อมูลอย่างเต็มที่ ผู้คนจำนวนมากดูเหมือนจะคิดว่าตนเข้าใจดีว่า การก่อการร้าย (terrorism) คืออะไร ทั้ง ๆ ที่นักสังคมศาสตร์ตะวันตกต่างยอมรับว่ายากที่จะให้คำจำกัดความ (definition) ที่สามารถครอบคลุมการก่อการร้ายที่มีความหลากหลายรูปแบบวิธีการและสาเหตุที่เกิดขึ้น ตลอดช่วงประวัติศาสตร์ได้ กระนั้นก็ตาม ความพยายามที่จะอธิบายถึงที่มาของความรุนแรง ของความ คับแค้นใจของผู้ก่อความรุนแรง กลับถูกปฏิเสธไม่ให้มีที่ทางสาธารณะ ด้วยเกรงว่าคำอธิบายจะเท่ากับเป็น การสร้างความชอบธรรมและความเห็นอกเห็นใจแก่ผู้ก่อความรุนแรงในที่สุด และเมื่อปราศจากคำเข้าใจถึง ที่มาของความรุนแรง ความหมายของการก่อการร้ายและผู้ก่อการร้ายจึงวนเวียนอยู่กับคนและภาษากลุ่มหนึ่ง เท่านั้น เช่น โลกอิสลาม, ชาวมุสลิม, อิรัก, อิหร่าน, ปาเลสไตน์, การปะทะทางอารยธรรม ระหว่างโลกอาหรับกับตะวันตก, การปะทะกันของอิสลามกับคริสเตียน เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริง ทางประวัติศาสตร์ อย่างน้อยนับจากยุคอาณานิคม โลกตะวันตกคือผู้ที่ใช้ความรุนแรงอันน่าสะพรึงกลัวเป็น อาวุธทางการเมืองเพื่อเข้าปกครอง กดขี่ ปรามปรามผู้คนในส่วนอื่น ๆ ของโลกมากที่สุด ดังที่เอดเวิร์ด ซาอิดชี้ว่านโยบายการใช้การก่อการร้ายในฐานะแนวคิดรวบยอด (totalizing concept) ถูกริเริ่มขึ้นโดย อิสราเอลนับแต่กลางทศวรรษ 1970 (ราวกลาง 2510) เพื่อใช้สำหรับเข่นปายให้กับปฏิบัติการทุกอย่างของ ปาเลสไตน์ที่มุ่งต่อต้านการยึดครองของอิสราเอล โดยเป็นการเดินตามรอยเท้าของนักล่าอาณานิคมฝรั่งเศส ในอัลจีเรียและอเมริกาในสงครามเวียดนามนั่นเอง¹ ทั้งนี้ การเมืองโลกทุกวันนี้จึงดูไม่ต่างจากยุคสงครามเย็น เท่าไรนัก ที่โลกถูกแบ่งออกเป็นสองขั้วระหว่างสิ่งที่เรียกว่า "โลกเสรี" กับ "โลกคอมมิวนิสต์" ความเป็น กลาง การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เป็นสิ่งที่แทบจะเป็นไปไม่ได้เอาเสียเลย ดังที่ นักวิชาการตะวันตกชื่อดังที่ศึกษา ในเรื่องพัฒนาการของการต่อต้านการก่อการร้ายสรุปว่าการโหมประโคมเรื่องการก่อการร้าย (terrorism) โดย โลกตะวันตกก็เป็นเพียงอีกรูปแบบหนึ่งของโรคกลัวภัยแดงในยุคสงครามเย็นนั่นเอง² การศึกษากระบวนการ การสร้างความจริงเกี่ยวกับสงครามเวียดนามอันเป็นจุดสุดยอดความขัดแย้งในยุคสงครามเย็นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในห้วง

¹ Edward W. Said, "Identity, Negation and Violence," *New Left Review*, 171, (September/October 1988), pp. 46-62.

² Noam Chomsky, *The Culture of Terrorism*, London: Pluto Press, 1988.

บรรยากาศที่โลกบอบอวลไปด้วยการใช้การก่อการร้าย ผู้คนในยุคนั้นถูกโหมกระหน่ำด้วย เรื่องราวของการก่อการร้ายและภัยคุกคามที่นับวันรอที่จะเกิดขึ้นอยู่ทุกคำเข้านี้ ในด้านหนึ่ง น่าจะช่วยให้ เราย้อนกลับไปเข้าใจบรรยากาศของสงครามโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda war) ในยุคสงครามเวียดนาม ได้ดีขึ้น แม้ว่าในยุคนั้นพลังอำนาจของสื่อสารมวลชนจะยังมิได้แพร่กระจายมากเท่ากับปัจจุบันก็ตาม และ ในอีกด้านหนึ่ง ก็จะช่วยให้เราพิจารณาการโฆษณาชวนเชื่อต่อต้านการก่อการร้ายที่ดำเนินไปปัจจุบัน ได้ดีขึ้น

ความสำคัญของ "สงครามเวียดนาม"

ความขัดแย้งระหว่างรัฐไทยและเวียดนามมีรากเง้าที่ต่อเนื่องมายาวนานนับแต่สมัยกรุงธนบุรีที่ว่าได้เกิดจากสองฝ่ายพยายามแข่งขันครองความเป็นเจ้าเหนืออาณาจักรที่อ่อนแอกว่า คือ ลาว และกัมพูชา บางครั้งความขัดแย้งได้บานปลายไปสู่การทำสงครามระหว่างกัน ดังเช่นกรณีสงคราม 14 ปีในกัมพูชา ระหว่างปี พ.ศ. 2333-2347 ซึ่งตรงกับรัชกาลที่ 3 ของไทย แต่กระนั้นก็เป็นการทำสงครามในดินแดน ของรัฐที่สามโดยมีเจ้า-ขุนนางของเขมรเป็นตัวแทนของแต่ละฝ่าย การส่งกำลังพลเข้าสู่กัมพูชาของแต่ละ ฝ่ายจึงเป็นเสมือนการช่วยเหลือกลุ่มการเมืองในเขมรโดยอ้างว่าถูกรังแกข่มขู่ ไม่เคยมีสักครั้งเดียวที่รัฐไทย หรือเวียดนามจะส่งกำลังรบของตนเข้าสู่ดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่งโดยตรง สงครามเวียดนามจึงเป็นครั้งแรก ในประวัติศาสตร์ที่ไทยได้ส่งกำลังพลของตนเข้าไปทำการรบถึงในดินแดนของเวียดนาม และประการ สำคัญไทยได้กลายเป็นฐานทัพสำหรับส่งเครื่องบินรบของอเมริกันไปโจมตีเวียดนามเหนือ จึงน่าจะกล่าว ได้ว่านี่เป็นครั้งแรกที่ไทยทำสงครามโดยตรงกับเวียดนาม แม้ว่าจะไม่เคยมีการประกาศอย่างเป็นทางการและ ได้รับการปฏิเสธโดยผู้นำไทยตลอดมาก็ตาม นอกเหนือจากนี้ ด้วยเหตุที่สงครามเวียดนามหาได้จำกัดขอบ เขตอยู่แต่ในดินแดนของเวียดนามเท่านั้น แต่ได้กระจายครอบคลุมจากเวียดนามเหนือเข้าสู่ลาวตาม "เส้นทางโฮจิมินห์" (อันเป็นเส้นทางลำเลียงยุทธปัจจัยและทหารจากเวียดนามเหนือสู่เวียดนามใต้โดยผ่าน เข้าไปทางใต้ของลาว เดิมมีความกว้างเพียงเมตรเดียว แต่ต่อมาขยายให้กว้างพอที่รถบรรทุกจะวิ่งได้) และ ภาคตะวันออกเฉียงของกัมพูชาด้วย เป็นสงครามที่ทั้งความหายนะทั้งทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองและสิ่งแวดล้อม ล้อมให้กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมากที่สุด ที่ร่องรอยของสงครามดังกล่าวยังคงปรากฏให้เห็นได้จนถึง ปัจจุบัน ประมาณว่าร้อยละ 80 ของปฏิบัติการ โจมตีทางอากาศต่อเวียดนามถูกส่งออกไปจากฐานทัพในไทย ในช่วงเวลาดังแต่ปี 2508 ถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2511 ซึ่งสหรัฐฯประกาศหยุดโจมตีเวียดนามเหนือชั่วคราว คาดว่าเครื่องบินรบจากฐานทัพที่โคราชและดากลิ (ไม่นับจากฐานทัพอื่น ๆ) บินไปทิ้งระเบิดในเวียดนาม เหนือถึง 90,000 ตัน, เฉพาะในปี 2512 เพียงปีเดียว ฐานทัพในไทยถูกใช้ในปฏิบัติการทิ้งระเบิดในลาว มากกว่า 90,000 ครั้ง³ และระเบิดที่ทิ้งในกัมพูชาแห่งเดียวมีปริมาณมากกว่า 1 แสนตัน ฉะนั้น หาก เพื่อนบ้านของไทยยังคงมีบาดแผลและความทรงจำอันเลวร้ายเกี่ยวกับไทยหลงเหลืออยู่ สงครามเวียดนาม ย่อมต้องเป็นต้นตอที่สำคัญยิ่งของความรู้สึกเหล่านั้นอย่างไม่ต้องสงสัย มันจึงเป็นสงครามที่ส่งผลกระทบ อย่างมากต่อความสัมพันธ์ยุคใหม่ระหว่าง

³ Randolph, R. Sean, *The United States and Thailand: Alliance and Dynamics, 1950-1985*. Berkeley: Institute of East Asian Studies, University of California, 1986, pp. 54-55.

ประเทศไทยกับอินโดจีน กระนั้นก็ตาม บทบาทที่สำคัญยิ่งของ ไทยในสงครามเวียดนามกลับไม่ใช่หัวข้อที่ นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยให้ความสนใจแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนจำเป็นต้องย้ำในที่นี้ว่าเป้าหมายของงานศึกษาวิจัยชิ้นนี้มีได้อยู่ที่การศึกษา พัฒนาการว่าด้วยบทบาทของไทยในสงครามเวียดนาม หรือเป็นการศึกษาหาความจริง (truth) เกี่ยวกับ สงครามเวียดนาม แต่เป็นความพยายามเริ่มต้นที่จะเข้าใจทัศนคติ จุดยืน และมุมมองของไทยที่มีต่อ สงครามเวียดนามและบทบาทของตน ด้วยการพิจารณาคำอธิบายและวิธีการจัดการและสร้าง "ความจริง" ของรัฐไทยในกรณีดังกล่าว กล่าวคือ รัฐบาลไทยได้ใช้วิธีการและเหตุผลชนิดใดที่ทำให้ประชาชนยอมรับ และคล้อยตามนโยบายโลกเสรีของตน อะไรคือ "ความจริง" เกี่ยวกับสงครามเวียดนามที่ถูกนำเสนอโดย รัฐบาลไทย เป็นความพยายามที่จะขุดลงไปที่วาทกรรมที่เป็นฐานทางอำนาจให้กับการจัดการ "ความจริง" ของ รัฐไทยในสงครามเวียดนาม ซึ่งวาทกรรมที่ถูกผลิตขึ้นมานี้อาจมีได้มี "ความจริง" รองรับเลยก็ได้ แต่มัน ได้ กลายมาเป็น "ความเป็นจริง" (reality) ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

นอกจากนี้ การเข้าร่วมสงครามเวียดนามและการหลั่งไหลของเจ้าหน้าที่ทหารอเมริกันเข้าสู่ประเทศ ไทยได้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญที่ปัญญาชนไทยหัวรุนแรงในต้นทศวรรษ 2510 หยิบยกขึ้นมาเพื่อวิพากษ์ ชนชั้นนำไทยและอเมริกา จากการเคลื่อนไหวของคนกลุ่มเล็ก ๆ ได้ถูกขยายใหญ่ขึ้นโดยเฉพาะหลังการ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 การขับไล่ฐานทัพและกองกำลังทหารสหรัฐออกจากไทย กลาย เป็นภาระกิจหลักอันหนึ่งของขบวนการนักศึกษา จึงน่าสนใจว่าฝ่ายคัดค้านได้ใช้กระบวนการและคำ อธิบาย ชนิดใดในการต่อสู้กับ "ความจริง" ที่กลายมาเป็นอุดมการกระแสหลักของสังคมไทยในขณะนั้น

แต่ก่อนที่จะเข้าสู่หัวข้อทฤษฎีและวิธีวิทยา (methodology) ผู้เขียนเห็นว่าการให้รายละเอียดที่มากขึ้น เกี่ยวกับบทบาทของไทยในสงครามเวียดนามเป็นสิ่งที่จำเป็นไม่น้อย

ประเทศไทยในสงครามเวียดนาม

สงครามเวียดนามเป็นผลพวงโดยตรงของสงครามเย็นระหว่างโลกทุนนิยมกับโลกคอมมิวนิสต์ โดยขยายตัวเข้าสู่เอเชียเมื่อคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตงสามารถยึดอำนาจในจีนได้สำเร็จในปี 2492 และเริ่มให้การสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆในเอเชีย ขณะเดียวกัน ในอินโดจีน ฝรั่งเศสกำลังเผชิญกับขบวนการเรียกร้องเอกราชที่เข้มแข็งมากขึ้นโดยเฉพาะในเวียดนาม ผู้นำของสหรัฐฯ ในขณะนั้นคือประธานาธิบดีทรูแมน เห็นว่าเอกราชสำหรับเวียดนามหมายถึงชัยชนะของคอมมิวนิสต์ การ สูญเสียเวียดนามจะนำไปสู่การสูญเสียพื้นที่อื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้กับคอมมิวนิสต์ในที่สุด ทัศนะเช่นนี้วางอยู่บนกรอบทฤษฎีโดมิโน (the Domino Theory) ที่กำหนดยุทธศาสตร์โลกของวอชิงตัน ใน ยุคสงครามเย็น อเมริกาเริ่มพาตัวเองเข้าสู่ความขัดแย้งในอินโดจีนในปี 2493 หลังจากเห็นว่าขบวนการ เวียดนามินห์ภายใต้การนำของโฮจิมินห์เริ่มมีความสัมพันธ์กับโลกคอมมิวนิสต์ วอชิงตันจึงประกาศสนับสนุน การ ยึดครองอินโดจีนของฝรั่งเศสและส่งความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารให้กับฝรั่งเศสในเวียดนาม⁴

⁴ Ibid. p. 12.

นับจากเดือนมกราคม 2496 วิกฤติการณ์ในอินโดจีนได้ทวีความตึงเครียดมากขึ้น กองกำลัง เวียดนามสามารถยึดครองพื้นที่มากกว่าสองในสามในเวียดนามเหนือและบริเวณชายฝั่งทะเลเกือบทั้งหมด ของภาคกลางและภาคใต้ พวกเวียดนามก็ยังรุกเข้าไปทำสงครามกับฝรั่งเศสถึงหลวงพระบาง และในปลายปี เดียวกันนั้น กำลังของขบวนการคอมมิวนิสต์ปะเทศลาวก็เข้ายึดเมืองท่าแขก (ตรงข้ามกับนครพนม) สถานการณ์ดังกล่าวชี้ว่ายุทธศาสตร์ทางทหารของฝรั่งเศสล้มเหลวโดยสิ้นเชิง สหรัฐอเมริกาเตือนให้ฝรั่งเศส ให้มอบเอกราชแก่เวียดนามและปรับยุทธศาสตร์ทางการทหารใหม่ โดยใช้กองกำลังของชาวเวียดนามเป็น หลักในการต่อสู้กับพวกเวียดนาม⁵ เพราะการดำรงอยู่ของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสยิ่งทำให้ฝ่ายเวียดนามได้ รับการสนับสนุนจากชาวเวียดนามในฐานะกองทัพต่อสู้เพื่อเอกราช อเมริกายังต้องการมีส่วนในการกำหนด ยุทธศาสตร์ทางทหารกับฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว เพราะไม่ต้องการให้อเมริกาเข้ามา มี อิทธิพลเหนืออินโดจีน วอชิงตันจึงเห็นว่าตนจะต้องเข้าไปมีบทบาทโดยตรงในอินโดจีนมากขึ้น⁶

ประเทศไทยเข้าสู่สงครามเย็นเมื่อจอมพล ป. ประกาศเข้าร่วมกับฝ่ายโลกเสรีด้วยการรับรองรัฐบาล จักรพรรดิเบาไคของเวียดนามในปีพ.ศ.2493 และสนับสนุนสหรัฐด้วยการส่งกองทหารไทยไปร่วมรบ ใน สงครามเกาหลีในปีเดียวกัน และเมื่อมีเค้าว่าฝรั่งเศสกำลังจะปราชัยในเวียดนาม สหรัฐฯได้วาง ยุทธศาสตร์ ทางทหารใหม่โดยมีไทยเป็นศูนย์กลางปฏิบัติการต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบกับในเดือนมีนาคม 2496 จีนได้ประกาศจัดตั้งรัฐไทยอิสระขึ้นในสิบสอง ปันนา ทำให้ วอชิงตันกลัวว่าจีนต้องการใช้ฐานเป็นฐานสนับสนุนการก่อการร้ายในภูมิภาค จึงยิ่งยืนยัน ความเหมาะสม ของประเทศไทย อีกทั้งรัฐบาลไทยก็เป็นรัฐเดียวในขณะนั้นที่ยินยอมพร้อมใจร่วมมือกับ ผู้นำโลกเสรีอยู่แล้ว ประเทศไทยจึงได้รับมอบหมายให้เป็นศูนย์ปฏิบัติการสงครามจิตวิทยาต่อต้าน คอมมิวนิสต์ตามแผนของ สภาความมั่นคงของสหรัฐฯ ผู้นำไทยได้ยินยอมพร้อมใจให้ประเทศไทยรับ หน้าที่เป็นพันธมิตรแนวหน้า ของโลกเสรีด้วยการให้ทหารอเมริกันจำนวนมากเข้ามาประจำในไทย, ทำอากาศยานของไทย 8 แห่งถูก ใช้เป็นฐานทัพสำหรับปฏิบัติการของอเมริกาในสงครามเวียดนาม คือ ที่สนามบินดอนเมือง, โคราษฎ, นครพนม, ดาคลี (นครสวรรค์), อุครธานี, อุบลราชธานี, อุตะเถา (ชลบุรี), และน้ำพอง (ขอนแก่น), ไทยยัง เป็นศูนย์ฝึกทหารฝ่ายขวาในลาว เวียดนาม และกัมพูชาภายใต้การ กำกับของหน่วยสืบราชการลับอเมริกา หรือ C.I.A. ตลอดจนส่งทหารไทยไปร่วมรบในเวียดนามได้ ผลประโยชน์มหาศาลในรูปของความช่วยเหลือ ด้านต่างๆ และข้ออ้างเรื่องภัยคอมมิวนิสต์จะเป็นเหตุผล สำคัญที่ผลักดันให้ผู้นำไทยนำประเทศเข้าร่วมใน สงครามที่มิได้ประกาศนี้ อเมริกาส่งกำลังทหารของตนเข้า สู่สงครามเวียดนามถึงกว่า 600,000 คน ขณะที่ กำลังทหารอเมริกันที่หลังไหลเข้าสู่มาประจำอยู่ในประเทศไทยได้ทวีจำนวนขึ้นถึง 48,000 คนในปี 2516

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอเมริกาจะทุ่มเทความช่วยเหลือให้กับฝรั่งเศส แต่ก็ไม่สามารถป้องกันความ ปราชัยของฝรั่งเศสที่เดินเป็นพุนในปี 2497 ในที่สุด ฝรั่งเศสยินยอมให้มีการประชุมที่เจนีวาในเดือน เมษายนปีเดียวกัน สนธิสัญญาเจนีวาระบุให้แบ่งเวียดนามออกเป็นสองส่วนชั่วคราวตามเส้นขนานที่ 17 ทาง

⁵ Fineman, Daniel, *A Special Relationship: the United States and Military Government in Thailand, 1947-1958*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1997, pp. 169-175.

เหนือให้อยู่ภายใต้รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (หรือ DRV) ของโฮจิมินห์ และทางใต้ของ อีก รัฐบาลหนึ่ง, บังคับให้ถอนทหารต่างชาติออกจากเวียดนามทั้งสองส่วน ยกเว้นทหารฝรั่งเศสจำนวนหนึ่ง ซึ่ง ยังคงอยู่ในเวียดนามใต้ชั่วคราว นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2499 เพื่อให้ชาวเวียดนาม คัดสินว่าจะรวมเวียดนามเป็นหนึ่งเดียวหรือไม่ อเมริกาเห็นว่าสนธิสัญญาเจนีวาเป็นความพ่ายแพ้ทาง การ เมืองของคนด้วย เพราะเชื่อว่าหากปล่อยให้มีการเลือกตั้ง ฝ่ายคอมมิวนิสต์จะต้องได้รับชัยชนะ อเมริกาจึง ปฏิเสธที่จะรับรองสนธิสัญญาฯ การถอนตัวของฝรั่งเศสจากอินโดจีนทำให้อเมริกาเร่งแสวงหา หนทางขยาย อิทธิพลของตนในภูมิภาคนี้ วอชิงตันผลักดันให้มีการประชุมที่มานิลาในเดือนกันยายน ปีเดียวกัน นำไปสู่ การก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้ (Southeast Asian Treaty Organization) ซึ่งเป็นกลไกที่รองรับการแทรกแซงทางทหารของอเมริกาในอินโดจีน ประกอบด้วย สหรัฐฯ, ไทย, ออสเตรเลีย, นิวซีแลนด์, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, ปากีสถาน, ฟิลิปปินส์ และเมื่อถึงยุคของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยุทธ ศาสตร์ใหม่ของอเมริกาก็ยังได้รับการสานต่ออย่างแข็งขัน

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ที่ทำให้ประเทศไทยเริ่มแสดงบทบาทในฐานะแนวหน้าของโลกเสรีใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หาได้เริ่มที่สมรภูมิเวียดนามในทันทีไม่ หากแต่เป็นที่ราชอาณาจักรลาว ความผัน พวน ทางการเมืองในลาวนับแต่ได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสตามสนธิสัญญาเจนีวาปี 2497 เป็นเงื่อนไขที่กระชับ ความร่วมมือในด้านต่างๆ ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาให้เหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น การเข้าไปพัวพันใน กิจ การของลาวนี้เองที่เปิดโอกาสให้ประเทศไทยได้เตรียมตัวเองทั้งในด้านการทูต การทหาร และจิต วิทยา สงครามในฐานะแนวหน้าของโลกเสรี

สถานการณ์ทางการเมืองและการทหารในเวียดนามใต้ก็ถดถอยลงอย่างรวดเร็วนับแต่เดือนธันวาคม 2503 ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้ ประกาศตั้งแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติ (the National Liberation Front) หรือที่รู้จักกันในนาม “เวียดกง” ซึ่งฮานอยได้ประกาศให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ในปีต่อมา การก่อ การร้ายในเวียดนามใต้ก็ขยายตัวอย่างรวดเร็ว หลังจากจบการเดินทางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในกลาง ปี 2504 รองประธานาธิบดีจอห์นสันได้ทำรายงานเสนอต่อรัฐบาลเคนเนดีว่า หากต้องการรักษา ไทยและ เวียดนามใต้ซึ่งเป็นโคมิโนตัวสำคัญในยุทธศาสตร์ของอเมริกาเอาไว้ สหรัฐฯจะต้องทุ่มเทความ พยายามทุก ด้านให้กับสองประเทศนี้เพื่อเป็นฐานที่มั่นในการต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้

นอกจากนี้ นับแต่ปี 2504 นอกจากเหตุการณ์ในเวียดนามใต้ที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถรุกคืบได้ อย่างรวดเร็วแล้ว เหตุการณ์โลกระหว่างปี 2503-2505 ยังมีผลต่อนโยบายทางทหารของสหรัฐฯในเวียดนาม กล่าวคือ การปฏิวัติคิวบาในปี 2503, ความล้มเหลวของสหรัฐฯในการบุกคิวบาในปี 2504 หรือที่รู้จักกันใน นาม the Bay of Pigs, และการเผชิญหน้ากับโซเวียตในกรณีเบอร์ลินในปีเดียวกัน, ตลอดจนปัญหาในลาว เหตุการณ์เหล่านี้เป็นเสมือนบททดสอบความสามารถของอเมริกาในการรับมือกับคอมมิวนิสต์ แต่กลับ สร้างความอับอายและท้าทายความน่าเชื่อถือในแสนยานุภาพของสหรัฐฯ วอชิงตันจึงจำเป็นต้องแสดง แสนยานุภาพของตนให้ปรากฏ ในเวลานั้นก็คือที่สมรภูมิเวียดนาม นับแต่กรณี the Bay of Pigs วอชิงตันได้

จัดตั้งกองกำลังพิเศษขึ้นในเวียดนาม โดยถือเป็นแนวคิดและกลไกใหม่ในการต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งในอนาคตอาจนำไปใช้กับที่อื่นๆ ได้ ฉะนั้น สงครามเวียดนามจึงเป็นบททดสอบนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์⁶

ในเดือนสิงหาคม 2507 ประธานาธิบดีจอห์นสันเสนอให้รัฐสภาอเมริกันลงมติให้อำนาจกับประธานาธิบดีที่จะระดมกลไกทั้งหลาย รวมทั้งกำลังทหารเพื่อต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มตินี้ชื่อว่า มติอ่าวตังเกี๋ย (the Tonkin Gulf Resolution) ได้เสียงรับรองอย่างท่วมท้นทั้งจากสภาล่างและ วุฒิสภา ในทางปฏิบัติ มติอ่าวตังเกี๋ยอนุญาตให้กองทัพสหรัฐฯโจมตีทางอากาศต่อเวียดนามเหนือ ด้วยข้ออ้างว่า ฐานอยุ่ให้การสนับสนุนการก่อการร้ายของพวกเวียดกงในเวียดนามใต้ ทั้งๆที่ข้อมูลของหน่วยข่าวกรอง ของสหรัฐฯชี้ว่าความสำเร็จในการสู้รบในเวียดนามใต้เป็นฝีมือของพวกเวียดกงเสียเป็นส่วนใหญ่ขณะที่ เวียดนามเหนือให้ความช่วยเหลือแก่พวกเวียดกงน้อยมาก มตินี้จึงเท่ากับเป็นการเปิดทางให้รัฐบาลอเมริกัน ขยายการทำสงครามในเวียดนามอย่างเต็มที่⁷ ในทันทีหลังการเลือกตั้งในเดือนพฤศจิกายน 2507 ประธานาธิบดีจอห์นสันได้อนุมัติแผนการขยายสงครามในเวียดนาม ซึ่งแผนการนี้แบ่งออกเป็นสองระยะด้วยกัน ระยะแรกเป็นการโจมตีทางอากาศในลาวและปฏิบัติการโจมตีลับในเวียดนามเหนือ ระยะที่สอง ขยายการโจมตีทางอากาศเข้าไปในเขตเวียดนามเหนือ ปฏิบัติการดังกล่าวรู้จักกันในนาม “ยุทธการสายฟ้าคำราม” (Operation Rolling Thunder) ซึ่งฐานทัพอากาศในไทยถูกใช้เพื่องานนี้แต่แรกเริ่ม จากเดิมที่ระบุว่ายุทธการ สายฟ้าคำรามเป็นเพียงแผนปฏิบัติการที่มีขอบเขตจำกัด แต่ยิ่งนานไป ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ยิ่งมีชัยมากขึ้น และรัฐบาลทหารเวียดนามได้ก็เปลี่ยนหน้ากันตลอดเวลา สหรัฐฯจึงยังต้องขยายปฏิบัติการทำลายล้าง เวียดกงให้หนักขึ้น จากเดิมที่ออกปฏิบัติการสัปดาห์ละ 3-4 ครั้ง ก็ค่อยๆ กลายเป็นภารกิจต่อเนื่องรายวัน แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะหยุดยั้งการรุกของฝ่ายคอมมิวนิสต์⁸ ในเดือนมีนาคม 2508 ทหารอเมริกันในเวียดนาม ได้มีเพียง 27,000 คน แต่พอถึงเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกันเพิ่มขึ้นเป็น 148,300 คน และขึ้นสูงสุดใน เดือนมีนาคม 2512 เป็น 541,000 คน

⁶ Kolko, Gabriel, *Vietnam: Anatomy of War 1940-1975*. London, Allen&Unwin, 1985, pp. 112-113.

⁷ *Ibid.* pp. 122-125.

⁸ Duiker, William J. *The Communist Road to Power in Vietnam*. Boulder: Westview Press, 1981, pp. 236-237.

ถนนไฮเวย์และฐานทัพอเมริกา⁹

การก่อสร้างถนนไฮเวย์และฐานทัพในประเทศไทยด้วยความช่วยเหลือจากอเมริกา ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งในปฏิบัติการทางทหารของอเมริกันในสงครามเวียดนามนั้นเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2497 ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าวิกฤตการณ์ในลาวที่สร้างความกังวลให้กับผู้นำไทยทำให้ความร่วมมือทางทหารระหว่างไทยกับสหรัฐฯกระชับแน่นขึ้น ความช่วยเหลือจากสหรัฐนับแต่นั้นเป็นต้นมาจึงมุ่งพัฒนาศักยภาพทางทหารของไทยมากขึ้น แม้แต่ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจก็มีเหตุผลทางยุทธศาสตร์การทหารรวมอยู่ด้วย ฉะนั้น การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างขนานใหญ่ในยุคนี้จึงมิได้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจเท่า นั้น แต่ต้องการเชื่อมโยงกรุงเทพฯเข้ากับเขตชนบท โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีชายแดนติดต่อกับอินโดจีนเพื่อรองรับปฏิบัติการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ทั้งในอินโดจีนและชนบทไทย

นับแต่ปีพ.ศ. 2497-2503 งบประมาณระบบขนส่งทางบกและอากาศมีสัดส่วนถึงร้อยละ 46.9 ของงบความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่ไทยได้รับจากสหรัฐฯ โดยยูซอม (The United State Operation Mission) ซึ่งเป็นหน่วยงานบริหารงบประมาณของสหรัฐฯในต่างประเทศ ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเกือบจะทุกโครงการสร้างถนนในไทย ผลงานชิ้นสำคัญชิ้นแรกคือ ถนนมิตรภาพ (สระบุรี-นครราชสีมา) ที่ใช้งบประมาณถึง 20 ล้านดอลลาร์ (ได้รับจากอเมริกา 13.6 ล้านดอลลาร์) เป็นถนนไฮเวย์สายแรกที่เชื่อมกรุงเทพฯ เข้ากับภาคอีสาน, ถนนไฮเวย์สายสำคัญสายที่สอง (2500-2508) คือกรุงเทพฯ-สระบุรี ที่เชื่อมเข้ากับถนนมิตรภาพ, ระหว่างปี 2498-2503 มีการสร้างถนนสายพิษณุโลก-หล่มสัก เชื่อมภาคอีสานเข้ากับภาคเหนือ, และระหว่างปี 2502-2504 ยูซอมได้ปรับปรุงเส้นทางระหว่างนครราชสีมา-หนองคาย นอกจากนี้ ได้ปรับปรุงเส้นทางรถไฟในประเทศ และขยายทางรถไฟอุดร-หนองคาย จึงเห็นได้ว่าเมื่อถึงปี 2508 ซึ่งเป็นระยะที่ไทยเข้าร่วมในสงครามเวียดนามเต็มตัว ระบบขนส่งทางบกในไทยได้ขยายเครือข่ายไปจนจดชายแดนด้านตะวันออก

ที่สำคัญไม่น้อยกว่าถนนและรถไฟคือระบบขนส่งทางอากาศ เอกสารของยูซอมระบุถึงเป้าหมายของการพัฒนาระบบขนส่งทางอากาศว่าเพื่อให้ไทยมีสนามบินทันสมัยที่เอื้อประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและการทหาร ทำหน้าที่ทั้งขนส่งในกิจการบินพลเรือนและเป็นฐานป้องกันทางอากาศสำหรับประเทศไทยเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาและซีโต้ นับแต่เมษายน 2498 ยูซอมได้เริ่มโครงการพัฒนาขยายสนามบินในไทยอย่างขนานใหญ่ (ต่อมาภาระด้านนี้ได้ยกไปให้กับจัสแม็ก) การก่อสร้างสนามบินที่โคราช, ดาคลี, อุดรธานี, อุบลราชธานี, และเชียงใหม่เสร็จสมบูรณ์ในเดือนกุมภาพันธ์ 2503 อเมริกายังช่วยติดตั้งอุปกรณ์สมัยใหม่ให้กับสนามบินที่พิษณุโลก สงขลา ภูเก็ต เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง แพร่ นครสวรรค์ แม่สอด ดาก ฯลฯ

ระบบสื่อสารโทรคมนาคมของไทยก็ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าในยุคนี้ด้วยเช่นกัน ในปี 2504 อเมริกาได้ช่วยก่อสร้างหอบังคับการบินใหม่ที่สนามบินดอนเมือง ทำให้กรุงเทพฯมีระบบควบคุมการบิน ที่ทันสมัยที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในปลายปีเดียวกันนั่นเอง ดอนเมืองก็ถูกใช้เป็นฐานปฏิบัติ การของหน่วยลาดตระเวนทางอากาศของอเมริกันในลาว ต่อมาเมื่อมีการสร้างฐานทัพอื่นๆเพิ่มขึ้น ดอนเมือง จึง

⁹ ข้อมูลเกี่ยวกับการก่อสร้างฐานทัพและโครงการสาธารณูปโภคต่างๆในบทนี้ อ้างจาก Randolph, *op.cit.* pp. 20-26, 49-66.

ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางปฏิบัติการขนส่งทางอากาศระหว่างไทยกับสหรัฐและเป็นฐานสนับสนุน-ประสานงานส่งกำลังบำรุง ในปีเดียวกัน สหรัฐฯยังได้พัฒนาฐานทัพที่ดากลิ จ. นครสวรรค์

เมื่อรัฐบาลโกลด์วอเตอร์เริ่มตระหนักว่าสถานการณ์ในเวียดนามอาจขยายเป็นสงครามขนาดใหญ่ ขณะที่ฐานทัพในเวียดนามได้ไม่สามารถขยายต่อไปได้ การขยายสงครามในเวียดนามทำให้อเมริกาต้องการฐานทัพขนาดใหญ่เพื่อรองรับปฏิบัติการทางอากาศ ซึ่งในภูมิภาคนี้ มีแต่รัฐบาลไทยเท่านั้นที่เปิดโอกาสทางการเมืองและกฎหมายให้อเมริกาเข้ามาใช้ดินแดนไทยอย่างเสรี อีกทั้งในแง่ภูมิศาสตร์ การที่ฐานทัพส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในภาคอีสาน ทำให้สะดวกกับการบินไปโจมตีเวียดนามเหนือและลาว และในแง่ของความปลอดภัย อเมริกาไม่ต้องกังวลมากนักกับการก่อวินาศกรรมเครื่องบิน ดังที่ประสบเป็นประจำในเวียดนามใต้ ในแง่เศรษฐกิจ อเมริกาสามารถประหยัดงบประมาณได้มากกว่าการบินออกจากฐานทัพที่เกาะกวม ประมาณว่า หากส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดบี-52 ออกจากไทย ในแต่ละรอบจะใช้ระยะทางน้อยลง 4,000 ไมล์ และประหยัดค่าใช้จ่ายถึง 8,000 ดอลลาร์ ฉะนั้น นับแต่ปี 2507 เป็นต้นมา เจ้าหน้าที่ทหารอเมริกันเริ่มหลั่งไหลเข้าสู่ฐานทัพในไทยอย่างรวดเร็ว ในสิ้นปี 2507 มีเจ้าหน้าที่กองทัพอากาศอเมริกัน 3,000 นาย และเครื่องบินรบ 75 ลำประจำการอยู่ในไทย ตัวเลขได้พุ่งขึ้น เป็น 45,000 คนในปี 2510

นับแต่ปี 2505 สหรัฐฯได้เริ่มพัฒนาโคราชให้เป็นฐานทัพทันสมัยที่พร้อมรบได้ทันที ในปี 2508 สหรัฐฯ ได้ติดตั้งเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เช่น รถถัง รถบรรทุก รถจี๊ป สะพาน รางรถไฟ ปืนสารพัดชนิด และกระสุนมีมูลค่าถึง 50 ล้านดอลลาร์ให้กับฐานทัพแห่งนี้ โคราชจึงเป็นทั้งคลังยุทธศาสตร์ (logistical base) และฐานบินที่สำคัญในสงครามเวียดนาม เฉพาะในปี 2508 ฐานทัพที่โคราชส่งเครื่องบินอเมริกันออกไปโจมตีฝ่ายตรงข้ามมากกว่า 10,000 ครั้ง ในช่วงเวลาเดียวกัน สหรัฐฯก็เริ่มพัฒนาฐานทัพที่นครพนมให้เป็นที่ตั้งของหน่วยสืบค้นและช่วยเหลือ (search and rescue) ในปี 2507 ฐานทัพอเมริกาก็ถือกำเนิดขึ้นที่อุดรธานี อีกแห่งหนึ่ง ทำหน้าที่หลักเช่นเดียวกับที่นครพนมรวมทั้งเป็นที่ตั้งของหน่วยลาดตระเวนทางอากาศด้วยการถ่ายภาพเป้าหมายการโจมตีและบันทึกผลการโจมตี ฐานทัพที่อุดรฯยังถูกใช้เป็นฐานฝึกปฏิบัติการทางอากาศให้กับทหารลาวฝ่ายขวา มีนักบินของไทยเข้าร่วมฝึกและปฏิบัติการจริงและสหรัฐเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในกิจกรรมลับนี้ ต่อมาเมื่อขนาดของกองกำลังอเมริกันในไทยขยายใหญ่ขึ้น วอชิงตันได้จัดตั้งกองบัญชาการกองทัพอากาศสหรัฐฯขึ้นที่อุดรธานี โดยอยู่ได้บังคับบัญชาของกองบัญชาการกองทัพอากาศที่ 7 ของสหรัฐฯในเวียดนามใต้ อุดรธานีจึงกลายเป็นศูนย์กลางควบคุมสงครามอากาศ ในไทย

ในปี 2507 รัฐบาลดอนมดแดงให้สหรัฐฯใช้ฐานทัพในไทยสำหรับหน่วยลาดตระเวนถ่ายภาพทางอากาศและปฏิบัติการสืบค้นและช่วยเหลือในลาว สถานทูตอเมริกันที่เวียงจันทน์สามารถส่งเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ที่ฐานทัพอุดรฯให้ออกปฏิบัติการได้ตลอดเวลา ต่อมาในเดือนมกราคม 2508 สหรัฐฯและรัฐบาลฝ่ายขวาลาวเริ่มปฏิบัติการร่วมทิ้งระเบิดโจมตีเส้นทางโฮจิมินห์ ฐานทัพในไทยจึงได้รับใช้ปฏิบัติการลับทั้ง

ระเบิดในลาวถี่มากขึ้น จากที่มีไม่ถึง 20 ครั้งในปี 2507 เพิ่มขึ้นเป็น 1,563 ครั้งในปี 2508, 7,316 ครั้งในปี 2509, 6,700 ครั้งในปี 2511, และมากกว่า 90,000 ครั้งในปี 2512¹⁰

และเพื่อรองรับการขยายตัวของสงครามเวียดนาม ในเดือนมกราคม 2507 ประเทศไทยก็มีฐานทัพอากาศเพิ่มขึ้นอีกแห่งที่อุบลราชธานี แค่นับ 6 เดือนแรกที่เปิดทำการฐานทัพอากาศได้ส่งเครื่องบินออกปฏิบัติการมากกว่า 10,000 เที่ยวบิน และเมื่อถึงเดือนสิงหาคม 2511 ตัวเลขได้ทะยานขึ้นมากกว่า 50,000 เที่ยวบิน และเพื่อต้อนรับป้อมปืนรบ B-52 สหรัฐฯได้ลงมือสร้างลานบินขนาด 11,000 ฟุตให้กับฐานทัพอากาศกองทัพอากาศไทยที่อุตะเถาจนเสร็จในเดือนกรกฎาคม 2509 และในปลายปี 2511 สหรัฐฯมีเครื่องบินรบประจำการอยู่ในไทย 600 ลำ กำลังทหารอเมริกันในไทยขึ้นสูงสุดในปี 2516 เป็น 48,000 นาย ต่อมาในปี 2515 สนามบินที่ อ. น้ำพอง จ.ขอนแก่น ได้รับการปรับปรุงเพื่อต้อนรับเครื่องบินไอพ่นโจมตีทิ้งระเบิด ที่ย้ายมาจากดานัง

เมื่อมีฐานทัพแล้วก็จำเป็นต้องมีสายพานป้อนยุทธปัจจัยให้กับกองทัพอากาศ สหรัฐฯลงทุนพัฒนาสัตหีบซึ่งอยู่ใกล้กับฐานทัพอากาศอุตะเถาให้เป็นท่าเรือน้ำลึกทันสมัยขนาดใหญ่ เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ท่าเรือคลองเตยที่แน่นขนัดและล่าช้า ในปี 2510 ได้สร้างถนนเชื่อมต่อสัตหีบเข้ากับถนนมิตรภาพ ทำให้การขนส่งกำลังทหารนาวิกโยธินจากสัตหีบไปยังโคราชและฐานทัพอื่นๆในภาคอีสานสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ไม่จำเป็นต้องผ่านเข้ากรุงเทพฯให้เสียเวลา

บทบาทอันสำคัญยิ่งของประเทศไทยในสงครามเวียดนามนี้ ล้วนวางอยู่บนข้อตกลงทางวาจาอย่างหลวม ๆ ระหว่างเจ้าหน้าที่อเมริกันกับผู้นำทางทหารของไทย ผู้มีบทบาทสำคัญในขณะนั้นคือ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกลาโหม(2506-2516), จอมพลประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ เสนาธิการทหาร ซึ่งแม้จะตกลงว่าฐานทัพเป็นสมบัติของรัฐบาลไทย ชูธงชาติไทยเพื่อแสดงว่ารัฐบาลไทยยังมีอธิปไตยเหนือพื้นที่บริเวณฐานทัพ, การใช้ฐานทัพแต่ละครั้งจะต้องได้รับการอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ไทย แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นสิ่งที่ไม่มี ความหมายมากนักโดยเฉพาะอย่างยิ่งนับแต่ปี 2508 ที่ปฏิบัติการโจมตีเวียดนามเหนือและลาวดำเนินไป ตลอด 24 ชั่วโมง บ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ไทยได้รับแจ้งก็หลังจากเครื่องบินกำลังจะออกจากลานบินแล้ว ผลตอบแทนที่รัฐบาลไทยได้รับจากการอนุญาตให้สหรัฐฯใช้ฐานทัพในไทยอย่างเสรี ก็คือมูลค่าความช่วยเหลือที่เพิ่มมากขึ้น ดังที่นายวิลเลียม พี. คลีเมนต์ (William P. Clement) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง กลาโหมของสหรัฐฯ แถลงต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหรัฐฯถึงเหตุผลที่ให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่ไทย เมื่อปี 2518 ว่าความช่วยเหลือช่วยให้สหรัฐฯสามารถคงสิทธิในการใช้ฐานทัพในไทยเอาไว้ซึ่งนับว่าช่วย อเมริกาประหยัดงบประมาณมากกว่าการขอเช่าจากไทย อีกทั้งการเช่าจะไม่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าการดำรง อยู่ของฐานทัพอเมริกาในไทยเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองประเทศ¹¹

¹⁰ Ibid. pp. 54-55.

¹¹ อ้างใน Randolph, *op.cit.* pp. 64, 77.

กลไกพิทักษ์โลกเสรี

ในยุคของสงครามเย็น สงครามชนิดหนึ่งที่ดำเนินควบคู่กันไปและสามารถทำให้โลกร้อนระอุได้อยู่ตลอดเวลา นับแต่สงครามโลกครั้งที่สองก็คือ สงครามโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda war) คงเป็นเพราะในยุคที่ทั้งฝ่ายโลกเสรีและคอมมิวนิสต์ต่างมีระเบิดปรมาณูจำนวนมหาศาลไว้ในครอบครองด้วยกันทั้งคู่ การตัดสินใจทำสงครามจริง ๆ อาจหมายถึงการสร้างหายนะให้กับตนเองด้วย สงครามโฆษณาชวนเชื่อจึงเป็นทางเลือกที่ปลอดภัยและดูจะสร้างประสิทธิผลได้มากที่สุด กลไกทางเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรมทั้งของรัฐและเอกชนตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ถูกระดมมาเพื่อสร้างพลังให้กับสงครามชนิดนี้ ในอังกฤษ นับตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองหรือหลังการปฏิวัติรัสเซียในปีพ.ศ.2450 (ค.ศ.1907) ละครเวทีเช่น *The Bolshevik Peril* (2462/1919) ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการนำเสนอภาพแห่งความชั่วร้ายของระบอบคอมมิวนิสต์ เช่น ความเสื่อมทรามทางเพศ, การยกเลิกการแต่งงาน, การล่มสลายของจักรวรรดิ เป็นต้น หรือละครเวทีเรื่อง *The Forcing House* ที่ผู้นำการปฏิวัติต้องยอมรับในตอนจบว่าระบอบสังคมนิยมเป็นสิ่งที่ใช้ไม่ได้ เพราะ "มันเรียกร้องให้มีคุณสมบัติที่มีอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์"¹³ หน่วยงาน Information Research Department ในสังกัดของ The British Foreign Office ที่มีสำนักงานอยู่ทั่วโลกรวมทั้งในประเทศไทย ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลต่อต้านคอมมิวนิสต์ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ นักการเมือง นักวิชาการ สหภาพแรงงาน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชน ด้วยวิธีการที่ไม่ระบุมาจากหน่วยงานของตน เพื่อหวังให้คนเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อของตนอีกต่อหนึ่ง ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับ BBC และสำนักข่าวต่างประเทศอื่น ๆ ทำให้ IRD สามารถที่จะมีอิทธิพลต่อแนวทางข่าวที่เสนอออกมา IRD ยังสนับสนุนทางการเงิน อย่างลับ ๆ ในการพิมพ์หนังสือชื่อดังอย่าง *Animal Farm* และ *Nineteen Eighty-Four* ออกเผยแพร่ทั้งในโลกทุนนิยมและคอมมิวนิสต์¹⁴ ในอเมริกาในยุคแห่งความกลัวภัยแดง สื่อมวลชน, พวกแคทอลิก, นักวิชาการ, บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยชั้นนำ, สหภาพแรงงาน, กลุ่มแม่บ้าน, ผู้นำชุมชนกลุ่มน้อย เช่น ยิว ต่างมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านคอมมิวนิสต์หรือแม้แต่สนับสนุนงานของ CIA (Central Intelligence Agency) การสนับสนุนทางการเงินของ CIA ต่อศิลปิน, นักดนตรี, วารสาร และนักวิทยาศาสตร์ระหว่าง ทศวรรษ 1950-1960 ล้วนมีเป้าหมายแอบแฝงพ่วงมาด้วยทั้งนั้น ภาษีเพียงเพื่อสร้างเวทีวัฒนธรรมที่เปิดกว้างและเป็นประชาธิปไตยตามที่กล่าวอ้างไม่ เจ้าหน้าที่ของ CIA พยายามสอดแทรกยุทธศาสตร์ต่อต้าน คอมมิวนิสต์เข้าไปในงานศิลปะอยู่เสมอ¹⁵

ในกรณีของไทยก็ดูจะไม่ต่างกันมากนัก ซึ่งน่าจะเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ไทยได้เรียนรู้กระบวนการโฆษณาชวนเชื่อจากอังกฤษและอเมริกามาไม่น้อยทีเดียว เช่น ในสมัยจอมพล ป. มีการใช้การเล่นลิเกและละครทางวิทยุเพื่อทำสงครามจิตวิทยา โดยกรมประชาสัมพันธ์มีคำสั่งให้บรรดาคณะลิเกและคณะละคร ให้

¹³ Steve Nicholson, *British Theatre and the Red Peril: The Portrayal of Communism 1917-1945*. Exeter, UK, University of Exeter Press, 1999.

¹⁴ Paul Lashmar and James Oliver, *Britain's Secret Propaganda War 1948-1977*, Stroud, UK, Sutton, 1998.

¹⁵ Frances Stonor Saunders, *Who Paid the Piper? The CIA and the Cultural Cold War*. London, Granta Books, 1999.

ใส่เนื้อหาต่อต้านคอมมิวนิสต์เข้าไปในท้องเรื่องด้วย¹⁶ ทั้งนี้ในช่วงต้นของสงครามเย็น ผู้ที่ยืนยันแข็ง ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์หาใช่เจ้าหน้าที่ไทย แต่คือสำนักข่าวสารอเมริกา (The United States Information Services-USIS) ที่ประจำอยู่ในไทยที่ทำหน้าที่ผลิตและเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนไทยอีกต่อหนึ่ง โดยมี เนื้อหาเน้นที่ความชั่วร้ายของระบอบคอมมิวนิสต์ในโซเวียตและชีวิตที่ดิ่งงามของอเมริกา¹⁷ USIS และ สำนัก ข่าวสารอังกฤษ (British Information Services) ยังมีบทบาทสำคัญในงานด้านสงครามจิตวิทยา ของรัฐบาล ไทย เช่น ป้อนข้อมูลเกี่ยวกับความช่วยเหลือที่ให้กับไทยและภาระกิจต่างๆของโลกเสรีในการ จรรโลงสันติ ภาพของโลก เพื่อให้กรมประชาสัมพันธ์ใช้ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและจัดพิมพ์ *วิทยุสารประจำวัน*¹⁸ ในหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ที่ออกไปในชนบทเพื่อเผยแพร่การต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็มักมีเจ้าหน้าที่ ของ USIS ติดตามไปด้วยเสมอ¹⁹ การจัดส่งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไปดูงานปราบ คอมมิวนิสต์และการพัฒนาในประเทศต่างที่มีอเมริกาเป็นสปอนเซอร์เป็นสิ่งที่จัดทำกันมาตั้ง แต่ปี พ.ศ. 2509²⁰

หลังจากรัฐบาลจอมพล ป. ประกาศเป็นพันธมิตรกับโลกเสรี รัฐบาลไทยจึงเริ่มดำเนินการขยาย เครือข่ายงานโฆษณาชวนเชื่ออย่างจริงจัง มีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อทำหน้าที่นี้ ได้แก่ *คณะกรรมการ รักษาการณ์กลาง* เป็นหน่วยงานสูงสุดที่ตัดสินใจและรับผิดชอบการต่อต้านและปราบปรามคอมมิวนิสต์, *คณะกรรมการอบรมข้าราชการและประชาชน*, (ปัจจุบันไม่มีหน่วยงานนี้แล้วแต่การจัดอบรมตามแนว นโยบายของรัฐบาลก็ยังคงสืบมา) และ*กรมประมวลราชการแผ่นดิน* ทำหน้าที่ฝึกอบรมข้าราชการและ ประชาชนให้เข้าใจกลวิธีของคอมมิวนิสต์และคอยจัดทำแผนปราบปรามคอมมิวนิสต์ ต่อมาปีพ.ศ.2502 เปลี่ยนชื่อเป็น*กรมประมวลข่าวกลาง* และเป็น *สำนักข่าวกรองแห่งชาติ* ใน ปีพ.ศ.2528 และยังคงอยู่มาถึง ปัจจุบัน²¹ นอกจากนี้ยังมี*สันติบาลเสรีพันธุ์และสภาวินมกรรมแห่งชาติ* แต่หน่วยงานทั้งสองถูกยุบเลิกไป ใน สมัยสฤษดิ์ ในสมัยรัฐบาลถนอม-ประภาส ได้มีการตั้ง *กองบัญชาการปราบปรามคอมมิวนิสต์* ขึ้นในปี พ.ศ. 2508 ต่อมาเปลี่ยนเป็น*กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน* (กอ.รมน.) ทำหน้าที่วางแผนบังคับ บัญชา ควบคุมกองกำลังในการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ ประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง²²

¹⁶ แต่ดูเหมือนดูจะไม่ได้รับความนิยมมากนักเพราะฝ่ายเจ้าหน้าที่เองก็บ่นว่าเนื้อหาจืด ผู้ฟังเบื่อหน่าย จนการเสกเก็บจะไม่มีความหมาย สำหรับผู้ฟัง ดู *สยามรัฐ*. 1 ตุลาคม 2495, น. 18.

¹⁷ Fineman, *op.cit.*, pp. 120-121.

¹⁸ กขช., (2) *สร.020.92/47*. สำนักนายกรัฐมนตรี.

¹⁹ กขช., (3) *สร.0201.13.1/28*. สำนักนายกรัฐมนตรี.

²⁰ *สารประชาชน*. 3, 108 (24 กรกฎาคม 2509).

²¹ ธงชัย พึ่งกันไทย, *สิทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500*, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชา ประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520, น. 391-392.

สภาวินมกรรมแห่งชาติ ตั้งขึ้นในปี 2485 พอปี 2495 รัฐบาลก็ตั้งกระทรวงวัฒนธรรม หลังจอมพลสฤษดิ์ยึดอำนาจจากจอมพล ป. ได้มีมติ ให้ ยุบสภาวินมกรรมแห่งชาติและกระทรวงวัฒนธรรมในปี 2501 ให้เหลือเพียงกองวัฒนธรรม สังกัดกรมการศาสนา หลังจากนั้น กิจกรรมทาง วัฒนธรรมก็กระจัดกระจายอยู่ตามหน่วยงานต่างๆ จน พ.ศ.2522 จึงมีการตราพรบ.ตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น ให้มีฐานะ เทียบเท่ากรม สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

²² พักย์ เฉลิมเกียรติ, “กอ.รมน. บทความเพื่อกล่อมศิริมคอมมิวนิสต์ให้หลับ,” *วารสารธรรมศาสตร์*. 10, 2 (มิถุนายน 2524), น. 106-113.

เอกสารทางราชการชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลได้ใช้หน่วยราชการทั่วประเทศโดยเฉพาะในสังกัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกลไกสำคัญในทำสงครามโฆษณาชวนเชื่อในพื้นที่ชนบทอย่างเต็มที่ เช่น ในเดือนสิงหาคม 2499 อธิบดีกรมประมวลราชการแผ่นดินในขณะนั้นคือ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ มีหนังสือไปยังจังหวัดต่างๆ ให้จัดอบรมบรรยายสงครามจิตวิทยาเดือนละหนึ่งครั้งและให้เกณฑ์ข้าราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทย, ผู้นำหรือผู้ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น เช่น กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, ครู, พระภิกษุ, แพทย์, สมาชิกสภาจังหวัด, นักธุรกิจ, ทนายความ, ฯลฯ โดยกรมประมวลฯ เป็นผู้จัดทำเนื้อหาคำบรรยายส่งไปให้ ส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาวิทยากรเอง ซึ่งเนื้อหาของคำบรรยายประกอบด้วยภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ต่อ สถาบันหลักของชาติ, ต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเสรีภาพ, ความเข้มแข็งของโลกเสรี, ผลงานของรัฐบาล, กลวิธีต่างๆ ที่คอมมิวนิสต์ใช้เพื่อยึดครองประเทศไทย ฯลฯ การอบรมมักจบท้ายด้วยการฉายภาพยนตร์ต่อ ด้านคอมมิวนิสต์²³ การจัดหน่วยวัฒนธรรมเคลื่อนที่ออกไปอบรมชาวบ้านโดยเน้นเปรียบเทียบความดีงาม ของวัฒนธรรมไทยกับคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่ทำกันสม่ำเสมอ²⁴

เทคโนโลยีสมัยใหม่เช่นสถานีวิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือที่ทำให้สงครามโฆษณาชวนเชื่อขยายอาณาเขตออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้นโดยเฉพาะนับแต่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ที่ความสัมพันธ์กับอินโดจีนเข้มแข็งเกลียวมากขึ้น รัฐบาลได้เร่งขยายการกระจายเสียงไปยังเขตชนบทห่างไกลโดยเฉพาะในภาคอีสานและเหนือที่สามารถรับคลื่นวิทยุจากลาวและฮานอยได้ชัดเจนแต่ไม่สามารถรับฟังข่าวสารจากทางกรุงเทพฯ เหตุผลประการหนึ่งที่เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ติดตั้งสถานีวิทยุในภาคอีสานขึ้นในปีพ.ศ.2503 ก็คือพบว่าประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีได้พูดถึงคำที่ข้าราชการเห็นว่าไม่น่าจะพูด เช่นคำว่า “จักรวรรดินิยมอเมริกา” จึงทำให้เกิดความวิตกว่าการโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์กำลังมีอิทธิพลต่อประชาชนในอีสาน²⁵ ในปี 2507 ด้วยความช่วยเหลือจากอเมริกา รัฐบาลลอนดอนได้ติดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงที่เชียงใหม่โดยมีกลุ่ม เป้าหมายอยู่ที่ชาวเขาในเขตห่างไกลเพื่อแข่งขันกับสถานีวิทยุของจีนคอมมิวนิสต์ที่ถ่ายทอดจากเมืองคุนหมิง²⁶ และเพื่อให้การรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ผลมากขึ้น ก็จำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีเครื่องรับวิทยุไว้รับข่าวสารด้วยเช่นกัน รัฐบาลลอนดอนจึงมีนโยบายส่งเสริมให้มีการผลิตวิทยุทรานซิสเตอร์ราคาถูกออกจำหน่ายแก่ประชาชน ในปี 2507 ประเทศไทยมีสถานีวิทยุทั่วประเทศมากกว่า 80 สถานีสังกัดหน่วยราชการ ทั้งหมด เฉพาะกองทัพบกมีสถานีวิทยุในสังกัดมากกว่า 50 สถานี ซึ่งรัฐบาลก็ตระหนักถึงศักยภาพใน ด้านนี้เป็นอย่างดีและมักมีคำสั่งให้สถานีวิทยุเหล่านี้ให้ความร่วมมือสอดแทรกเนื้อหาต่อต้านคอมมิวนิสต์ไว้ ในรายการต่างๆของสถานี²⁷ นับแต่ต้นทศวรรษ 2500 สถานีโทรทัศน์เริ่มมีบทบาทมากขึ้นเช่นกัน และที่ควรบันทึกไว้ก็คือ เมื่อสภาความมั่นคงแห่งชาติจัดรายการ “พบกับหนังสือพิมพ์” ทางสถานีโทรทัศน์ ของกองทัพบก

²³ กจช., มท.0201.2.1.43/277. กระทรวงมหาดไทย.

²⁴ กจช., มท.0201.2.1.43/76. กระทรวงมหาดไทย.

²⁵ พิมพ์ไทย. 10 เมษายน 2503.

²⁶ สยามนิกร. 23 ตุลาคม 2507.

²⁷ ชาวไทย. 15 กุมภาพันธ์ 2507; สยามนิกร. 5 กรกฎาคม 2507.

เป็นครั้งแรก ปัญหาภัยคอมมิวนิสต์จากอินโดจีนเป็นประเด็นหลักที่ถูกหยิบมานำเสนอ²⁸ แต่หากในเขตพื้นที่ใดที่ขีดความสามารถการกระจายเสียงของวิทยุและโทรทัศน์ไปไม่ถึง กรมประชาสัมพันธ์ก็รับภาระจัดหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ออกไปในชนบท โดยมุ่งโฆษณานโยบายการพัฒนาของ รัฐบาลแทรกไปกับการแนะนำเกี่ยวกับอาชีพ, ฉายภาพยนตร์เพื่อดึงดูดประชาชน และแจกพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว²⁹

นอกจากนี้ กรมประชาสัมพันธ์นับแต่รัฐบาลจอมพล ป. ได้จัดพิมพ์ *วิทยุสารประจำวัน* ที่มุ่งเผยแพร่ข้อมูลฝ่ายรัฐบาลไปยังประชาชนในเขตชนบท และนับเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2507 รัฐบาลจอมพลถนอม ภาวใต้การดำเนินงานของกรมประชาสัมพันธ์ได้ออกวารสารรายสัปดาห์ *สารประชาชน* ที่มีขอมติพิมพ์ถึงครั้ง ละ 40,000 ฉบับ ซึ่งดูจะเผยแพร่อย่างกว้างขวางสู่คนหลากหลายอาชีพและทั่วทุกภาคของประเทศโดยดูได้จากจดหมายที่ส่งเข้ามายังคอลัมน์ต่างๆ มีทั้งข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือน ชาวบ้านทั่วไป นักเรียน นักศึกษา³⁰ ซึ่งเรื่องราวเกี่ยวกับภัยคอมมิวนิสต์และสงครามเวียดนามกินเนื้อที่หน้ากระดาษจำนวนไม่น้อย โดยจะปรากฏทั้งในหน้าข่าวและคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลและคอลัมน์ต่างๆ

ดูเหมือนกลไกในการทำสงครามแย่งชิงมวลชนของรัฐบาลไทยสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทีเดียว ตัวอย่างของดัชนีของผลสำเร็จดังกล่าวก็คือ เมื่อรัฐบาลถนอมประกาศรับอาสาสมัครไปรบในสงครามเวียดนามในเดือนมกราคม พ.ศ.2510 ปรากฏว่าในวันแรกมีผู้มาสมัครอย่างเนืองแน่นหลายพันคน ถึงกับเบียดเสียดแย่งซื้อใบสมัครจนเกินความต้องการของทางรัฐบาลที่กำหนดไว้เพียง 1,000 คน แม้แต่พระภิกษุก็ยังพากันมาสมัครหลายรูป และให้เหตุผลว่าเพราะคอมมิวนิสต์ต้องการทำลายพุทธศาสนา ตนจึงต้องไปรบเพื่อปกป้องศาสนา จำนวนผู้สมัครที่ท่วมท้นทำให้รัฐบาลต้องประกาศปิดรับสมัครก่อนเวลาที่ประกาศ³¹

สงครามโฆษณาชวนเชื่อในยุคสงครามเย็นดูจะประสบความสำเร็จในการสร้างความรู้สึกรักภักดี เทิดทูน รักใคร่ ห่วงแทน จนถึงคลั่งไคล้ในความเป็นชาติของชายฉกรรจ์เหล่านี้ แต่สงครามชนิดนี้มีได้สร้างแต่ความรู้สึกในด้านบวกแต่เพียงอย่างเดียว มันได้พยายามปลูกฝังความรู้ในด้านลบไปพร้อม ๆ กันด้วย ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกเป็นอริ ถูกเหยียดหยาม ชิงชัง ระแวงสงสัย และหวาดกลัวต่อผู้ที่ถูกตราหน้าว่าเป็นศัตรู คำถามที่งานวิจัยศึกษานี้สนใจก็คือ ความรู้สึกเป็นศัตรูกับเวียดนามเกิดขึ้นได้อย่างไร จะตอบคำถามนี้ได้ เราจำเป็นต้องเริ่มจากการพิจารณาว่าอะไรคือคำอธิบายของรัฐไทยต่อบทบาทของตนในสงครามเวียดนาม, สงครามเวียดนามคืออะไรหรือถูกสร้างด้วยวาทกรรมทางการเมืองเช่นไร

²⁸ ไท. 2 ตุลาคม 2503. สำหรับการขยายสถานีโทรทัศน์ ดูบทความ “การพัฒนาทางด้านวิทยุกระจายเสียงและ โทรทัศน์” โดย กรมประชาสัมพันธ์ พันธุ์ ใน *ข่าวพาณิชย์*. 11 มิถุนายน 2507.

²⁹ คอลัมน์ “กิจกรรมของรัฐ” ใน *ข่าวพาณิชย์*. 10 มิถุนายน 2507.

³⁰ มีนักเขียนชื่อดังส่งผลงานมาลง เช่น สำเริง คำพะอู, ประเสริฐ จันดำ สมัยยังเป็นนักศึกษาที่โรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร, เชียงกูลเขียน สมัยยังเป็นนักเรียนสวนกุหลาบ, จิตร ภูมิศักดิ์เองเคยเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการเมื่อเดือนธันวาคม 2507 ร้องเรียนเรื่องบทความของตนถูกคัด ลอกมาลงโดยใช้ชื่อผู้อื่น

³¹ *ไทยรัฐ* และ *หลักเมือง*. 17 มีนาคม 2510.

วิธีวิทยา: คนป่ากับความรุนแรงอันน่าสะพึงกลัว

ในแง่การวิเคราะห์ทางมานุษยวิทยาเรื่องคนป่า (the wild man) จะมีประโยชน์ในการอธิบายความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านคอมมิวนิสต์ ไมเคิล ทอสติก³² ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทรมาน (torture) กับวัฒนธรรมของการใช้ความรุนแรงอันน่าสะพึงกลัวในเขตพูตุมาย (Putumayo) ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ ของโคลอมเบีย ที่ชาวอาณานิคมอังกฤษกระทำทารุณกรรมกับชาวพื้นเมืองอินเดียน เขาชี้ว่าความรุนแรงอันน่าสะพึงกลัว (terror) เป็นสิ่งสร้างทางวัฒนธรรม (cultural construction) รวมทั้งผู้ที่ถูกทำให้กลายเป็นคนน่าเกลียดชัง, น่าหวาดกลัว, น่าดูถูก หรือแม้แต่เกรงขาม ที่ไม่ว่าจะเป็นคนยิว, คนผิวดำ, ชาวอินเดียนในลาตินอเมริกา ล้วนเป็นสิ่งสร้างทางวัฒนธรรมเช่นกัน

โดยผ่านการศึกษารายงาน-งานเขียนเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในเขตการทำสวนยางที่ดำเนินการโดยชาวอังกฤษ ทอสติกพบว่ามีการใช้ความรุนแรงอย่างน่าสะพึงกลัวและกว้างขวางจนแทบไม่น่าเชื่อ เช่น รายงานฉบับหนึ่งระบุว่าชาวพูตุมายที่รักสงบถูกบังคับให้ทำงานหามรุ่งหามค่ำเพื่อเก็บยาง ให้ได้ตามกำหนดโดยไม่ได้รับค่าจ้างแม้แต่หนึ่งเซ็นต์ ไม่มีอาหาร เครื่องนุ่งห่มให้ ขณะที่พืชผลของพวกเขา รวมทั้งผู้หญิงและเด็กถูกคนขาวแย่งชิงไปตามอำเภอใจ พวกเขาถูกเข็นด้วยแส้จนกระดูกโผล่ออกมา หากเจ็บป่วย ไม่ว่าจะด้วยโรคภัยหรือจากการทรมานก็จะถูกปล่อยให้ตายไปเอง และปล่อยให้ศพถูกสุนัขกิน พวกเขาถูกทรมานด้วยการตัดแขน ขา นิ้วมือ และหู บางครั้งคนขาวก็ใช้วิธีทรมานด้วยไฟ น้ำ และจับแขวน ห้อยหัวลงมา ร่างของพวกเขาถูกตัดเป็นส่วน ๆ สมอของเค็กเล็กถูกดึงออกมาเสียบไว้กับต้นไม้และกำแพง คนแก่ที่ทำงานไม่ได้ต่อไปก็จะถูกฆ่า บางครั้งพวกเจ้าหน้าที่บริษัทสวนยางก็หาความสำราญด้วยการใช้ชาว อินเดียนเป็นเป้ายิงปืนเล่น และในเทศกาลพิเศษเช่นอีสเตอร์ คนขาวก็ยังเข้าไปใส่ชาวอินเดียนทั้งกลุ่มหรือเลือก ยิงบางคนในกลุ่ม เสรีแล้วเอาน้ำมันราดและเผาพวกเขาอย่างสนุกสนาน

ทอสติกอธิบายว่าเรื่องเล่า, ข่าวลือ, มายาคติ (myth) ไปจนถึงจินตนาการต่าง ๆ ที่ชาวอาณานิคมมีความกลัวกลัวของชาวพื้นเมืองมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมแห่งความรุนแรงอันน่าสะพึงกลัวโดยชาวอาณานิคม ตัวอย่างหนึ่งของเรื่องเล่าที่รู้จักกันดีในหมู่ชาวอาณานิคมที่ทำงานอยู่ในเขตสวนยางก็คือ พิธีกรรมของชาวฮุอิโตโต (Huitoto) ในการประหารชีวิตคน โดยบรรดาผู้ชายในเผ่าจะมานั่งล้อมวงดื่มน้ำใบยาสูบจากหม้อเดียวกันอย่างสบายอารมณ์ โดยมีเชลยถูกมัดไว้ ณ มุมหนึ่งของลานประชุม พิธีกรรมเริ่มต้นขึ้นด้วยเสียงกลองระรัว บรรดาชายหนุ่มจับมือร่ายรำรอบตัวเชลยและสลับกันดื่มน้ำใบยาสูบเพื่อที่ว่าเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายจะได้ตระหนักว่าตนจะต้องสูญเสียอะไรบางอย่างหลังจากตายไป แล้วตามด้วยหญิงงามประจำเผ่าคนหนึ่งออกมาร่ายรำด้วยท่าที่อันเย้ายวน เสียงกลองยุติ หญิงงามเดินจากไป ขึ้นต่อไปเป็น การร่ายรำของผู้ชายชุดเดิม แต่แตกต่างกันตรงที่ว่าในรอบนี้ทุกครั้งทีแถวหน้าเดินหน้าเข้าหาเหยื่อ ชายแต่ละ คนจะผลัดกันเดินออกจากแถวแล้วด่าประณามเหยื่อ จบด้วยขั้นตอนสุดท้ายคือ บรรดาผู้ร่ายรำเดินแถวเรียง หนึ่งเข้าหาเหยื่อพร้อมมิดในมือ "ลงมือเถื่อนเนื้อเชลยออกมาทีละชิ้นทีละชิ้น แล้วนำไปย่างกินครั้งสู่ครั้ง ดิบ

³² Michael Taussig, "Culture of Terror - Space of Death: Roger Casement's Putumayo Report and the Explanation of Torture," *Comparative Studies in Society and History*, 26, pp. 467-497.

ท่ามกลางเสียงร้องคร่ำครวญของเชลย และเมื่อเชลยสิ้นใจตาย พวกเขาก็จะยุติการเรือนเนื้อเหยื่อ แต่จะนำร่างส่วนที่เหลือไปย่างหรือต้มต่อไปเพื่อกินจนถึงขั้นสุดท้าย"³³

การปิดป้ายว่าชาวพื้นเมืองคือพวกป่าเถื่อน (savage, barbarian) เป็นกุญแจสำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อของพวกอาณานิคม ด้วยเหตุผลว่าวิธีการเดียวที่จะทำให้พวกเขาสามารถมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยในโลกอันน่าสะพรึงกลัวนี้ได้ก็ด้วยการใช้ความรุนแรงอันน่าสะพรึงกลัวเข้าจัดการกับคนพื้นเมืองเสียเอง ขณะเดียวกันก็สร้างภาพว่าคนผิวขาว (ผู้มีอารยธรรม, มีเหตุผล, คริสเตียน) คือผู้เปลี่ยนพวกมนุษย์กินคนเหล่านี้ให้กลายเป็นแรงงานที่มีค่าทางเศรษฐกิจ ในด้านหนึ่งก็เพื่อสร้างความชอบธรรมให้การใช้ความรุนแรงของตน และในอีกด้านหนึ่งความรุนแรงนี้ได้ถูกใช้เป็นอาวุธในการควบคุมชาวพื้นเมืองให้กลายเป็นทาสทางเศรษฐกิจของตนต่อไป กล่าวอีกอย่างก็คือ กระบวนการทำให้อีกฝ่ายหนึ่งหมดความเป็นมนุษย์ (dehumanization) หรือแม้กระทั่งทำให้กลายเป็นสัตว์ชั้นต่ำนั้น เป็นการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเราที่ปกติและความเป็นเขาที่ผิดปกติ, ความป่าเถื่อน, ความเป็นสัตว์ที่ดำเนินชีวิตอยู่บนความปรารถนาล้วนๆ ขณะที่มนุษย์คือผู้ที่อยู่กับเหตุผลมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะทำให้สัตว์ป่าเชื่องลงหรือแม้กระทั่งเอาชีวิตของมันก็ได้ ฉะนั้น มนุษย์ที่มีวิญญูณของสัตว์ป่าย่อมต้องประสบกับชะตากรรมเดียวกัน³⁴

ในแง่หนึ่งน่าจะกล่าวได้ว่าในยุคของสงครามเย็น คอมมิวนิสต์ก็คือร่างทรงอันใหม่ของการต่อสู้ระหว่าง "อารยธรรม" กับ "ความป่าเถื่อน" (the wildness) ดังจะเห็นได้ต่อไปว่าเรื่องราวของคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะเวียดนาม เต็มไปด้วยความน่าสะพรึงกลัวของพวกป่าเถื่อน สิ่งที่น่าสนใจวิทยานิพนธ์พยายามจะทำก็คือ การเปรียบเทียบคอมมิวนิสต์เข้ากับความป่าเถื่อน ความป่าเถื่อนถูกใช้เพื่อสร้างระเบียบกฎเกณฑ์อย่างไรบ้าง ความเกรงกลัวในอำนาจของคอมมิวนิสต์เวียดนาม ไม่ว่าจะเกิดจากความเป็นจริงหรือจินตนาการของคนไทย ได้ผลิตสัญลักษณ์ในการจัดการกับฝ่ายตรงข้ามอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสงครามเวียดนามได้ผลิตวาทกรรมคู่ตรงข้ามอย่างไรบ้าง กล่าวคืออะไรคือสิ่งที่ถูกถือว่เป็นบรรทัดฐาน-ความวุ่นวายไร้ระเบียบ, ความปกติ-ความเจ็บป่วย, อารยธรรม-ป่าเถื่อน สิ่งเหล่านี้จะชี้ให้เห็นว่าความกลัวกับคอมมิวนิสต์/สงครามเวียดนามเป็นเพียงสิ่งสร้างทางวัฒนธรรม เป็นวาทกรรมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองสร้างความหวาดกลัวให้กับผู้คนในสังคมเพื่อนำไปสู่การแผ่ขยาย-รักษาสถานะของอำนาจของตนและปราบปรามฝ่ายตรงข้ามทั้งที่เป็นศัตรูภายนอกและภายใน

³³ Ibid. p. 492.

³⁴ Joseba Sulaika and William A. Douglas, *Terror and Taboo: The Follies, Fables, and Faces of Terrorism*. Routledge, New York, 1996, p. 155.

ขอบเขตการวิจัย

บทที่ 1 จะพิจารณาการสร้างวาทกรรมสงครามเวียดนามจากจุดยืนของฝ่ายรัฐบาล รวมทั้งการทำหน้าที่ของสถาบันที่สำคัญของชาติ ตลอดจนสื่อมวลชนในฐานะผู้สนับสนุน-เผยแพร่-สร้างความชอบธรรมให้กับการสร้างความจริงในเรื่องสงครามเวียดนาม ความคิดและปฏิกิริยาของสถาบันเหล่านี้ไม่เพียงมี อิทธิพลต่อประชาชน แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ-ความรู้สึกละเอียดของสาธารณชนในขณะนั้นได้ด้วย เป็นดัชนีที่ใช้เห็นว่าการจัดการความจริงของรัฐบาลในกรณีสงครามเวียดนามประสบความสำเร็จอย่างไรบ้าง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่างานวิจัยนี้จะมุ่งไปที่ช่วงเวลาของสงครามเวียดนาม (สหรัฐเริ่มโจมตีเวียดนามเหนือครั้งแรกในปีพ.ศ.2508 และเซ็นสัญญาสันติภาพสงบศึกในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2518) แต่เพื่อจะเข้าใจที่มาที่ไปของวิธีจัดการความจริงในสงครามเวียดนามได้ดียิ่งขึ้น เราจำเป็นต้องย้อนกลับไปดูจุดเริ่มต้นของนโยบายโลกเสรีที่เริ่มขึ้นในยุครัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2491-2500) อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ประเทศไทยเข้าสู่ความขัดแย้งในอินโดจีนยุคหลังอาณานิคม

บทที่ 2 จะพิจารณาวาทกรรมทวนกระแสที่เริ่มก่อตัวขึ้นจากปัญญาชนกลุ่มเล็กในต้นทศวรรษ 2510 และขยายใหญ่กว้างขวางรุนแรงยิ่งขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 การขับไล่ฐานทัพและกองกำลังทหารอเมริกันออกจากประเทศไทยกลายเป็นภาระกิจหลักอันหนึ่งของขบวนการนักศึกษาในช่วงสามปีประชาธิปไตย จึงน่าสนใจว่าฝ่ายซ้ายได้ใช้วาทกรรมชนิดใดในการต่อสู้กับ "ความจริง" ของฝ่ายรัฐ มีความเหมือนหรือแตกต่างกันเพียงใด

บทที่ 3 เป็นส่วนที่ว่าด้วยสถานการณ์หลังจากอเมริกาได้ประกาศถอนตัวออกจากการเกี่ยวข้องโดยตรงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งความขัดแย้งระหว่างคอมมิวนิสต์โซเวียตกับจีนได้นำไปสู่การจับมือเป็นพันธมิตรระหว่างจีนคอมมิวนิสต์กับอเมริกา และคอมมิวนิสต์มีชัยเหนืออินโดจีน สิ่งเหล่านี้บีบบังคับให้รัฐบาลไทยต้องพลิกผันนโยบายของตนที่มีต่อโลกคอมมิวนิสต์ ไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามในปีพ.ศ.2518 และ 2519 ตามลำดับ จึงน่าสนใจว่ารัฐบาลไทยจัดการกับความอหิหลักอเลื้อเช่นนี้อย่างไร วาทกรรมแห่งที่ทำลายความเป็นมนุษย์ของคอมมิวนิสต์ ที่ดำเนินมาตั้งแต่ทศวรรษ 2490 ได้ถูกแทนที่ด้วยอะไร ในกรณีของจีนและเวียดนามมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

บทที่ 4 เป็นความพยายามชี้ให้เห็นถึงพลังของวาทกรรมแห่งความเกลียดชัง ที่ไม่เพียงแต่มีอำนาจในการระดมพลังสนับสนุนจากสถาบันต่าง ๆ และประชาชนในประเทศเพื่อทำลายล้างศัตรูภายนอกเท่านั้น แต่พลังของมันยังถูกหักเหียงเพื่อใช้ปราบปรามศัตรูภายในที่ถูกทำให้กลายเป็นคนนอก จุดสุดยอดของมันได้แสดงออกมาให้เห็นในการฆาตกรรมโหดนักศึกษาประชาชนในเช้าวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าฝ่ายขวาโจมตีนักศึกษาด้วยข้อหาว่าเป็นญวนหรือสมุนญวน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการต่อสู้ระหว่างวาทกรรมฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายในกรณีสงครามเวียดนามนั่นเอง นอกจากนี้กรณี 6 ตุลามิใช่โศกนาฏกรรมอันเดียวที่ส่วนหนึ่งเป็นผลของวาทกรรมแห่งความเกลียดชัง ในช่วงปี 2518-2519 มีการปลุกระดมต่อต้านชาวญวนอพยพที่อาศัยอยู่ตามจังหวัดชายแดนในภาคอีสานอย่างกว้างขวาง จน

นำไปสู่การใช้ความรุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกาย-สังหารชาวญวนอย่างเปิดเผย โศกนาฏกรรมกรณีนี้มักถูก ทำให้เป็นแค่ปัญหาชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาสร้างภาระให้กับประเทศไทย หากได้มีความเกี่ยวข้องกับเหตุ การณ์ทางวัฒนธรรม-การเมืองในขณะนั้น³⁵ ฉะนั้น ในที่นี้นอกจากผู้เขียนจะต้องการชี้ให้เห็นถึงนัยยะทาง วัฒนธรรม-การเมืองของความรุนแรงที่เกิดกับชาวญวนอพยพ ผู้เขียนยังเห็นว่ากรณีนี้ฝ่ายขวาได้ถักทอโยงใย ให้เข้ากับวาทกรรมแห่งความเกลียดชังที่นำไปสู่การปราบปรามนักศึกษาด้วย

³⁵ ดู ขจิตกัธ บรูณพัฒน์, *ญวนอพยพ*, กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2521.

บทที่ 1

โลกเสรีปะทะคนป่า

ผู้เขียนจำความได้ว่านับแต่เป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมปลาย ผู้เขียนก็คุ้นเคยกับข่าวลือ-ความกลัว เรื่องคอมมิวนิสต์บุกตลอดมา บางครั้งก็จากสิ่งที่ผู้ใหญ่คุยกัน บางครั้งก็จากสิ่งพิมพ์ต่างๆ รู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้างตามประสาเด็ก เมื่อเติบโตขึ้นมาจำได้ว่าช่วงกระแสแห่งความกลัวขึ้นสูงสุดก็คือเมื่อเวียดนามบุกกัมพูชา ในปีพ.ศ.2518 ขบวนการนักศึกษาซึ่งปกติไม่ค่อยจะได้รณรงค์ในเรื่องที่ตรงกับจุดยืนของรัฐบาลยังต้องจัดอภิปราย-นิทรรศการต่อต้านเวียดนามครั้งใหญ่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในขณะนั้นผู้เขียนกับเพื่อนซึ่งยังเป็นนักเรียนมัธยมปลายเองก็ยังอุตสาหมาดูการรณรงค์ในครั้งนั้นด้วย ในการทำงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้เขียนตระหนักว่ากระแสความกลัวเรื่องคอมมิวนิสต์นั้นถูกสร้างขึ้นมานานนับแต่ยุคต่างๆ ของสงครามเย็นที่เดียว โรคไข้เวียดนามบุกในปีพ.ศ.2518 จะมากจะน้อยย่อมหนีไปพันอิทธิพลของสิ่งสร้างทางวัฒนธรรมนี้ที่มีมานับแต่ทศวรรษ 2490 ที่ดำเนินควบคู่ไปกับกระบวนการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ (dehumanization) ของคอมมิวนิสต์เวียดนามตลอดมา

แนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับคอมมิวนิสต์

งานวิจัยเกี่ยวกับจอมพล ป. ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่อธิบายสาเหตุที่จอมพล ป. นำประเทศเข้าสู่ค่ายโลกเสรีว่าเป็นผลมาจากความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ ไทยจึงต้องแสวงหาความช่วยเหลือจากมหาอำนาจเพื่อปกป้องตนเอง¹ แต่งานวิจัยของเกษียร เตชะพีระ และแดเนียล ไฟน์แมน ได้ท้าทายทัศนะดังกล่าว เกษียรเห็นว่าจอมพล ป. เป็นนักฉวยโอกาสทางการเมืองที่เอานโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์มาใช้เพื่อประโยชน์ของไทย และของตน² ส่วนไฟน์แมนเห็นว่าความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐเป็นเหตุผลสำคัญของนโยบายดังกล่าว หาใช่เป็นเรื่องของอุดมการณ์ล้วนๆ ไฟน์แมนยังชี้ว่า ก่อนที่รัฐบาลจอมพล ป. จะประกาศนำพาประเทศเข้ามายืนอยู่แนวหน้าของโลกเสรีนั้น ภาพพจน์ของคอมมิวนิสต์เวียดนามในสายตาชนชั้นนำไทยไว้ว่าจะเลวร้ายไปเสียทั้งหมด การรับรองรัฐบาลหุ่นเฒ่าได้ทำให้จอมพล ป. ต้องประสบกับเสียงคัดค้านอย่างหนักจากสมาชิกในรัฐบาลด้วยกันเอง³ แต่เป็นสิ่งที่น่าลงมืออย่างยิ่งที่ทั้งหมดเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว แม้แต่ผู้ที่เคยคัดค้านการสนับสนุนรัฐบาลเฒ่าได้อย่างหัวชนฝา เช่น นายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น จนถึงขั้นลาออกจากตำแหน่งประจักษ์รัฐบาล กลับกลายมาเป็นเลขาธิการของซีโต้ องค์กร

¹ เช่น R. Sean Randolph, *op.cit.*; Kobkua Suwannathat-Pian, *Thailand's Durable Premier: Phibun through Three Decades, 1932-1957*. Kuala Lumpur, Oxford University Press, 1995; แฉมสุข คุ้มกันนท์, "ขบวนการต่อต้านอเมริกันสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม," *รวมบทความประวัติศาสตร์*, (มกราคม 2524) น. 50-83.

² Kasian Tejapira, 1992, *Commodifying Marxism: The Formation of Modern Thai Radical Culture, 1927-1958*. Ph.D. dissertation., Cornell University, chapter 5.

³ Fineman, *op.cit.* parts 3 and 4.

กรแนวหน้าในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ ฉะนั้น ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการทำให้เวียดนามกลายเป็นสิ่งน่าสะพึงกลัว เราควรสำรวจทัศนคติความรู้สึกร่วมกันของชนชั้นนำไทยต่อคอมมิวนิสต์เวียดนามในช่วงต้นของสงครามเย็นกันก่อน

เมื่อฝรั่งเศสปฏิเสธที่จะรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยของโฮจิมินห์ และจัดตั้งรัฐบาลหุ่นจิ้งจอกขึ้นในต้นปี 2490 สหรัฐฯและอังกฤษซึ่งเป็นพันธมิตรใกล้ชิดของฝรั่งเศสพยายามชักจูงให้ไทยรับรองเป๋อไ้ โดยใช้เรื่องความช่วยเหลือเป็นตัวกดดัน เพราะการรับรองจากไทยมีความสำคัญต่อความพยายามของตะวันตกที่จะบอกต่อประชาคมโลกว่าระบอบเป๋อไ้เป็นตัวแทนของชาวเวียดนามที่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลในภูมิภาคเดียวกัน หากใช่เป็นการอุปโลกน์จากฝ่ายตะวันตกล้วนๆ ในเดือนมิถุนายน 2492 ฟิล์มแมนชี้ว่าในระยะแรก จอมพล ป. จะคล้อยตามข้อเสนอแนะของกระทรวงการต่างประเทศภายใต้การนำของนายพจน์ สารสิน ที่เห็นว่าไทยควรวางตัวเป็นกลาง ไม่ควรให้การสนับสนุนใดๆ ต่อระบอบเป๋อไ้ และไม่ควรรีบร้อนประกาศไม่รับรองจีนคอมมิวนิสต์ ในเดือนกรกฎาคม นายเค็นเน็ท แพ็ทตัน (Kenneth Patton) ที่ปรึกษาชาวอเมริกันประจำกระทรวงการต่างประเทศ ได้ทำบันทึกข้อเสนอแนะว่าไม่มีเหตุผลใด ๆ ที่ไทยควรจะสนับสนุนระบอบเป๋อไ้ ซึ่งมีแต่ความล้มเหลวรอคอยอยู่ อีกทั้งการสนับสนุนเป๋อไ้ก็ยังถือเป็นสิ่งขัดกับหลักสิทธิอธิปไตย นายแพ็ทตันย้ำว่ากรณีการจะรับรองจีนหรือไม่ นั้น รัฐบาลไทยควรตระหนักว่าในฐานะประเทศเล็กไทยไม่สามารถจะทำอะไรที่จะส่งผลต่อความพ่ายแพ้ของจีนคอมมิวนิสต์หรือช่วยรักษาระบอบเป๋อไ้เอาไว้ได้ จอมพล ป. และกระทรวงการต่างประเทศยอมรับข้อเสนอของที่ปรึกษาชาวอเมริกัน จึงปฏิเสธที่จะประกาศรับรองเป๋อไ้ ต่อมาเมื่อสหรัฐรุกเข้าไทยหนักขึ้นในปลายปีพ.ศ.2492 จอมพล ป. ได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาปัญหาจีนและเป๋อไ้กับผลกระทบต่อความช่วยเหลือจากอเมริกา พจน์ สารสิน ได้ทำบันทึกข้อเสนอแนะของกระทรวงการต่างประเทศเสนอต่อที่ประชุมระบุว่า ในกรณีของจีน รัฐบาลควรรอดูสถานการณ์ไปก่อน ส่วนกรณีเป๋อไ้ กระทรวงต่างประเทศระบุอย่างชัดเจนว่า ไทยไม่ควรให้การรับรองเพราะเป๋อไ้ไม่มีฐานสนับสนุนใดๆ ในเวียดนาม และฝรั่งเศสจะต้องถอนตัวออกจากเวียดนามไปในที่สุด หากในอนาคตฝ่ายโฮจิมินห์ขึ้นมาปกครองประเทศ การรับรองเป๋อไ้ก็มิได้จะทำให้ประเทศไทยกลายเป็นศัตรูกับเพื่อนบ้าน ข้อเสนอของพจน์ได้รับมติเห็นชอบจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน⁴ และเมื่อเอกอัครราชทูตอังกฤษและอเมริกันเข้าพบจอมพล ป. ในต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2493 จอมพล ป. ยังได้พยายามบ่ายเบี่ยงที่จะตอบรับโดยให้เหตุผลว่าไทยยังไม่มั่นใจในทิศทางในเวียดนามว่าสนับสนุนเป๋อไ้ได้มากเพียงใด หากฝรั่งเศสล้มเหลว ประเทศไทยจะตกอยู่ในฐานะลำบากโดยเฉพาะจากกองกำลังเวียดนามที่หลบซ่อนอยู่ในภาคอีสานของไทย⁵

บันทึกข้อเสนอแนะของนายกณดิษฐ์ ศุภมณฑล อธิบดีกรมการเมืองตะวันตก ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2493 ซึ่งนายพจน์ได้เสนอเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในฐานะความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศชี้ให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศไทยในยุคนั้น ไม่เพียงมีความรู้สึกถูกจิ้งจอกจิ้งจอก

⁴ *Op.cit.* pp. 103-105.

⁵ กณดิษฐ์ ศุภมณฑล, *การวิเท โศบายของไทย*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527, น. 451.

ได้ ที่ “แม้พวกปัญญาชนของเวียดนามก็หานิยมชมชื่นในเบ้าได้ไม่ ถือว่าชอบสนุกรมากกว่าอื่น” แต่ยังมี ความเห็นนอกเหนือใจต่อการต่อสู้เพื่อเอกราชของฝ่ายโฮจิมินห์ซึ่งเป็น “นักรบปรับสู่ฝรั่งเศสเพื่อกู้อิสรภาพและ เอกราชของเวียดนามมาโดยตลอด อยู่ในฐานะได้รับการยกย่องจากประชาชนส่วนใหญ่” นายกนด็ธีร์เสนอว่า กรณิเบ้าได้เป็นความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจในสงครามเย็น ซึ่งไทยเป็นประเทศเล็กและเป็นเพื่อนบ้าน ใกล้ชิดกับเวียดนาม ไทยจึงต้องเสี่ยงมากกว่าหากไทยรับรองเบ้าได้และเบ้าได้อยู่ไม่รอด ไทยจะกลายเป็น ศัตรูกับรัฐบาลโฮจิมินห์ นายกนด็ธีร์ยังเตือนว่าหากโฮจิมินห์ร่วมมือกับจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับ ไทย ถึงตอนนั้นประเทศไทยก็ไม่อาจจะร้องขอความเห็นอกเห็นใจจากใครได้ และประการสำคัญ อธิปไตย การเมืองตะวันตกเห็นว่า “ถ้าการต่อสู้ในอินโดจีนเป็นการต่อสู้ระหว่างญวนกับฝรั่งเศส ประเทศไทย ย่อมสนับสนุนฝรั่งเศสไม่ได้ ถ้าเป็นการต่อสู้ระหว่างเบ้าได้กับโฮจิมินห์ช่วงชิงอำนาจกันในเวียดนาม ไทยก็ ไม่ควรเข้าแทรกแซงในกิจการภายในของเวียดนาม โดยลำพังตัวเอง เบ้าได้ไม่มีทางสู่โฮจิมินห์(sic) ต้อง อาศัยมือฝรั่งเศส การสนับสนุนเบ้าได้เท่ากับส่งเสริมให้มีการแบ่งแยกภายในอินโดจีนให้รุนแรงขึ้นกลายเป็น สงครามระหว่างประเทศ ซึ่งจะนำความกระทบกระเทือนใหญ่หลวงมาให้ประเทศไทยแน่นอน” และที่ น่าสนใจอีกประการคือ นายกนด็ธีร์ตั้งข้อกังขาว่าโฮจิมินห์เป็นคอมมิวนิสต์จริงหรือไม่ โดยอ้างคำกล่าวของ นายแม็กโคแนลข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ที่ว่าในขบวนการของโฮจิมินห์มีเพียง ร้อยละยี่สิบเท่านั้นที่เป็นคอมมิวนิสต์ นอกนั้นเป็นพวกชาตินิยมและ “การที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์รับรองโฮจิมินห์ จะทักท้วงว่ารัฐบาลโฮจิมินห์เป็นรัฐบาลคอมมิวนิสต์ภายใต้การบังคับบัญชาของจีนคอมมิวนิสต์และสหภาพโซเวียตได้แล้วหรือ” ข้อเสนอของนายกนด็ธีร์ยังชี้ให้เห็นถึงความเคารพต่อกติกาการเมืองระหว่างประเทศที่สำคัญคือ หลักสิทธิอธิปไตยของรัฐหนึ่งๆ ดังที่ได้บันทึกไว้ว่า “สำหรับไทยเรานั้น เราไม่นิยมคอมมิวนิสต์ เป็นพื้นฐาน แต่ถ้าประเทศอื่นเลือกโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตามที่จะมีระบอบการปกครองคอมมิวนิสต์ อย่าง มากที่ไทยจะกระทำได้อีกคือเสียใจด้วยที่เราเลือกเช่นนั้น แต่เราไม่อาจจะเข้าไปแทรกแซง...” นายกนด็ธีร์ สรุปว่า เมื่อสถานการณ์ในอินโดจีนยังไม่ลงตัว ไทยควรถอยนโยบายรอดูเหตุการณ์ไปก่อน “โดยไม่เข้ากับ ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอันอาจถือเป็นการแทรกแซงเข้าไปในกิจการภายในของประเทศเพื่อนบ้าน”⁶

ข้อเรียกร้องให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายที่เน้นหลักการสิทธิอธิปไตยของผู้อื่น, ไม่สร้างความ เป็นศัตรูกับประเทศเพื่อนบ้าน, และปฏิเสธที่จะร่วมวงศ์ไพบูลย์กับมหาอำนาจฝ่ายโลกเสรีแทรกแซงกิจการ ของประเทศอื่น ซึ่งถึงความมีวุฒิภาวะทางการเมืองของชนชั้นนำไทยที่เพิ่งผ่านชะตากรรมในช่วงสงคราม โลกครั้งที่ 2 ที่ประเทศไทยเกือบต้องกลายเป็นฝ่ายผู้แพ้สงคราม เพราะผู้นำตัดสินใจเลือกข้างผิด คนเหล่านี้จึง เห็นว่าความเป็นกลางน่าจะเป็นแนวทางให้ประเทศดำรงภาวะสันติท่ามกลางสงครามเย็นไว้ได้ เป็นการ ปะทะกันระหว่างนโยบายพึงพิงมหาอำนาจโลกเสรีกับแนวคิด “การอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศเพื่อน บ้าน” ที่มีหลักการสิทธิอธิปไตยเป็นคำขึ้นนำ เป็นปรากฏการณ์ที่ชี้ว่าความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ในยุคนี้เป็น “สิ่งสร้างทางวัฒนธรรม” ของชนชั้นนำไทยเพื่อรองรับผลประโยชน์ทางการเมืองของตน แต่น่าเสียดายที่อายุ ขัยของแนวคิดนี้สั้นมาก

⁶ เห่งฮ้าง, น. 453-454.

ปัญหาเวียดนามได้นำไปสู่ความขัดแย้งในคณะรัฐบาลมากขึ้น ในการประชุมครั้งถัดมา จอมพล ป. ก็ยังไม่สามารถหาฉันทมติได้ ทั้งๆที่ครั้งนี้ได้ระดมฝ่ายทหารและตำรวจถึง 67 คนเข้าร่วมประชุม ส่วน จอมพล ป. ให้เหตุผลว่ารัฐบาลได้เคยแถลงนโยบายว่าจะร่วมมือกับประเทศที่เป็นประชาธิปไตยและต่อต้านคอมมิวนิสต์ เมื่อสถานการณ์โลกแบ่งออกเป็นสองค่ายเช่นนี้ และไทยเป็นประเทศประชาธิปไตย รัฐบาลจึงต้องร่วมมือกับฝ่ายประชาธิปไตย และที่สำคัญ ไทยมีความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกับอเมริกาและอังกฤษตลอดมา จอมพล ป. ยังโยนความผิดไปให้หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ว่าเคยไปรับปากไว้กับทางอังกฤษและอเมริกาเมื่อครั้งเดินทางไปเจรจาขอกู้เงินจากธนาคารโลก ฉะนั้น การตัดสินใจของรัฐบาลจะกระทบกับการเจรจาเรื่องการกู้เงินที่ค้างคาอยู่ด้วย การถกเถียงเป็นไปอย่างรุนแรงจนกระทั่งรัฐมนตรีสี่คนของกระทรวงการต่างประเทศ, ยุติธรรม, คมนาคม และสาธารณสุขประกาศจะลาออกหากรัฐบาลประกาศรับรองเข้าได้⁷ ในที่สุด จอมพล ป. ก็ตัดสินใจประกาศรับรองรัฐบาลภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีนทั้งสามประเทศในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2493 โดยลงมือร่างคำประกาศด้วยตนเอง ส่งผลให้นายพจน์ สารสิน ประกาศลาออกจากตำแหน่งในทันที จอมพล ป.ชี้แจงเหตุผลของตนไว้ในในแถลงการณ์ประกาศรับรองรัฐบาลเข้าได้ว่า สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังถูกกระทบกระเทือนจากลัทธิคอมมิวนิสต์ “อันเป็นลัทธิที่ประชาชนจะต้องทำลายล้างศาสนาประจำชาติของตน และเลิกล้มระบบการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของคนทั้งมวล” (น่าสังเกตว่าจอมพล ป. ไม่ได้เอ่ยถึงผลกระทบต่อสถาบันพระมหากษัตริย์) จอมพล ป. ได้ย้ำว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิที่ไม่ใช่ไทย เพราะ “ฝืนต่อความเป็นอยู่ของประเทศไทยที่บรรพบุรุษของเราได้ก่อตั้งขึ้นไว้ให้แก่เรามาจนทุกวันนี้” หากคอมมิวนิสต์เข้ามาในไทย จะทำให้คนไทยรบราฆ่าฟันกันดังที่เกิดขึ้นกับประเทศอื่นๆ และขณะนี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เข้าไปยังประเทศจีนและขยายเข้าสู่เวียดนามแล้ว ด้วยเหตุนี้ การรับรองรัฐบาลเวียดนาม ลาว และเขมร “ซึ่งประเทศฝรั่งเศสได้มอบความเป็นเอกราชให้ด้วยเมตตาจิตต์” จะนำความสุขมาสู่ประชาชนชาวเวียดนาม ลาว และเขมร “ตามวิถีทางแห่งระบอบประชาธิปไตย และตามหลักของสหประชาชาติต่อไป ทั้งจะเป็นทางให้ประชาชาติเพื่อนบ้านใกล้เคียงทั้งหลายรวมทั้งประเทศไทยให้ปลอดภัยแห่งระบอบคอมมิวนิสต์”⁸

เวียดนามที่น่าสะพึงกลัว

ความน่ากลัวอันดับแรกของพวกคอมมิวนิสต์ที่รัฐไทยพยายามป่าวประกาศให้ผู้คนเชื่อก็คือคอมมิวนิสต์เป็นพวกชอบรุกรานกระหายอำนาจ ต้องการยึดครองดินแดนอันมั่งคั่งของผู้อื่นและทำลายสังคมของผู้อื่นให้ยับย้อยตามอย่างสังคมของตน เพราะหากเราเชื่อว่าประเทศใดประเทศหนึ่งเลือกที่จะเป็นคอมมิวนิสต์โดยไม่จะเกี่ยวข้องกับรุกรานกับประเทศอื่น คอมมิวนิสต์ก็ไม่ใช่อะไรที่น่ากลัวแต่ประการใด ย่อมเป็น

⁷ นกรสาร และ สัจจา. 22 กุมภาพันธ์ 2493.

⁸ อ้างใน กนัตถ์ธีร์, อ้างแล้ว, น. 456-457.

เรื่องภายในของประเทศนั้น ดังกรณีสงครามเวียดนามที่ฝ่ายไทยและสหรัฐยืนยันว่าผู้รุกรานคือเวียดนามเหนือที่พยายามยึดครองเวียดนามใต้ให้ได้ ขณะที่หากมองจากจุดยืนของฝ่ายเวียดนามเหนือ เขาย่อมไม่เรียกอเมริกาและไทยว่าเป็นฝ่ายโลกเสรี เพราะคำนี้โดยตัวมันเองมีอคติอยู่เต็มที่ อเมริกาในสายตาของคอมมิวนิสต์ก็คือจักรวรรดินิยม และไทยคือข้าของจักรวรรดินิยมที่แทรกแซงรุกรานดินแดนของประเทศอื่น

ในทำนองเดียวกัน เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ในลาว รัฐบาลไทยเรียกร้องให้จีนได้และสหรัฐเข้าแทรกแซงในลาว ด้วยเหตุผลว่าการต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในลาวหาใช่เป็นเรื่องของลาวเพียงลำพัง แต่เป็นการรุกรานของคอมมิวนิสต์เวียดนาม จีน และโซเวียตรัสเซียที่ให้การสนับสนุนขบวนการปะเทดลาวและต้องการใช้ลาวเพื่อยึดครองไทยในที่สุด เมื่อเกิดการปะทะกันบริเวณชายแดนไทย-ลาว และลาวกล่าวหาว่าไทยแทรกแซงกิจการภายในของตน สฤณีประณามลาวว่าเป็นประเทศเล็กที่เขี้ยว "กะกะระรานประเทศเพื่อนบ้านที่ใหญ่กว่าตัว" เพราะมีประเทศอื่นคอยช่วยอยู่ ประเทศไทยซึ่งปรารถนาจะเห็นลาวอยู่ในความสงบสุข กลับ "ถูกขู่ขวย ถูกขู่ขู่โดยไร้ศีลธรรม และไร้เหตุผล"⁹ อย่างไรก็ตาม การรุกรานของคอมมิวนิสต์นั้น ไม่จำเป็นต้องหมายถึงการส่งกำลังทหารเข้าไปในดินแดนของรัฐอื่น แต่การเผยแพร่-มีอิทธิพลทางความคิดก็ถือเป็น การรุกรานประเภทหนึ่งด้วย

ขณะที่คอมมิวนิสต์คือผู้รุกราน ผู้ที่ยึดถือนโยบายความเป็นกลางเช่นเจ้าสุวรรณภูมิของลาวและเจ้านโรดมสีหนุแห่งกัมพูชา ก็คือผู้สนับสนุนพวกชอบรุกราน รัฐบาลไทยได้พยายามย้าเตือนให้ประชาชนเห็นถึงภัยของนโยบายเป็นกลางในลาวและกัมพูชาว่าเป็นภัยคุกคามต่อไทยโดยตรง ที่มีแต่จะเปิดโอกาสให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยึดครองลาวและกัมพูชาได้ หรือใช้เป็นฐานซ่องสุมกำลังคน หรือเป็นเส้นทางเพื่อยกทัพเข้ารุกรานไทยต่อไป¹⁰ บ่อยครั้งที่การสร้างข้อมูลเท็จก็เป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการสร้างความเกลียดชัง เช่น บทความชิ้นหนึ่งใน *สารประชาชน* ระบุว่า "กัมพูชามีลักษณะเป็นฐานทัพทั้งบก เรือ อากาศของจีนแดงอยู่แล้ว, อาวุธที่เข้าเวียดนามได้มีหลักฐานปรากฏชัดว่าขึ้นที่กัมพูชาแน่นอน, เครื่องบินจีนแดงบินขึ้นลงพนมเปญได้เสมอ" สำหรับผู้นำไทย รัฐบาลที่ยึดถือนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์เท่านั้นจึงจะถือว่าเป็นมิตรกับ ไทย

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่รัฐไทยพยายามย้าอยู่ตลอดช่วงสงครามเย็นก็คือ เวียดนามเหนือเป็นเพียงสมุนรับใช้ของจีนคอมมิวนิสต์ (และรัสเซียในบางครั้ง) หากไม่มีพี่เบิ้มให้ความสนับสนุนทางทหารและเศรษฐกิจ เวียดนามเหนือย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ทุกสิ่งที่เวียดนามทำเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของลูกพี่ใหญ่ การรุกรานโจมตีประเทศอื่นก็เพื่อเป็นสะพานให้จีนได้เข้ามาครอบครองภูมิภาคนี้ (โปรดดูภาพการ์ตูนประกอบ) การย้าเช่นนี้เท่ากับเป็นการปฏิเสธความมีตัวตนของเวียดนามเหนือ (entity) นั่นเอง เมื่อไม่

⁹ สฤณี ธนะรัชต์, *ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพล สฤณี ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหารของคณะรัฐมนตรี (10 ก.พ. 2503-9 กุมภาพันธ์ 2505)*, 2505, น.358-361.

¹⁰ เติ้งฮ้าง, น. 105-110.

¹¹ ดูเพิ่มเติมประเด็นท่าทีของผู้นำไทยก่อนนโยบายเป็นกลางในลาว ใน แคมสุข มุมนนท์, 2522. "แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสค์ ค.ศ. 1962," *วารสารธรรมศาสตร์*, 9, 2 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522): 64-104. ดูท่าทีของไทยในการตอบโต้กัมพูชาใน *สารเสรี*, 12 ธันวาคม 2502.

มีตัวตนอันทรงเกียรติ จดหมายเหตุของการปฏิบัติและการต่อสู้เพื่อเอกราชอธิปไตยก็เป็นเรื่องเหลวไหล ไร้ความจริง ข้อหาในทำนองเดียวกันนี้ยังได้ถูกใช้กับคอมมิวนิสต์ลาวและกัมพูชาเช่นกัน

ฉะนั้น สำหรับรัฐไทย การปฏิบัติของคอมมิวนิสต์เพื่อสร้างสังคมที่เท่าเทียมกันปราศจากชนชั้นเป็นข้ออ้างเพื่อทำลายล้างเท่านั้น ผู้ที่ดูจะอธิบายเป้าหมายของคอมมิวนิสต์ในสายตาของฝ่ายอนุรักษนิยมไทยได้ดีที่สุดและเป็นกระบอกเสียงต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่ดีที่สุดคนหนึ่งก็คือ นักการเมือง-นักหนังสือพิมพ์ชื่อดัง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังความตอนหนึ่งของบทความที่ออกอากาศทางรายการวิทยุ "เพื่อนนอน" ของเขาว่า:

พรรคลาวแดงหรืออีกนัยหนึ่งพรรคคอมมิวนิสต์ของเวียดนามก็ได้สั่งให้มีการปลดแอกเวียดนามได้ ทั้งนี้ก็หมายถึงสั่งให้พวกคอมมิวนิสต์พยายามทุกทางที่จะเข้าครองเวียดนามได้ให้ได้ สำหรับการปลดแอกนี้ในความหมายของคอมมิวนิสต์ก็หมายถึงการบ่อนทำลาย การก่อวินาศกรรม การฆ่าคน การทรมานคน และการกระทำอื่นๆที่เป็นการทำร้ายแรงต่างๆ¹²

การทรมานของพวกคอมมิวนิสต์ก็ไม่แตกต่างจากพวกคนป่าที่มีตั้งแต่การเข็ญโบย ตัดมือ ตัดจมูก และอื่นๆ¹³ ทศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ที่นำเสนอตั้งแต่ปีพ.ศ.2504 ยังคงเหนียวแน่นในหมู่ฝ่ายขวา-อนุรักษนิยมของไทยไม่เสื่อมคลาย ดังจะเห็นว่าหนังสือที่ตีพิมพ์ห่างกันถึง 12 ปีก็มีทัศนะที่ไม่ต่างกันแต่ประการใด หรืออาจจะรุนแรงกว่า ด้วยซ้ำด้วยวาทกรรมที่เน้นย้ำความโหดร้ายทารุณนี้เมื่อพัฒนาไปถึงที่สุดแล้ว ก็คือการทำให้สังคมคอมมิวนิสต์ก็ไม่ต่างจากสังคมของสัตว์ป่ามันเอง:

ขั้นต้นที่คอมมิวนิสต์ทำการบ่มขัย คอมมิวนิสต์จะเริ่มศักราช "อาณาจักรแห่งความกลัว" โดยคอมมิวนิสต์จะทำการประหารหมู่ผู้ใดที่ไม่ร่วมมือกับคอมมิวนิสต์ พวกนี้ก็จะถูกจับมารวมกันนับจำนวนนับพันนับหมื่นให้นั่งคุกเข่าหันหลังให้ เอาปืนจ่อยิงที่ท้ายทอย แล้วก็ถีบลงหลุมฝังรวมกันหมด... เมื่อโฮจิมินห์...เริ่มเปลี่ยนระบอบการปกครองของเวียดนามเหนือเป็นคอมมิวนิสต์ โฮจิมินห์ก็ได้ประหารชาวชนบทและเจ้าของที่ดินตลอดจนผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับตนเสีย 1,000,000 คนเศษ... ในประเทศจีนหลังจากที่เมาเซตุงได้เถลิงอำนาจทั่วแผ่นดินใหญ่ในปี พ.ศ. 2492 แล้วได้มีประชาชนชาวจีนที่ไม่สามารถอพยพหลบหนีไปกับกองทัพของจอมพลเจียง ไป๋ยังเกาะได้หวนได้ต้องถูกประหารหมู่เหมือนกับผักปลาเหลือกึ่งจะคณานับ... คอมมิวนิสต์จะกระทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ประชาชนได้รับความทุกข์ยากมากที่สุด... สรุปได้ว่าประชาชนในประเทศคอมมิวนิสต์จะถูกเปลี่ยนแปลงหล่อหลอมให้มีสภาพไม่ผิดกับสัตว์มันเอง¹⁴

¹² บทความดังกล่าวออกกรายการวิทยุในปี 2504 ดูคึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. สงครามเวียดนาม, พระนคร: บรรณาการ, 2511, น.152.

¹³ สารประชาชน, 4:168 (10 กันยายน 2510), น. 29.

¹⁴ นิจ ทองโสภิต, สงครามเวียดนามและไทยจะเป็นเวียดนามแห่งที่สองหรือไม่, กรุงเทพฯ, แพริทิทยา, 2516, น. 449-450.

เป็นงานที่ได้รับรางวัลชมเชยในการประกวดหนังสือของหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคม 2515.

ความโหดร้ายป่าเถื่อนในระดับที่ไม่สามารถจะเข้าใจได้ด้วยเหตุผลนี้เกิดขึ้นได้ก็เพราะเราเชื่อว่า "ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ทุกคนจะได้รับคำสั่งสอนอบรมให้เป็นผู้ที่มีความทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรม และศีลธรรม สามารถกระทำการได้ทุกอย่างเพื่อความสำเร็จตามความต้องการของตนเท่านั้น ไม่ว่าใครจะได้รับความทุกข์ทรมานสักเพียงใด พวกโจรทมิฬเหล่านี้จะไม่คำนึงถึงอะไรทั้งสิ้น"¹⁵ หากกล่าวให้ถึงที่สุด คำพรรณาดังกล่าวกำลังชี้ว่าจิตใจของพวกคอมมิวนิสต์มิได้มีความเป็นมนุษย์อีกต่อไป มีแต่เพียงร่างกายภายนอกเท่านั้นที่ยังดูเหมือนมนุษย์ หรือเป็นสัตว์ป่าที่อยู่ในร่างคนนั่นเอง ผู้นำคอมมิวนิสต์เช่น เมาชะตุง ยังเคยถูกขนานนามว่าเป็น "ฆาตกรโหดผู้กระหายสงคราม", "ผู้นำคนเป็นอาหาร"¹⁶ เมาชะตุงจึงไม่ต่างจากพวกคนป่าที่ออกล่ามนุษย์เป็นอาหารในเมซอนแต่อย่างใด เรายังถูกทำให้เห็นว่าคอมมิวนิสต์เป็นสังคมของความเจ็บป่วยผิดปกติ แม้แต่จอมพลสฤษดิ์ก็เคยยังเรียกคอมมิวนิสต์ว่าเป็น "สิ่งโสโครกโรคร้าย"¹⁷ ที่กำลังคุกคามไทยอยู่ในกรณีของเวียดนาม สาเหตุของความเจ็บป่วยผิดปกติยังได้ถูกอธิบายว่าเกิดจากภูมิอากาศที่ไม่ค่อยคงที่ "จึงทำให้สภาพความเป็นอยู่และสภาพจิตใจของประชาชนไม่คงเส้นคงวาไปด้วยภัยธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นบ่อยๆจากลมมรสุมก็มีอิทธิพลทำให้อุปนิสัยใจคอของประชาชนแข็งกร้าวหรือโหดร้าย"¹⁸ จินตนาการเช่นนี้จะไม่ต่างจากจินตนาการของพวกชาวอาณานิคมตะวันตกเกี่ยวกับความลึกลับน่ากลัวของภูมิประเทศที่ปกคลุมด้วยป่าเขาสัตว์ป่าโรคภัยไข้เจ็บในป่าเมซอนเท่าไรนัก อีกทั้งการเน้นย้ำถึงวิธีการแบบกองโจรที่พวกเวียดกง-เวียดมินห์ชอบใช้คือบุกชุมโจมตีฝ่ายโลกเสรีในยามวิกาลหรือไม่ทันได้ตั้งตัว ก็ดูจะไม่ผิดกับวิธีการที่พวกคนป่าใช้ในการบุกโจมตีชนเผ่าอื่นๆ ความไร้รูปแบบ (formless) และการคาดการณ์ไม่ได้ (unpredictable) ยิ่งทำให้จินตนาการของเราเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์เวียดนามดูลึกลับ น่ากลัวยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งในวาทกรรมแห่งความน่าสะพรึงกลัวของคอมมิวนิสต์ก็คือ การที่พลเรือนและผู้บริสุทธิ์ที่มีได้เกี่ยวข้องในการสงครามโดยเฉพาะเด็กและผู้หญิงต้องประสบกับโศกนาฏกรรมจากฝีมือของคอมมิวนิสต์ที่นิยมชุมโจมตีผู้คนตามเมืองต่างๆ โดยไม่ให้รู้ตัว พวกคอมมิวนิสต์สามารถคร่าชีวิตผู้บริสุทธิ์ได้เพียงเพื่อให้ฝ่ายตนบรรลุเป้าหมายทางทหาร-การเมือง โดยไม่รู้สึกลึกซึ้งแต่อย่างใด:

ครูที่สอนตามโรงเรียนต่างๆ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตลอดจนข้าราชการในท้องถิ่นของเวียดนามได้ก็ถูกคอมมิวนิสต์ทำร้ายเอาอย่างหนัก ไม่ช้าแต่ตัวเจ้าหน้าที่และข้าราชการเท่านั้น แม้แต่บุตรและภรรยาของข้าราชการเหล่านั้น ก็ไม่ได้รับการยกเว้นจากคอมมิวนิสต์เลย และด้วยวิธีการอันทารุณต่างๆ เหล่านี้ ในระหว่างพ.ศ.2503-2505 ปรากฏว่าบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วคือ ครู โรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตลอดจนเจ้าหน้าที่พนักงานท้องถิ่นต่างๆ และลูกเมียได้ถูกคอมมิวนิสต์เวียดนามหรือที่เรียกกันว่าเวียดกงฆ่าตายเป็นจำนวนถึง 3,000 คน และอีก 2,800 คนได้ถูกจับตัวหรือหายไปเลยๆ โดยไม่มีผู้ใดทราบร่องรอย"¹⁹

¹⁵ สารประชาชน, 5, 191, (25 กุมภาพันธ์ 2511), น. 4-5.

¹⁶ สิริ เปรมจิตต์, การต่อต้านคอมมิวนิสต์จักรวรรดินิยมแผนใหม่, พระนคร, บุญส่งการพิมพ์, 2506, น. 167.

¹⁷ เสถียร วิชิตลักษณ์, รวมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 1 ถึงฉบับสุดท้าย, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์นิติเวช, 2504, น. 34-36.

¹⁸ นิจ ทองโสภิต, อ้างแล้ว, น. 8.

¹⁹ คึกฤทธิ์ ปราโมช, อ้างแล้ว, น. 152. เนื้อหาทำนองนี้ปรากฏอยู่เกือบจะทุกฉบับของ สารประชาชน อย่างน้อยจนถึงปี 2516 นอกจากนี้ดู วิฑู สารประจักษ์วัน ตั้งแต่ปี 2507 เป็นต้นมา

ความป่าเถื่อนไร้ศีลธรรมและกฎเกณฑ์ในการทำสงครามของคอมมิวนิสต์ถูกตอกย้ำควบคู่ไปกับความมีศีลธรรมเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ของฝ่ายโลกเสรี การคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นผู้บริสุทธิ์ เช่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เชื่อว่า "ถ้าหากว่าเวียดนามเหนือเขามีกำลังพอที่จะมาทิ้งระเบิดเวียดนามได้ได้แล้ว ผมไม่นึกว่าเขาจะมีเมตตากรุณาหรือไปมัวคิดครั้งรอ...ใครจะล้มตายเขาคงไม่คิด แต่ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกากลับต้องคิดในเรื่องชีวิตของประชาชนพลเมืองในเรื่องผลของการทิ้งระเบิด ถ้าหากว่าทิ้งระเบิดส่งไปแล้วจะก่อให้เกิดความยากลำบากยากจนอย่างไรก็ย่อมจะไม่ทำ"²⁰ ความหมายของการพรรณนาในลักษณะนี้ก็คือ ความรุนแรงอันน่าสะพึงกลัวจากฝีมือของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่มุ่งไปที่พลเรือนผู้บริสุทธิ์คืออาชญากรรมชนิดหนึ่ง แต่ความรุนแรงอันน่าสะพึงกลัวด้วยฝีมือของฝ่ายโลกเสรีถือเป็นการป้องกันตนเอง และเพื่อต่อสู้กับสิ่งชั่วร้ายนั่นเอง เป็นการใช้ความรุนแรงอย่างมีศีลธรรม

แต่ปัจจุบันเรารู้ดีว่าการทิ้งระเบิดโจมตีเวียดนามเหนือได้ฆ่าชีวิตชาวบ้านจำนวนมหาศาล ตัวเลขของฝ่ายอเมริกันระบุว่าระหว่างปีพ.ศ.2508-2515 ฝ่ายศัตรูเสียชีวิตไปราว 850,000 คน ผู้เสียชีวิตจำนวนมากเป็นพลเรือน ระเบิดนาปาล์มที่สหรัฐฯ ทิ้งลงไปถึงได้เพียงทำลายชีวิตผู้คนแต่ยังทำลายสภาพแวดล้อมของเวียดนามเหนือด้วย และสงครามยังได้ทำให้ชาวเวียดนามราว 5.7 ล้านคนต้องกลายเป็นผู้อพยพแน่นอนว่าตัวเลขของฝ่ายเวียดนามเหนือย่อมสูงกว่านี้²¹ นอกจากนี้ ยังไม่ต้องพูดถึงการแอบทิ้งระเบิดบริเวณชายแดนกัมพูชาและลาวบริเวณที่ติดกับเวียดนามได้สร้างหายนะให้กับสองประเทศนี้อย่างใหญ่หลวง ชวนา ชนบทต้องอพยพหนีการทิ้งระเบิดเข้าสู่พนมเปญและเป็นปัจจัยประการสำคัญที่ทำให้รัฐบาลลอนนอลล่มสลายเร็วขึ้นและเขมรแดงได้รับการสนับสนุนจากชาวเขมร²² และประการสำคัญ หากบทบาทในการพิทักษ์โลกเสรีของอเมริกาและไทยเป็นสิ่งที่ถูกต้องทางศีลธรรมอย่างยิ่ง ทำไมจึงต้องมีการปกปิด-บิดเบือนปฏิบัติการต่างๆของตน ซึ่งจะได้กล่าวถึงประเด็นนี้อย่างละเอียดต่อจากนี้

คอมมิวนิสต์มาแล้ว!!!

กระบวนการทำให้เห็นว่าภัยคุกคามจากคนป่า-สัตว์ร้ายคอมมิวนิสต์มีตัวตนได้เริ่มขึ้นทันทีหลังจากจอมพล ป. ประกาศนำประเทศเข้าสู่ค่ายโลกเสรี รัฐบาลจอมพล ป. เริ่มปล่อยข่าวเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์บุกและความจำเป็นต้องใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดเข้าจัดการ ไม่ว่าจอมพล ป. จะไปกล่าวอะไรที่ไหนจะต้องพ่วงเอาเรื่องภัยคอมมิวนิสต์ไว้ด้วยเสมอเพื่อทำให้ประชาชนเห็นว่ารัฐบาลจำเป็นต้องเข้าร่วมกับฝ่ายตะวันตก เพราะต้องการความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทหารไว้ป้องกันประเทศ ข่าวคอมมิวนิสต์บุกมักพ่วงท้ายด้วยความจำเป็นที่รัฐบาลต้องซื้ออาวุธเพื่อป้องกันประเทศมากขึ้น²³ ในเดือนกันยายน 2492 อยู่ๆจอมพล ป. ก็

²⁰ คึกฤทธิ์ ปราโมช, อ้างแล้ว. น. 400-401.

²¹ Gabriel Kolko, *Vietnam: Anatomy of War 1940-1975*. London, Unwin Paperbacks, 1987, pp. 200-201.

²² Michael Vickery, *Cambodia, 1975-1982*. Boston, South End Press, second edition 1985, pp. 15-17.

²³ ดู หลักเมือง. 24 กันยายน 2492; ประชาธิปไตย. 24 กันยายน 2492.

เสนอว่าคนจะอนุญาตให้ทหารอังกฤษและอเมริกันเข้ามาในประเทศไทยเพื่อร่วมกันปราบคอมมิวนิสต์ แต่ก็ถูกวิจารณ์อย่างหนักจนต้องเลิกความคิดไป²⁴ ในเวลาเดียวกันจอมพล ป. ได้แถลงว่ารัฐบาลจะออกกฎหมายป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ที่จะให้อำนาจกับรัฐบาลในการสั่งห้ามการประชุมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ และสั่งปิดหนังสือพิมพ์ที่เผยแพร่คำโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์²⁵ มีการสั่งกวาดล้างการฉายภาพยนตร์ เพราะเชื่อว่าพวกคอมมิวนิสต์ใช้หนังสือและภาพยนตร์เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ลัทธิของตน

ในเดือนมีนาคม 2493 มีข่าวแพร่สะพัดออกจากฝ่ายรัฐบาลว่าจอมพล ป. กำลังวิตกอย่างยิ่งเกี่ยวกับภัยคอมมิวนิสต์ที่กำลังหลั่งไหลเข้าสู่ไทย ถึงขั้นต้องการให้มีประกาศภาวะฉุกเฉินในเขตกรุงเทพฯ ชนบุรี และบางจังหวัดในทุกภาคของประเทศ²⁶ หลังจากนั้นอีกไม่ถึงสัปดาห์ก็มีข่าวลือว่าจอมพล ป. เปลี่ยนใจไม่ประกาศภาวะฉุกเฉินแล้ว แต่จะออกพระราชกำหนดป้องกันภัยคอมมิวนิสต์แทนโดยจะจับบรรดานักหนังสือพิมพ์ที่โจมตีนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลในข้อหาคอมมิวนิสต์²⁷ และอยู่ๆสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล นายกว้าง ทองดี ก็ให้สัมภาษณ์ว่าบรรดาชาวเวียดนามในภาคอีสานของไทยกำลังจะกลืนประเทศไทย²⁸ ข่าวลือเรื่องคอมมิวนิสต์จะบุกไทยถูกปล่อยออกมาอีกตลอดเวลา ในเดือนกุมภาพันธ์ 2495 คณะรัฐมนตรีถึงกับมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ประเทศไทยอยู่ในลักษณะเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับการรุกรานจากจีน ด้วยเหตุผลว่ากองทัพจีนได้เคลื่อนลงมาประชิดพรมแดนจีนตอนใต้ รัฐบาลอาจต้องประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศ²⁹ ต่อมาในเดือนกันยายน 2497 ม.ล.ชาบ ญะยธรฯ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ให้สัมภาษณ์ว่า ถ้านายปรีดี พนมยงค์ รวบรวมพวกไทยลี้ภัยในยูนิอันได้สำเร็จ ก็จะนำกองทัพคอมมิวนิสต์บุกไทยแน่³⁰

เมื่อสฤตย์ทำรัฐประหารในเดือนตุลาคม 2501 ได้อ้างเหตุผลสำคัญสองประการที่สัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกคือ หนึ่ง ประเทศไทยกำลังเผชิญภัยคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ทั้งนี้ในช่วงทศวรรษ 2500 ภัยคอมมิวนิสต์ที่ถูกเน้นย้ำถึงความน่ากลัวโดยรัฐบาลไทยคือ คอมมิวนิสต์จากนอกประเทศ (จีน เวียดนาม ลาว และรัสเซียในบางครั้ง) หมายคอมมิวนิสต์ภายในประเทศที่ถูกรัฐบาลสฤตย์กวาดล้างนับแต่เริ่มขึ้นมานี้ อำนาจคอมมิวนิสต์ไทยเป็นเพียงตัวแทนต่างชาติที่หลงผิด, ทฤษฎาทำลายชาติ, และเห็นแก่เอามิสินจ้าง ลอบเข้ามาสร้างความปั่นป่วนภายในประเทศเพื่อช่วยปูทางให้คอมมิวนิสต์จากภายนอกเข้ายึดครองไทย ด้วยเหตุนี้ เหตุผลที่สองของการทำรัฐประหารก็เพื่อรักษาระบอบที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและสถาบันต่างๆของชาติให้ดำรงคงอยู่ตลอดไป ด้วยการขึ้นหัศกับฝ่ายโลกเสรีต่อต้านคอมมิวนิสต์จากนอกประเทศ³¹ เหตุผลสอง

²⁴ *หลักไทย*, 14 กันยายน 2492. ดูคำวิจารณ์ใน *ประชาธิปไตย*, 14 กันยายน 2492.

²⁵ *นิตยสาร*, 24 กันยายน 2492.

²⁶ *ประชาธิปไตย*, 5 มีนาคม 2493.

²⁷ *หลักไทย*, 10 มีนาคม 2493.

²⁸ *นิตยสาร*, 13 มีนาคม 2493.

²⁹ กชช., (2) *สร.0201/18/44*. สำนักนายกรัฐมนตรี.

³⁰ แอมสบู, ฟูมมุนท์, "ขบวนการต่อต้านอเมริกัน," น. 71.

³¹ เสถียร วิชชลักษณ์, "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 2", น. 2; "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 4", น. 5-9 ใน *รวมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 1 ถึงฉบับสุดท้าย*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์นิติเวช, 2504; สฤตย์ ธนะรัชต์, จอมพล, "คำปราศรัยในวันชาติ 24 มิถุนายน 2502," ใน *ประมวลสุนทร*

ประการนี้ถูกใช้เพื่อสร้างสิทธิธรรมให้กับการดำเนินนโยบาย “โลกเสรี” โดยรัฐบาลทหารจนถึงกลางทศวรรษ 2510

เพียงไม่ถึงเดือนหลังการรัฐประหาร รัฐบาลสฤษดิ์ก็แสดงให้เห็นว่าภัยคุกคามของคนป่าหรือพวกคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นเสมือน “สิ่งโสโครกโรคร้ายที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่” มิได้แฝงตัวอยู่ในเขตป่าเขาห่างไกลความเจริญดังที่ประชาชนเข้าใจอีกต่อไป แต่ได้เริ่มปฏิบัติการคุกคามชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนในเมืองโดยตรงแล้วด้วย การอ้างว่ากรณีไฟไหม้ 5 รายในเขตกรุงเทพ-ธนบุรีในระยะเวลาใกล้เคียงกัน เป็นฝีมือพวกคอมมิวนิสต์³² เมื่อภัยคอมมิวนิสต์ถูกทำให้ดูน่ากลัวมากขึ้น รัฐบาลก็จำเป็นต้องเพิ่มความรุนแรงในการจัดการกับภัยดังกล่าว สฤษดิ์ใช้อำนาจคณะปฏิวัติสั่งประหารชีวิตผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าวางเพลิงที่ตลาดพลูในวันเดียวกับที่จับได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมใดๆ เสรีภาพระยะสั้นที่กลุ่มการเมืองต่างๆ ได้รับในช่วงปลายของรัฐบาล จอมพล ป. จิ่งสิ้นสุดลง สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และนักหนังสือพิมพ์นับร้อยถูกจับกุมและคุมขังโดยไม่มีกำหนด และในปี 2503-2504 ได้สั่งประหารชีวิตสมาชิกคอมมิวนิสต์ 4 คน คือ นายครอง จันดาวงศ์, นายทองพันธ์ สุทธิมาศ, นายศุภชัย ศรีสติ, และนายรวม วงศ์พันธุ์ ยิ่งไปกว่านั้น เจ้าหน้าที่ของไทยยังสามารถรู้กำหนดการณ์ล่วงหน้าได้อีกว่าในเดือนมิถุนายน 2504 ขบวนการปะเทดลาว จะสามารถยึดลาวได้ทั้งประเทศ (ในความเป็นจริงต้องใช้เวลาอีกถึง 14 ปี!) และจะส่งอาวุธมาให้กับพวกของนายครองพร้อมส่งกำลังต่างชาติเข้ามายึดอำนาจในไทยหรือน้อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำดินแดนที่ยึดได้ไปรวมกับลาว³³

ข่าวการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์จากนอกประเทศปรากฏออกมาถี่มากขึ้น เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สงครามเวียดนามเต็มตัว โดยมีจีนเป็นพี่เบิ้ม เวียดนามเหนือและคอมมิวนิสต์ลาวเป็นลูกสมุนเตรียมบุกไทย³⁴ พล.อ.ประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมหาดไทยของรัฐบาลถนอม เป็นผู้ที่ถนัดกับการให้ข่าวทำนองนี้ ในเดือนมีนาคม 2511 ประภาสให้สัมภาษณ์ว่า ผู้ก่อการร้ายจากภายนอกไม่เพียงแทรกซึมเข้ามาทางชายแดนไทย-ลาว แต่ยังหลบซ่อนเข้ามาด้านทะเลที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เพชรบุรี, ชลบุรี, สมุทรสาคร และยังมีกำลังพร้อมอาวุธของจีนลักลอบเข้ามาจากทางยูนนาน³⁵ ประภาสแถลงอีกครั้งในเดือนสิงหาคมว่า พบหลักฐานแน่ชัดจากเอกสารที่ยึดได้จากผู้ก่อการร้ายชาวเวียดนามในไทยระบุว่าเวียดนามเหนือได้ส่งกำลังเข้ามาเพื่อปลุกระดมคนไทยให้นิยมคอมมิวนิสต์ และเตรียมส่งกำลังเข้ายึดไทยเป็นแห่งที่สองต่อจากเวียดนามใต้³⁶ บางช่วงก็สร้างข่าวว่ากองกำลังของเวียดกงและลาวจำนวน 57,000 คนกำลังชุมนุม

พจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหารของคณะรัฐมนตรี (10 ก.พ. 2503-9 ก.พ. 2505), กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2505, น. 18-31.

³² เสถียร วิชิตถิณ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24,” เพิ่งอ้าง, น. 34-36.

³³ สฤษดิ์ ธนะรัชต์, “คำแถลงเรื่องการกบฏทรยศต่อประเทศชาติ,” 2505, น. 491-495.

³⁴ สารเสรี, 18 มกราคม 2508; คอลัมน์ “จดหมายเหตู,” ใน *ข่าวไทย*, 27 มีนาคม 2508;

³⁵ สารประชาชน, 5, 193, (10 มีนาคม 2511), น. 2.

³⁶ สารประชาชน, 5, 215, (11 สิงหาคม 2511), น. 2.

อยู่ฝั่งตรงข้ามอุบลราชธานีเตรียมที่จะรุกรานไทย³⁷ บ้างก็ว่าคอมมิวนิสต์กำลังสร้างทางจากจีนผ่านลาวเข้าสู่ไทยทางเหนือ และพวกคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือกำลังพากันหัดพูดภาษาไทยเพื่อเตรียมบุกเข้าไทย³⁸

ประกาศให้ข่าวอีกว่าเวียดกงกำลังพยายามยึดพื้นที่จังหวัดเขาพระวิหารของกัมพูชาเพื่อใช้เป็นฐานบุกเข้าไทยทางจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งใช้เวลาเดินทางเพียงไม่กี่ชั่วโมงก็ถึงโคราช³⁹

หลังการรัฐประหารของนายพลลอนนอลในเดือนมีนาคม 2513 ในเดือนกรกฎาคม ผู้นำทหารไทยรีบเสนอว่าพร้อมจะส่งทหารเข้าไปช่วยรัฐบาลลอนนอลรบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ด้วยข้ออ้างเดียวกับการส่งทหารไปรบในเวียดนามใต้คือ “การช่วยเหลือของรัฐบาลไทยไม่ใช่เป็นเรื่องไปช่วยเหลือเขมร แต่เป็นการช่วยให้ประเทศไทยอยู่รอด”⁴⁰ ถนอมกล่าวว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกัมพูชาและเวียดกงกำลังมุ่งโจมตีเพื่อยึดดินแดนภาคตะวันตกของกัมพูชาเพื่อใช้เป็นหัวหาดสำหรับรุกรานประเทศไทยต่อไป ขณะนี้อยู่ห่างจากชายแดนไทยด้านเขาพระวิหารเพียง 4-5 กิโลเมตรเท่านั้น⁴¹ ความเป็นความตายของกัมพูชาจึงนับได้ว่าเป็นความเป็นความตายของประเทศไทยด้วย⁴² คำอธิบายเช่นนี้เป็นสิ่งที่ผิดฝาผิดตัวโดยสิ้นเชิง เพราะฐานที่มั่นของพวกเวียดกงนั้น อยู่ทางฝั่งตะวันออกของกัมพูชาหรือบริเวณชายแดนกัมพูชา-เวียดนาม และไม่มีเหตุผลที่พวกเวียดกงจะเปิดศึกกับไทยในขณะที่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายเบื้องต้นของตน คือการขับไล่อเมริกาและรวมประเทศเวียดนาม

นับแต่ปีพ.ศ.2504 เป็นต้นมา พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ก็เริ่มปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับภัยคุกคามจากนอกประเทศมาโดยตลอด ยิ่งสถานการณ์ในภูมิภาคตึงเครียดมากขึ้น เนื้อหาและท่วงทำนองของพระราชดำรัสก็ยิ่งทวีความเข้มข้นชัดเจนมากขึ้น จากในปี พ.ศ.2503 ที่สถานการณ์รอบบ้านเป็นแค่สิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งและอาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของไทย แต่พอในปลายปี พ.ศ.2508 ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสว่า “ฝ่ายตรงข้ามได้แสดงเจตจำนงให้ทราบเป็นการแน่ชัดว่าประเทศไทยเป็นที่หมายที่เขาจะรุกราน และได้ลงมือทำการนั้นแล้ว ด้วยการโฆษณาชวนเชื่อ ด้วยการแทรกซึมและด้วยวิธีการอันรุนแรงในที่ที่เขาทำได้ทุกอย่าง”⁴³ กระนั้นก็ดี เนื้อหาในพระราชดำรัสยังไม่มีกระหน่ำชื่อประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นภัยคุกคามต่อไทยออกมาโดยตรง เพียงแต่ใช้คำกว้างๆ เช่น “เหตุการณ์ในอาณาเขตใกล้เคียงกับประเทศของเรา”, “สถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศในปัจจุบัน”, “การคุกคามจากภายนอก” เป็นต้น จนกระทั่งปี 2510 หลังจากรัฐบาลประกาศส่งกองทหารไทยไปร่วมรบในเวียดนามใต้ และยอมรับว่า

³⁷ สารประชาชน. 13 กันยายน 2513, น. 2

³⁸ สารประชาชน. 7, 329, (18 ตุลาคม 2513), น. 40.

³⁹ สารประชาชน. 7, 313, (28 มิถุนายน 2513), น. 2. นอกจากนี้ ดูคำแถลงของกองบัญชาการทหารสูงสุดกรณีสถานการณ์ในกัมพูชา ใน สารประชาชน. 5, 319 (16 สิงหาคม 2513), น. 41.

⁴⁰ สารประชาชน. 7, 310 (7 มิถุนายน 2513) น. 2.

⁴¹ สารประชาชน. 7, 318 (2 สิงหาคม 2513) น. 4.

⁴² สารประชาชน. 7, 323 (6 กันยายน 2513) น. 40-41.

⁴³ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, “กระแสพระราชดำรัสพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ 2504 วันที่ 31 ธันวาคม 2503,” *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่พุทธศักราช 2498-2508*, น. 99-100; พระราชดำรัสพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2509 อ้างจาก สารประชาชน. 4, 170 (1 ตุลาคม 2510), น. 3.

ฐานทัพในไทยถูกใช้เพื่อปฏิบัติการ โจมตีเวียดนามเหนือและลาว ซึ่งเท่ากับเป็นการประกาศสงครามกันโดยตรง จึงมีการระบุถึงเรื่องการส่งทหารไทยไปรบในเวียดนาม⁴⁴ เนื้อหาของพระราชดำรัสส่วนนี้มีสาระที่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในกรณีสงครามเวียดนามอย่างชัดเจนซึ่งจะกล่าวเพิ่มเติมหลังจากนี้

ยิ่งสงครามเวียดนามขยายลุกลามมากขึ้น ความจำเป็นที่ไทยจะต้องพึ่งพิงสหรัฐก็ยิ่งมากขึ้น สำหรับชนชั้นนำไทยในขณะนั้นมีแค่สหรัฐเท่านั้นที่จะทำให้ไทยรอดพ้นจากเงื้อมมือของคอมมิวนิสต์ได้ ดังที่ พ.อ.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของรัฐบาลถนอมกล่าวว่า “เป็นความจำเป็นเด็ดขาดสำหรับประเทศไทยที่จะต้องหันเข้าหาความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ในเมื่อประเทศไทยกำลังได้รับอันตรายจากคอมมิวนิสต์... มีประเทศอื่นใดบ้างเล่าที่จะช่วยเราได้ ฝรั่งเศส? อังกฤษ? ไม่มีประเทศอื่นใดเลย... คู่อุบัติมีแค่เพียงประเทศเดียวที่เราจะพึ่งพาได้คือสหรัฐฯ โดยเหตุนี้ เราจึงสนับสนุนทุกวิถีทางต่อนโยบายของสหรัฐในเวียดนาม อันเป็นนโยบายป้องกันเวียดนามได้”⁴⁵

นับแต่ยุคจอมพล ป. การประกาศตัวเป็นศัตรูกับคอมมิวนิสต์จึงดำเนินควบคู่ไปกับกล่าวชื่นชมสรรเสริญอเมริกาที่ให้ความช่วยเหลืออย่างมากมายกับไทย ในเดือนกรกฎาคม 2493 รัฐบาลถึงกับออกคำสั่งห้ามวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศอันอาจส่งผลกระทบต่อสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ ซึ่งเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปในขณะนั้นว่าหมายถึงห้ามวิพากษ์วิจารณ์สหรัฐอเมริกา⁴⁶

ขณะที่การเสด็จเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถในกลางปี 2503 คุณจะมีส่วนช่วยทำให้ภาพพจน์ของประเทศไทยภายใต้ระบอบทหารของสฤษดิ์ และในฐานะพันธมิตรที่สำคัญของสหรัฐในเอเชียดูดีขึ้นในสายตาของสาธารณชนอเมริกัน⁴⁷ สถาบันพระมหากษัตริย์ก็ช่วยยืนยันกับประชาชนไทยถึงความถูกต้องชอบธรรมของการยืนหยัดเคียงข้างสหรัฐเพื่อต่อสู้กับภัยคอมมิวนิสต์ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่พระราชทานแก่ประธานาธิบดี ลินดอน จอห์นสัน:

...ท่านก็คงสังเกตเห็นว่ามีพลังอย่างหนึ่งที่ทุกประเทศในบริเวณนี้ต่างก็มีเหมือนกัน พลังนี้ก็คือเจตจำนงร่วมกันในการต่อต้านการยึดครองที่ไม่ว่าจะมาในรูปลักษณะใด เจตจำนงอันร่วมกันนี้ จะทำให้เกิดพลังกำลังและความมั่นคงในขณะที่มีประเทศต่าง ๆ มีความเห็นแตกต่างกัน ความหวังสำหรับอนาคตของภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฝากไว้กับเจตนารมณ์อันนี้ และเป็นความเชื่อมั่นที่ไม่สั่นคลอนในข้อที่ว่า เจตจำนงอันร่วมกันนี้จะเป็นที่มาแห่งสันติภาพอันถาวรของภาคพื้นส่วนนี้ของโลก...

⁴⁴ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, “กระแสพระราชดำรัส พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่, วันอาทิตย์ที่ 31 ธันวาคม 2510,” *กระแสพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช*, กรุงเทพฯ, กรุงเทพมหานคร, น.ป.พ., น. 320-322.

⁴⁵ *สารประชาชน*, 3:86 (20 กุมภาพันธ์ 2509), น. 52.

⁴⁶ แดมสุข นุ่มนนท์, “ขบวนการต่อต้านอเมริกา,” น. 56, 72.

⁴⁷ Thak Chaloemtiarana, *Thailand: The Politics of Despotism Paternalism*, Bangkok, Social Science Association of Thailand and Thai Khadi Institute, Thammasat University, 1979, footnote 68, p. 315.

...และด้วยเจตนารมณ์ดังกล่าวนี้ที่เราจึงรับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ซึ่งเรารู้สึกขอบคุณอย่างยิ่ง และด้วยเจตนารมณ์นี้ที่เราจึงยืนหยัดที่จะดำเนินการแน่วแน่เพื่ออุดมการณ์แห่งเสรีภาพ ไม่มีผู้ใดที่จะกระทำตนเป็นมิตรแท้ได้โดยไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันกับผู้ที่ตนเป็นมิตรเป็นมูลฐาน สิ่งนี้เป็นความจริงสำหรับประเทศชาติเช่นเดียวกัน พันธกรณีของเราที่มีกับประเทศของท่านกระทำด้วยความพอใจของเราเอง เพราะตระหนักว่าสหรัฐอเมริกามีความเห็นเช่นเดียวกับไทยในอุดมการณ์แห่งสันติภาพ”⁴⁸

เห็นได้ว่าบรรยากาศของสังคมไทยตกอยู่ท่ามกลางข่าวลือ-ความกลัวว่าตนกำลังตกอยู่ในอันตรายเกือบจะตลอดเวลา ประเทศไทยถูกห้อมล้อมด้วยดินแดนของคนป่า-สัตว์ร้ายที่น่าสะพรึงกลัวเป็นอย่างยิ่ง ดังบทความชิ้นหนึ่งใน *สารประชาชน* กระบอกเสียงของรัฐบาลสรุปว่า “สถานการณ์ที่เป็นอยู่เช่นปัจจุบันประจักษ์ชัดแล้วว่าประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่ยืนอยู่ท่ามกลางสิ่งสสาราสด์ทั้งหลาย”⁴⁹

ปกป้องโลกเสรี

เมื่อเรากำลังต่อสู้อยู่กับศัตรูที่ป่าเถื่อนไร้อารยธรรมและถึงขั้นต่ำกว่ามนุษย์ เราขอมมีสิทธิที่จะ ใช้วิธีการอะไรก็ได้ที่จะจัดการกับสิ่งนั้น โดยเฉพาะเมื่ออารยธรรมของเรา ความเป็นไทยของเรา สถาบันสูง สุดอันเป็นหัวใจของชาติกำลังถูกคุกคาม นั่นคือเราขอมมีสิทธิที่จะปกป้องตนเองจากสิ่งน่าสะพรึงกลัวจาก ภายนอกได้ด้วยวิธีการที่รุนแรงยิ่งกว่าได้ด้วย แม้ว่าจะทำให้เราประสบกับวิกฤตการณ์ศักดิ์ศรีของความเป็น ชาตก็ตาม และนี่คือวาทกรรมที่ครอบงำการที่ประเทศไทยถูกใช้เป็นฐานทัพอเมริกันไปโจมตีเวียดนาม ลาว และกัมพูชา รวมทั้งการส่งทหารไทยไปรบในเวียดนามได้ และเป็นศูนย์ฝึกทหารฝ่ายขวาในอินโดจีน

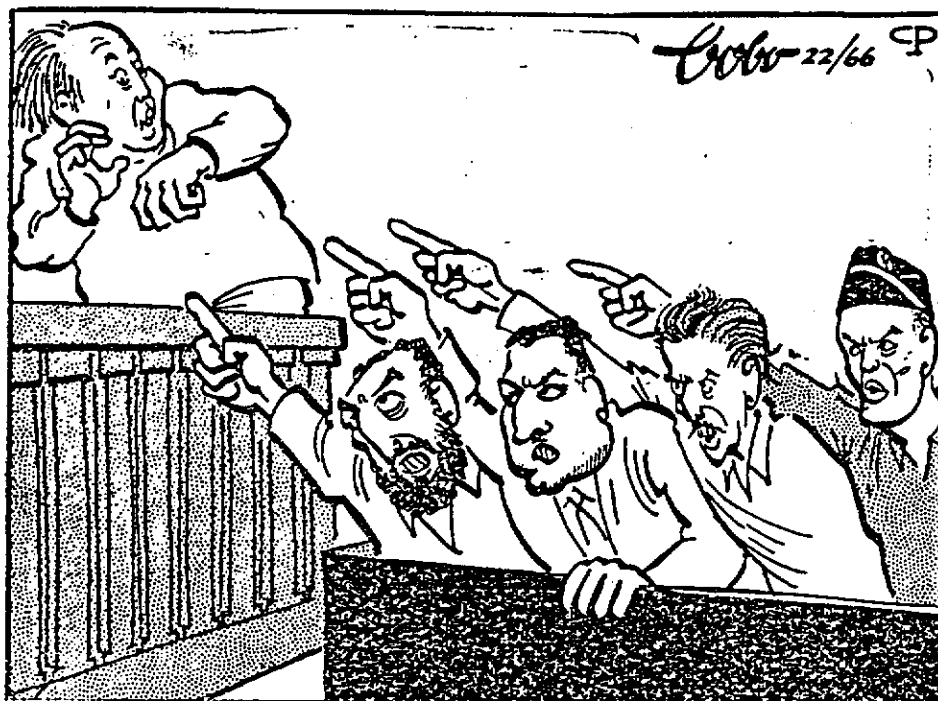
ขณะที่รัฐบาลไทยโจมตีการที่เวียดนามเหนือช่วยเหลือฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนาม เป็นการรุกราน บทบาทของประเทศไทยในฐานะแนวหน้าของโลกเสรีล้วนเป็นการพิทักษ์สันติภาพและเสรีภาพของไทยและของโลกเสรี รัฐบาลไทยไม่เคยทำอะไรเกินเลยไปกว่าการป้องกันตนเองจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์⁵⁰ ความช่วยเหลือทางการทหารที่ไทยและสหรัฐฯ ให้กับรัฐบาลเวียดนามได้ก็มีใช้การแทรกแซงกิจการภายในของเวียดนาม แต่ถือเป็นการช่วยเหลือโลกเสรีมิให้ถูกกลืนโดยคอมมิวนิสต์ เหตุผลสำคัญของการสงครามเวียดนามปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสของในหลวง:

...เหตุการณ์สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งควรนำมากล่าวในที่นี้คือ การส่งทหารอาสาสมัคร ไปช่วยรบในประเทศเวียดนาม

⁴⁸ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, “กระแสพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสพระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำแก่ ฯพณฯ ประธานาธิบดี ลินคอล์น บี. จอห์นสัน และภริยา,” พระราชดำรัสกราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายและคำกล่าวตอบในวาระที่ ฯพณฯ ประธานาธิบดี ลินคอล์น บี. จอห์นสัน แห่งสหรัฐอเมริกาเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ 28-30 ตุลาคม 2509. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2510, น. 1-3. เนื้อหาท่านองเดียวกันปรากฏในพระราชดำรัสที่มีต่อ นิกสัน ในปี 2512 ดู *สารประชาชน*. 6, 267 (10 สิงหาคม 2512), น. 4-5.

⁴⁹ ฟัสสา, “ความไม่สงบในเอเชียอาคเนย์,” *สารประชาชน*. 3:85 (13 กุมภาพันธ์ 2509), น. 17.

⁵⁰ สฤษดิ์ ธนะรัชต์, “คำปราศรัยเนื่องในวันครบรอบปีที่ 7 แห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วันที่ 8 กันยายน 2504,” 2505, น. 605-609.

"มนุษย์จ้องโลก แม้แต่ประเทศคอมมิวนิสต์ด้วยกัน ยังประณามเมาเซตุง
เจ้าลัทธิคอมมิวนิสต์ ระบบปักกิ่งว่าอุบาทว์ชาติชั่ว"

ภาพจาก สารประชาชน. 3: 92 (3 เมษายน 2509) น. 13.

หมายเหตุ เข้าใจว่าภาพการ์ตูนล้อการเมืองใน สารประชาชน นำมาจาก
นิตยสารต่างประเทศ แต่ไม่ได้ระบุว่าจากฉบับใด

"อย่าทำตาช ! ถ้าฉันถือพุทธศาสนาจริง จงอย่านำพุทธศาสนา
ซึ่งบริสุทธิ์ บังหน้าเพื่อประโยชน์ทางการเมือง นะชาวพุทธเวียดนาม"
ภาพจาก สารประชาชน. 3: 95 (24 เมษายน 2509) น. 13.

"ความมั่งคั่งใหญ่โตสูงของสิงคโปร์
ที่แกจะคิดเปลี่ยนแผนที่โลกเสียใหม่
โดยเอาเอเชีย-แอฟริกา เป็นของจีนแดง"

ภาพจาก สารประชาชน. 3: 104 (26 มิถุนายน 2509) น. 12.

“คอมมิวนิสต์เวียดนาม ผู้บ่อนทำลาย ประกาศจะขัดขวาง
การเลือกตั้งคราวนี้อีก แต่ชาวเวียดนามได้บอกว่าไม่ห่วงวิตกเลย
เราจะใช้สิทธิของเราอย่างเต็มที่”

ภาพจาก สารประชาชน. 4: 165 (27 สิงหาคม 2510) น. 13.

“ตราใบที่โฮจิมินห์ยังไม่เลิกลงผิดว่าตัวจะชนะสงคราม
 “แผนสันติภาพยอมไร้ผล จนกว่าจะได้มีการเปลี่ยนตัวผู้นำญวนเหนือ”
 ภาพจาก สารประชาชน. 4: 169 (24 กันยายน 2510) น. 13.

ท่านทั้งหลายย่อมทราบดีว่า การที่เรากระทำเช่นนั้นเป็นประโยชน์แก่ประเทศของเราโดยตรง เพราะการรบในประเทศเวียดนาม คือการต่อสู้เพื่อป้องกันเสรีภาพและความมั่นคงของภูมิภาคโลกแถบนี้ เป็นที่น่าอินดีอย่างยิ่งที่มีผู้ที่มีความเสียสละอย่างสูง เข้าอาสาสมัครไปช่วยรบเป็นจำนวนมาก และผู้กล้าหาญเหล่านั้น ก็ได้ประกอบวีรกรรมให้เป็นที่ยอมรับ สมเกียรติศักดิ์แห่งทหารไทย สมควรยกย่องสรรเสริญ และยึดถือเป็นแบบฉบับอย่างแท้จริง

ระยะนี้การรุกรานจากฝ่ายตรงข้ามเข้าขั้นรุนแรงมาก ถึงใช้กำลังทหารรุกรานโดยตรงเพื่อยึดพื้นที่ประเทศของเรา เจ้าหน้าที่ฝ่ายเราต้องปฏิบัติการอย่างหนัก... เราทั้งหลายควรระลึกให้มากถึงทหารที่กำลังรบอยู่ในประเทศเวียดนาม ทั้งทหารและตำรวจที่กำลังต่อสู้ป้องกันการรุกรานประเทศอย่างหนักอยู่ในเวลานี้ เพราะทหารและตำรวจเหล่านั้นยอมเสียสละแม้ชีวิตเพื่อรักษาชาติประเทศตามเยี่ยงบรรพบุรุษที่ต้องต่อสู้รักษาผืนแผ่นดินและอิสรภาพของไทยให้ถาวรสืบมาได้ถึงทุกวันนี้ จนความเป็นนักต่อสู้ฝังเข้าสู่สายเลือด กลายเป็นลักษณะประจำตัวคนไทย เราต้องตระหนักว่าการรุกรานของศัตรูนั้นเป็นการมุ่งร้ายหมายทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่เราถืออยู่ รวมทั้งชาติด้วย⁵¹

ในส่วนของสถาบันศาสนา เมื่อมีพระภิกษุหลายรูปพากันมาสมัครอาสาไปรบในเวียดนาม ทางกรมการศาสนาได้ส่งคนไปขอร้องไม่ให้พระภิกษุสมัครเพราะถือว่าผิดพระวินัยที่ห้ามภิกษุไปดุกองทัพ แต่พระเหล่านั้นไม่ยอมเชื่อฟัง ยืนยันจะสมัครให้ได้ เจ้าหน้าที่ของกรมการศาสนาจึงต้องไปขอร้องทางฝ่ายทหารไม่ให้รับใบสมัครของพระภิกษุ แต่ก็ไม่ได้สำเร็จอีกเช่นกัน เพราะฝ่ายทหารอ้างว่าไม่มีข้อห้ามในเรื่องนี้ แต่ถึงแม้ว่า ทางฝ่ายกรมการศาสนาจะออกมาห้ามพระภิกษุไม่ให้สมัคร ก็มีได้หมายความว่าฝ่ายศาสนจักรคัดค้านการทำสงคราม ดังเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของสมเด็จพระวันรัต เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาด้านการปกครองสงฆ์ว่า กรณีที่พระภิกษุสมัครไปรบนี้ “แม้จะด้วยเจตนาดี” แต่ก็ควรระวังเสียก่อนสิ่งที่ฝ่ายศาสนาในขณะนั้นกังวลจึงดูจะเป็นเรื่องของพระวินัยมากกว่าการละเมิดศีลข้อที่หนึ่ง⁵²

แม้ว่าพระผู้ใหญ่และเจ้าหน้าที่ของกรมการศาสนาไม่ต้องการให้พระภิกษุที่ยังคงห่มกายด้วยจีวรสมัครไปสงคราม แต่หากเป็นพระผู้ใหญ่ที่ทำหน้าที่ปะพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้กับกองทัพในพิธีส่งทหารไทยไปเวียดนาม กลับไม่มีปัญหาว่าละเมิดวินัยสงฆ์ (ที่ห้ามภิกษุไปดุกองทัพ) ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริงเหตุผลและพิธีกรรมทางศาสนาถูกนำมาปรับใช้การต่อสู้ทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา บรรดาทหารหาญที่จะเดินทางไปรบในเวียดนามจะต้องเข้าร่วมในพิธีกรรมปฏิบัติตนต่อหน้าพระแก้วมรกตว่าจะเชื่อตรงต่อหน้าที่ ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนา และยอมตายเพื่อจรรโลงไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์และชื่อเสียงประเทศชาติ⁵³ ฉะนั้น การทำเครื่องรางของขลังเพื่อแจกจ่ายแก่ทหารที่กำลังจะออกสู่สมรภูมิจึงมิใช่สิ่งผิดเช่นกัน ดังกรณีเจ้าอาวาสวัดพระศรีมหาธาตุ จ.สุพรรณบุรี ได้รวบรวมเงินบริจาคของประชาชนจัดทำพระเครื่องสุพรรณออก

⁵¹ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, “กระแสพระราชดำรัส พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่, วันอาทิตย์ที่ 31 ธันวาคม 2510,” *กระแสพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช*, กรุงเทพฯ, กรุงเทพมหานครพิมพ์, น.ป.พ., น. 320-322.

⁵² ข้อความทั้งหมดอ้างจาก คอลัมน์ “ข้างวัด” โดย สหจร ใน *สยามรัฐ*, 20 มกราคม 2510, น.6. ส่วนที่เน้นเป็นของผู้เขียน

⁵³ *สารประชาชน*, 5, 211 (14 กรกฎาคม 2511), น. 6.

คือจำนวน 9,000 องค์ เพื่อนำไปแจกจ่ายให้กับทหารไทยที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตามชายแดนและในเวียดนามได้⁵⁴ ในแง่นี้ ฝ่ายศาสนาได้ปฏิบัติตนเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายปกครองอย่างแท้จริง

การจัดการความจริงกรณีฐานทัพ

จากคำอธิบายข้างต้นก็น่าจะกล่าวได้ว่าการเข้าร่วมในสงครามเวียดนามเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม บทบาทของไทยและอเมริกาเป็นบทบาทที่ทรงเกียรติ เพราะไทยกำลังทำหน้าที่หนักต่อสู้เพื่ออิสรภาพ สันติภาพทั้งของตนเองและของโลก แต่ในความเป็นจริง บทบาทที่แท้จริงของไทยในสงครามเวียดนามกลับถูกปิดบังซ่อนเร้น คำอธิบายเกี่ยวกับบทบาทของไทยก็ถูกบิดเบือนและแปรผันไปตามแรงกดดันของสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 เมื่อจำนวนทหารและเครื่องบินรบของอเมริกาในไทยเริ่มทวีจำนวนมากขึ้น การดำรงอยู่ของฐานทัพอเมริกาเป็นปัญหาที่สร้างความลำบากใจให้กับรัฐบาลไทยอย่างมากทีเดียว รัฐบาลถือว่าเรื่องฐานทัพและภารกิจต่างๆของฐานทัพในสงครามเวียดนามเป็นความลับสุดยอด ข้อมูลใดๆ ที่สาธารณชนไทยได้รับรู้เกี่ยวกับฐานทัพล้วนมาจากนอกประเทศทั้งสิ้น รัฐบาลจะยอมรับก็ต่อเมื่อถูกสถานการณ์กดดัน และเห็นว่าหากยืนยันปฏิเสธต่อไป ก็คงไม่มีใครเชื่อ นับตั้งแต่ต้นปี 2508 รัฐบาลไทยต้องเผชิญกับการจัดการกับความลับที่ถูกเปิดเผย ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะสนับสนุนอย่างเปิดเผยให้สหรัฐฯเข้าไปทำสงครามในเวียดนามตลอดมา แต่การยอมรับว่าไทยยอมให้สหรัฐฯใช้เป็นฐานทัพไปโจมตีเวียดนามเหนือ ลาว และกัมพูชาเท่ากับเป็นการประกาศสงครามโดยตรงระหว่างไทยกับเพื่อนบ้าน ในอนาคตหากไทยถูกโจมตีโดยเวียดนามเหนือและลาว ไทยย่อมยากจะหาข้อแก้ตัวเพื่อปกป้องตนเอง นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังเผชิญกับคำถามเรื่องอธิปไตยและศักดิ์ศรีของชาติจากการดำรงอยู่ของฐานทัพต่างชาติ

ในเดือนมีนาคม 2508 เริ่มปรากฏรายงานข่าวว่าเครื่องบินสหรัฐฯที่ไปโจมตีทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือและลาวส่วนหนึ่งบินไปจากประเทศไทย⁵⁵ เวียดนามเหนือและเอกอัครราชทูตโซเวียตประจำประเทศไทยได้กล่าวโจมตีไทยในเรื่องนี้⁵⁶ ในระยะแรกรัฐบาลไทยเพียงปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริง แต่เมื่อกระแสโจมตีรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ รัฐบาลไทยจึงตอบโต้ด้วยภาษาที่รุนแรงพอกัน เมื่อวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทยของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยออกอากาศโจมตีว่าประเทศไทยกำลังถูกต่างชาติยึดครอง และถูกใช้เป็นฐานทัพเพื่อรุกรานประเทศเพื่อนบ้าน รัฐบาลไทยตอบได้ว่า พคท. ได้ประกาศตัวเป็นศัตรูต่อประเทศไทยด้วยการโฆษณาทำลายล้างและมุ่งร้ายต่อประเทศไทยอยู่ตลอดเวลา⁵⁷ เมื่อเอกอัครราชทูตกัมพูชากล่าวหาว่าไทยเป็นฐานทัพและอาณานิคมของสหรัฐฯ ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่ ผู้แทนอันดับรองในคณะผู้แทนไทยในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ตอบโต้ด้วยการเหน็บแนมกัมพูชาว่าบรรพบุรุษของ

⁵⁴ สารประชาชน. 6, 268 (17 สิงหาคม 2512), น. 41.

⁵⁵ วิทยุสารประจำวัน. 22 มีนาคม 2508.

⁵⁶ วิทยุสารประจำวัน. 26 เมษายน 2508; 25 พฤษภาคม 2508.

⁵⁷ วิทยุสารประจำวัน. 16 กันยายน 2508.

ไทยไม่เคยทำให้เอกราชของประเทศต้องตกไปอยู่ในมือของต่างชาติ ในทางตรงกันข้าม กัมพูชาเสียอีก (ซึ่งขณะนั้นคือรัฐบาลของเจ้าสีหนุ) ได้ให้เวียดนามใช้ชายแดนกัมพูชาเป็นพื้นฐานที่มั่นคงและลำเลียงยุทธปัจจัย⁸

ในช่วงเวลาเดียวกับที่ผู้นำไทยกำลังปฏิเสธเสียงแข็งเรื่องปฏิบัติการของอเมริกากับฐานทัพในไทย ประชาชนในจังหวัดที่มีฐานทัพตั้งอยู่ก็กำลังพิศวสต่อความเคลื่อนไหวทางอากาศที่ผิดปกติ ชาวบ้านในนครพนมมักได้ยินเสียงระเบิดในเขตป่า (เข้าใจว่าเกิดจากการซ้อมทิ้งระเบิดและการปลดระเบิดที่เหลือของเครื่องบินที่กลับจากปฏิบัติการในเวียดนามเหนือและลาว) และปรากฏว่าในต้นเดือนพฤษภาคม 2508 ได้เกิดอุบัติเหตุเครื่องบินอเมริกัน ที่อยู่ระหว่างซ้อมบินตกลงในเขตจังหวัดนครพนม หน่วยราชการในท้องถิ่นซึ่งอาจจะรู้หรือไม่รู้แน่ชัดว่าเครื่องบินดังกล่าวเป็นของใคร แต่ก็คาดการณ์เอาเองว่าไม่ควรเอ่ยถึงอะไรที่เกี่ยวข้องกับอเมริกา จึงแถลงออกไปว่าเกิดจากเครื่องบินลี้ลับไม่ปรากฏสัญชาติบินล่องล้าเข้ามาปฏิบัติการเพื่อทิ้งระเบิดแล้วเกิดอุบัติเหตุขึ้น ในแง่นี้ ก็นับว่าสอดคล้องกับกระแสข่าวเรื่องคอมมิวนิสต์จากภายนอกประเทศกำลังจะบุกไทยที่ฝ่ายรัฐบาลได้ข่าวประกาศมาโดยตลอด แต่ปรากฏว่าในสายตาของฝ่ายทหาร การให้ข่าวเช่นนี้ออกจะเป็นการล้าเส้นจนเกินไป เพราะกลับสร้างความตื่นตระหนกตกใจให้กับประชาชนจนเกินเหตุ จนมีการวิพากษ์วิจารณ์ไปทั่วว่าคอมมิวนิสต์ได้บุกประเทศไทยแล้วจริงๆ ขณะเดียวกัน ฝ่ายทหารก็ยังไม่ยอมเปิดเผยกับสาธารณชนเสียที่ฐานทัพและกำลังทหารอเมริกันในไทย มีไว้เพื่อปฏิบัติการรบในสงครามเวียดนาม กระทรวงกลาโหมจึงต้องรีบออกคำสั่งไปยังหน่วยราชการทั้งส่วนกลาง และต่างจังหวัดให้ยึดหลักในการแถลงข่าวดังนี้ :1) กำลังทางอากาศของสหรัฐฯ ที่เข้ามาประจำอยู่ในประเทศไทยนั้น เข้ามาเพื่อช่วยป้องกันประเทศไทยโดยเฉพาะ ตามข้อตกลงระหว่างไทยและสหรัฐฯ เท่านั้น 2) ในปัจจุบัน ไม่มีข้อตกลงใดๆ ที่ยอมให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพของไทยออกไปปฏิบัติการโจมตีประเทศอื่น นอกเหนือจากการป้องกันประเทศโดยตรง⁹ แต่ไม่นานหลังจากนี้ คำอธิบายเรื่องฐานทัพอเมริกันจะ ถูกพลิกผันเป็นตรงกันข้ามเลยทีเดียว เมื่อมันไม่สามารถต้านทานความจริงที่ถูกเปิดโปงออกมาได้

รัฐบาลไม่เพียงต้องแก้ตัวต่อต่างชาติเรื่องไทยยังมิได้สูญเสียอธิปไตยให้กับสหรัฐฯ แต่ยังต้องอธิบายประเด็นเดียวกันนี้กับคนไทย โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีฐานทัพตั้งอยู่ ที่อยู่มาวันหนึ่งก็พบว่าทหารอเมริกันได้พากันหลังไหลเข้าไปอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองของตนโดยไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ เพราะเจ้าหน้าที่ไม่สนใจจะให้คำอธิบายใด ๆ กับชาวบ้าน จึงเกิดรำลือกันว่าประเทศไทยได้เสียเอกราชให้กับอเมริกาไปแล้ว จนกระทั่งฝ่ายเจ้าหน้าที่เห็นว่าไม่ควรปล่อยให้ชาวบ้านรำลือกันไปจนเลยเถิด พล.ท. กฤษ ภูณณกันต์ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ในขณะนั้น จึงออกมาแถลงว่าที่ประชาชนชนบทกำลังเข้าใจผิดเรื่องทหารต่างชาติจำนวนมากที่เข้ามาอยู่ในไทยและ “มีความรู้สึกเหมือนกับว่าประเทศไทยเสียเอกราชไปนั้น” เกิดจากการยุยงของคอมมิวนิสต์! อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์อ้างว่าทหารต่างชาติเข้ามาเพื่อช่วยเหลือป้องกันการรุกรานจาก

⁸ วิทยุสารประจำวัน. 18 ตุลาคม 2508.

⁹ หจข., (1) มท.31.5.18/5) เอกสารกระทรวงมหาดไทย; “บทนำ,” สารเสรี. 9 พฤษภาคม 2508.

คอมมิวนิสต์ตามข้อผูกพันในสนธิสัญญาของซีโต้ และเพื่อให้ประชาชนยินดีต้อนรับทหารต่างชาติเหล่านี้ จึงต้องย่ำว่าทหารอเมริกันได้ช่วยสร้างถนนหนทางซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับไทยอีกด้วย⁶⁰

แต่ยิ่งนานไป เมื่อรัฐบาลไทยถูกรุกด้วยคำถามและการโจมตีหนักขึ้น คำปฏิเสธของฝ่ายไทยกลับขาดความหนักแน่นและยิ่งกำกวมมากขึ้น ประกาศให้สัมภาษณ์เมื่อถูกถามเรื่องวิทยุฮานอยโจมตีประเทศไทยในเรื่องฐานทัพว่า “ฐานทัพอเมริกันไม่มีในประเทศไทย แต่เรื่องการใช้นามบินร่วมกันเป็นเรื่องของสากลในระหว่างพันธมิตร ถ้าฮานอยคุกคามไทยว่าไทยต้องรับผิดชอบในการที่ให้เครื่องบินสหรัฐฯ ใช้งานทัพแล้ว ฮานอยก็ต้องรับผิดชอบเหมือนกันที่ให้จีนแดงใช้นามบิน”⁶¹ ในกรณีนี้ ประกาศจะไม่ได้ปฏิเสธโดยสิ้นเชิงว่าสหรัฐฯ ไม่ได้ใช้งานทัพในไทยบินไปโจมตีเวียดนามเหนือ เพียงแค่บอกว่าฐานทัพในไทยเป็นของไทย มิใช่ของอเมริกา พ.อ.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศ ก็ไม่สามารถยืนยันปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงเมื่อเอกอัครราชทูตรัสเซียยกเรื่องการโจมตีเวียดนามเหนือขึ้นมาอีกครั้ง ถนัดกล่าวว่าเพราะเวียดนามได้ถูกคุกคามและรุกรานโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์ก่อน ทำให้สันติภาพและความมั่นคงของประเทศเสรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถูกกระทบกระเทือน ฉะนั้น รัฐบาลไทยจึงมีสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องรักษาความมั่นคงและปลอดภัยของชาติไทยโดยทุกวิถีทาง ถนัดยังคำหนิทูตโซเวียตว่ากล่าวหาไทยโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงนี้⁶² วิธีตอบแบบเลี่ยงคำถามของถนัดเช่นนี้ก็กลับดูเหมือนเป็นการยอมรับกรားๆ ว่ารัฐบาลไทยร่วมมือกับอเมริกาโจมตีเวียดนามเหนือจริง

การโจมตีจากฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์อาจจะไม่ทำให้รัฐบาลไทยสะทกสะท้านมากนัก เพราะสามารถอ้างได้ว่าฝ่ายศัตรูสร้างเรื่องขึ้นมาเอง แต่สิ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยและคนไทยเดือดร้อนใจอย่างยิ่งก็คือ สื่อที่มาจาก “มหามิตร” หรือสหรัฐานั้นเอง นับแต่ปลายปี 2508 นิตยสารที่ทรงอิทธิพลในสหรัฐฯ พากันตีพิมพ์เรื่องราวพร้อมภาพถ่ายของฐานทัพสหรัฐฯ ในไทย⁶³ เจ้าหน้าที่ของไทยได้แต่เพียงบอกว่าเป็นการลงข่าวผิด แต่ไม่มีการประท้วงไปยังนิตยสารทั้งสองแต่อย่างใด อีกทั้งยังขอให้ทางการสหรัฐฯ หาทางเซ็นเซอร์สื่อมวลชนของตน แต่ก็ถูกปฏิเสธว่าทำไม่ได้⁶⁴

กองทัพนักข่าวอเมริกันได้กลายเป็นสื่อที่รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยต้องเผชิญเมื่อเดินทางไปเยือนสหรัฐฯ พ.อ.ถนัดถึงกับบ่นว่า “ทุกคราวที่พวกนักข่าวหนังสือพิมพ์หรือนักข่าวทีวีอเมริกันมาขอสัมภาษณ์ผม พวกเขาจะต้องตั้งปัญหาถามเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยปักใจเชื่อกันว่าเมืองไทยเป็นอาณานิคมของอเมริกาไปเสียแล้ว ผมต้องเสียเวลาไปมากทีเดียวเพื่อชี้ให้เขาเห็นว่าเขากำลังเข้าใจผิดอย่างสิ้นเชิง และกำลังมองประเทศไทยเราอย่างผิดๆ”⁶⁵ และเมื่อถูกรุมเร้ามากเข้า ถนัดจึงเริ่มยอมรับเป็นครั้งแรกว่าฐานทัพอเมริกา

⁶⁰ ชาวไทย, 10 มีนาคม 2509.

⁶¹ วิทยุสารประจำวัน, 7 ตุลาคม 2508.

⁶² ชาวไทย, 17 มีนาคม 2509.

⁶³ เช่น Time, 24 December 1965; 7 January 1966; Newsweek.. ช่วงเดือนมกราคม 2509 หนังสือพิมพ์รายวันในอเมริกาอีกจำนวนมากในขณะนั้นก็พากันเสนอข่าวเรื่องฐานทัพในไทย

⁶⁴ บทนำ “ข่าวฐานทัพอเมริกันในไทย,” ไทยรัฐ, 13 กรกฎาคม 2509; คอลัมน์ “จดหมายเหตุ,” โดย น.นิรมล ชาวไทย, 29 กรกฎาคม 2509.

⁶⁵ คอลัมน์ “เหนือคือออกคก,” เดลินิวส์, 3 ตุลาคม 2509.

ในไทยสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่การทำสงครามในเวียดนาม ไม่ใช่เพื่อป้องกันประเทศไทย และเครื่องบินทั้งของไทยและอเมริกันบินออกไปจากฐานทัพในไทยไปเวียดนามได้จริง แต่ปฏิเสธที่จะบอกว่าไปเพื่อทำหน้าที่อะไร⁶⁶

กระนั้น สื่อมวลชนตะวันตกก็ยังสร้างความลำบากใจให้กับไทยได้ไม่เท่ากับนักการเมืองอเมริกัน การโจมตีจากนักการเมืองอเมริกันเป็นเรื่องที่รัฐบาลไทยไม่เคยคาดคิดมาก่อนด้วยซ้ำ เมื่อวุฒิสมาชิกวิลเลียม ฟูลไบรท์ (William Fulbright) ประธานคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์สังกัดพรรคเดโมแครต (พรรครัฐบาลในขณะนั้น) ได้เปิดอภิปรายในวันที่ 3 ตุลาคม 2509 โจมตีรัฐบาลจอห์นสันที่ปกปิดเรื่องกำลังทหารอเมริกันและภาระหน้าที่ของฐานทัพอเมริกันในไทยว่าทำให้ระบอบประชาธิปไตยของสหรัฐฯต้องอ่อนแอ โดยรัฐบาลอเมริกันใช้ไทยเป็นฐานทัพสำหรับส่งเครื่องบินไปโจมตีเวียดนามเหนือ, ใช้จ่ายเงินของประชาชนจำนวนมหาศาลและเอาชีวิตของทหารอเมริกันไปเสี่ยงในดินแดนที่ห่างไกล นายฟูลไบรท์ได้กล่าวพาดพิงถึงไทยว่าที่รัฐบาลของตนปกปิดเรื่องนี้ก็เพราะรัฐบาลไทยไม่ต้องการให้พูดถึง ด้วยกลัวว่าการเปิดเผยจะทำให้ประชาชนต่อต้านและจะกระทบต่อ "ระบอบการเมืองอันไม่ก้าวหน้าของไทย" ซึ่งอยู่ภายใต้คณะทหารตั้งแต่ปี พ.ศ.2475 ฟูลไบรท์ยังโจมตีไทยต่อว่าในเรื่องภัยคุกคามคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะในภาคอีสานของไทยนั้น รัฐบาลไทยควรกำหนดตัวเองยิ่งกว่ากำหนดอิทธิพลจากภายนอกที่ไม่สามารถสร้างความเจริญให้กับดินแดนของตน และว่าบางครั้งรัฐบาลไทยก็ขยายเรื่องภัยคุกคามให้ใหญ่โตเกินจริงเพื่อหวังได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯมาขึ้น⁶⁷ ถึงแม้ว่าข้อมูลเกี่ยวกับทหารอเมริกันและฐานทัพในไทยที่ปรากฏในคำอภิปรายของนายฟูลไบรท์จะไม่มีอะไรใหม่ไปกว่ารายงานข่าวที่สื่อมวลชนอเมริกันได้นำเสนอและหนังสือพิมพ์ไทยได้แปลลงมาก่อนหน้านี้แล้ว (ฟูลไบรท์ย้ำสามครั้งว่านำข้อมูลมาจากหนังสือพิมพ์) แต่คำอภิปรายของนายฟูลไบรท์ได้กลายเป็นข่าวใหญ่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ในเมืองไทยติดต่อกันหลายวัน สร้างความโกรธแค้นให้กับทั้งรัฐบาลและคนไทยอย่างมาก นับเป็นสิ่งที่คนไทยในขณะนั้นคาดไม่ถึงเอาเลยว่ความหามิตรของตนจะสร้างความลำบากอับอายให้กับประเทศไทยได้มากขนาดนี้ นายถนัดได้ประมาณฟูลไบรท์ว่าถือโอกาสใช้ประเทศไทยเป็นเครื่องมือโจมตีนโยบายของรัฐบาลจอห์นสัน และว่า “ประเทศไทยไม่เคยขอร้องให้สหรัฐฯมาตั้งฐานทัพภายในประเทศเลย และหากนายฟูลไบรท์ไม่ประสงค์จะให้สหรัฐฯมีฐานทัพอยู่ในประเทศไทยแล้ว ก็ให้เขาริเริ่มจัดการเพื่อถอนทหารได้ทุกเมื่อ”⁶⁸

ยิ่งนานไปคำอธิบายว่าทหารและเครื่องบินของอเมริกาที่เคลื่อนไหวขวักไขว่ทั้งบนดินและน่านฟ้าไทยเป็นเพียงปฏิบัติการเพื่อป้องกันประเทศไทยเท่านั้น ก็ขาดน้ำหนักลงทุกที ในที่สุดทางการไทยและสหรัฐฯก็ตัดสินใจแถลงร่วมกันในวันที่ 10 มีนาคม 2510 ว่าการทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือก็ “เพื่อช่วยให้สงครามในเวียดนามยุติโดยเร็วที่สุด”⁶⁹ และย้ำว่าฐานทัพในไทยถูกใช้สำหรับทิ้งระเบิดเป้าหมายทางทหาร

⁶⁶ หลักเมือง, 29 กันยายน 2509.

⁶⁷ ลูคานเปเลโดยรายละเอียดโดย ศ. ศิวรักษ์ ใน “สุนทรพจน์ของวุฒิสมาชิกฟูลไบรท์,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 4, 3 (ธันวาคม 2509 - กุมภาพันธ์ 2510), น. 51-56.

⁶⁸ *สยามรัฐ*, 4 ตุลาคม 2509.

⁶⁹ *สยามนิกร*, 11 มีนาคม 2510.

เท่านั้น อีกทั้งนี่เป็นความพยายามร่วมกันระหว่างไทยกับสัมพันธมิตรในองค์การซีโต้ ข้ออ้างว่าปฏิบัติการในเวียดนามเป็นเรื่องของซีโต้ที่ทั้งไทยและอเมริกันนิยมใช้นี้ ด้านหนึ่งก็ถือการอาศัยหลักการ “อ้างพวกมาก” เข้าช่วย แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกว่าสงครามเวียดนามเป็นสงครามของอเมริกัน ที่มีไทยเป็นลูกสมุน แต่เป็นสงครามระหว่างโลกเสรีและคอมมิวนิสต์ที่กระทบโดยตรงต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของภูมิภาคนี้ จอมพลถนอมให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมในเวลาต่อมาว่า เหตุที่รัฐบาลตัดสินใจเปิดเผยข้อเท็จจริง ก็เพราะเห็นว่าทางฝ่ายคอมมิวนิสต์รู้ความลับของไทยไปมากแล้ว รัฐบาลจึงควรเปิดเผยให้ประชาชนได้รับรู้และเกิดความอุ่นใจว่าหากคอมมิวนิสต์รุกราน ไทยก็ยังมีสหรัฐฯ คอยให้ความช่วยเหลืออยู่⁷⁰ พ.อ.ถนัดถวัลย์อมรับเป็นครั้งแรกว่าการให้สหรัฐฯ เข้ามาใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพเป็นการเสื่อมเสียอธิปไตยของชาติ แต่ก็เป็นการเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาอธิปไตยส่วนใหญ่ไว้ ซึ่งหากไม่ทำเช่นนั้นจะยังเป็นการเสี่ยงกับการตกเป็นทาสของคอมมิวนิสต์และประเทศไทยอาจกลายเป็น “มณฑลเชีชมลือ” ก็เป็นไปได้ ถนัดอ้างว่าเพราะจีนคอมมิวนิสต์ได้ประกาศตนเป็นศัตรูกับไทยด้วยการสนับสนุนการก่อการร้ายในไทยมาเป็นเวลานานแล้ว รัฐบาลไทยจึงไม่สามารถปล่อยให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์กระทำการข้างเดียวโดยไม่ป้องกันตนเอง และขอให้กรุงเทพฯ ถูกบุกเสียก่อน⁷¹ เขาเชื่อว่าการมีทหารต่างด้าวประจำอยู่ในไทยยังดีกว่ามีทหารชาติอื่นเข้ามายึดครอง⁷² คำกล่าวอธิบายเหล่านี้ของนายถนัดจะถูกปลงอย่างสิ้นเชิงโดยฝีปากของนายถนัดเองในเวลาต่อมา เมื่อสถานการณ์ภายในประเทศและภูมิภาคเปลี่ยนไป

การตัดสินใจยอมรับเรื่องการโจมตีเวียดนามเหนือ น่าจะมีเหตุผลเกี่ยวข้องกับการเข้ามาประจำการของเครื่องบินทิ้งระเบิด B-52 อยู่ด้วย ในเดือนสิงหาคม 2509 ได้มีการเปิดใช้ฐานทัพอากาศอุตะเถา อ. สัตหีบเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่ง หลังจากนั้นไม่นานก็มีข่าวโดยตลอดว่าสหรัฐฯ จะนำ B-52 จากเกาะกวมมาประจำที่อุตะเถา⁷³ ซึ่งเป็นที่รู้กันทั่วไปในขณะนั้นว่าภาระหน้าที่ของเครื่องบิน B-52 นั้น มีไว้เพื่อบรรทุกระเบิดไปโจมตีเท่านั้น มิได้ทำหน้าที่ด้านจารกรรมทางอากาศหรือช่วยเหลือทหารบาดเจ็บแต่อย่างใด สามารถชนระเบิดได้มากถึงครั้งละ 30 ตันหรือเป็น 12 เท่าของเครื่องบินชนิดอื่นที่มีอยู่แล้วในไทยและเวียดนามได้ ความใหญ่โตและภาระหน้าที่ที่ชัดเจนของ B-52 น่าจะเป็นการยากที่จะปกปิดและปฏิเสธข้อกล่าวหาเรื่องการโจมตีเวียดนามเหนือได้อีกต่อไป ฉะนั้น หลังจากยอมรับอย่างเป็นทางการเรื่องการโจมตีเวียดนามเหนือได้ไม่ถึง 2 สัปดาห์ รัฐบาลก็ออกแถลงการณ์เรื่องอนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพอากาศอุตะเถาสำหรับเครื่องบิน B-52 ได้

แม้ว่ารัฐบาลไทยและสหรัฐฯ จะยอมรับเรื่องฐานทัพอย่างเป็นทางการ กระแสโจมตีรัฐบาลสหรัฐฯ และไทยในปัญหาเวียดนามโดยสื่อมวลชน ปัญญาชน และนักการเมืองในอเมริกาก็กลับรุนแรงมากขึ้น ผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญของไทยในการตอบโต้กับตะวันตกก็คือ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยนั่นเอง ในการปาฐกถาครั้งหนึ่ง พ.อ.ถนัดกล่าวว่าประเทศไทยกำลังเผชิญกับการกระทำอันไม่เป็นมิตรของสื่อมวลชน นัก

⁷⁰ ไทยรัฐ. 14 มีนาคม 2510.

⁷¹ สยามนิกร. 15 มีนาคม 2510; พิมพ์ไทย. 2 เมษายน 2510.

⁷² สารประชาชน 5, 214 (4 สิงหาคม 2511) น. 7.

⁷³ ดุจดลันท์ “เขมรทิศโลก,” เดลินิวส์. 27 กันยายน 2509; สยามรัฐ. 10 ธันวาคม 2509; คำสัมภาษณ์ประภาส จารุเสถียร เรื่องอินดีห์ B-52 เข้ามาประจำในไทย ใน หลักเมือง 15 กุมภาพันธ์ 2510.

เขียน และนักการเมืองอเมริกัน และโจมตีนักการเมืองอเมริกันที่กล่าวว่าประเทศไทยเป็นประเทศล้าหลังและไม่ก้าวหน้าว่าเป็นพวกนักประชาธิปไตยจอมปลอมลิดเล็รื้อค พ.อ.ถนัดยังเตือนให้คนไทยช่วยกัน “สวดมนต์ภาวนาเพิ่มความเวทนาแก่ศัตรูผู้ยากเหล่านั้”⁷⁴ สำหรับผู้นำไทยใครก็ตามที่คัดค้านนโยบายสงครามเวียดนามของคนลั้วถูกจัดเข้าเป็นพวกคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น ดังเช่นที่พ.อ.ถนัดเรียกฝ่ายต่อต้านในอเมริกาว่าเป็นพวก “เวียดกงอเมริกันในสหรัฐฯ” “พวกปฏิกริยา” “พวกเห็นผิดเป็นชอบ” “รับสินจ้างรางวัลจากแหล่งมาร์กซิสต์”, “เห็นกงจักรเป็นดอกบัว”, “anti-establishment” ที่ชอบสร้างความเสียหายให้กับประเทศชาติของตน, หรือไม่ก็เป็นพวก “นักฉวยโอกาสจากวงการเมือง การศึกษา และสื่อมวลชน” ที่พากันทำตามแฟชั่นโดยไม่คำนึงถึงปัญหาจริยธรรม,⁷⁵ เป็นพวก “พวกขี้ลาดดาขาว” และความหลงผิดของคน เหล่านี้ได้กลายเป็นประโยชน์แก่ผู้รุกราน ทำให้สงครามต้องยืดเยื้อออกไปและคร่าชีวิตผู้คนมากขึ้น⁷⁶

ถึงแม้รัฐบาลไทยจะพยายามปฏิเสธกับประชาชนในปัญหาการสูญเสียอธิปไตยของชาติ แต่ในความเป็นจริง รัฐบาลเองก็รู้สึกอยู่ตลอดเวลาว่าอธิปไตยของไทยถูกกระทบกระเทือนจากการเข้ามาของฐานทัพและทหารอเมริกันจำนวนมากในไทย กล่าวคือ ในการเจรจาเรื่องสถานภาพทางกฎหมายของกองกำลังสหรัฐฯในไทย ซึ่งเกิดขึ้นในระยะที่ฐานทัพอเมริกันเริ่มถูกแพร่กระจายออกมาและมีการพูดถึงปัญหาอธิปไตยของชาติมากขึ้น รัฐบาลไทยก็ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องมีข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษรกับฝ่ายอเมริกาทั้งในเรื่องสถานภาพของทหารอเมริกันและสิทธิเหนือการใช้ฐานทัพ ฝ่ายไทยได้เสนอให้มีการแบ่งแยกประเภทความผิดคดีอาญาไว้ว่าความผิดประเภทใดบ้างที่อยู่ในอำนาจศาลไทย และความผิดประเภทใดบ้างที่อยู่ในอำนาจศาลทหารสหรัฐอเมริกา ซึ่งไทยนำหลักการนี้มาจากความตกลงว่าด้วยสถานภาพของกองกำลังทหารประเทศภาคินาได้ อันเป็นที่ยอมรับกันระหว่างสหรัฐฯและบรรดาประเทศในยุโรป แม้แต่เมื่อสหรัฐฯทำความตกลงในเรื่องนี้กับญี่ปุ่นกรณีฐานทัพและทหารอเมริกันที่เกาะโอกินาวา ก็ยังใช้หลักการนี้เช่นกัน แต่ปรากฏว่าสหรัฐฯกลับไม่ยินยอมตกลงตามเงื่อนไขดังกล่าวกับไทยแม้ว่าจะมีการเจรจาไปแล้วถึง 17 ครั้ง โดยเริ่มมีขึ้นตั้งแต่ปลายเดือนพฤศจิกายน 2509 แต่ในการประชุมครั้งหลังสุด ในเดือนธันวาคม 2510 สหรัฐฯกลับเสนอร่างบันทึกความเข้าใจประกอบของตนขึ้นมาใหม่ ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจให้กับผู้แทนฝ่ายไทยทั้งจากกระทรวงกลาโหมและกระทรวงการต่างประเทศเป็นอย่างมาก ดังข้อความบางตอนในรายงานการเจรจาที่มีถึงคณะรัฐมนตรีระบุไว้ถึงประเด็นที่ฝ่ายไทยไม่พอใจดังต่อไปนี้

1. สหรัฐอเมริกาใช้คำว่า "the authorities of the sending State" ทั้งนี้เป็นที่เข้าใจว่าเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความผูกพันในการทำข้อตกลงครั้งนี้ เพราะคำว่า "the authorities of the sending State" ไม่ได้มีความหมายขยายไปถึงรัฐทุกรัฐอันประกอบเป็นสหรัฐอเมริกาในรูปการปกครองแบบสหพันธรัฐดังกล่าว แต่มีความหมายถึงฝ่ายสหรัฐอเมริกา

⁷⁴ สารประชาชน. 5, 196 (31 ธันวาคม 2511), น. 2.

⁷⁵ ถนัด คอมันตร์, ประมวลถ้อยแถลงของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 4. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์พระจันทร์, 2512, น. 14, 16, 35-37; ; สารประชาชน. 5, 214 (4 สิงหาคม 2511), น. 6; 7, 306 (10 พฤษภาคม 2513) น. 2, 20.

⁷⁶ ถนัด คอมันตร์, ประมวลถ้อยแถลงของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 2. . กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์พระจันทร์, 2512, น. 24.

เฉพาะแต่เพียงสาขาค้านการบริหาร (executive) เพียงบางส่วนเท่านั้น จึงทำให้เห็นว่าความตกลงนี้ได้กระทำขึ้นระหว่างรัฐบาลไทยกับเจ้าหน้าที่สหรัฐเท่านั้น

2. สหรัฐอเมริกาต้องการให้บุคคลที่อยู่ในข่ายบังคับของความตกลงเข้าออกประเทศไทยได้โดยไม่มีเงื่อนไข และเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยไม่มีอำนาจควบคุมในเรื่องนี้
3. ในเรื่องเกี่ยวกับอำนาจศาลทางคดีอาญา สหรัฐอเมริกาก็ได้จัดทำร่างขึ้นใหม่เพื่อตอบโต้ร่างความตกลงที่ฝ่ายไทยเสนอ พร้อมทั้งยังได้จัดทำร่างบันทึกความเข้าใจประกอบ (Agreed Minutes) เปลี่ยนหลักการแห่งร่างความตกลงของไทยหลายประการ ตามร่างความตกลงที่ไทยเสนอได้มีการแบ่งแยกประเภทความผิดคดีอาญาไว้ว่า ความผิดประเภทใดบ้างที่อยู่ในอำนาจศาลไทย และความผิดประเภทใดบ้างที่อยู่ในอำนาจศาลทหารสหรัฐอเมริกา ...แต่ปรากฏจากหลักการแห่งร่างตอบโต้พร้อมทั้งร่างบันทึกความเข้าใจประกอบ (Agreed Minutes) ที่สหรัฐอเมริกาเสนอ ได้ล้มหลักการนั้นเสียสิ้นโดยเอาความผิดคดีอาญาที่ฝ่ายทหารอเมริกันกระทำขึ้นในราชอาณาจักรไทย รวมถึงทางพลเรือนที่อยู่ในบังคับแห่งร่างความตกลงนี้ไปอยู่ในอำนาจศาลสหรัฐอเมริกาเสียทั้งหมดโดยไม่คำนึงถึงอำนาจอธิปไตยของไทยเลย
4. สหรัฐอเมริกาต้องการจะจัดซื้อสิ่งของภายในประเทศได้โดยตรง โดยไม่ผ่านเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย
5. สหรัฐอเมริกาเสนอร่างเรื่อง “facilities and areas” อันจะมีผลทำให้สหรัฐอเมริกาใช้ดินแดนไทยเป็นฐานทัพของตนได้โดยที่รัฐบาลไทยจะต้องยอมตามที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาต้องการ แทนที่จะเป็นฝ่ายรัฐบาลไทยให้คำยินยอมโดยใช้ดุลยพินิจของรัฐบาลไทยเอง เช่นนี้เท่ากับลดเอกราชของประเทศไทยลงไป
6. สหรัฐอเมริกาต้องการให้มีการยกเว้นภาษีอากรแก่บุคคลที่อยู่ในบังคับแห่งความตกลงนี้โดยกว้างขวางทั้งประเภทบุคคล เงินได้ และสิ่งของที่จะได้รับการยกเว้น
7. สหรัฐอเมริกาต้องการที่จะมีสิทธินำเงินตราเข้าออกประเทศไทยได้โดยเสรี
8. สหรัฐอเมริกาเสนอเกี่ยวกับผู้รับเหมา (contractors) โดยต้องการให้บุคคลพวกนี้ได้อุปโภคสิทธิทำนองเดียวกับบุคคลในกองกำลัง⁷⁷

ผู้แทนจากกระทรวงกลาโหมของไทยสรุปว่าข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ “เป็นผลกระทบกระเทือนถึงอธิปไตยและเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมาก... หลักการในร่างความตกลงเปลี่ยนแปลงไปในทางให้ประโยชน์แก่สหรัฐอเมริกาฝ่ายเดียว” ฝ่ายทหารยังเห็นว่าการที่สหรัฐอเมริกา “มีท่าทีจะเอารัดเอาเปรียบไทย” และไม่สนใจต่อร่างความตกลงที่ฝ่ายไทยเสนอ ก็เพราะสหรัฐอเมริกาไม่ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความตกลงว่าด้วยสถานภาพของกองกำลังระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา เพราะเมื่อทหารอเมริกันในไทยกระทำความผิดต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนไทย ก็ไม่ปรากฏว่าทหารเหล่านั้นถูกดำเนินคดีตามกฎหมายไทยอย่างแท้จริง ซึ่งผู้แทนกลาโหมเห็นว่า “การปล่อยปละละเลยทำนองนี้” อาจทำให้ประชาชนไม่พอใจรัฐบาลไทยได้ จึงเสนอให้ “เจ้าหน้าที่ไทยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ดำเนินการกับทหารอเมริกันที่กระทำความผิดในประเทศไทยโดยเฉียบขาดต่อไป” เพื่อเป็นการบีบบังคับทางอ้อมให้สหรัฐฯตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความตกลงเรื่องดังกล่าวกับฝ่ายไทย “ตามแบบอย่าง que ประเทศเอกราชและอารยะประเทศได้

⁷⁷ กชช. (1) มท.3.1.5.18/2. เอกสารกระทรวงมหาดไทย.

กระทำกัน”⁷⁸ บันทึกการเจรจาดังกล่าวนี้ชี้ว่าเจ้าหน้าที่ของไทยเองก็ตระหนักว่าสาเหตุที่สหรัฐฯ ไม่ยินยอมตามข้อเรียกร้องของไทยนั้นเป็นผลมาจากการกระทำที่ผ่านมาของฝ่ายไทยเองที่ “ปล่อยปละละเลย” ปัญหาดังกล่าวมานาน จนทำให้ฝ่ายสหรัฐฯ เคยชินกับสิทธิอันกว้างขวางที่ได้จากไทยอย่างง่ายดายมาโดยตลอด และเป็นไปได้ว่าสหรัฐฯ เองก็คงเชื่อว่าความช่วยเหลือทางการทหารอันมหาศาลที่ให้กับไทยสามารถทำให้ผู้นำไทยยินยอมให้กับความต้องการตนได้ในที่สุด อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในที่สุดการเจรจาดังกล่าวจะไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่ฝ่ายไทยต้องการ แต่ฝ่ายอเมริกันเองคงเริ่มตระหนักถึงความรู้สึกเกี่ยวกับ “อธิปไตยของชาติ” ที่มีมากขึ้นในหมู่คนไทย นายลีโอนาร์ด อังเจอร์ (Leonard Unger) เอกอัครราชทูตอเมริกันในขณะนั้น จึงแก้ปัญหาด้วยการหลีกเลี่ยงไม่ให้ไทยรู้สึกเสียหน้ามากจนเกินไป กล่าวคือ คดีอาญาที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่อเมริกันขณะอยู่ในระหว่างปฏิบัติราชการส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุจากการจราจร ฝ่ายอเมริกันจึงเลี่ยงปัญหาด้วยการจ้างพนักงานขับรถชาวไทยแทน ส่วนคดีที่ร้ายแรงกว่านี้ ฝ่ายอเมริกันจะรีบจัดการส่งตัวผู้กระทำผิดกลับไปดำเนินคดีที่อเมริกาอย่างเงียบๆ ส่วนปัญหาเรื่องสิทธิเหนือฐานทัพ ทั้งสองได้ฝ่ายตกลงอย่างไม่เป็นทางการ (โดยไม่มีลายลักษณ์อักษรหรือเขียนกัน) ว่ารัฐบาลไทยเป็นเจ้าของฐานทัพและฐานทัพแต่ละแห่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ไทย ฉะนั้น ในแง่ของกฎหมายจึงเท่ากับไม่มีฐานทัพอเมริกันในไทย อเมริกันเพียงได้รับอนุญาตให้ใช้ฐานทัพที่ตนเป็นผู้สร้างขึ้นเท่านั้น⁷⁹

การจัดการความจริงกรณี"นักรบจางสี" "

ในเดือนมกราคม 2510 รัฐบาลลอนดอนได้แถลงถึงการตัดสินใจส่งทหารไปรบในเวียดนามว่าเพราะการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในเวียดนามได้นั้นมีความมุ่งหมายที่จะรุกรานประเทศเสรีในเอเชีย และต่อจากนั้นก็จะมุ่งมาที่ประเทศไทย เหตุการณ์ได้ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ไทยจึงจำเป็นต้องช่วยเหลือเพื่อนบ้านเพื่อสกัดกั้นคอมมิวนิสต์มิให้เข้ามาในไทย การไปรบในเวียดนามได้จึงเป็นการป้องกันประเทศไทยเองแต่เนิ่นๆ ด้วยวิธีการออกไป "รบนอกบ้าน"⁸⁰ อันที่จริงข้ออ้างดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงต่อคำโฆษณาชวนเชื่อก่อนหน้านี้ของรัฐบาล กล่าวคือ ผู้นำระดับสูงของไทยมักแถลงต่อประชาชนอยู่เสมอว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายสูญเสียในการรบ และย้ำให้เห็นถึงแสนยานุภาพทางทหารของอเมริกาที่เชื่อว่าจะเอาชนะการรบได้อย่างแน่นอน แต่การส่งทหารไทยไปรบเท่ากับกำลังบอกกับประชาชนว่าฝ่ายโลกเสรีกำลังเพลี่ยงพล้ำในการรบอยู่ จึงต้องมีการเสริมกำลังอยู่ตลอดเวลา

⁷⁸ เพิ่งอ้าง. เนื้อหาของเอกสารชิ้นนี้ ตรงข้ามกับที่ Randolph ระบุว่าฝ่ายไทยเองที่ไม่ต้องการให้มีการตกลงอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับสถานภาพของกองกำลังอเมริกันในไทย ขณะที่ฝ่ายอเมริกันไม่ต้องการให้ทหารอเมริกันที่อยู่ระหว่างปฏิบัติหน้าที่ทั้งหมดขึ้นตรงกับกฎหมายไทย ดู Randolph, 1986, p. 75.

⁷⁹ Randolph, 1986, pp. 75-76.

⁸⁰ คำแถลงของลอนดอน กิตติขจรเรื่องการส่งทหารไปรบในเวียดนามในวาระต่างๆ ประชาธิปไตย. 7 มีนาคม 2510; สารประชาชน. 5, 189 (11 กุมภาพันธ์ 2511) น. 2; 5, 217 (25 สิงหาคม 2511) น. 40. และพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะนายทหารที่จะเดินทางไปเวียดนามเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2512 ใน ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2511 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2512, 2513, น. 138-140.

รัฐบาลดอนอมได้ประกาศจะส่งทหารไทยเข้าสู่สงครามเวียดนาม โดยอเมริกาเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด ตั้งแต่การก่อสร้างค่ายฝึกที่กาญจนบุรี, การฝึกภาคสนาม, ชุดทหาร, การขนส่ง, อาหาร, เงินเดือน, ค่ารักษาพยาบาล และค่าชดเชยในกรณีทุพพลภาพหรือเสียชีวิต อีกทั้งยังตกลงจะมอบอาวุธที่ทหารไทยใช้ในสงครามเวียดนามให้เป็นสมบัติของกองทัพไทย ในเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2510 กองทหารชุดแรกจำนวน 2,207 นาย สังกัดกรมทหารอาสาสมัคร (ตั้งขึ้นเพื่อภารกิจในสงครามเวียดนามโดยเฉพาะ) ในนาม “จงอางศึก” ก็เดินทางถึงเวียดนามได้ อย่างไรก็ตาม ในช่วงนั้น กระแสวิพากษ์ในอเมริกาได้รุนแรงมากขึ้นวอชิงตันจึงร้องขอให้รัฐบาลไทยส่งกำลังไปเพิ่ม ในเบื้องต้น รัฐบาลดอนอมและฝ่ายทหารจะไม่ยินดีกับคำขอดังกล่าวโดยอ้างว่าจะทำให้การป้องกันภายในประเทศอ่อนแอลง แต่ในที่สุดก็ตกลงเมื่อวอชิงตันเสนอเพิ่มความช่วยเหลือทางทหารเป็นการแลกเปลี่ยน ฉะนั้น ในเดือนกรกฎาคมปีต่อมา รัฐบาลไทยจึงส่งกำลังเข้าไปในเวียดนามเพิ่มขึ้น เป็น 11,300 นาย ภายใต้ชื่อ “กองพลทหารเสือดำ”

ในทางตรงกันข้ามกับภาพความชั่วร้ายของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนาม วิถีกรรมของทหารไทยได้รับการยกย่องเชิดชูอย่างสูงส่ง เป็นนักรบที่มีเก่งกาจสามารถเหนือพวกเวียดนาม ในการปะทะกันแต่ละครั้ง ทหารไทยสามารถสังหารพวกเวียดนามได้จำนวนมาก ความสูญเสียของฝ่ายไทยจึงมีน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับฝ่ายเวียดนาม เช่น มีรายงานว่าทหารไทยรบ 150 ครั้ง ตายเพียง 100 คน แต่สามารถฆ่าเวียดนามได้ถึง 1,400 คน¹¹ ทหารไทยสามารถรับมือกับการโจมตีของเวียดนามได้ทุกรูปแบบและทุกเวลา ไม่ว่าฝ่ายเวียดนามจะมีกำลังและอาวุธที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่า ความกล้าหาญและฉลาดเฉลียวในการรบของทั้งของ “จงอางศึก” และ “เสือดำ” จึงเป็นที่ลือเลื่องถึงกับสร้างความหวาดกลัวให้กับฝ่ายเวียดนามอย่างมาก ที่หากสืบรู้ว่า กองกำลังของไทยไปตั้งอยู่ที่ใดก็จะพยายามเลี่ยงการปะทะในบริเวณนั้น ด้วยวิธกรรมอันกล้าหาญเยี่ยงนี้ ทำให้ชื่อเสียงของทหารไทยและประเทศไทยเลื่องลือไปทั่วโลก ทหารไทยมีเพียงเชืวชาญเรื่องการรบแต่ยังเก่งกาจในด้านจิตวิทยามวลชนอีกด้วย มีมนุษยสัมพันธ์เป็นเยี่ยม สามารถปรับตัวเข้ากับชาวบ้านในเวียดนามได้ได้ดีกว่าทหารอเมริกัน จนสามารถเปลี่ยนหมู่บ้านในเวียดนามได้ซึ่งครั้งหนึ่งเคยอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ให้กลับมากอดคิกับรัฐบาลเวียดนามได้ได้อย่างเดิม ด้วยการให้ความช่วยเหลือและการพัฒนาต่างๆ กับหมู่บ้านในเวียดนามได้ สำหรับทหารที่เสียชีวิตในสนามรบ รัฐบาลไทยได้จัดพิธีต้อนรับศพ “วีรชนของชาติ” อย่างสมเกียรติ โดยขบวนอัญเชิญศพอันยิ่งใหญ่จะแห่จากสนามบิน ดอนเมืองเข้าสู่ตัวเมืองไปทำพิธีทางศาสนาที่วัดตลอดสองข้างทางจะมีประชาชนจำนวนมากมาขึ้นรถแสดงความคารวะ วีรชนของชาติเหล่านี้จะได้รับพระราชทานเพลิงศพจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ชื่อ “จงอางศึก” หรือ “นางพญาจงอางศึก” หรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Queen Cobra ของกองพลอาสาสมัครชุดที่ 1 ที่ไปรบเวียดนามนั้นยังมีความหมายทางสัญลักษณ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์โดยตรง โดยที่มาของชื่อมาจากการที่กองพลอาสาสมัครฯ (ต่อมาขยับฐานะขึ้นเป็นกรมอาสาสมัคร) อยู่ภายใต้สังกัดกรมทหารราบที่ 21 รักษาพระองค์ มีสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงดำรงตำแหน่งผู้

¹¹ ชาวไทย 9 สิงหาคม 2512 นอกจากนี้ดูคอลัมน์ “วิเคราะห์ข่าวต่างประเทศ”, “ระหว่างรัฐ-ราษฎร์” “ผู้แค้นตาย” โดย สมพร ม่วงเนตร์ ใน สารประชาชน, ในช่วงปี 2509-พฤษภาคม 2515 จะเต็มไปด้วยเรื่องราววิธกรรมของนักรบไทยในสนามรบเวียดนาม

บังคับบัญชาพิเศษ ทหารสังกัดกรมนี้จึงมีชื่อเรียกกันทั่วไปว่า “ทหารเสือพระราชินี” ตามคำอธิบายที่ปรากฏใน *สารประชาชน* ทหารในสังกัดซึ่งรู้สึกภาคภูมิใจเป็นพิเศษ จึงได้ตั้งชื่อกองพลอาสาสมัครชุดแรก “ว่า Queen อันเป็นสัญลักษณ์ถึงองค์พระราชินี ส่วนคำว่า Cobra นั้นหมายถึงงูเห่า แต่ถ้าคุ้ยต่อศัตรูแล้ว ก็คือ งูจงอางตัวเมีย หรือนางพญาจงอาง Queen Cobra จึงคล่องแคล่วว่องไวคุ้ยต่อศัตรูเป็นที่สุด”⁸² เมื่อ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ เข้าเฝ้าเพื่อถวายรายงานการรบของหน่วย “จงอางศึก” ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถยังได้ทรงรับสั่งแสดงความห่วงใยต่อทหารหน่วยนี้เป็นอย่างมาก⁸³ พระองค์ยังเสด็จเยี่ยมทหารที่บาดเจ็บจากการรบที่กลับมาได้รับการรักษาตัวในประเทศไทยอีกด้วย ก่อนออกเดินทางสู่สมรภูมิ บรรดาผู้บังคับบัญชาของพลทหารอาสาสมัครไทยที่ไปรบเวียดนามทุกรุ่นยังได้รับพระราชทานโอกาสให้เข้าเฝ้าเพื่อกราบบังคมทูลและรับพระราชทานพรพร้อมขอเตือนใจในการปฏิบัติหน้าที่จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในขณะที่ปฏิบัติการของฐานทัพในประเทศไทยเป็นเรื่องยุทธศาสตร์ทางการทหารที่กระทบต่อการเมืองระหว่างประเทศที่ทำให้รัฐบาลต้องปกปิดเหตุผลที่แท้จริงมาโดยตลอด การส่งทหารไทยไปรบในเวียดนามกลับอยู่ในลักษณะที่กลับกันกับกรณีฐานทัพ นั่นคือเหตุผลที่แท้จริงมาจากแรงกดดันทางการเมืองระหว่างประเทศที่อ้างเอายุทธศาสตร์ทางการทหารมาบังหน้า กล่าวคือ กระแสความไม่พอใจภายในอเมริกาที่เพิ่มมากขึ้นที่เห็นว่าอเมริกาได้ถลำตัวมากเกินไปในสงครามเวียดนาม ทำให้รัฐบาลจอห์นสันจำเป็นต้องแสดงให้ชาวอเมริกันเห็นว่าสงครามเวียดนามเป็นความพยายามร่วมกันของโลกเสรีเพื่อช่วยเหลือพันธมิตรในภูมิภาคนี้ ฉะนั้น การเข้าร่วมของทหารพันธมิตรจึงได้โดยเฉพาะจากไทยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับคำอธิบายดังกล่าว รัฐบาลจอห์นสันจึงเรียกร้องให้ไทยและพันธมิตรซีโต้อื่นๆ แสดงความร่วมมือทางการเมืองและการทหารในสงครามเวียดนามให้มากขึ้น ซึ่งผู้นำไทยก็ตระหนักถึงภาวะกดดันที่รัฐบาลจอห์นสันกำลังเผชิญอยู่ ดังคำกล่าวของนายเกรแฮม มาร์ติน ทูตอเมริกันประจำประเทศไทยในขณะนั้นว่ารัฐบาลไทยส่งทหารไปร่วมรบในเวียดนามเพราะถูกร้องขอจากเวียดนามได้และสหรัฐอเมริกาซึ่งกำลังประสบกับแรงกดดันในประเทศ แต่ไม่ใช่เกิดจากความเชื่อว่ากองทหารไทยมีความสำคัญต่อการรบในเวียดนามได้มากมายอย่างที่ป่าวประกาศกัน⁸⁴ เมื่อประธานาธิบดีลินคอล์นเยือนไทยในเดือนกรกฎาคม 2512 ยังได้กล่าวขอบใจจอมพลถนอมที่ส่งทหารไปร่วมรบในเวียดนามได้ เพราะได้ช่วยเหลือรัฐบาลอเมริกัน “ในสิ่งที่เกี่ยวกับความรู้สึกของประชา

⁸² “อันเนื่องมาจากปก,” *สารประชาชน*, 4, 154 (11 มิถุนายน 2510), น. 1.

⁸³ *หลักเมือง*, 24 ธันวาคม 2510.

⁸⁴ คำสัมภาษณ์นายเกรแฮม มาร์ติน ใน Randolph, *op.cit.*, pp. 78-80. นอกจากนี้คูศุนทรพจน์ของ Clark Clifford อดีตที่ปรึกษาของประธานาธิบดีลินคอล์น จอห์นสัน ที่เป็นหนึ่งในทีมงานที่เดินทางมาเจรจาให้ประเทศสมาชิกซีโต้ (ไทย, เกาหลีใต้, ฟิลิปปินส์, ออสเตรเลีย, นิวซีแลนด์) ส่งทหารของตนเข้าไปเพิ่มในเวียดนามในกลางปี 2510 และต้องประสบกับความผิดหวังและงุนงงอย่างเต็มที่เมื่อพบว่าประเทศต่าง ๆ รวมทั้งไทย ไม่กระตือรือร้นหรือถึงกับปฏิเสธคำขอของสหรัฐฯ นายคลิฟฟอร์ดมีความรู้ดีกว่าประเทศเหล่านี้ แม้ว่าจะอยู่ในภูมิภาคกลับมิได้สนใจและ เป็นห่วงสถานการณ์ในเวียดนามเท่าสหรัฐฯ ดู คล้าก คลิฟฟอร์ด, “ความหมายของสงครามเวียดนาม?”, *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 7, 3 (ธันวาคม 2512 - กุมภาพันธ์ 2513), น. 34-53. ทศนะทำนองเดียวกันนี้ก็ปรากฏใน Blackburn, Robert M., *Mercenaries and Lyndon Johnson's "More Flags": The Hiring of Korean, Filipino and Thai Soldiers in the Vietnam War*. North Carolina, McFarland & Company, 1994, pp. 104-120.

ชนอเมริกันเป็นอันมาก และได้ช่วยแก้ข้อกล่าวหาที่ว่ารัฐบาลสหรัฐทำให้สงครามเวียดนามเป็นสงครามอเมริกัน”⁸⁵

สิ่งที่ได้เอ่ยอย่างสั้นๆไว้ในบทนำแล้วว่าเมื่อเปิดรับอาสาสมัครไปรบในเวียดนามวันแรก ปรากฏว่ามีผู้มาสมัครอย่างเนืองแน่นจนเกินความต้องการของทางรัฐบาลที่กำหนด แม้แต่พระภิกษุก็ยังพากันมาสมัครในด้านหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของการจัดการความจริงของฝ่ายรัฐบาลในเรื่อง “ภัยคอมมิวนิสต์เวียดนาม” แต่ในอีกด้านหนึ่ง รายได้และผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากอเมริกาน่าจะมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจของชายไทยผู้รักชาติเหล่านี้ด้วย หนังสือพิมพ์รายงานว่าสหรัฐอเมริกาค่าจะจ่ายเบี้ยเลี้ยงให้พลทหารถึงเดือนละ 3,000 บาท นายทหารจะได้รับเดือนละ 10,000 บาท ก่อนเดินทาง จะได้รับค่าเครื่องแต่งกายอีกคนละหลายพันบาท ผู้ที่ไปรบจะได้สิทธิพิเศษและบำเหน็จบำนาญเช่นเดียวกับ ทหารผ่านศึกเกาหลีทุกประการ⁸⁶ นอกจากเบี้ยเลี้ยงรายเดือนแล้ว ทหารที่มีผลงานดีเด่นในสมรภูมียังสามารถเบิกเงิน combat pay ได้ตลอดชีวิต จำนวนเวลาที่ปฏิบัติราชการในเวียดนามยังนับเป็นสองเท่าของเวลาปฏิบัติราชการตามปกติ ซึ่งจะมีผลต่อการคำนวณเงินบำเหน็จบำนาญเมื่อเกษียณอายุราชการ และที่สำคัญอย่างยิ่งต่อบรรดานายทหารอาชีพก็คือ ตราประทับวีรบุรุษของชาติจากสมรภูมิเวียดนามย่อมมีผลต่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ของพวกเขา⁸⁷ จึงไม่น่าแปลกใจที่บรรดานายทหารที่ไปร่วมรบในสงครามเวียดนามล้วนแต่เป็นระดับหัวกะทิของกองทัพ และต่อมาก็มีบทบาทในระดับนำทั้งในกองทัพและการเมืองไทย⁸⁸

ฉะนั้น เมื่อสื่อมวลชนและนักวิชาการตะวันตกพากันเรียกบรรดาวีรบุรุษของชาติไทยว่าเป็นแค่ “ทหารรับจ้าง” (mercenaries) ของอเมริกา เพราะอเมริกาต้องจ่ายเงินมหาศาลเป็นการแลกเปลี่ยน จึงสร้างความไม่พอใจให้กับไทยอย่างมาก เช่น กรณีหนังสือพิมพ์ Washington Post และ Evening Star กล่าวหาว่าไทยส่ง “ทหารรับจ้าง” ไปรบในเวียดนามเพื่อแลกกับอาวุธจากอเมริกา กระทรวงการต่างประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ประณามว่าเป็นผลมาจากการจับตัวของนักการเมืองในช่วงฤดูหาเสียงเลือกตั้ง หนังสือพิมพ์อเมริกันได้พยายาม “ฉุดประเทศไทยลงไปในโคลนอันสกปรกของการเมืองสหรัฐ” เป็น “พวกปัญญาทึบ” และว่าทหารไทย “มิได้เป็นทหารรับจ้างและแม้แต่วกคอมมิวนิสต์ก็ยังรู้ว่าทหารไทย มิได้เป็นเช่นนั้น ทหารรับจ้างจะพบได้ก็ในหมู่นักหนังสือพิมพ์ที่ทำงานให้กับองค์การอันมีคอมมิวนิสต์หนุนหลังหรือในบรรดานักประชาธิปไตยจอมปลอม รวมทั้งพวกนักการเมืองที่เห็นว่าการยอมแพ้เป็นนโยบายที่ดีที่สุดของตนเอง”⁸⁹ ขณะที่นายถนัด คอมันตร์ ประณามหนังสือพิมพ์ทั้งสองว่าเป็น “หนังสือพิมพ์โสโครก” ที่สร้างความ

⁸⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมการเมือง กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ POL 1-3 2515.

⁸⁶ ไทยรัฐ, 17 มกราคม 2510. ถึงแม้ว่าข้อมูลที่หนังสือพิมพ์ระบุมาจาก “แหล่งข่าวในวงการทหาร” นี้ก็อาจจะไม่ถูกต้องทั้งหมด แต่ก็ชี้ให้เห็นกระแสดูแคลกและความเข้าใจที่มีอยู่ในขณะนั้นได้ดี

⁸⁷ Blackburn, *op.cit.*, pp. 113-114.

⁸⁸ เช่น (ยกในขณะนั้น) พล.ท.ฉลาด หิรัญศิริ, พล.ต.ยศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, พล.ร.ต.สุภา ศกเสนี, พ.อ.เทพ กรานเลิศ, พ.อ.มานะ รัตนโกเศศ, พ.อ.เสริม ณ นคร, พ.ท.ชาวลิต อยุทธ, พ.ท.สุนทร คงสมพงษ์, พ.ต.วิโรจน์ แสงสนิท, พ.อ.อุทธรณ์ แฉ่มพันธุ์, พ.ท.วันชัย เรืองตระกูล เป็นต้น แม้แต่ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร ถูกชาวดอนอ้อมก็เข้าร่วมสงครามเวียดนาม, กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, ประวัติการรบของทหารไทยในสงครามเวียดนาม. กรุงเทพฯ, 2541.

⁸⁹ หลักเมือง, 5 ธันวาคม 2510.

อภัยให้แก่วัฒนาของอเมริกา^{๙๐} นายถนัดยังขอให้หนังสือพิมพ์ไทย และคนไทยช่วยกันตอบโต้หนังสือพิมพ์อเมริกัน โดยไม่ต้องกลัวว่าจะกระเทือนความสัมพันธ์ของสองประเทศ^{๙๑}

ถึงกระนั้น เมื่อประธานาธิบดีนิกสันยอมรับในเวลาต่อมาว่ารายงานดังกล่าวเป็นความจริงกระทรวงการต่างประเทศไทยก็ยังออกแถลงการณ์ประณามนักการเมืองและหนังสือพิมพ์อเมริกันว่าบิดเบือนความจริงยืนยันว่าสหรัฐฯ ไม่ได้จ่ายเงินเพื่อชักจูงหรือเกื้อหนุนให้ไทยส่งกำลังทหารไปช่วยเวียดนามใต้ แต่เนื่องจากไทยมีกำลังทรัพย์น้อย สหรัฐฯ จึงตกลงรับภาระส่วนหนึ่งของค่าใช้จ่ายในต่างประเทศของทหารไทยในเวียดนาม กระทรวงการต่างประเทศยังทวงบุญคุณกับสหรัฐฯ ว่ารัฐบาลไทย ต่างหากที่เป็นฝ่ายให้เงินเกื้อหนุนแก่กองกำลังสหรัฐฯ ในไทย เพราะได้ยกเว้นภาษีศุลกากรและภาษีอากรจำนวนนับร้อยๆ ล้านบาทแก่การนำเข้าสินค้าต่างประเทศเพื่อนำไปเลี้ยงทหารอเมริกัน^{๙๒} แต่ดูเหมือนยิ่งพยายามแก้ตัวเจ้าหน้าที่ไทยก็ยังทำให้ประชาชนเห็นความบกพร่องของรัฐบาลที่ปล่อยปละละเลยจนทำให้ประเทศชาติสูญเสียผลประโยชน์มากขึ้น

บทบาทของสื่อมวลชน

สัปดาหฺจรตอนนี้ดีแล้วครับ	ที่ยืนรับความจริงเล็กน้อย
ว่าร่วมรบรับร้อมร่วมป้องกัน	อุบนาณวันอิงอำเหือรำคาญ
เราร่วมรบร่วมแรงเพราะแดงบุก	ก่อความทุกข์ชาวภารามหาศาล
ส่งกองโจรมาสู่จู่รังควาน	ประกาศการจ้องล้างอย่างจงใจ
เราป้องกันกันเขาเข้าเมืองบ้าน	เปิดลานบินต่อต้านเป็นการใหญ่
ไม่เห็นนำปกปิดมิดทำไม	เรากันภัยก่อนเราเข้าตาจน
ร่วมกับมิตรประเทศด้านเหตุร้าย	ร่วมเป็นตายด้านบุกทุกแห่งหน
เผชิญศึกเคียงข้างไม่ห่างตน	ร่วมผจญศึกกันนั้นแหละมิตร
รัฐบาลประกาศอย่างอาจหาญ	แทนการซุ่มหมกนั้งปกปิด
นับว่าเป็นการดีมีความคิด	จะเบี่ยงบิดต่อไปทำไมกัน
เราถูกปองจ้องล้างอย่างสาหัส	ปฏิบัติต่อไทยไม่มีอัน
ใครจะนอนให้เถื่อเลื้อดเนื่อนั้น	ต้องสู้มันสุดฤทธิ์เลิกคิดตาย
แดงประชิดติดพันไซ้ฟันเฟื่อง	มันมุ่งผลาญบ้านเมืองเราฉิบหาย
ตื่นเถิดคนรักสนุกสุขสบาย	สำรวจกายร่วมใจต้านภัย เอย

โดย ประยูร จรรย์วาทย์ สยามรัฐสัปดาหฺวิจารณ์ 13, 39 (19 มีนาคม 2510)
(หลังจากรัฐบาลไทยและอเมริกันแถลงยอมรับเรื่องฐานทัพไทยไปโจมตีเวียดนาม)

^{๙๐} ชาวไทย. 5 ธันวาคม 2510.

^{๙๑} สยามรัฐ. 14 สิงหาคม 2512.

^{๙๒} ชาวไทย. 17 ธันวาคม 2512.

นับแต่ยุคต้นของรัฐบาลสฤยดี หนังสือพิมพ์ก็ประกาศสนับสนุนการเข้ามาของฐานทัพและทหารอเมริกันในประเทศไทย บ่อยครั้งที่คอลัมนิสต์เขียนสนับสนุนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างไทย-สหรัฐฯ ด้วยการคัดลอกคำพูดคำต่อคำของผู้นำรัฐบาลมาเป็นเหตุผลประกอบ เช่น บทความ “ช่วยเหลือเพื่อป้องกัน” ในหนังสือพิมพ์ *ชาวไทย* เสถียร พันธรัย อังสุมทรพจน์ของพลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ ผู้ช่วยเสนาธิการกลาโหม (ตำแหน่งในขณะนั้น) เรื่องความความช่วยเหลือจากอเมริกาว่า:

ท่านนายพลบอกว่า... เคียวนี้เครื่องบินของเรา อาวุธของเราทันสมัย แม้จะไม่ทันสมัยที่สุด สนามบินของเรานั้นเล่างก็กลายเป็นท่าอากาศยานที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งในตะวันออกไกล... ความก้าวหน้าเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะไทยกับอเมริกันร่วมมือกันมา...

พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ สรุปคำพูดของท่านไว้ว่าทุกคนคงจะเห็นพ้องด้วยว่า อเมริกานำเป็นสำหรับโลกเสรี และโลกเสรีจำเป็นสำหรับอเมริกา แต่ท่านนายพลไม่ได้บอกว่าอเมริกานำเป็นมากโดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยที่กำลังถูกโจมตีอยู่ด้วย³³

สื่อมวลชนไม่เพียงแต่ไม่คัดค้านนโยบายอเมริกันนิยมของรัฐบาล แต่บางครั้งกลับเสนอความคิดที่ “ล้ำหน้า” กว่าผู้นำรัฐบาลเสียอีก ดังเช่นบทความชิ้นหนึ่งใน *สยามรัฐ* ให้ความเห็นกรณีหนังสือพิมพ์ต่างประเทศลงข่าวว่าสหรัฐฯ กำลังพิจารณาเรื่องการตั้งฐานทัพนิวเคลียร์ในไทย ขณะที่ถนอม กิตติขจร ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของรัฐบาลสฤยดี เพียงกล่าวว่ารัฐบาลยังไม่ได้รับการติดต่อจากสหรัฐฯ จึงยังไม่ทราบเรื่อง แม้ว่าจะเห็นว่าจะน่าจะเป็นผลดีต่อการป้องกันประเทศก็ตาม *สยามรัฐ* กลับรีบเสนอว่า:

ความจริงเรื่องฐานทัพปรมาณูนั้น ปรากฏว่าได้ตั้งขึ้นแล้วในประเทศต่างๆ เป็นอันมาก โดยเฉพาะในยุโรป หากรัฐบาลจะตกลงให้มีการตั้งขึ้นในประเทศไทยตามคำขอของสหรัฐฯ อันอาจจะมีขึ้นหรือโดยคำแนะนำขององค์การซีโต้ ก็ไม่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายอะไร โดยเฉพาะเมื่อคำนึงถึงว่าประเทศต่างๆ ในโลกปัจจุบันนี้จะดำรงอยู่ได้ก็โดยการอาศัยความร่วมมือซึ่งกันและกันทั้งในทางเศรษฐกิจและการทหาร ซึ่งหลักการนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และประเทศไทยได้ถือปฏิบัติเป็นลำดับมาแล้ว... การที่จะถือว่าประเทศที่เป็นเอกราชไม่ควรที่จะมีฐานทัพของมิตรประเทศมาตั้งประจำนั้น นับว่าไม่เหมาะสมกับภาวะการณ์ของโลกปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง³⁴

เมื่อนาวิกโยธินสังกัดกองเรือที่ 7 ของสหรัฐฯ ยกพลขึ้นมามุ่งมั่นเป็นการชั่วคราวที่อุดรธานี อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ในลาวในเดือนพฤษภาคม 2505 หนังสือพิมพ์ได้พากันยกย่องสรรเสริญการตัดสินใจดังกล่าวของรัฐบาลเคนเนดี เพื่อป้องกันประเทศไทยจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์และสันติภาพของเอเชีย บทความของหนังสือพิมพ์ *สยามนิกร* ถึงกับประกาศว่า “หนังสือพิมพ์ สำนักสื่อข่าว และวิทยุ” จะรับอาสาทำหน้าที่ “เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน” ด้วยการเสนอข่าวเกี่ยวกับกองทหารสหรัฐฯ ในไทย “อย่าง

³³ *ชาวไทย*, 26-27 สิงหาคม 2503. นอกจากนี้ดูบทความ “ไทยรบจนสุดใจจากจีน,” *สารเสรี*, 23-27 กันยายน 2503; คอลัมน์ “การเมืองนอกเวที” โดย อานนท์ ใน *ประชาธิปไตย*, 26 มีนาคม 2510.

³⁴ “ฐานทัพปรมาณูในไทย,” *สยามรัฐ*, 5 มกราคม 2503.

ละเยียดถั่วลิสง ให้สอดคล้องกับนโยบายและวัตถุประสงค์ของทางการ” และ “เพื่อความร่วมมืออันเป็นประโยชน์ของรัฐ ทางการจึงควรจะมีการติดต่อกับหนังสือพิมพ์ สำนักสื่อข่าว และวิทยุ อย่างใกล้ชิด และให้มีการเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี”⁹⁵

ยังเข้าสู่ยุคกระแสสูงของสงครามเวียดนาม ไม่ว่ารัฐบาลไทยและสหรัฐฯจะทำอะไรก็จะต้องไปหมดในสายตาของสื่อมวลชนไทยในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการส่งทหารไทยไปร่วมรบในเวียดนามใต้ หรือการอนุญาตให้สหรัฐฯเข้ามาใช้ประเทศไทยเพื่อการรบในเวียดนาม เมื่อมีข่าวออกมาในระยะแรกๆ สหรัฐฯติดต่อรัฐบาลไทยขอใช้ฐานทัพอู่ตะเภาสำหรับเครื่องบินทิ้งระเบิด B-52 หนังสือพิมพ์ได้แนะนำรัฐบาลถนัดว่า “ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องพินิจพิเคราะห์มากนัก” เพราะ “สำหรับเหตุการณ์ในปัจจุบัน การใช้ฐานทัพใดๆ ในประเทศไทยสำหรับการต่อต้านกับผู้รุกรานนั้น เป็นสิ่งอันพึงจะต้องกระทำ การตัดสินใจในเรื่องนี้เป็นสิทธิโดยเฉพาะที่ไทยจะทำได้ บทความของเราเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลจะตกลงในเรื่องนี้หากทางสหรัฐฯขอมารจริง”⁹⁶

ฉะนั้น จึงไม่มีอะไรน่าแปลกใจ เมื่อเกิดกรณีฟุลไบรท์ขึ้น หนังสือพิมพ์หลายฉบับต่างให้ความช่วยเหลือรัฐบาลไทยด้วยการโจมตีฟุลไบรท์ว่าทำลายมิตรภาพไทย-สหรัฐฯ และดูถูกคนไทย แม้ว่าจะไม่ได้ปฏิเสธว่าเรื่องฐานทัพไม่ความจริง บางฉบับก็ดูจะยอมรับตามที่ฟุลไบรท์พูด แต่ก็แสดงความไม่พอใจที่ฟุลไบรท์กล่าวหาว่ารัฐบาลไทยขอให้รัฐบาลสหรัฐฯปกปิดเรื่องนี้” สื่อมวลชนไทยบางคนถือว่านี้เป็นการสบประมาทและดูหมิ่นประเทศไทยและคนไทยอย่างร้ายแรง เห็นว่ารัฐบาลไทย “ไม่น่าจะไปสนใจคำพูดของมັນนิก” เพราะจะก้ำกึ่งเท่ากับยอมรับว่า “หนังสือพิมพ์และนักการเมืองชาวอเมริกันถ้อยๆ บางคนมีความสำคัญขึ้นมา”⁹⁸ ฉะนั้น เมื่อรัฐบาลไทย-สหรัฐฯประกาศอย่างเป็นทางการยอมรับเรื่องฐานทัพในไทยถูกใช้ในปฏิบัติการโจมตีเวียดนามเหนือ รัฐบาลถนัดก็ได้รับแรงสนับสนุนจากหนังสือพิมพ์ไทยอย่างท่วมท้นอีกเช่นเคย

บทนำของ *สยามรัฐ* ยืนยันว่าการกระทำดังกล่าวของรัฐบาลไทย “เป็นสิ่งที่เข้าใจกันได้สำหรับผู้ที่มีใจเป็นธรรม” และ “ไม่ได้เป็นสิ่งเกินขอบเขตอะไร ในเมื่อเป็นแต่เพียงส่วนเกื้อกูลอีกส่วนหนึ่ง ช่วยให้การทำสงครามยับยั้งการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในเวียดนามได้ผลดีขึ้น และในขณะเดียวกัน วิธีนั้นก็ช่วยให้ไทยปลอดภัยด้วย” ส่วนบทนำของ *Bangkok Post* เห็นว่าการเปิดเผยความจริงข้อนี้ ช่วยทำให้คนไทยสามารถขอบุณฑลทหารอเมริกันได้อย่างเต็มที่ที่ได้กรุณาเสียสละด้วยการเสี่ยงชีวิตของตนเพื่อปกป้องประเทศไทย *Bangkok Post* ไม่เพียงไม่ตำหนิรัฐบาลที่ปกปิดความลับเรื่องนี้ไว้ แต่ยังแสดงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าการเปิดเผยเรื่องฐานทัพจะเปิดโอกาสให้พวกคอมมิวนิสต์กล่าวหาไทยและสหรัฐฯว่าทำตัวเป็นจักรวรรดินิยมได้ ขณะที่ *ไทยรัฐ* ห่วงว่าการยอมรับความจริงเรื่องนี้ จะทำให้เวียดนามเหนือมีข้ออ้างที่จะรุกรานต่อ

⁹⁵ บทนำ “เพื่อชาติ,” *สยามนิกร*, 20 พฤษภาคม 2505. นอกจากนี้ดู *สยามรัฐ* 18 พฤษภาคม 2505.

⁹⁶ ร. พันทก “ใช้ฐานทัพ,” *เดลินิวส์*, 20 มกราคม 2510. นอกจากนี้ดูบทความชื่นชมความยิ่งใหญ่ของฐานทัพอู่ตะเภาและเครื่องบิน B-52 โดย เสถียร จันทิมาธร “สวัสดี...ปี 52 ป้อมปืนลึกลับที่ผาตัดไฟสงคราม,” *พิมพ์ไทย*, 30 เมษายน 2510. และบทความทำนองเดียวกันเกี่ยวกับฐานทัพที่อุดรและตากลิ โดย อารี อธิ์เกษม, “เครื่องบินอเมริกันกับฐานทัพไทยที่อุดรและตากลิ,” *สยามรัฐ*, 23 มีนาคม 2510 – 1 เมษายน 2510.

⁹⁷ โปรดดูหนังสือพิมพ์ช่วงเดือนตุลาคม 2509 นับตั้งแต่วันที่ 4 เป็นต้นไป

⁹⁸ คอลัมน์ “บันทึกของคนเดินถนน” โดย ราษฎร ใน *สยามรัฐ*, 24 ธันวาคม 2512.

ภาคอีสานของไทยได้ จึงขอให้รัฐบาลไทยเตรียมมาตรการป้องกันไว้ด้วย และที่น่าสนใจยิ่งขึ้นไปอีกคือ ขณะที่สื่อมวลชนตะวันตกให้ความสำคัญกับปฏิบัติการลับโจมตีเวียดนามเหนือมาก เพราะถือว่าเป็นการทำสงครามโดยมิได้ประกาศของสหรัฐกับไทยต่อเวียดนามเหนือ หนังสือพิมพ์ *พิมพ์ไทย* เห็นว่านี่เป็นเรื่อง “ปลื้มข่อย... เพราะว่าในเมื่อประเทศไทยสามารถส่งกองทหารทั้งภาคอากาศ ภาคพื้นดิน และทางทะเล เข้าไปร่วมรบในสงครามเวียดนามได้แล้ว เพียงการใช้ฐานทัพในประเทศไทยเพื่อการโจมตีทางอากาศย่อมเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ว่าการใช้ฐานทัพเช่นนี้จะเริ่มตั้งแต่เมื่อใด... เพราะว่าในเมื่อฝ่ายเวียดนามเหนือได้เป็นตัวการในการจัดฝึกฝนและส่งบุคคลผู้ก่อการร้ายเข้ามาก่อความเสียหายให้แก่ประเทศไทยอย่างลับๆ เราก็ชอบที่จะตอบโต้”⁹⁹

ความเชื่อเรื่องภัยคอมมิวนิสต์ไม่เพียงทำให้หนังสือพิมพ์ไทยไม่ดำเนินรัฐบาลไทยในเรื่องนี้ แต่สื่อมวลชนยังรับเอาทัศนคติเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของ “ความลับของทางราชการ” และแนวคิด “ผลประโยชน์ของชาติ” ของฝ่ายรัฐมาเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนของตน มีหน้าซ้ายยังดำเนินสื่อมวลชนตะวันตกที่พากันเปิดเผยเรื่องนี้ และยกย่องตัวเองว่า “เป็นคนอ่านหนังสือง่าย” ดังบทความของ อารี อิทธิเกษม ได้ระบุไว้:

รู้สึกว่สำหรับคนหนังสือพิมพ์และผู้สื่อข่าวที่เป็นคนไทยนั้น เป็นคนอ่านหนังสือง่ายอยู่แล้ว ปัญหาอะไรอื่นไม่มี หากจะทำอะไรไปในภายหลังเกินขอบเขตที่ทางการบอกไว้แล้วว่าทำไม่ได้ ก็เป็นเรื่องของการพลัดพลังหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่ใช่หัวรั้น เรื่องหัวรั้นนั้น น่าจะเป็นลักษณะของผู้สื่อข่าวเทศมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สื่อข่าวอเมริกัน เพราะนักข่าวของประเทศนั้นเขาชอบที่จะเสนอข่าวและเรื่อง “อย่างสมบูรณ์ไม่มีมีการตัดทอน” เพราะเหตุนี้เอง เรื่องที่พวกเราคนไทยรู้กันมานานนม และไม่ยอมพูดหรือเอ่ยถึง กลับเป็นเรื่องที่คนหนังสือพิมพ์และ นักข่าวอเมริกันเอาไปเปิดโปงกลางบ่อนกันอย่างเอิกเกริกมาตั้งนานแล้ว โดยไม่คำนึงว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้จะมีความลับทางทหาร หรือจะให้ประโยชน์แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่เป็นข้าศึก ฉะนั้น เรื่องการตะกละข่าวนี้นี้ ต้องยกให้นักข่าวฝรั่งเขาเขารู้อะไรเห็นอะไรก็พูดกันไปหมดพุง ไม่เหมือนกับพวกเราที่มักจะเขี่ยปากของตนเอง และก่อนจะทำอะไรจะมองดูตาของรัฐบาลเราเอง และเป็นห่วงหน้ากังวลหลังเกรงว่าจะเสียหายแก่พันธมิตรของเรา และในรายนี้ก็คือสหรัฐอเมริกา นั่นแหละ¹⁰⁰

สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือ ข้อความข้างต้นชี้ว่าการใช้ฐานทัพในประเทศไทยโดยเครื่องบินสหรัฐฯ เพื่อโจมตีเวียดนามเหนือ หากได้เป็นความลับดำมืดชนิดที่สื่อมวลชนไทยมิได้รู้เรื่องมาก่อนแต่ประการใด แต่ที่ไม่รายงานเพราะไม่ต้องการให้กระเทือนถึงผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งคำกล่าวอ้างนี้นับว่ามีเหตุผลอยู่ด้วย จำนวนเครื่องบินและทหารอเมริกันที่เพิ่มมากับปฏิบัติการทางอากาศที่กระทำกันเป็นรายวันติดต่อกัน

⁹⁹ บทนำ “การร่วมมือของไทย,” *สยามรัฐ*, 11 มีนาคม 2510; “Praise at Last,” *Bangkok Post*, 11 March 1967; “ความจริงที่ควรจะต้องรู้กันเสียที,” *ไทยรัฐ*, 12 มีนาคม 2510; “ฐานทัพสหรัฐในไทย,” *พิมพ์ไทย*, 14 มีนาคม 2510 ตามลำดับ นอกจากนี้ดู บทนำ “ความลับทางทหาร,” *ชาวไทย* 1 เมษายน 2510; อิศรธรรม, “การตัดสินใจที่ถูกต้อง,” *ประชาธิปไตย*, 28 มีนาคม 2510.

¹⁰⁰ อารี อิทธิเกษม, “เครื่องบินอเมริกันกับฐานทัพไทยที่อุดรและตากสิน,” *สยามรัฐ*, 23 มีนาคม 2510. ดูทัศนะทำนองเดียวกันใน กรกฎ หลักเพชร คอลัมน์ “หน้าต่างสยามรัฐสถาปนาวิจิตร,” *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*, 13, 31 (21 เมษายน 2510), น. 24.

มานับแต่ปี 2508 ย่อมไม่สามารถซ่อนตัวจากสายตาของผู้สื่อข่าวที่ต้องการแสวงหาความจริงได้ หรืออย่างน้อยเมื่อสำนักข่าวต่างประเทศรายงานเรื่องนี้ออกมาตั้งแต่ต้นปี 2508 ก็น่าจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาความจริงได้ แต่ปรากฏว่าข่าวส่วนใหญ่ที่ปรากฏในระบอบนั้น ล้วนเป็นการรายงาน “ความจริง” ที่ถูกเสนอโดยฝ่ายรัฐบาลแทบทั้งสิ้น¹⁰¹

ในช่วงกลางทศวรรษ 2510 เมื่อกระแสวิพากษ์วิจารณ์เรื่องฐานทัพอเมริกันและทหารอเมริกันในประเทศไทยเริ่มเข้มข้นมากขึ้น มักจะมีการกล่าวในทำนองว่า ก่อนหน้านี้นี้ที่สื่อมวลชนไทยมิได้คัดค้านเรื่องนี้ เพราะรัฐบาลปกปิดความจริง ประกอบกับสื่อมวลชนเกรงกลัวกฎของคณะปฏิวัติ ทำให้ไม่กล้าส่งเสียงคัดค้าน รัฐบาลจึงเหมาเอาว่าสื่อมวลชนให้การสนับสนุน¹⁰² แต่จากหลักฐานข้อมูลที่ได้เสนอมาข้างต้นชี้ว่า หนังสือพิมพ์ไทยไม่เพียงทำตนเป็นผู้สนับสนุนอย่างแข็งขันต่อนโยบายโลกเสรีของรัฐบาล แต่ยังช่วยรัฐบาลไทยโจมตีสื่อมวลชน-นักการเมืองตะวันตกที่วิจารณ์นโยบายเวียดนามของรัฐบาลอเมริกันและบทบาทของไทยแน่นอนว่าเป็นการยากที่จะหวังให้ฝ่ายรัฐบาลไทยเปิดเผยข้อมูลใดๆ แก่ประชาชน แต่เมื่อสื่อมวลชนและนักการเมืองอเมริกันนำข้อมูลลับทั้งหลายมาเปิดเผย หนังสือพิมพ์ไทยกลับเพิกเฉยด้วยมายาคติของชาตินิยม มีหน้าซ้ำบางคนยังอ

วดอ้างว่ารู้เกี่ยวกับฐานทัพมานานแล้วแต่ไม่ต้องการเขียนถึงเพราะตระหนักถึง “ผลประโยชน์ของชาติ” ด้านหนึ่งเราอาจอธิบายได้ว่านี่เป็นผลจากการที่หนังสือพิมพ์ไทยได้ถูกระบอบเผด็จการทหารนับแต่ยุคสฤษดิ์จำกัดสิทธิเสรีภาพ นักคิด-นักเขียนที่มีความคิดก้าวหน้าล้วนถูกจับกุมคุมขังหรือไม่ก็หนีเข้าป่าไปร่วมกับพคท. ส่วนผู้ที่เหลืออยู่ก็ไม่สามารถวิจารณ์อะไรได้มากนัก แต่ผู้เขียนเห็นว่าปรากฏการณ์ของการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลอย่างสุดโต่งนี้แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากสถานการณ์ที่ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์อะไรได้มากนัก แต่กลับเป็นสิ่งที่ชี้ชัดว่าเป็นผลสำเร็จของการจัดการความจริงของรัฐบาลไทยที่ตอกย้ำถึงความน่าสะพึงกลัวของคอมมิวนิสต์ต่างค้ำวที่ได้รับการสนับสนุนทั้งจากสถาบันพระมหากษัตริย์และศาสนา จนสามารถทำให้หนังสือพิมพ์ไทยทำตน “ว่านอนสอนง่าย” และกลายมาเป็นกระบอกเสียง “นโยบายโลกเสรี” ของตนได้ในที่สุด และประการสำคัญ วาทกรรมสงครามเวียดนามที่สื่อมวลชนรับต่อมาจากรัฐและส่งต่อไปยังประชาชนนี้ได้แปลไปสู่ความหมายที่อันตรายอย่างยิ่งก็คือ ในเมื่อเรากำลังเกี่ยวข้องกับสิ่งชั่วร้าย ไร้ความเป็นมนุษย์ เราก็ไม่ควรสนใจกฎเกณฑ์อะไรจนเกินไป เราเองก็มีสิทธิที่จะใช้วิธีการอันน่าสะพึงกลัวได้เช่นเดียวกัน หากจะมีการละเลยกฎเกณฑ์ทั้งทางการเมืองระหว่างประเทศและศีลธรรมไปบ้างก็มีอะไรเสียหายอะไร ด้วยเป้า

¹⁰¹ เรื่องราวในทำนองเดียวกันนี้ก็เกิดขึ้นในกรณีเขมรแดง โดยสื่อมวลชนไทยได้ทำหน้าที่สนับสนุนและช่วยปิดบังความลับเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับระบอบเขมรแดง นับแต่เมื่อเวียดนามบุกกัมพูชาล้มล้างระบอบเขมรแดงในปี 2521 ดู Puangthong Rungswasdisab, *Thailand's Response to the Cambodian Genocide*. Cambodian Genocide Program, Yale University, Working paper, 1999, pp.29-34.

¹⁰² เช่น บทนำของ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 5 (พฤษภาคม 2516) น. 10 และบทความของ “กาแฟดำ” (สุทธิชัย ภูม่น) กล่าวว่าผู้ปกครองไทย และอเมริกาปิดบังประชาชนเรื่องสงครามเวียดนามโดยสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด (สยามรัฐ, 12 ธันวาคม 2512) ในความเป็นจริง เรื่องอเมริกาเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมดนี้เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางในขณะที่มีการเปิดรับสมัครอาสาสมัครไปรบ เวียดนาม หนังสือพิมพ์บางฉบับลงรายละเอียดเกี่ยวกับรายได้ที่ทหารแต่ละคนจะได้รับ

หมายของเรานั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม มาหากติและโหวททางศีลธรรมเหล่านี้ได้กลายเป็นฐานที่รับรองความชอบธรรมการล่าสังหารอย่างไร้ความปราณีต่อผู้ที่ถูกมองว่าเป็นสัตว์ป่าในที่สุด ดังที่ Edmund Leach ได้กล่าวไว้ว่า "เมื่อ "คนอื่น" ถูกทำให้กลายเป็นสัตว์ป่าแล้ว การสร้างโศกนาฏกรรมอันน่าสะพึงกลัวทั้งหลายมิเพียงถูกทำให้เป็นคุณสมบัติสำคัญของอีกฝ่ายหนึ่งเท่านั้น แต่มันยังอนุญาตให้เราใช้ความน่าสะพึงกลัวนั้นเป็นอาวุธต่อสู้ กับอีกฝ่ายหนึ่งได้อีกด้วย"

บทที่ 2

ขบวนการต่อต้านโลกเสรี

การประกาศนโยบายแข็งข้างโลกเสรีเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. ถูก รุมกระหน่ำโจมตีจากกลุ่มการเมืองต่างๆ ขบวนการต่อต้านได้ขยายใหญ่โตจนนำไปสู่การจับกุมฝ่ายต่อต้านจำนวนมากในกรณีกบฏสันติภาพในเดือนพฤศจิกายน 2495 เสียงต่อต้านประณามนโยบายอเมริกันนิยมได้เงียบสงบลงช่วงขณะหนึ่งจนกระทั่งจอมพล ป. ประกาศให้เสรีภาพทางการเมืองในกลางปี พ.ศ. 2498 กระแสต่อต้านอเมริกาก็ดั่งกระหึ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งจนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารในปี พ.ศ. 2500 และ 2501 สังคมไทยได้ตกอยู่สภาวะที่ไร้เสียงคัดค้านจนกระทั่งถึงต้นทศวรรษ 2510 อันเป็นยุคของรัฐบาลถนอม-ประภาส การเคลื่อนไหวได้เริ่มต้นขึ้นจากปัญญาชนกลุ่มเล็กๆ ภายในรั้วมหาวิทยาลัยและขยายใหญ่สู่การเคลื่อนไหวมวลชนจนกระทั่งถึงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ไทยกับเมืองขึ้นอเมริกา

กระแสต่อต้านโลกเสรีเริ่มก่อตัวขึ้นนับแต่เดือนมกราคม 2493 มีใบปลิวจาก “กลุ่มนักเรียนประชาธิปไตย” แจกจ่ายไปตามโรงเรียนต่างๆ โจมตีผู้นำไทยว่าขายชาตินำโรคทรัพย์ของแผ่นดินไปให้จักรวรรดินิยมอเมริกัน¹ เจ้าหน้าที่ไทยเชื่อว่าใบปลิวนี้เป็นฝีมือของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แต่การเคลื่อนไหวที่ได้รับความสนใจและสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวางก็คือ การเรียกร้องสันติภาพที่เริ่มขึ้นในปลายปี 2493 โดยดูได้จากจำนวนผู้ลงนามสนับสนุนข้อเรียกร้องของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทยในเดือนตุลาคม 2494 มีจำนวนถึง 152,531 คน² อย่างไรก็ดี งานศึกษาเกี่ยวกับกบฏสันติภาพที่ผ่านมาพยายามปฏิเสธอิทธิพลของพคท.ในขบวนการเรียกร้องสันติภาพ แม้จะยอมรับว่าจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งขบวนการสันติภาพในไทยได้รับอิทธิพลจากการเคลื่อนไหวเรียกร้องสันติภาพสากลที่มีสหภาพโซเวียตอยู่เบื้องหลัง ที่ต้องการใช้ประเด็นสันติภาพต่อสู้กับการขยายตัวทางทหารของสหรัฐฯและพันธมิตร ด้วยการปลุกเร้าความรู้สึกขมขื่นของชาวยุโรปต่อสงครามครั้งแล้วครั้งเล่า ให้ลุกขึ้นมาเรียกร้องสันติภาพ ต่อต้านความพยายามของมหาอำนาจที่อาจนำไปสู่สงคราม จนมีการจัดตั้งขบวนการสันติภาพในประเทศต่างๆ ในยุโรปและขยายไปยังส่วนอื่นๆ ของโลก ในส่วนของขบวนการสันติภาพไทย คณะกรรมการสันติภาพของไทยยังได้เข้าร่วมการประชุมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์อยู่เสมอ และประการสำคัญ แม้ในปัจจุบันจะเป็นที่ทราบกันดีว่าสมาชิกบางคนของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์, ครอง จันดาวงศ์, ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร มีสายสัมพันธ์อยู่กับ พคท. แต่อิทธิพลของ พคท. ก็ยังถูกมองข้ามอยู่³

¹ ทรงชัย พึ่งกันไทย, *ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500*, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520, น. 278.

² อ้างใน วิวัฒน์ “กบฏสันติภาพ,” *วารสารธรรมศาสตร์*, 14, 2 (มิถุนายน 2528) น. 5-38.

³ เพิ่งอ้าง.

จากวิทยานิพนธ์ของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ทำให้เรารู้ว่าจุดเริ่มต้นของขบวนการเรียกร้องสันติภาพ นั้นมาจากผู้ปฏิบัติงานของพคท. ในเขตเมืองเป็นผู้ริเริ่มชักนำบุคคลผู้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคมให้เป็น ผู้นำเปิดเผยของกลุ่ม ความสำเร็จของการรณรงค์เรียกร้องสันติภาพก็นับว่าเป็นฝีมือของสมาชิกพคท. อีก เช่น กัน นอกเหนือจากนิตยสารรายสัปดาห์ *การเมือง* และใบปลิวเถื่อนที่เป็นกลไกโฆษณาชวนเชื่อของตนเอง แล้ว พคท. ได้ส่งคนของตนเข้าไปทำงานอยู่ตามหนังสือพิมพ์-นิตยสารสำคัญๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์รายวัน *ข่าวภาพ*, *สารเสรี*, *เดลิเมล์*, *พิมพ์ไทย*, *สยามนิกร*, *วารสารอักษรศาสตร์*, และ *สยามสมัย* สิ่งพิมพ์เหล่านี้ได้ตีพิมพ์ข้อเขียนของปัญญาชนที่มีสายสัมพันธ์กับพรรค ได้แก่ บรรจง บรรเจิดศิลป์, สุภา ศิริमानนท์, กุหลาบ สายประดิษฐ์, อัครนิ พลจันทร์ (นายผี), ทวีปวร, อุษา รุ่งเรืองแสง, เปลื้อง วรรณศรี, มณี โชติรส, อุชเชณี, จิตร ภูมิศักดิ์, อรัญญ์ พรหมขมภู, ผา เหลืองไทย, ช. สัจจวดี, ธรรมนุ นวบุค และยังมีงานของนักเขียนอิสระ เช่น ครู เทพ, พระยาศราภัยพิพัฒน์ และเสนีย์ เสาวพงศ์ อิทธิพลของ พคท. ยังได้แทรกซึมเข้าไปในการเคลื่อนไหว ของขบวนการกรรมกรในยุคนี้⁴

การต่อต้านโลกเสรีในยุคแรกนี้จึงถูกรอบงำด้วยวาทกรรมมาร์กซิสต์-เหมาอิสต์ในแบบของพคท. เป็นหลัก งานเขียนชิ้นสำคัญที่ถือได้ว่าเป็นตัวแทนคำการวิเคราะห์สังคมไทยและยุทธศาสตร์การปฏิวัติ ตลอดจนจุดยืนของพคท. ต่อนโยบายโลกเสรีของจอมพล ป. ก็คือหนังสือ *ไทยกึ่งเมืองขึ้น* โดย อรัญญ์ พรหมขมภู พิมพ์เผยแพร่ในปี 2493⁵ อรัญญ์ หรือ อุคม ศรีสุวรรณ ในขณะนั้นเป็นกรรมการกลางของ พคท. เคยผ่านการอบรมจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทฤษฎีกึ่งเมืองขึ้นจึงเป็นผลผลิตที่อรัญญ์รับมาจาก เหมาอิสต์โดยตรง อรัญญ์ชี้ว่านับแต่สนธิสัญญาเบาริ่ง ประเทศไทยต้องถูกคุกคามทั้งทางทหารและเศรษฐกิจ ทำให้ไทยต้องตกอยู่ในสภาพ "กึ่งเมืองขึ้น" ระบอบศักดินาไทยได้กลายมาเป็น "ระบอบกึ่งศักดินา" ที่อยู่ ภายใต้อิทธิพลของจักรพรรดินิยมตะวันตก และเมื่อถึงยุคจอมพล ป. :

จักรพรรดินิยมอเมริกาได้อาศัยอาวุธและเหรียญคอล่าร์ไปความหาตลาดการค้าและฐานทัพ ไปสู่ขวัญเสรีชน ผู้รักสันติ และเตรียมก่อสงครามมหาปรัสเซียครั้งใหม่ เพื่อเป็นทางออกสำหรับแก้ไขความยุ่งยากลำบากภายใน ประเทศของตน

จักรพรรดินิยมอเมริกาได้สร้างฐานทัพบก-อากาศ-เรือขึ้นทั่วโลก บ้างได้มาด้วยการบังคับ บ้างได้มาด้วยการ หลอกลวง และบ้างได้มาด้วยการให้สินบาทคาดสินบน จักรพรรดินิยมอเมริกาเที่ยวแจกจ่ายอาวุธที่เหลือเศษเหลือ เคนให้แก่ชนชั้นปกครองในประเทศต่าง ๆ หมายมุ่งที่จะอาศัยเป็นกำลัง เพื่อรักษาระบบเมืองขึ้นให้คงอยู่ต่อไป โดยจักรพรรดินิยมอเมริกาชี้แจงไว้ซึ่งฐานะราชาผู้ครองโลก

เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยเฉพาะในเอเชียอาคเนย์ จักรพรรดินิยมอเมริกาทางหนึ่งสร้างแผนการ ข้อที่ 4 ขึ้น อ้างว่าจะช่วยเหลือประเทศที่ด้าหลัง เพื่อจะได้แทรกแซงเข้าไปควบคุมประเทศที่ต้องการความช่วยเหลือ อีกทางหนึ่งก็กวาดล้างอุทยานภาพของระบอบปรมานูและไฮโดรเจน และเดซานุภาพแห่งกองทัพทั้งสาม...

⁴ Somsak, Jeamteerasakul, *The Communist Movement in Thailand*. Ph.D. dissertation., Monash University, 1993, pp. 334-353.

⁵ อรัญญ์ พรหมขมภู, *ไทยกึ่งเมืองขึ้น*. กรุงเทพฯ, ชมรมหนังสืออุดมธรรม, 2493. พิมพ์ครั้งที่สองใช้ชื่อว่า *เส้นทางสังคมไทย*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์อักษร, 2522. ในที่นี้ใช้ฉบับพิมพ์ครั้งที่สองสำหรับการอ้างอิง

เพื่อขู่ขวัญประชาชนทั้งปวง ทั้งนี้ จักรพรรดินิยมอเมริกาพยายามจนสุดกำลังที่จะอ้างการกอบกู้อิสรภาพของ ชาวมืองขึ้นว่าเป็น "ภัยคอมมิวนิสต์" เพื่ออาศัยการแอนตี้คอมมิวนิสต์นี้เป็นโล่ สำหรับปราบปรามการก่อกวนอิสรภาพของประชาชนชาวเอเชีย

.....

บัดนี้ ภัยของสงครามกำลังขึ้นกองเล็บของมัน ...โดยประเทศเราก็ได้ตกเป็นเหยื่อของจักรพรรดินิยมอีกประเทศหนึ่ง ด้วยนโยบาย ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน อันเป็นการร่วมมือกับจักรพรรดินิยมอเมริกาของรัฐบาลปฏิวัติ ในปัจจุบัน ปลดปล่อยให้จักรพรรดินิยมอเมริกาเข้ามาควบคุมการเศรษฐกิจ การเมือง และการทหารของชาติโดยสิ้นเชิง เอาอาวุธยุทธภัณฑ์ของจักรพรรดินิยมอเมริกามาขายกองทัพ เพื่อให้ประเทศไทยกลายเป็นฐานทัพ สนามรบ และอู่ข้าวอู่น้ำของจักรพรรดินิยมอเมริกา⁶

อรรถยุทธสรุปว่าศัตรูแห่งการปฏิวัติคือ "ทางหนึ่งจักรพรรดินิยมเป็นศัตรูแห่งการเป็นเอกราชของประเทศเรา อีกทางหนึ่งศักดินาที่เหลื่อมล้ำเป็นศัตรูแห่งการดำเนินระบอบประชาธิปไตยของประชาชน การต่อสู้เพื่อทำลายกวาดล้างศัตรูทั้งสองนี้ จึงเป็นทางออกที่ถูกต้องทางเดียวเท่านั้น" ทั้งนี้ ภาระหน้าที่ "ก่อนอื่นและสำคัญที่สุดอยู่ที่การแอนตี้จักรพรรดินิยม... (เพราะ) เป็นผู้ค้ำจุนอิทธิพลของศักดินาที่เหลื่อมล้ำภายใน แต่แน่นอนการแอนตี้จักรพรรดินิยมและแอนตี้ศักดินานิยมนั้น จะแยกออกจากกันมิได้ หากต้องเชื่อมประสานกันไป"⁷ เราจะพบว่ากรอบการวิเคราะห์ "กึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา" ตามแนวทางของ พทท. นี้ได้ถูกส่งต่อมายังงานเขียนของนักเขียนฝ่ายซ้ายคนอื่นๆ ในยุคนั้น

ในด้านหนึ่ง เราสรุปได้ว่าการต่อสู้เพื่อเอกราชและประชาธิปไตยเป็นประเด็นสำคัญของขบวนการต่อต้านอเมริกันในยุคนั้นนี้ เป็นการชูประเด็นชาตินิยมที่วางอยู่บนหลักการความเท่าเทียมทางชนชั้นตามกรอบทฤษฎีมาร์กซิสต์-เหมาอิสต์ มิใช่ตามหลักชาติ ศาสน์ กษัตริย์แบบของรัฐไทย แต่ในอีกด้านหนึ่ง เมื่อวิเคราะห์กันให้ถึงที่สุดแล้ว โวหารทางการเมืองของฝ่ายซ้ายที่ใช้โจมตีรัฐบาลก็มิได้มีความแตกต่างจากของรัฐบาลเท่าไรนัก โดยต่างฝ่ายต่างใช้ประเด็นชาตินิยมและข้อหาในทำนองเดียวกันเป็นอาวุธทำลายความชอบธรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง กล่าวคือ ขณะที่ฝ่ายรัฐไทยโจมตีพวกเวียดกง-เวียดมินห์ว่าเป็นลูกสมุนของจีนคอมมิวนิสต์และรัสเซีย เป็นผู้รุกรานทำลายสันติภาพและเสรีภาพของไทยและของโลก เป็นจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และไทยให้กำเริบเลิกลา ฝ่ายซ้ายก็ใช้ข้อหาทำนองเดียวกันโจมตีว่าอเมริกันคือจักรพรรดินิยมที่ต้องการยึดครองมีอำนาจเหนือเอเชีย กระหายสงคราม รัฐบาลไทยทำตัวเป็นพี่ข้า-ลูกสมุนของจักรพรรดินิยม พวกเขาได้เรียกขานอเมริกาว่าเป็นผู้นำโลกเสรีหรือประชาธิปไตยตามอย่างรัฐบาลไทย แต่อธิบายใหม่ว่าโลกทุกวันนี้เป็นการต่อสู้ระหว่างค่าย "สงคราม, การรุกราน และ ลัทธิล่าเมืองขึ้น ฝ่ายหนึ่ง กับ สันติภาพ, การอยู่ร่วมกันโดยสันติ, และความเป็นเอกราชของ

⁶ เฟื่องอ้าง, น.259-260.

⁷ เฟื่องอ้าง, น. 275.

ประเทศทั้งหลายฝ่ายหนึ่ง"⁸ ขณะที่รัฐบาลโงมตีว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ขัดกับความเป็นไท ฝ่ายซ้ายได้กลับด้วยการชี้ว่าการดำเนินนโยบายเสมือนเป็นเมืองขึ้นของอเมริกาได้ทำให้ประเทศสูญเสียอธิปไตย ทำให้เราสูญเสีย "ความเป็นไท" ซึ่งเราจะต้องหาทางปลดปล่อยตนเองจากพันธะอันไม่เท่าเทียมนี้เสีย ดังตัวอย่างที่ปรากฏในบทกวีชื่อ "เลิกเสียเถิด...ความเป็นทาส" ของเปลื้อง วรรณศรี⁹

เห็นไหม...	ใครที่ไหนดจะรักเราฝ่าปลูกฝัง
ร่วมทุกข์ร้อนร้อนอย่างจริงจัง	ให้จริงเหมือนข้า...ประชาชน
คบกับเขาผูกมัดรัดเราแน่น	มีแต่แค่ล้มตายเป็นผล
เฝ้าเหยียดขามประณามเพราะความจน	ไม่ใช่คนขมขื่นสะอื้นซ้ำ
ข้าวในนาปลาในน้ำที่ทำได้	อีกแระ, ไม้, ขางฝืนสุดกลืนกล้ำ
เขาสัญญาว่าจะช่วยให้รวยทำ	ได้อย่างคำสัญญาหรือว่าไร?
เห็นแต่คนจนแค้นไปทั่ว	แทบหมดตัวทั้งนั้นมันไม่ไหว
ไม่ปลดปล่อย "พันธะ" อธิปไตย	ความเป็นไทที่ทะนงคงสูญนาม
อดีตเป็นเช่นไรอย่าไปคิด	มาเริ่มมีตราบภาพใหม่ในสยาม
แต่ต้องมีเอกราชประกาศนาม	เป็นไทตามศักดิ์ศรีเสรีจริง
แล้วหยาดเหงื่อแรงกายที่ขายให้	เขาคดใช้เยี่ยงทาสอนายัง
นี้แหละหนามารวมร่วมช่วงชิง	ความสุขสิ่งทั้งหมัดต้องได้มา

ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลชี้ว่าการยื่นเคียงข้างโลกเสรีทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลือทางการทหารและเศรษฐกิจจากอเมริกา ฝ่ายต่อต้านได้ว่าการปฏิเสธความเป็นกลางของรัฐบาลจอมพล ป. เป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐบาลต้องทุ่มเทงบประมาณจำนวนมหาศาลไปกับการสะสมอาวุธเพื่อล้อมรอบและป้องกันตนเอง รัฐบาลไม่สามารถพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ไม่เหลียวแลคนยากจน ข้าราชการตัดโอกาสของประเทศด้วยการไม่ค้าขายกับประเทศคอมมิวนิสต์ เท่ากับเป็นการตัดรายได้ของประเทศชาติ¹⁰ ฉะนั้น สาระ

⁸ นิติศาสตร์ ฉบับปรับปรุงใหม่, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2500. เป็นตัวอย่างที่ดีของทัศนะดังกล่าว ข้อความที่อ้างมาจากข้อเขียนของ เปลื้อง วรรณศรี, "ทางรอดของไทย," น. 67-81. นอกจากนี้ดูบทความในเล่มเดียวกันของ เนตร, "สงครามและสันติภาพ," น. 125-136; มณี สุทรวรรณ, "โฉมหน้าจักรวรรดินิยม," น. 137-196 ทัศนะในทำนองเดียวกันนี้ปรากฏแพร่หลายในงานเขียนของฝ่ายซ้ายในทศวรรษ 40 ตัวอย่างเช่น บทนำ "ข้ออ้างของผู้จะก่อสงคราม," ใน การเมือง, 27 พฤษภาคม 2493, น. 1; "ใครคือศัตรูและมิตรของคนไทย?," ใน การเมือง, 18 มิถุนายน 2493 น. 5, 14; ผู้ซึ่งน้อย, "การเมืองในระบอบของการโค่นล้มผู้ที่มีทรัพย์," ใน อักษรสาส์น, 2, 12 (มีนาคม 2494) น. 64-84.

⁹ ปิฎกนิ. 1, 14 (25 มิถุนายน 2499), นอกจากนี้ดูฉบับ "ลัทธิเป็นกลางกับชีอะฮ์," โดย คนจร, 1, 1 (10 ธันวาคม 2498), น. 12-13; "นโยบายต่างประเทศที่ไม่มิชฌนกับใครๆกับกลุ่มตะวันตก," 1, 2 (25 ธันวาคม 2498), น. 13, 42-43; "บทนำ: ปัญหาความเป็นอิสระในการทูต," 1, 5 (10 กุมภาพันธ์ 2499), น. 3-4; "นโยบายรักษาความเป็นกลาง," โดย ทวี โอรสกุล, 1, 6 (25 กุมภาพันธ์ 2499), น. 13, 28, 29; "นโยบายที่พึงทำ ถึงและไม่เป็นกลาง" โดย ชิตวาท, 1, 7 (10 มีนาคม 2499), น. 19, 43-45.

¹⁰ โปรดดู กุหลาบ สายประดิษฐ์, อดีตที่เป็นบทเรียน, น. 184-185; เปลื้อง วรรณศรี, "ทางรอดของไทย," ใน นิติศาสตร์ ฉบับปรับปรุงใหม่, 7, 4, 2500, น. 67-81; ชัย พุกผาณกร, "ประเทศไทยกับปัญหาเศรษฐกิจสากล," เพ็ญอักษร, น. 83-93; เสรีนิยม, "วิกฤติการณ์ของจอมพล," ใน การเมือง, 29 ตุลาคม 2492 น. 3, 12-13; คอลัมน์ "ภราดร" โดย นายศรีทรา ใน เดลินิวส์, 6 กรกฎาคม 2493, น. 3, 9.

ของข้อเรียกร้องเรื่อง "ความเป็นกลาง" ของฝ่ายซ้ายก็คือการประณามรัฐบาลพิบูลว่าทำให้ประเทศชาติต้องเดือดร้อนทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองด้วยการอยู่ภายใต้อิทธิพลของอเมริกันเอง

แม้ว่าในการรณรงค์ต่อประชาชนในวงกว้าง ประเด็นความเป็นกลาง ไม่ฝึกใฝ่หาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะถูกชูเป็นข้อเสนอทางการเมืองของนักเขียนฝ่ายซ้ายในยุคนี้¹¹ แต่หากเราพิจารณาภาพรวมของหนังสือพิมพ์-วารสาร-หนังสือเล่มที่ต่อต้านนโยบายอเมริกันในช่วงนั้น โดยเฉพาะสิ่งพิมพ์ที่กลุ่มผู้อ่านคือนักศึกษาปัญญาชนในรั้วมหาวิทยาลัย เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเต็มไปด้วยทัศนะที่สนับสนุนโลกสังคมนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ไม่ว่าจะเป็นวารสารอักษรศาสตร์, การเมือง และที่สำคัญที่จะละไม่กล่าวถึงไม่ได้ ก็คือ *นิตยสารฉบับรับศตวรรษใหม่* ของคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปี 2500 ที่มีความยาวถึง 500 หน้า งานเขียนชิ้นสำคัญของจิตร ภูมิศักดิ์ ภายใต้นามปากกา สมสมัย ศรีสุทพรพรรณ "โฉมหน้าของศักดินาไทยในปัจจุบัน" ก็คือตัวแทนของแนวคิดสังคมนิยมที่ชัดเจนยิ่ง หนังสือเล่มนี้มีฐานะดังคำของประจักษ์ ก้องกีรติ ที่ว่า "เสมือนบทบันทึกរបอบของการต่อสู้ทางการเมืองวัฒนธรรมของความคิดอุดมการณ์ฝ่ายซ้ายในทศวรรษ 2490 เพราะได้รวบรวมทุกประเด็นที่ประเด็นหลักที่ปัญญาชนฝ่ายซ้ายได้เพียรพยายามต่อสู้ช่วงชิงนิยามความหมายกับฝ่ายอื่นในสังคม ตลอดช่วงหลังปี 2490"¹² ในเล่มเต็มไปด้วยบทความต่อต้านอเมริกาและยกย่องชื่นชมระบอบสังคมนิยมของจีนและโซเวียตรัสเซียทั้งในแง่สิทธิทางการเมืองของพลเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ ความอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนในระบอบใหม่, ให้ความสำคัญกับชนชั้นกรรมกรและชาวนา ตลอดจนบทบาทของเยาวชนต่อการพัฒนาประเทศ¹³ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับโลกคอมมิวนิสต์ที่ฝ่ายรัฐบาลพร่ำเตือนให้ประชาชนเข้าใจ กล่าวได้ว่าขณะที่ชาตินิยมแบบของฝ่ายรัฐไทยนั้นอิงอยู่กับความเป็นอเมริกัน ด้วยการมุ่งเผยแพร่ความดีงามยิ่งใหญ่ทั้งทางวัฒนธรรมศีลธรรมและการพัฒนาของโลกเสรี ชาตินิยมของปัญญาชนฝ่ายซ้ายในทศวรรษ 2490 และในกลางทศวรรษ 2510 กลับอิงอยู่กับความเป็นจีน โดยพยายามเผยแพร่ความดีงามของจีนคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะเป็นลัทธิเหมาอิสต์ เรื่องราวของผู้นำจีน ศักยภาพของสังคมและการปกครองหลังการปฏิวัติของจีน เป็นต้น

เมื่อถึงช่วงปลายของรัฐบาลจอมพล ป. กระแสต่อต้านนโยบายอเมริกันนิยมของรัฐบาลได้ขึ้นถึงขีดสุด "จักรวรรดินิยมอเมริกัน" ถูกโยนเข้าทุกปัญหาในสังคมขณะนั้น เช่น ในระหว่างการประชุมสภาผู้แทน

¹¹ ควรกล่าวเพิ่มเติมในที่นี้ว่า ความเป็นกลางเป็นประเด็นที่ได้รับการเรียกร้องจากคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยในขณะนั้นมากที่สุด แม้ว่าแต่ละกลุ่มจะมีความหมายและจุดประสงค์แอบแฝงที่แตกต่างกันก็ตาม นักการเมืองฝ่ายค้านสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ นายใหญ่ สวัสดิ์ ภูมิศักดิ์ ก็มีทัศนะต่อเรื่องเบ้าได้เช่นเดียวกับข้อเสนอของกระทรวงการต่างประเทศ" (หนังสือพิมพ์ *สายกลาง*, 20 กุมภาพันธ์ 2493.) ในการอภิปรายซักฟอกรัฐบาลในสภาสมาชิกสภาผู้แทนหลายคน เช่น นายเทพ โชติพันธุ์ นายแคล้ว นรปดิ นายโต๊ะ แก้วสีมา นายทวีศักดิ์ ตรีพลี ก็มักหยิบยกปัญหาการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เอนเอียง หลังอเมริกันตลอดเวลาเป็นประเด็นโจมตีรัฐบาล" (ดูเล่มสุข, 2524, น. 62.)

¹² ประจักษ์ ก้องกีรติ, "86 ปีหนังสือนักศึกษา วิชาประวัติศาสตร์หนุ่มสาวสยามฉบับลายลักษณ์," *จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์*, 5 (มิถุนายน 2543-พฤษภาคม 2544), น. 3-6, 27-50.

¹³ โปรดดู นานาทรศนะ, "จิตใจของจีนใหม่," น. 29; พระมหามนัส จิตตโหม "ไปสืบศาสนาที่ปักกิ่ง," น. 53-65; รุ่ง มหาราชบุรุษ, "พลิกฟ้า คร่ำแผ่นดิน," น. 212-246; ชวณู สกลวนิชย์, "เศรษฐกิจและการค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีน," น. 302-310; ดอกประดู่, "มอสโคว์คอยคุณ," น. 323-325.

ราษฎรเพื่อพิจารณาพระราชบัญญัติแรงงานในเดือนกันยายน 2499 กรรมกรกว่าสองพันคนได้ไปชุมนุมบริเวณหน้าสภาเรียกร้องสิทธิและประณามอเมริกา พร้อมด้วยผ้าโปสเตอร์คำขวัญมีข้อความ เช่น “คัดค้านอเมริกาที่ทำให้ท้องเราต้องหิว” “คัดค้านอเมริกาที่มาแย่งตลาดข้าวไทย” “คัดค้านจักรวรรดินิยมทำลายเศรษฐกิจของชาติไทย” เป็นต้น¹⁴

การต่อสู้ด้วยประเด็นเอกราชและประชาธิปไตยด้วยโวหารทางการเมืองที่ไม่แตกต่างกันมากนักจะหวนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อขบวนการนักศึกษาในช่วงปี พ.ศ.2516-2519 รับเอาแนวคิดเหมาอิสมาเป็นแนวทางการปฏิวัติของตน

จากหอคอยช้าง

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 ว่าตลอดยุคของรัฐบาลสฤษดิ์และยุคต้นของรัฐบาลถนอม-ประภาส นโยบายสงครามเวียดนามของรัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มต่างๆ ในสังคม แม้แต่สื่อมวลชนก็ยังสนับสนุนอย่างเต็มที่ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสงครามเวียดนามเริ่มปรากฏตัวอีกครั้งในปลายปี พ.ศ.2509 ในวารสารวิชาการ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ภายใต้การผลักดันของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นเวทีแรกๆ ที่เปิดโอกาสให้ปัญญาชนในรั้วมหาวิทยาลัยได้แสดงออกทางความคิดของพวกเขา ถึงแม้ว่า *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* จะเป็นเพียงเวทีเล็กๆ ที่ผู้มีอำนาจในขณะนั้นมิได้ให้ความสนใจเท่าไรนัก แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าได้ส่งผลกระทบทางความคิดต่อนักศึกษาปัญญาชนในช่วงต้น-กลางทศวรรษ 2510 อย่างมาก¹⁵ ที่แม้แต่นักการเมือง เช่น พ.อ. ถนัด คอมันตร์ ยังต้องเขียนบทความส่งมาเพื่อแก้ตัวเกี่ยวกับบทบาทของตนในกรณีฐานทัพอเมริกัน

ปัญหาสงครามเวียดนามเริ่มปรากฏตัวครั้งแรกในฉบับเดือนธันวาคม 2509-กุมภาพันธ์ 2510 ซึ่งในแง่ของเวลาแล้ว ต้องนับว่าช้าพอสมควร เพราะกว่าปัญญาชนไทยจะเริ่มตื่นตัวกับปัญหานี้ สงครามเวียดนามก็อยู่ในระยะกระแสสูงแล้ว และสื่อมวลชนตะวันตกก็ได้ตีพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับบทบาทของประเทศไทยมานานพอสมควร อย่างน้อยก็ตั้งแต่ปลายปี 2508 และคนไทยก็ได้รับรู้เรื่องราวเหล่านั้นผ่านทางหนังสือพิมพ์ไทยที่นำมาแปลถ่ายทอดอีกต่อหนึ่ง *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* หรือสุลักษณ์จึงมิได้เป็นผู้นำเรื่องประเทศไทยถูกใช้เป็นฐานทัพมาเปิดเผยเป็นแห่งแรกดังที่มักเข้าใจกัน¹⁶

¹⁴ สารเสรี. 12 กันยายน 2499.

¹⁵ โปรดดูงานที่ให้ภาพรวมของการตื่นตัวทางความคิดของนักศึกษาปัญญาชนไทยในปัญหาด้านต่าง ๆ ใน Benedict R.O'G. Anderson and Ruchira Mendiones, *In the Mirror: Literature and Politics in Siam in the American Era*. Bangkok, Duang Kamol, 1985, Introduction.

¹⁶ นอกจากนี้ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับเดือนกันยายน-พฤศจิกายน 2509 เป็นฉบับเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่กลับไม่มีเรื่องเวียดนาม ความไม่สนใจในปัญหาสงครามเวียดนามได้ถูกผู้อ่านนามว่า “สันติ พัสดร” ประชดประชันว่าเป็นเพราะ “สงครามในเวียดนามเป็น การฆาตกรรมที่คงไม่ผิดกฎหมาย เป็นความโหดร้ายป่าเถื่อนที่คงมีเสียงสรรเสริญ เป็นความชั่วที่อาจจะถือว่าเป็นความดี เพราะในศาสนาแห่งสงคราม ความโหดร้ายป่าเถื่อนคือวัฒนธรรม การฆาตกรรมคือกฎหมายความชั่วคือความดี” โปรดดูฉบับ 4, 4 (มีนาคม-พฤษภาคม 2510), น. 95. สุลักษณ์แก้ตัวในบทนำ “ไทย-ญวน-สหรัฐ” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* 5, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2510), น. 3-5. ว่าพระดอองการลงเฉพาะประเทศที่มีชายแดนติดกับไทยเท่านั้น และในเวลานั้นยังไม่รู้เรื่องญวนดี ข่าวก่อนมาก็สับสน (จริงหรือที่ในเวลานั้นสุลักษณ์หรือสังคมไทยโดยรวม มีความรู้เรื่องเขมรลาว พม่าดีกว่าเรื่องเวียดนาม) อย่างไรก็ดี บทนำชิ้นนี้ของสุลักษณ์ไม่ว่าจะถูกนิย เอื้อยหรือวิพากษ์ เหน็บแนมว่า “อาจเป็นนิมิตดี ของวารสารฉบับนี้ที่

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ เริ่มเปิดประเด็นสงครามเวียดนามด้วยการแปลสุนทรพจน์ฉบับเต็มของประธานคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์ของสภาองเกรส วุฒิสมาชิกวิลเลียม ฟูลไบรท์ ที่กล่าวโจมตีการที่รัฐบาลจอห์นสันปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับสงครามเวียดนามและฐานทัพในประเทศไทย ตลอดจนความสัมพันธ์ทางทหารที่มีกับรัฐบาลไทย ซึ่งถือเป็นข่าวใหญ่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ไทยและสร้างความไม่พอใจให้กับผู้นำไทยและสื่อมวลชนอย่างมาก (ได้กล่าวถึงเรื่องนี้แล้วในบทที่ 1) แม้ว่าสิ่งที่ปรากฏในสุนทรพจน์ของฟูลไบรท์ไม่มีอะไรใหม่ไปกว่าข้อมูลที่ตีพิมพ์โดยสื่อมวลชนตะวันตกและไทยก่อนหน้านี้ อีกทั้งเนื้อหาหลักของสุนทรพจน์ก็ได้ถูกตีพิมพ์โดยหนังสือพิมพ์ไทยก่อนแล้ว แต่การตีพิมพ์สุนทรพจน์ของฟูลไบรท์โดย **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** กลับสร้างความตื่นเต้น-ตื่นตัวในหมู่ปัญญาชนไทยในขณะนั้นได้เป็นอันมาก ซึ่งน่าจะเป็นเพราะเป็นครั้งแรกที่มีการนำเสนอเนื้อหาทั้งหมดมาตีพิมพ์โดยมิได้ตัดตอนเสมือนเป็นการเปิดเผยความจริงทั้งหมด และที่สำคัญด้วยท่าทีที่แตกต่างจากในเวลาที่หนังสือพิมพ์ไทยอื่นๆ นำไปเผยแพร่ กล่าวคือมิได้มุ่งปกป้องรัฐบาลไทย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะเป็นวารสารฉบับแรกที่ตั้งคำถามกับความถูกต้องชอบธรรมของแนวทาง “โลกเสรี” ต่อสงครามเวียดนาม แต่ทัศนะที่ปรากฏในระยะแรกยังคงอนุรักษ์นิยมอยู่ ดูได้จากบทนำ “ไทย-ญวน-สหรัฐ” ที่แม้สัญลักษณ์จะไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลไทยยอมทำตามเงื่อนไขต่างๆ ของรัฐบาลอเมริกัน แต่ก็เห็นว่าถึงอย่างไรเสีย ไทยก็ยังคงยืนอยู่ในค่ายตะวันตกเพราะอเมริกาสามารถป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ให้กับไทยได้ สัญลักษณ์ห้วงว่าการมีฐานทัพของต่างชาติในไทยเป็นการ “ชักนำเข้าลึกซึ้งศึกเข้าบ้าน” ไทยอาจถูกโจมตีจากจีนและเวียดนามเหนือได้ในอนาคต¹⁷ ทัศนะทำนองเดียวกันนี้ก็ปรากฏในบทความต่างๆ ใน **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ฉบับนิสิตนักศึกษา ซึ่งก็สะท้อนทัศนะทั่วไปต่อสงครามเวียดนามของปัญญาชนไทยในช่วงนี้ได้ดี¹⁸ ความวิตกกังวลของสัญลักษณ์ได้ถูกนิธิ เอียวศรีวงศ์ วิเคราะห์ในฉบับต่อมาว่าเป็นเพราะไปรับเอาสูตรสำเร็จมาจากรัฐบาลที่เฝ้าปลูกฝังความเชื่อว่าจีนคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนือเป็นลัทธิอุบาทว์ที่ต้องการยึดครองไทย และเวียดนามเป็นเพียงหุ่นเชิดของจีนเท่านั้น¹⁹

กระนั้นก็ดี **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ได้กลายมาเป็นเวทีสำคัญของทัศนะและข้อมูลข่าวสารทวนกระแสสงครามเวียดนามที่คนไทยไม่เคยได้รับรู้มาก่อน โดยเฉพาะนับแต่สุชาติ สวัสดิ์ศรี เข้ามารับตำแหน่งบรรณา

เริ่มให้ความสนใจแก่ปัญหาที่กำลังเผชิญคนไทยอยู่ในโลกของความเป็นจริงปัจจุบัน และด้วยความพยายามจะแก้ปัญหา เหล่านั้นด้วยปัญญา แทนที่จะทุ่มเทความพยายามลงไปสำหรับการรณรงค์เพื่อ “ผ่าทุ่ง” อย่างที่ได้ผ่านไปแล้ว” โปรตดู นิธิ เอียวศรีวงศ์, “กรุงศรีอยุธยาสิ้นคนดี,” **สังคมศาสตร์ปริทัศน์**, 5, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2510), น. 82-90.

¹⁷ สัญลักษณ์ ศิวรักษ์, บทนำ “ไทย-ญวน-สหรัฐ” อ้างแล้ว. นอกจากนี้ทัศนะในทำนองเดียวกันนี้ใน บัวทะเล (นามปากกา), “อันเนื่องมาจากบทนำ ไทย-ญวน-สหรัฐ,” ฉบับ 5, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2510) น. 91-95; “ปฏิกริยาจากผู้อ่าน” ฉบับ 5, 4 (มีนาคม-พฤษภาคม 2511), น. 121-124.

¹⁸ โปรตดู บทสัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัย โดย สุชาติ สวัสดิ์ศรี “คุยกันเรื่องเวียดนาม”, **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ฉบับนิสิตนักศึกษา, 4 (กรกฎาคม 2510) น. 34-40; ทวีศักดิ์ ชาญญางค์ศักดิ์, “อธิปไตยของไทย,” 5 (กุมภาพันธ์ 2511) น. 39-41; ทวีศักดิ์ ชาญญางค์ศักดิ์, “การถอนทหารสหรัฐออกจากเวียดนาม,” 9 (กุมภาพันธ์ 2513), น. 4-8.

¹⁹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2510. แม้ว่าสุนทรพจน์ของสัญลักษณ์ “สหรัฐกับนโยบายต่างประเทศ,” ฉบับ 6, 3 (ธันวาคม 2511), น. 115-125. ดูจะรับข้อวิจารณ์ของนิธิไว้ไม่น้อย เช่น ขอมรับว่าต้องกำจัดอคติเรื่อง คอมมิวนิสต์ และหาทางอยู่ร่วมกับโลกคอมมิวนิสต์ให้ได้ แต่สัญลักษณ์ก็ยังเห็นว่า สหรัฐไม่ควรถอนตนออกจากภูมิภาคนี้เพราะจะทำให้คอมมิวนิสต์เข้ายึดครองเอเชียได้หมด

วิชาการตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2512 งานเขียนจำนวนมากเกี่ยวกับสงครามเวียดนามใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* มาจากการแปล-เรียบเรียง-ใช้ข้อมูลจากงานของฝรั่งทั้งที่เป็นเอกสารราชการ (เพนตากอน), งานวิจัยของสถาบันการศึกษาและหนังสือพิมพ์²⁰ ยิ่งข้อมูลเหล่านี้หลั่งไหลเข้ามา ก็ยิ่งทำให้ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* มีความเข้มข้นทั้งเนื้อหาและอารมณ์มากขึ้นด้วย ถึงแม้ว่าจะเข้าใจกันว่าเป็นวารสารวิชาการ แต่ท่วงทำนองการเขียนของบทความจำนวนมากก็มีได้มีลักษณะ “วิชาการ” อันเคร่งเครียดและจืดชืด

กรอบการวิเคราะห์มาตรฐานที่ปรากฏในงานส่วนใหญ่ของวารสารฉบับนี้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาคือผู้รุกรานและประเทศไทยในฐานะสมุนรับใช้ มันเป็นเวทีที่ทำหน้าที่เปิดโปงความโหดร้ายทารุณของสงครามเวียดนาม เช่น จำนวนลูกกระเบิดที่เครื่องบินอเมริกันจากฐานทัพในไทยบินไปทิ้งในลาวและเวียดนาม, ความเลือดเย็นและเห็นแก่ตัวของนโยบาย “ทำสงครามให้เป็นของเวียดนาม” (Vietnamization) ของนิคสันที่ถูกอธิบายว่าเพื่อหลีกเลี่ยงการเอาชีวิตรอดอเมริกันเข้าไปเสี่ยงแต่สนับสนุนให้คนเวียดนามฆ่ากันเอง อีกทั้งยังดึงเอาประเทศไทยให้ถลำลึกเข้าไปในสงครามของอเมริกันมากขึ้น²¹ ข้อมูลจากจากต่างแดนเหล่านี้ ได้นำไปสู่การตั้งคำถามกับเอกราชของไทยที่ปล่อยให้กองกำลังทหารต่างชาติเข้ามาใช้ดินแดนประเทศไทยอย่างเสรี โดยรัฐบาลแทบไม่สามารถควบคุมอะไรได้เลย, *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ตั้งคำถามต่อศักดิ์ศรีของชาติที่ได้ชื่อว่าไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของใครแต่กลับร่วมมือกับมหาอำนาจต่างชาติกระทำโหดร้ายทารุณต่อประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านที่กำลังต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติตน, เรื่องราวของทหารไทยในเวียดนาม, ลาว และกัมพูชา นำไปสู่คำถามต่อศักดิ์ศรีของทหารของชาติที่กลายเป็น “ทหารรับจ้าง”, “สุนักรับใช้”, “จิ้งจอก” เพื่อแลกกับเศษเงินของอเมริกา, งานเขียนหลายชิ้นได้ตั้งคำถามต่อหลักมนุษยธรรมที่ขาดหายไปในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย, ต่อแนวคิด “รบนอกบ้าน” และที่สำคัญต่อระบอบเผด็จการทหารที่ปกปิด-หลอกลวงประชาชนมาเป็นเวลานานและกำลังนำพาประเทศไปสู่อันตราย²²

คำถามและข้อมูลใหม่ๆ ได้ส่งผลต่อวิธีอธิบายปัญหาสงครามเวียดนามที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับของฝ่ายโลกเสรี โดยปฏิเสธการอธิบายที่เริ่มต้นปัญหาว่าเวียดนามเหนือเป็นสาเหตุของสงครามต้องการรุกรานเวียดนามใต้ แต่กลับชี้ความผิดไปที่สหรัฐฯและเวียดนามใต้ที่ไม่ยอมปฏิบัติตามสนธิสัญญาเจนีวาที่กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อให้ชาวเวียดนามตัดสินใจอนาคตของตนเอง, สหรัฐฯและไทยเป็นฝ่ายแทรกแซงในกิจการของเพื่อนบ้าน เวียดนามใต้หาได้มีความเป็นรัฐอธิปไตยที่แท้จริงตามที่โลกเสรีกล่าวอ้างไม่ หากไม่มีสหรัฐฯเวียดนามใต้ก็ไม่สามารถยืนอยู่ต่อไปได้²³ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงท้าทายคำกล่าวอ้างของฝ่ายรัฐ

²⁰ โปรดดูเพิ่มเติม Anderson and Ruchira, 1985, p. 29-32.

²¹ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, “จดหมายเปิดผนึก ๔พณฯ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 7, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2512) น. 50-53; สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บทนำ “สงครามเวียดนามอินโดจีน,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 10, 7 (กรกฎาคม 2515) น. 72-76.

²² ปรีชา อารยะ, “นโยบายการต่างประเทศของไทย: เหนือเมฆหรือใต้ดิน,” น. 6-12 และ สมบัติ วนิพก, “ทหารไทยในลาว: เรื่องจริงหรืออิงนิยาย,” น. 24-31 ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 1, 9 (มิถุนายน-สิงหาคม 2514); พันศักดิ์ วิญญรัตน์, “อะไรคือความมั่นคงของไทย,” 10, 7 (กรกฎาคม 2515), น. 12-22; สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บทนำ “จดหมายเปิดผนึกถึง ๔พณฯ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา,” 11, 5 (พฤษภาคม 2516), น. 8-12; สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บทนำ “ทหารรับจ้าง: เกียรติภูมิของชาติอยู่ที่ไหน,” น. 10-12 และ ผู้สื่อข่าวอิสระประจำลาว, “ลาวและปัญหาทหาร ไทยรับจ้าง,” น. 46-61 ใน 11, 10 (ตุลาคม 2516) น. 46-61.

²³ พันศักดิ์ วิญญรัตน์, “ประเทศไทยควรยุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในเขมรหรือไม่,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 8, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2513) น. 10-19

บาทที่ว่าฝ่าย “โลกเสรี” คือผู้พิทักษ์สันติภาพและเสรีภาพของโลก ฝ่ายคอมมิวนิสต์คือผู้รุกราน, กระจาย สงคราม โหดร้ายทารุณ ฯลฯ แต่ยังสร้างความเห็นอกเห็นใจให้กับการต่อสู้เพื่อสังคมนิยมและเอกราชของ ประชาชนในอินโดจีน, “ความเจริญก้าวหน้า” ทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากความกรุณาของมหาสมุทรอเมริกา ในรูปของความช่วยเหลือต่างๆ ที่รัฐบาลพร่ำบอกกับประชาชนได้ถูกอธิบายแทนที่ด้วยความวิตกกังวลต่อ วัฒนธรรมไทย, ปัญหาโสเภณี, ยาเสพติด, ลูกเมียเช่า ที่ระเบิดอยู่ทั้งในเมืองและชนบท, ปัญหา สิ่งแวดล้อม จากการทิ้งระเบิดของเครื่องบินอเมริกันในเขตป่าของไทย,²⁴ ปัญหาเศรษฐกิจที่จะตามมาหากอเมริกาถอนตัว ออกจากภูมิภาคนี้²⁵

ในบรรดาข้อมูลข่าวสารที่ถูกส่งมาจากต่างแดน เรื่องราวที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าก็คือ เรื่องราวการ เคลื่อนไหวของนักศึกษาปัญญาชนในอเมริกาที่กำลังต่อสู้ทำทลายกับอำนาจรัฐอันทรงพลังเพื่อเรียกร้องให้รัฐ บาลอเมริกันถอนตัวออกสงครามเวียดนาม เช่น บทความ “ศีลธรรมของคนหนุ่มสาวและปัญหาสงคราม เวียดนาม” ของทักษ์ เฉลิมเตียรณ ที่เล่าถึงเหตุผลสำคัญประการหนึ่งของการประท้วงสงครามเวียดนามใน อเมริกาว่ามิได้เกิดจากการที่คนหนุ่มสาวเหล่านั้นกลัวตายอย่างเดียว แต่คนเหล่านั้นเห็นว่าสงครามเวียดนาม เป็นการสู้รบที่ผิดศีลธรรม พวกเขาเชื่อว่าการมุ่งทำลายภัยคอมมิวนิสต์และพวกเวียดกงไม่คุ้มกับการที่สังคม เวียดนามจะต้องถูกล้างผลาญไปด้วย ถ้าสงครามสงบลงด้วยชัยชนะทางทหาร ก็จะไม่มียะไรเหลือให้กับ สังคมเวียดนาม²⁶ บทความเหล่านี้เป็นเสมือนการตั้งคำถามโดยตรงต่อภาระหน้าที่ของนักศึกษาปัญญาชน ไทยทั้งต่อปัญหาสงครามเวียดนามและปัญหาสังคมโดยรวม

นอกเหนือจาก *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* นับแต่กลางปี 2513 ปัญหาสงครามเวียดนามเริ่มเข้าไปปรากฏ ตัวอยู่ในการเคลื่อนไหวอย่างเจียบๆ ภายในรั้วมหาวิทยาลัย โดยกลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นกลไก ผลักดันที่สำคัญ เป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลถอนอม-ประกาศกำลังคำริที่จะส่งทหารไทยไปช่วยรัฐบาล ลอนนอล ด้วยข้ออ้างว่าสถานการณ์ในกัมพูชากำลังวิกฤติเพราะถูกรุกรานโดยคอมมิวนิสต์เวียดนาม จึงทำให้เกิดการ วิพากษ์วิจารณ์กันว่ารัฐบาลไทยควรจะถลำลึกเข้าไปในอินโดจีนอีกหรือไม่ ทั้งๆ ที่อเมริกากำลังถอนตัวออก จากอินโดจีน

ภายในรั้วมหาวิทยาลัยเริ่มมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับปัญหาสงครามเวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นรูปของการ จัดอภิปราย²⁷ ตีพิมพ์เอกสาร โรเนียวเพื่อแจกจ่าย และเป็นยุคของหนังสือเล่มละบาท²⁸ ในปี 2513 สมาชิก

²⁴ วีระประวัติ วงศ์พัวพันธุ์, “ทาคติ: ขยะสงคราม,” น. 44-55 และ อนันต์ วิริยะพินิจ, “เด็กผมแดง: ลูกกระเบิดที่อเมริกันทิ้งในไทย,” น. 58-65 ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 10, 8 (สิงหาคม 2515); อุดร ทองน้อย, “อธิปไตยของชาติ เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง,” 12, 8 (สิงหาคม 2517), น. 47-64.

²⁵ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, “การถอนฐานทัพอเมริกันกับเศรษฐกิจไทย,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 5 (พฤษภาคม 2516) น. 18-26.

²⁶ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, “ศีลธรรมของคนหนุ่มสาวและปัญหาสงครามเวียดนาม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 8, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2513) น. 44-48; และยังมีบทแปล “อเมริกาใหม่? การปฏิวัติครั้งที่ 2 ของอเมริกา” ของ แอล.ดี. บรอนสไตน์ ที่เล่าถึงชีวิต, ความไม่ฝัน, การต่อสู้ของคนหนุ่มสาว อเมริกันในยุค 1960 ที่พัฒนามาเป็นขบวนการประท้วง สงครามเวียดนาม ดู *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* 10, 11 (พฤศจิกายน 2515) น. 20-36.

²⁷ ในเดือนกรกฎาคม 2513 ชมรมรัฐศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดอภิปราย “ท่าทีของไทยต่อปัญหาเขมร” พร้อมแจกเอกสาร โรเนียวมีคำ สัมภาษณ์ผู้สังเกตการณ์ ศิวรักษ์ และบทความ “การไปรบที่กัมพูชา” ของปัญญาชนชื่อดังในขณะนั้นคือ อนุช อภาภิรม บรรณาธิการนิตยสาร ชัยพฤกษ์

กลุ่มสภาน้ำโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ "คัมภีร์ฉบับการปฏิบัติและการเมือง" เนื้อหาเกือบทั้งเล่มมุ่งชี้ให้นักศึกษาเห็นถึงศักยภาพของคนในฐานะผู้ที่สามารถเปลี่ยนแปลง-ปฏิบัติสังคมได้ ทศนะของปัญญาชนกลุ่มนี้ต่อสงครามเวียดนามปรากฏชัดเจนเช่นตอนหนึ่งของบทความ "นักศึกษากับการปฏิบัติ" ของธเนศ อาภรณ์สุวรรณ กล่าวไว้ว่า "พวกนักศึกษาฝ่ายซ้ายได้พบความจริงในสังคมของเขาเองว่า ประเทศเสรีประชาธิปไตยได้เปิดให้เห็นถึงสภาพที่แท้จริงของประเทศมหาอำนาจ นั่นคือ กองทัพที่ห้าพัน ศัตรูโดยไม่มีควมรับผิดชอบต่อชีวิตที่ตายไปโดยไม่รู้สาเหตุและความพินาศจากสงครามในเวียดนามโดยมีสถาบันรัฐสภาพำหน้าที่เป็นผู้บงการ" นอกจากนี้ บรรณาธิการได้นำบทกวีของโฮจิมินห์ที่เขียนขณะอยู่ในคุก ลงตีพิมพ์ที่มีเนื้อหาว่าแม้ร่างกายของเขาจะถูกคุมขัง แต่คุณไม่อาจกักขังหัวใจปฏิบัติของเขาได้²⁹

ในปีถัดมา สภาน้ำโดมก็ได้ประกาศจุดยืนของคนที่มีต่อสงครามเวียดนามอย่างไม่เกรงกลัวรัฐบาลทหาร ในหนังสือที่มีชื่อว่า *ภัยขาว*³⁰ อันหมายถึง "จักรวรรดินิยมอเมริกา" แม้ว่าเนื้อหาสาระโดยทั่วไปของหนังสือเล่มนี้จะไม่ได้แตกต่างจากบรรดางานเขียนใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ของนักศึกษาในสถาบันอื่นๆ แต่ความน่าสนใจของ "ภัยขาว" อยู่ที่หนังสือเล่มแรกที่อุทิศพื้นที่ทั้งเล่มเกือบ 100 หน้าให้กับสงครามเวียดนาม โดยเฉพาะบทความ 16 บทที่ประกอบกันขึ้นทำให้ "ภัยขาว" ดูมีความหนักแน่นและจริงจังมากกว่า โดยเฉพาะบทบรรณาธิการที่ต่อต้านอเมริกันอย่างยิ่งที่สุดด้วยการปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยม:

หลายครั้งที่น้ำตาเราต้องไหลพราก เมื่อเห็นฝรั่งต่างชาติได้รับอภิสิทธิ์มากมายในทุกวงการ หลายครั้งที่เราต้องน้ำตาไหลพราก เมื่อเห็นข้าราชการไทยก้มหัวรับใช้ฝรั่งที่มาติดต่ออย่างอ่อนน้อมและถ่อมตน แต่ในขณะเดียวกันกลับวาดควา และ ไล่ตะเพิดคนไทยผู้เป็นเจ้าของประเทศและเป็นผู้เสียภาษีอากรเลี้ยงดูข้าราชการเหล่านั้น.....
..... ในขณะเดียวกัน มรดกที่บรรพบุรุษของเราได้สละเลือดเนื้อและชีวิตเข้าแลกกลับกลายเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นไป เมื่อเราตายไป เราจะมองหน้าบรรพบุรุษได้อย่างไรกัน

ใครจะว่าเรา "ชาตินิยมอย่างบ้า ๆ" ก็ตาม เราไม่ปฏิเสธ เราขอยืนยัน ในความเป็นตัวของตัวเองของชาติ "เอกลักษณ์" และ "เกียรติภูมิ" ของชาติจะมีไม่ได้ ถ้าเราไม่ยืนอยู่บนขาของตัวเอง เราขอเลือกที่จะอยู่อย่างกล้าหาญมากกว่าให้ต่างชาติเข้ามากอบโกยทรัพยากรธรรมชาติของเรากลับไป โดยอ้างคำว่า "พัฒนา" หรือ "ความช่วยเหลือ"³¹

²⁸ เช่น ไท ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีบทความของ สุรัช พัลลภศิริศักดิ์, "ความขบถของใจ" กรุงเทพฯ, มงคลการพิมพ์, 2513, น. 9-10. วารสารรายเดือน *ทองกวาว* ของชมรมอนุสาวรีย์ศิลปิน สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตีพิมพ์บทความของมณฑิรา นนท์, "ดอกไม้เวียดนาม," 7, 1 (มิถุนายน 2513).

²⁹ โปรดดูสุรพล ศรีคำ (บรรณาธิการ), *คัมภีร์ ฉบับการปฏิบัติและการเมือง*, วัชรินทร์การพิมพ์, 2513. บทความของ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ หน้า 24-29 บทกวี Prisoner Poem ของโฮจิมินห์ แปลโดย สุชาติ สวัสดิ์ศรี หน้า 40-41.

³⁰ กมล กมลตระกูล และพิชิต จงสถิตย์ถาวร เป็นบรรณาธิการ, นักเขียนประกอบด้วย เช่น สุรัช พัลลภศิริศักดิ์, ทรงยศ แวหงษ์, ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ปรีดี บุญซื่อ, จรัส คิษฐาภิรักษ์, ธัญญา ชุนชฎาธาร เป็นต้น

³¹ พิชิต จงสถิตย์วัฒนา และ กมล กมลตระกูล, "บทบรรณาการ," *ภัยขาว*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2514, ไม่มีเลขหน้า.

เมื่อถึงต้นปี 2516 สงครามอินโดจีนได้กลายเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ถูกรวมไว้ใน การเคลื่อนไหวที่ตึงเครียดมากขึ้นของนักศึกษาในหลายสถาบันและเริ่มถูกผลักดันเข้าสู่ความสนใจของสาธารณชน นอกัรร่วมมหาวิทยาลัยมากขึ้น แทนที่จะผลิตเพื่อเสพกันเองภายในรั้วมหาวิทยาลัยดังเช่นที่ผ่านมา³² ในเดือน กุมภาพันธ์ 2516 ได้มีการจัดสัปดาห์เผยแพร่ความรู้สงครามอินโดจีนขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีนัก ศึกษาและประชาชนเข้าชมนิทรรศการและฟังการอภิปรายอย่างคับคั่ง หนังสือพิมพ์หลายฉบับตีพิมพ์เนื้อหา ของนิทรรศการและการอภิปรายที่โน้มเอียงไปทางโจมตีอเมริกาและคัดค้านการดำรงอยู่ของฐานทัพ อเมริกันในประเทศไทย ชมรมคนรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้พิมพ์หนังสือเรียกร้องให้นักศึกษาในฐานะ อนาคตของประเทศต้องมีสำนึกในหน้าที่ต่อสังคม ซึ่งหน้าที่ในขณะนั้นก็คือ การรวมพลังกันขับไล่ฐานทัพ อเมริกันออกจากประเทศไทย ดังความตอนหนึ่งว่า:

ถ้าจะถือว่าชีวิตในมหาวิทยาลัย มิใช่เพียงการมาเรียน จมอยู่กับตำราเรียนเพื่อปริญญาบัตร การสนใจในปัญหา สภาพแวดล้อม ทั้งปรากฏการณ์ทางการเมือง สังคมและการศึกษาก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งยวดแล้ว ฐานทัพอเมริกัน ในไทย ก็เป็นประเด็นคำถามที่ต้องการคำตอบหรือสัญลักษณ์แห่งความอับศของชาติเอกราชเล็ก ๆ ประเทศ ไทย ที่ท้าทายความรับผิดชอบของนักศึกษา เราไม่หวังปฏิริยาใดๆ จากรัฐบาล เพราะเท่าที่ที่ปกป้องและยื้อยุด ฐานทัพอเมริกันไว้ โดยปราศจากเหตุผลเพียงพอและส่อเลศนัยซับซ้อนอยู่เบื้องหลัง เป็นคำตอบอยู่ในตัว สิ่งที่เราหวัง ในวันนี้สำหรับชาวมหาวิทยาลัย คือการผนึกกำลังกันขับไล่ฐานทัพอเมริกันออกไปจากประเทศไทยอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง นั่นต่างหากคือภาระกิจของชาวมหาวิทยาลัยในปี 2516 และตลอดไปจนกว่าจะพบความสำเร็จ³³

ส่วนที่ภูมิภาค นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็เคลื่อนไหวอย่างตึงเครียดไม่แพ้ที่กรุงเทพฯ มีการออก ใบปลิวโจมตีความเลวร้ายของอเมริกาและ “นิทรรศการสันติภาพในอินโดจีน” หลังการเปลี่ยนแปลงทาง การเมือง 14 ตุลาคม 2516 ศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือซึ่งเป็นการรวมตัวของนักศึกษาจากสถาบันอุดม ศึกษา 10 แห่งในภาคเหนือได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ *จักรพรรดินิยมองพินาศ* ความยาว 115 หน้า เนื้อหา ตลอดทั้ง เล่มเป็นการโจมตีสหรัฐอเมริกาอย่างดุเดือดเข้มข้นด้วยกรอบความคิดและภาษาฝ่ายซ้าย ดังบางส่วนของ “บทนำ”:

ขณะนี้ประชาชนชาวไทยได้ขับไล่หัวโจกผู้เผด็จการฟาสซิสต์ ซึ่งเป็นสมุนรับใช้จักรพรรดินิยมอเมริกาและญี่ปุ่น ออกนอกประเทศไปแล้ว และกำลังดำเนินขับไล่สมุนตัวอื่นๆ และจักรพรรดินิยมออกไปอีก การต่อสู้ของประชาชนชาวไทยที่รักชาติและสิทธิประชาธิปไตยนี้จะต้องประสานกับประชาชนชาติอื่นๆ ที่รักชาติและประชาธิปไตย ทั่วโลกจึงจะสามารถขับไล่และทำลายจักรพรรดินิยมและสมุนของพวกเขาได้สำเร็จ³⁴

³² เมื่อถึงปี 2516 อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้าไปมีบทบาททั้งในแง่ของการเคลื่อนไหวและความคิดของนักศึกษา ใน มหาวิทยาลัย ด้วยการส่งคนเข้าไปจัดตั้งสมาชิกบางคนที่กลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โปรดดู Somsak Jeamteerasakul, pp. 11-12.

³³ แพรสาข น้ำค้าง (นามแฝง), “ชาวมหาวิทยาลัย กับฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย,” ใน *มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ* จัดทำโดย ชมรมคนรุ่นใหม่, บริษัท บพิตร, 2516, น. 27-32. ส่วนที่เน้น โดยผู้เขียน

³⁴ ศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือ, *จักรพรรดินิยมองพินาศ*. กรุงเทพฯ, เจริญวิทย์การพิมพ์, 2516.

การเคลื่อนไหวต่อต้านฐานทัพและจักรวรรดินิยมอเมริกาในหมู่นักศึกษาปัญญาชนที่ลี้ภัยมากขึ้น ทำให้แม้แต่พ.อ. ถนัด คอมันตร์ ผู้เคยใช้วาทะจ้าวร้ายชาติใส่ผู้ที่คัดค้านนโยบายโลกเสรีตลอดยุคที่ตนมีอำนาจ ยังต้องออกร่วมวงด้วยการปฏิเสธความรับผิดชอบใดๆ เกี่ยวกับการก่อตั้งฐานทัพและอนุญาตให้ทหารต่าง ้าวเข้ามาในประเทศไทย เพราะเป็นการตกลงอย่างลับๆ ระหว่างผู้นำทหารและนายกรัฐมนตรีจอมพล ถนอม ตนเองไม่มีส่วนรู้เห็นด้วย “เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสม” ถนัดเห็นว่านับแต่นักสันประ กาศถอนตัวออกจากการเกี่ยวข้องในสงครามในเอเชียโดยตรงแล้ว การยินยอมให้สหรัฐฯ ใช้ประเทศไทยเพื่อ การรบอาจเป็นเหตุทำให้สงครามแผ่ขยายเข้ามาในบ้านโดยที่ไทยอาจไม่ได้รับความช่วยเหลือจากอเมริกา เช่นในอดีต ถนัดย้ำว่า “การมีทหารต่าง้าวอยู่ในไทย มิได้ช่วยเพิ่มความมั่นคงหรือ ปลอดภัยให้แก่ประเทศ ไทยและบริเวณนี้เลย แต่กลับจะเป็นการชักศึกเข้าบ้านและช่วยให้อฝ่ายคอมมิวนิสต์มุ่งที่จะทำลายฐานทัพเหล่านั้ และประเทศไทยโดยทั่วไปด้วย” อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศเริ่มสาธยายถึงข้อเลวร้ายต่างๆ ของฐานทัพ และและทหารอเมริกันในประเทศไทย โดยว่าการรับทหารต่าง้าวเข้ามาอยู่ในดินแดนของเรา มีทางเสียมากกว่าทางได้ เสียทั้งในด้านการเมือง อธิปไตย และศักดิ์ศรี เสียทั้งในด้านศีลธรรมเสื่อมโทรม และมีคอร์รัปชัน เพิ่มขึ้น เสียทั้งในด้านขาดรายได้จากภาษีอากรและถูกบังคับให้ลดค่าเงินตราเพื่อประหยัครายจ่ายของฝ่าย ทหารต่าง้าว” อย่างไรก็ตาม เราจะได้เห็นพ.อ.ถนัด เปลี่ยนจุดยืนในเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่งในปลายปี 2518 เมื่อ กระแส “ขวาพิฆาตซ้าย” กำลังมาแรง

สู่การเคลื่อนไหวมวลชน

หลัง 14 ตุลาคม 2516 การเคลื่อนไหวขับไล่ฐานทัพอเมริกันได้กลายเป็นเป้าหมายหลักอันหนึ่งของ ขบวนการนักศึกษา เป็นประเด็นที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและกลุ่มอิสระต่างๆ ตาม มหาวิทยาลัยทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดได้ผนึกกำลังปลุกระดมมวลชนอย่างเข้มข้นและกว้างขวาง

ในช่วงต้นปี 2517 ได้เกิดเหตุการณ์โดยฝีมือของเจ้าหน้าที่อเมริกันเองที่กลับกลายเป็นผลดีต่อการ เคลื่อนไหวขับไล่ฐานทัพของนักศึกษาให้มีความชอบธรรมยิ่งขึ้น เมื่อเจ้าหน้าที่ซีไอเอ.ของสหรัฐฯ ในไทย ต้องการกระตุ้นให้รัฐบาลพลเรือนของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ให้ความสำคัญกับปัญหายัคคอมมิวนิสต์ทำจด หมายปลอมลงนามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ถึงรัฐบาลไทยเพื่อขอเจรจาหยุดยิง แต่ในที่สุด แผนการดังกล่าว ก็ถูกเปิดโปง นักศึกษาและหนังสือพิมพ์ไทยโจมตีอเมริกาที่พยายามแทรกแซงกิจการภายในของไทย และใช้ กรณีนี้นำงานการทำงานของซีไอเอในไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

³⁵ ถนัด คอมันตร์, “ปัญหาทหารต่าง้าวในประเทศไทยและนโยบายต่างประเทศของไทย,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 5 (พฤษภาคม 2516), น. 27-38. ดูคำแก้ตัวในลักษณะเดียวกัน ในที่ต่างๆ ของ พ.อ.ถนัด ได้ใน “ประเทศไทยกับกองกำลังทหารต่าง้าว,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 12, 8 (สิงหาคม 2517), 37-45; *ไทยรัฐ*, 10 มิถุนายน 2517; *สยามรัฐ*, 20 มิถุนายน 2517. และโปรดดูคำวิพากษ์โดย เสน่ห์ จามริก “จดหมายจากสิงค โปร,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 8 (สิงหาคม 2516), น. 80-84.

ในโอกาสวันชาติสหรัฐฯ ในวันที่ 3 กรกฎาคม 2517 แนวร่วมนักศึกษา 16 สถาบันและแนวร่วมนักเรียน 8 สถาบันทั่วประเทศ³⁶ ได้ออกแถลงการณ์ต่อต้านการแทรกแซงของสหรัฐฯและฐานทัพในประเทศไทย ในวันถัดมา ประชาชนนับหมื่นเข้าร่วมชุมนุมที่ท้องสนามหลวงฟังไฮด์ปาร์กในหัวข้อ “จักรพรรดินิยมอเมริกาผู้รุกราน” ที่สร้างปัญหามากมายให้กับไทยซึ่งจะแก้ไขได้ด้วยการขับไล่ฐานทัพและกองกำลังอเมริกันออกจากประเทศไทย แผ่นโปสเตอร์ “จักรพรรดินิยมอเมริกาไสหัวออกไป” ถูกนำไปติดเผยแพร่ตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ³⁷

ภาพพจน์ของสหรัฐฯในฐานะผู้ย่ำยีอธิปไตยและศักดิ์ศรีของชาติไทยยิ่งเลวร้ายลงเมื่อเกิดกรณี “มายาเกซ” ขึ้น ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2518 เรือสินค้าสัญชาติอเมริกันชื่อมายาเกซ ที่กำลังมุ่งหน้าจากฮ่องกงมายังท่าเรือสต็อกโฮล์ม ได้ถูกทหารเขมรแดงจับกุมในน่านน้ำกัมพูชาพร้อมลูกเรือจำนวน 39 คน และนำไปไว้ที่เกาะตั้ง ห่างจากชายฝั่งกัมพูชาราว 30 ไมล์ วันรุ่งขึ้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แจ้งให้อุปทูตสหรัฐฯ นายเอ็ดเวิร์ด อี. มาสเตอร์ ทราบว่ารัฐบาลไทยจะไม่ยอมให้สหรัฐฯใช้ฐานทัพใดๆ จากไทย ไปปฏิบัติการทางทหารในกัมพูชาโดยเด็ดขาด แต่ปรากฏว่าในวันถัดมา ประธานาธิบดีเจโรลด์ ฟอร์ด ตัดสินใจออกคำสั่งให้นาวิกโยธินสหรัฐจำนวน 1,100 คนจากฐานทัพสหรัฐฯที่เกาะโอกินาวา เดินทางมาขึ้น ที่ฐานทัพอุตะเกา โดยไม่ได้แจ้งให้รัฐบาลไทยทราบล่วงหน้า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ กล่าวว่าสหรัฐฯได้ลวงล้าอธิปไตยของไทย ออกแถลงการณ์ประณามการกระทำของสหรัฐฯ นับเป็นครั้งแรกที่ผู้นำไทยมีท่าทีแข็งกร้าวต่อสหรัฐฯ แต่ทำเนียบขาวก็ยังไม่นำพาต่อท่าทีของไทย ในวันที่ 15 พฤษภาคม นาวิกโยธินและเครื่องบินรบของสหรัฐฯจากฐานทัพอุตะเกา ออกปฏิบัติการบุกยึดเกาะตั้งและทิ้งระเบิดสนามบินเขมรบริเวณเมืองท่าสีหนุวิลล์ ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก แต่กำลังของสหรัฐฯก็ไม่สามารถยึดเรือและลูกเรือคืนมาได้ จนกระทั่งตกเย็นวันเดียวกัน เขมรแดงตัดสินใจปล่อยเรือมายาเกซและลูกเรือ

การกระทำที่ไม่ยี่หระต่ออธิปไตยและศักดิ์ศรีของประเทศไทยเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลคึกฤทธิ์สั่งให้นายอานันท์ ปันยารชุน เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯ ขึ้นบันทึกประท้วงต่อรัฐบาลสหรัฐฯ และให้นายอานันท์เดินทางกลับประเทศไทยในทันที ทางด้านนักศึกษาและกลุ่มพลังต่างๆ ได้ประท้วงการกระทำของสหรัฐฯ และให้ขอยมาประชาชนไทยภายใน 24 ชั่วโมง ในวันที่ 17 นักศึกษาได้จัดเดินขบวนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปชุมนุมประท้วงที่หน้าสถานทูตสหรัฐฯ บนถนนวิฑู การชุมนุมต่อเนื่องถึงวันที่ 18 และเป็นไปอย่างดุเดือดมากขึ้น ผู้ชุมนุมได้ช่วยกันถอดป้ายชื่อสถานทูตสหรัฐฯ ออกมาเหยียบบ่า แล้วนำแผ่นป้ายกระดากเป็นรูป “อีแรง” พร้อมด้วยข้อความ “ช่องโจร” ขึ้นไปติดแทนธงชาติสหรัฐฯ สามพื้น ถูก

³⁶ ประกอบด้วยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, กลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย, ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย, ศูนย์พิทักษ์สิทธิครูแห่งประเทศไทย, ชมรมบัณฑิตแห่งประเทศไทย, ชมรมนิติศึกษา, กลุ่มสหภาพนิคม, กลุ่มผู้หญิง, ชมรมรัฐศาสตร์ศึกษา, กลุ่มเศรษฐกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พรรคจุฬาประชาชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พรรครวมพลังสามัคคีมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, แนวร่วมนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล, แนวร่วมนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, พรรคสังคมนิยม มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย, ศูนย์กลางนักเรียนหนองคาย, ศูนย์กลางนักเรียนนักศึกษานครราชสีมา, ศูนย์กลางนักเรียนสุโขทัย, ศูนย์กลางนักเรียนเพชรบูรณ์, แนวร่วมนักเรียนพิษณุโลก ศูนย์กลางนักเรียนร้อยเอ็ด

³⁷ ประชาธิปไตย, วันที่ 4 กรกฎาคม 2517; อธิปัตย์, วันที่ 3-9 กรกฎาคม 2517, น. 1, 16.

เหยียบย่ำและเผา “เพื่อให้สหรัฐฯ ได้หันมาสำรวจตนเองดูบ้างว่าตนเป็นที่น่ารังเกียจของประชาชนในอินโดจีนเพียงไร” นักศึกษาและกลุ่มพลังต่างๆ ประณามสหรัฐฯ ว่าเหยียบย่ำเอกราชอธิปไตยของไทย เป็นการชักนำสงครามมาสู่ชาติไทย และเรียกร้องให้อเมริกา “โจรปล้นเอกราชอธิปไตยของประชาชนทั่วโลกหยุดกระทำตัวเลวทราม ให้รีบถอนทหารและอุปกรณ์สงครามที่ขนออกมาจากประเทศไทยโดยเร็ว” พร้อมกับเรียกร้องให้รัฐบาลปลดปล่อยความเป็นทาสสหรัฐฯ, ให้ประชาชนวงการต่าง ๆ จงสามัคคีร่วมกันต่อสู้คัดค้านและขับไล่สหรัฐฯ ออกไป นอกจากนี้ ยังมีการชุมนุมประท้วงหน้าสถานกงสุลสหรัฐที่เชียงใหม่ นำโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่และแนวร่วมซึ่งก็ดูเผินๆ ไม่แพ้กัน ผู้ชุมนุมใช้เท้าถีบป้ายรูปนกอินทรี สัญลักษณ์ของรัฐบาลอเมริกันจนตกลงมาแตกแล้วนำไปโยนทิ้งลงแม่น้ำ³⁸

บทนำของหนังสือพิมพ์รายสามวันของนักศึกษา *อริปัตย์* ถือว่า “จักรพรรดินิยมและลูกสมุนไม่เป็นแต่เพียงศัตรูคู่อาฆาตของประชาชนไทยเท่านั้น แต่เป็นศัตรูของประชาชนทั่วโลกอีกด้วย” และ “การต่อสู้ของประชาชนไทยเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้สากลที่คัดค้านจักรพรรดินิยมและลูกสมุน การต่อสู้ดังกล่าวเป็นการต่อสู้ที่ชอบธรรม มีเสียงสนับสนุนท่วมท้น” เรียกร้องให้ประชาชนไทยลุกขึ้นต่อสู้เพื่อให้ “การต่อสู้ของประชาชนจงเจริญ จักรพรรดินิยมจงพินาศ”³⁹ หลังเหตุการณ์มาลายา การเคลื่อนไหวเพื่อขับไล่ฐานทัพโดยขบวนการนักศึกษาได้ทวีความเข้มข้นขึ้นยิ่งขึ้น

วันที่ 19 มีนาคม 2518 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎรและประกาศว่าจะดำเนินการให้ทหารสหรัฐฯ ถอนออกจากประเทศไทยให้หมดภายในหนึ่งปี ขบวนการนักศึกษาจึงได้ถือเอาคำประกาศนี้เป็นเป้าหมายในการรณรงค์ “20 มีนาคมต้องออกไป” เมื่อใกล้ถึงวันที่ 20 มีนาคม 2519 มีการคาดการณ์ว่าฝ่ายนักศึกษาจะต้องมีการชุมนุมประท้วงใหญ่ขับไล่กองกำลังทหารสหรัฐฯ (ในขณะนั้นเหลือที่ปรึกษาทางทหารอยู่อีก 4,500 คน) นายเกรียงกมล เลหาไพโรจน์ เลขาธิการสนท. แถลงว่าทางนักศึกษาจะดำเนินการต่อต้านกองกำลังทหารสหรัฐฯ ในไทยจนถึงที่สุด แม้ว่าจะมีกลุ่มฝ่ายขวา คือ กระทิงแดงและนักเรียนอาชีวะจะได้ออกมาประกาศต่อต้านการชุมนุมของนักศึกษา และเกิดความวิตกกังวลโดยทั่วไปว่าจะเกิดความรุนแรงขึ้น แต่ในเช้าวันที่ 21 มีนาคม 2519 สนท. ก็ตัดสินใจเดินขบวนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปยังสถานทูตสหรัฐฯ มีผู้ร่วมเดินขบวนนับหมื่น การเดินขบวนครั้งนี้จบลงด้วยความรุนแรงจากฝีมือปราบปรามของกลุ่มฝ่ายขวา มีผู้เสียชีวิต 4 ราย บาดเจ็บอีกนับสิบคน⁴⁰

โดยทั่วไป เนื้อหาของการรณรงค์โดยขบวนการนักศึกษาดูเหมือนไม่แตกต่างจากปัญญาชนในยุคต้น 2510 หรือยุคที่มี *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* เป็นเวทีกลางของการแลกเปลี่ยนทัศนะเท่าไรนัก กล่าวคือมุ่งสร้างความรู้สึกชาตินิยม ย้ำประเด็นการสูญเสียอธิปไตยและเกียรติภูมิของชาติจากการดำรงอยู่ของฐานทัพและทหารอเมริกัน, ความชั่วร้ายของอเมริกาที่ต้องการครอบงำระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของไทย, อเมริกาในฐานะผู้สนับสนุนระบอบเผด็จการทหารในไทย, อันตรายต่อนโยบายชักรักเข้าบ้าน ฯลฯ เป็นต้น

³⁸ *อริปัตย์*, 16-19, 20-22 พฤษภาคม 2518; *ประชาชาติธุรกิจ*, 2, 81 (5 มิถุนายน 2518), น. 7-11.

³⁹ *อริปัตย์*, 20-22 พฤษภาคม 2518.

⁴⁰ *ประชาชาติรายสัปดาห์*, 3, 125 (8 เมษายน 2519), น. 6-13.

แต่ในความเป็นจริง นัยยะและข้อเรียกร้องที่แฝงมากับการเคลื่อนไหวเรื่องฐานทัพในช่วงสามปีแห่งยุคประชาธิปไตยนี้ กลับมีรากเง้าทางอุดมการที่แตกต่างจากปัญญาชนในยุคก่อนหน้านี้ หลังปี 2516 การเคลื่อนไหวเรื่องฐานทัพถูกนำไปปรับใช้การต่อสู้ทางชนชั้นและการปฏิวัติสังคมนิยมอย่างชัดเจน สงครามอินโดจีนและการดำรงอยู่ของอเมริกาในภูมิภาคนี้ถูกอธิบายด้วยทฤษฎีความขัดแย้งทางชนชั้นของลัทธิเหมาอิสต์ ดังตัวอย่างเอกสารประกอบนิทรรศการ “ชัยชนะของประชาชนในอินโดจีน” เอกสารชิ้นนี้เริ่มต้นอธิบายว่า สงครามเกิดจากการต่อสู้ของชนชั้นขูดรีดและชนชั้นผู้ถูกขูดรีด สงครามจึงมีสองรูปแบบ คือสงครามของผู้กดขี่กับสงครามของผู้ถูกกดขี่ รูปแบบแรกกระทำโดยชนชั้นผู้กดขี่ รูปแบบที่สอง เป็นสงครามที่ผู้ถูกกดขี่กระทำขึ้นเพื่อคัดค้านต่อต้านการกดขี่ขูดรีดแบบต่างๆ จึงเป็นสงครามประชาชน เป็นสงครามปลดแอกฉะนั้น:

“สงครามเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเมื่อใดที่สังคมยังแบ่งคนออกเป็นชนชั้น ชนชั้นหนึ่งกดขี่ขูดรีดอีก ชนชั้นหนึ่ง ประเทศหนึ่งกดขี่อีกประเทศหนึ่ง สงครามระหว่างชนชั้นที่กดขี่หรือรัฐบาลด้วยกัน หรือสงคราม ที่ผู้ถูกกดขี่กระทำต่อผู้กดขี่ก็จะยังเกิดขึ้นอยู่ต่อไป...

การคัดค้านสงคราม ต้องคัดค้านอย่างถูกต้องและการคัดค้านอย่างถูกต้องนั้นก็จะต้องคัดค้านสงครามรุกราน หากคัดค้านสงครามประชาชนก็เท่ากับอยู่ฝ่ายผู้กดขี่ขูดรีด เห็นด้วยกับการกดขี่ขูดรีด

สงครามอินโดจีนเป็นสงครามที่ทำลายการกดขี่ทั้งปวง เป็นสงครามอันเป็นธรรม เป็นสงครามที่จะผลักดันประวัติศาสตร์มนุษยชาติให้รุดหน้าไป นั่นคือทำให้สังคมมนุษย์ก้าวหน้ายกระดับจากสังคมแบบหนึ่งขึ้นไปสู่สังคมอีกแบบหนึ่ง เป็นสังคมปฏิวัติ

ประชาชนอินโดจีนจงเจริญ สงครามประชาชนจงเจริญ”

จะเห็นได้ว่า ขณะทำงานเขียนของปัญญาชนในยุค สังคมศาสตร์ปริทัศน์ มีแนวโน้มของต่อต้านสงครามทุกชนิด ประณามการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น แต่ฝ่ายซ้ายในยุคหลัง 14 ตุลาฯ หาได้ปฏิเสธสงครามทุกชนิด พวกเขาเห็นว่าหากต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมแบบพลิกฟ้าพลิกแผ่นดิน การต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นแนวทางที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การต่อต้านอเมริกาในยุคนี้ได้ถูกฝ่ายซ้ายนำไปอธิบายเพื่อรับใช้การปฏิวัติสังคมด้วยอาวุธตามแนวทางลัทธิมาร์กซิสต์-เหมาอิสต์นั่นเอง

และเมื่อพลท.ยังมีได้ละทิ้งกรอบการวิเคราะห์สังคมไทยตามแนวทางลัทธิเหมาอิสต์ การดำรงอยู่ของฐานทัพสหรัฐจึงสอดคล้องเข้ากันดีกับทฤษฎี “กึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา” คำขวัญหลักที่ขบวนการนักศึกษาในยุคนี้รณรงค์กันจนติดปากก็คือ “ประเทศต้องมีเอกราช ประชาชาติต้องมีประชาธิปไตย” สำหรับพวกเขา ประเทศไทยจะมีประชาธิปไตยไม่ได้ตราบนานเท่าที่ประเทศไทยยังไม่มีเอกราชอย่างแท้จริง หรือตราบนานเท่าที่ฐานทัพและอิทธิพลทางเศรษฐกิจการเมืองวัฒนธรรมของอเมริกายังคงอยู่ในประเทศไทยนั่นเอง เพราะอเมริกาคือผู้สนับสนุนฐาน อำนาจของชนชั้นปกครองไทย คำอธิบายดังกล่าวปรากฏชัดเจนในคำประกาศ “เจตนา

¹¹ ชมรมรัฐศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ชมรมรัฐศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ชมรมรัฐศาสตร์ศึกษา และชมรมนิติศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *ชัยชนะของประชาชนอินโดจีน*, เอกสารประกอบนิทรรศการ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 31 กรกฎาคม - 4 สิงหาคม 2518, น. 6-8.

รณ 20 มีนาคม สีสันสนุน สีคัดค้าน" ที่ออกในนามกลุ่มพลัง 52 กลุ่มที่มาชุมนุมที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เนื่องในโอกาส "20 มีนาคม ฐานทัพต้องออกไป":

สีสนับสนุนคือ

1. สนับสนุนให้กองทัพไทยเป็นกองทัพพิทักษ์เอกราชของชาติและประชาธิปไตยของประชาชนอย่างแท้จริง

2. สนับสนุนนโยบายทางการเมืองที่เป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองและรักษาผลประโยชน์ของประชาชน

3. สนับสนุนนโยบายทางเศรษฐกิจของชาติที่ยึดหลักพึ่งตนเอง

4. สนับสนุนนโยบายทางการศึกษาที่เป็นไปเพื่อคนส่วนใหญ่และการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของประชาชนชาวไทย

สีคัดค้านคือ

1. คัดค้านการคงไว้หรือการเข้ามาของฐานทัพ หนองรบ และหน่วยปฏิบัติการทุกชนิดของต่างชาติที่ละเมิดอธิปไตยของไทย และคัดค้านการกระทำใดๆ ที่เป็นการรุกรานหรือแทรกแซงมิตรประเทศ

2. คัดค้านการครอบงำแทรกแซงทางการเมืองทุกรูปแบบจากต่างชาติ

3. คัดค้านการปล้นสะดมทรัพย์สิน และการกอบโกยทุจริตทางเศรษฐกิจจากต่างชาติ

4. คัดค้านการครอบงำและมอมเมาทางวัฒนธรรมและการศึกษาจากต่างชาติ⁴²

เมื่อเอ่ยถึงการปลดแอกจากจักรพรรดินิยมอเมริกา จึงมีความหมายถึงการปลดแอกสังคมไทยจากระบบทุนนิยมนั่นเอง ฝ่ายซ้ายในขณะนั้นมองว่าปัญหาเฉพาะหน้าของพวกเขาในประเด็นเอกราชของชาติก็คือการขับไล่ฐานทัพอเมริกาให้ออกไปจากแผ่นดินไทย ขณะเดียวกันพวกเขาก็ต้องการใช้ประเด็นฐานทัพฯ เพื่อขยายแนวร่วมปฏิวัติในหมู่กรรมกรและชาวนา ด้วยการเปิดโปงความชั่วร้ายของจักรพรรดินิยมอเมริกา บทความใน *อริปไตย* ระบุไว้ว่า:

ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่อยู่ในท้องนาและโรงงานจะเป็นพลังหลักในการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ เขาเหล่านั้นกล้าหาญและยืนหยัดต่อสู้อย่างถึงที่สุด จงเร่งเข้าไปโฆษณาในหมู่ประชาชนให้กว้างขวาง นำข้อเท็จจริงไปเสนอแก่เขาและปลุกจิตใจรักชาติรักเอกราชของประชาชนให้มีพลัง เสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมแก่เขา นั่นคือ ให้คำตอบแก่เขาว่าเราจะไล่หัวจักรพรรดินิยมอเมริกาให้ออกจากประเทศของเราได้อย่างไร⁴³

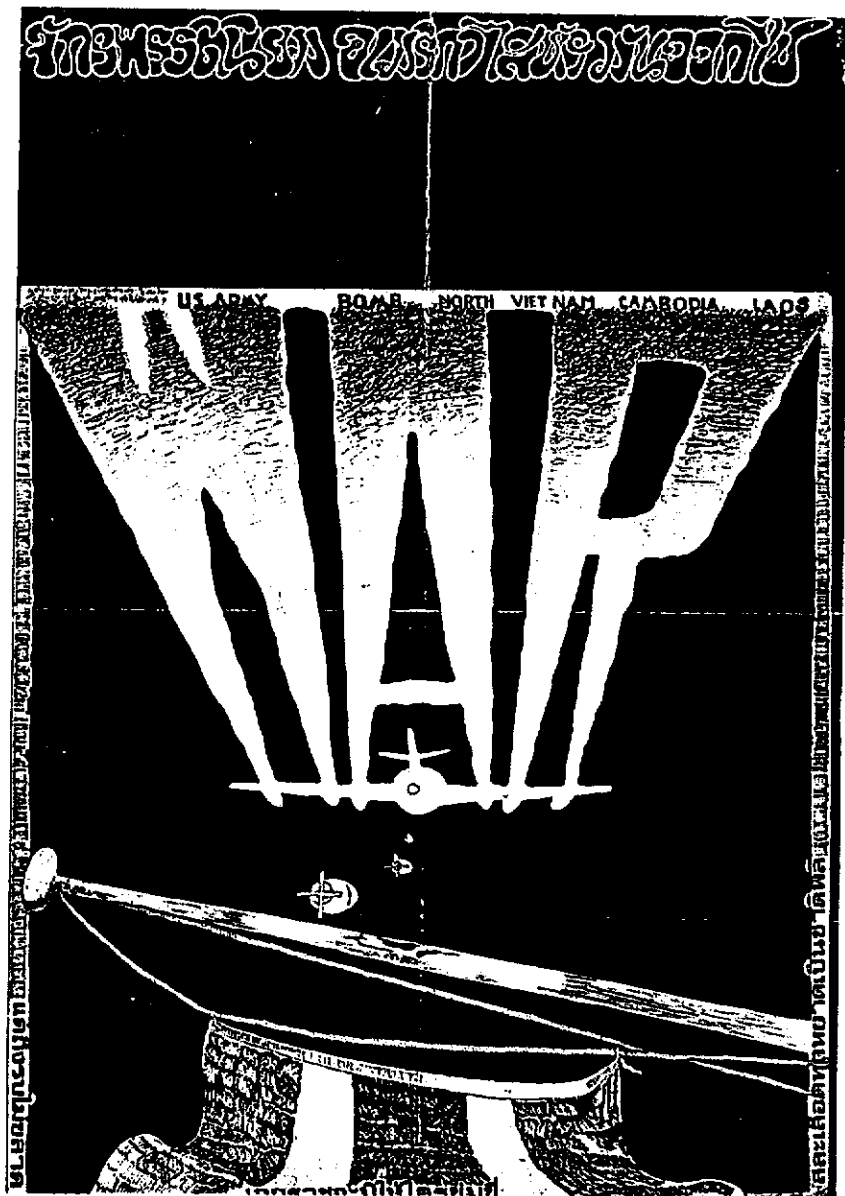
อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดยุทธศาสตร์การต่อสู้จักรพรรดินิยมของพคท. ได้ถูกถ่ายทอด-ส่งผ่านไปยังกลุ่มต่างๆ ได้ตลอดทั่วขบวนการฝ่ายซ้ายทีเดียว ดังจะเห็นได้ว่า แม้แต่กลุ่มที่ทำงานแนวรบด้านวัฒนธรรม เช่น บทกวี เพลง ภาพเขียน ก็รับเอายุทธศาสตร์นี้เข้าไปไว้ในผลงานของตน จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้ประพันธ์ "ลำนํ้าปลุกผี" ไว้ว่า:

⁴² สยามจดหมายเหตุ, 19-25 มีนาคม 2519, น. 281-282.

⁴³ อัจฉรา เกตุคณา, "เร่งเสริมสร้างแนวร่วมประชาธิปไตย," *อริปไตย*, 8-10 กรกฎาคม 2518.

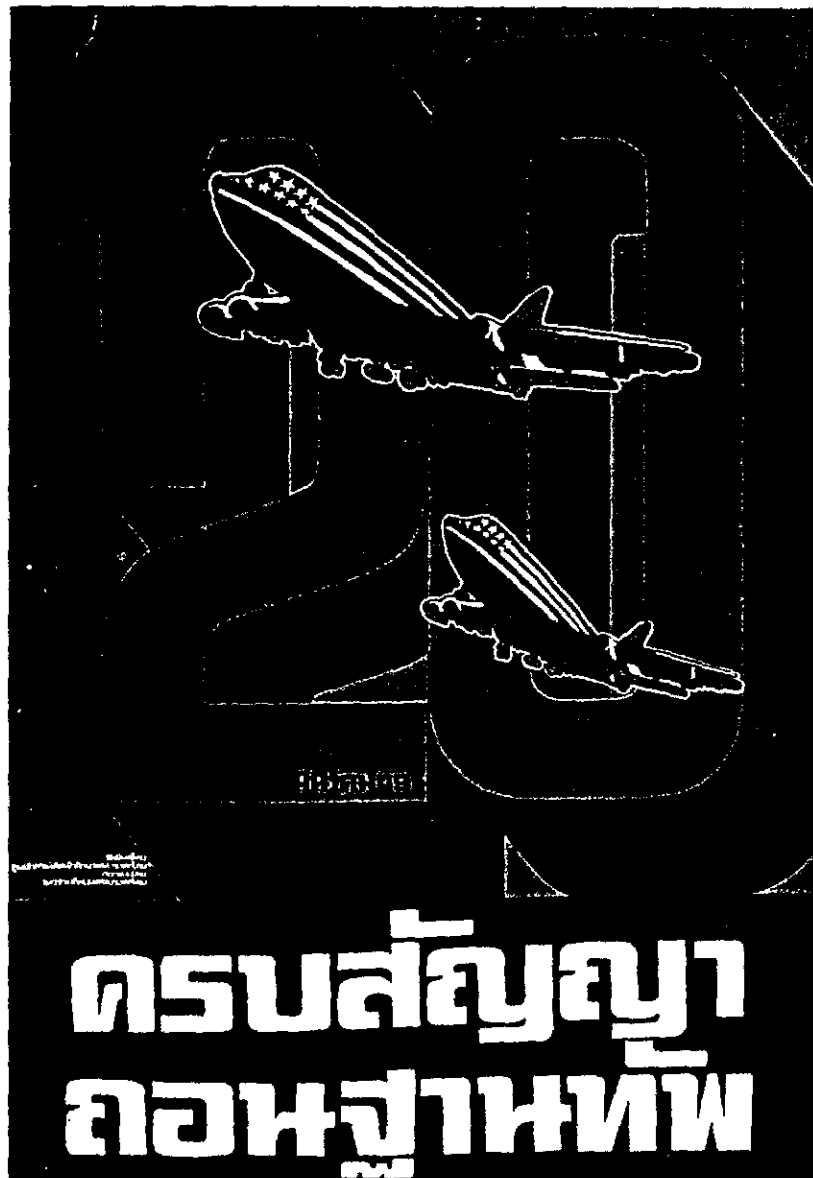
ตัวน! อเมริกาย้ายอิปไทยไทย - พค. 2518

จักรพรรดินิยม อเมริกาไลหัวมันออกไป - 2518

จักรวรรดินิยมอเมริกาจงพิฆาต - มีด. 2519

ครบสัญญาถอนฐานทัพ - 20 มี.ค. 2519

มวลมนุษย์ร่วมแผ่นดิน	กำลังกินกากอาหาร
ดินไทยไทยทำการ	ผลหารใครยึดครอง?
จักรวรรดิ-จักรพรรดินิยม	ชุ่มมเข้าเป็นเจ้าของ
ประโยชน์ได้เป็นกำกอง	เหนือเลื้อคนองกระดูกโพลน
ร่อนน้อยเถะวันดี	กระดูกผิจักผาดโผน
ต่อสู้หมู่ชาติโจร	ฝูงเหือบสิ้นแผ่นดินไทย ⁴⁴

ระหว่างปี 2516-2519 ได้มีการผลิตเพลงเพื่อชีวิตที่มีเนื้อหาต่อต้านจักรวรรดินิยมออกมามากมาย⁴⁵ ในที่นี้ขอ ยกตัวอย่างเนื้อร้องเพลง "อเมริกันอันตราย"⁴⁶ ของวงดนตรีคาราวาน เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ในบรรดาเพลงมีเนื้อร้องต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกันเหมือนกัน:

(สร้อย) มาพวกเราเดินพื้นผา	ก้าวไปกับประชาด้วยศรัทธาที่ยิ่งใหญ่
เมืองไทยเป็นของเรา	ทำไมให้เขาเข้ามา
จักรวรรดิอเมริกา	อเมริกามันมาย่ำยี
เลือดไทยต้องไหลริน	แผ่นดินถูกเขาคบครอง
ทำลายบ้านพี่เมืองน้อง	ล้มตายกำกองเลือดคนองแผ่นดิน (สร้อย)
เมืองไทยเป็นของไทย	ออกไปไม่ใช่ของมัน
จักรวรรดิอเมริกัน	มันเที่ยวรุกรานไม่ว่าบ้านเมืองใคร
แบ่งแยกแล้วทำลาย	นาทรายนาหินกอง
อยู่กันกันอย่างพี่น้อง	ไอ้ผู้ปกครองมันมาจุดไฟ (สร้อย)
รวมกันเกิดผองเรา	เผ่าพันธุ์เพื่อนผองไทย
อเมริกันมันต้องออกไป	อธิปไตยจึงจะสมบูรณ์ (สร้อย)

เพลง "ต่อสู้เอกราชประชาธิปไตย" ของกรรมชน อันเป็นวงศ์ของนักศึกษาที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เป็นอีกเพลงที่มีเนื้อร้องตรงไปตรงมา

ได้ดวงอาทิตย์สีแดง	พลังเราแข็งกล้าแกร่งดี
ต่อสู้หมู่ไพร่	สามัคคีจึงมีชัย
เจ็บปวดสุดแสนใจ	บ้านเมืองไทยถูกย่ำยี
มะริกันมันกดขี่	สมุนอปรีย์ไค่นมันลงไป
กรรมกรและชาวนา	นักศึกษาพี่น้องผองไทย

⁴⁴ ศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือ, *จักรพรรดินิยมของหินาศ!!*, กรุงเทพฯ, เจริญวิทย์การพิมพ์, 2516, น. 49.

⁴⁵ เฉพาะของวงกรรมชน มีเพลง อินโดจีน, มาร์ชแอนตี้จักรวรรดินิยม, วีรชนปฏิวัติ, เลือดทาแผ่นดิน, โลกที่สาม, ชาติกร, ส่วนคาราวาน มีเพลง รวมกันเข้า, ลำเพลินเจริญใจขับไล่อเมริกา, และเพลงยอดฮิต อเมริกันอันตราย นอกจากนี้ก็มี เพลงบอกนิตละนะไอ้กัน, ร่วงขับไล่ไอ้กัน, ไสหัวจักรพรรดินิยม เพลงเหล่านี้ล้วนมีเนื้อร้องที่คล้ายคลึงกัน

⁴⁶ คำร้องโดย ทองกราน ทานา และวีระศักดิ์ สุนทรศรี ทำนองโดย มองกล อุทก และทองกราน ทานา คาราวานได้นำเพลงอเมริกันอันตราย ออกเล่นครั้งแรกในงานรำลึก 14 ตุลาคม ปี 2518 จาก *คาราวาน: ประวัติบทเพลง*, (นนทบุรี, คาราวาน), 2540.

คล้องแขนกันแน่นไว้
เอกราชประชาธิปไตย
พร้อมใจกันสร้างสรรค์

ก้าวรุกไปสู่ประจัญ
ร่วมชิงชัยเอาคืนมา
ชาติไทยนั้นให้ขึ้นขง

ด้วยยุทธศาสตร์การปฏิวัติสังคมไทยของฝ่ายซ้ายเช่นนี้ จึงไม่น่าแปลกใจว่าแม้ว่าสหรัฐฯ และรัฐบาลพลเรือนหลัง 14 ตุลาคม 2516 จะได้ดำเนินการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากไทยโดยตลอด แต่ฝ่ายนักศึกษาก็มิได้ลดความเข้มข้นในเรื่องการขับไล่ฐานทัพฯลงแต่ประการใด เพราะพวกเขาเห็นว่าภารกิจของการต่อสู้เพื่อปลดแอกสังคมไทยจากเอกของทุนนิยม ย่อมไม่สามารถยุติลงได้ในเวลาอันสั้น การทำงานปลุกระดมมวลชนด้วยประเด็นฐานทัพฯ ก็คือส่วนหนึ่งของการเก็บเกี่ยวสะสมชัยชนะและแรงสนับสนุนของมวลชน ดังเช่นที่ "บทนำ" ของหนังสือพิมพ์อิทธิพลย์ กล่าวไว้ว่า:

การณรงคเพื่อเอกราชและประชาธิปไตยไม่ใช่จะตัดสินใจสำเร็จกันในวันที่ 4 กรกฎาคม สกนี้ ซึ่งเป็นเพียง จุดเริ่มต้นอย่างจริงจังเท่านั้น การต่อสู้ยังต้องดำเนินต่อไปอย่างยืดเยื้อยาวนาน จึงต้องอาศัยวิธีการที่ถูกต้อง มีจิตใจที่ ยืนหยัดอดทน ไม่หือถอย ยุทธวิธีแต่ละครั้ง ต้องเก็บเกี่ยวสะสมชัยชนะไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงขั้นตอนที่ จะ สามารถ เอาชัยได้อย่างเด็ดขาด⁴⁷

แต่ในที่สุด การณรงคขับไล่ฐานทัพอเมริกาอย่างเข้มข้นต่อเนื่องของขบวนการนักศึกษาได้กลับ กลายเป็นจุดอ่อนที่ทำให้นักศึกษาถูกโจมตีจากฝ่ายขวาและฝ่ายอนุรักษนิยมว่า ใช้เรื่องฐานทัพเพื่อก่อความ วุ่นวายขึ้นในประเทศและเพื่อปูทางให้การยึดครองของคอมมิวนิสต์จากนอกประเทศ ทั้งที่สหรัฐฯ และ รัฐบาลก็ได้ดำเนินการถอนทหารสหรัฐฯ ออกไปเป็นส่วนใหญ่แล้ว ประเด็นนี้นับเป็นประเด็นหลักที่กลุ่ม พลึงฝ่ายขวาใช้ ต่อต้าน-ทำลายขบวนการนักศึกษานับแต่กลางปี 2518 เป็นต้นมา

⁴⁷ "บทนำ," อิทธิพลย์, 4-7 กรกฎาคม 2518.

บทที่ 3

คอมมิวนิสต์มหาสมุทร?

นับแต่ต้นทศวรรษ 2510 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลกหลายประการที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และนโยบายของไทยต่อประเทศคอมมิวนิสต์ จากที่เคยประกาศเป็นศัตรูกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเหนืออย่างเปิดเผย รัฐบาลไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใหม่จนกระทั่งนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนและเวียดนามในปี พ.ศ.2518 และ 2519 ตามลำดับ แม้ว่าเรื่องราวการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนและเวียดนามนั้นจะมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจคือการพิจารณาก็คือรัฐบาลอธิบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกับประชาชนอย่างไร เพราะตลอดสองทศวรรษก่อนหน้านี้รัฐบาลได้พยายามปลุกฝังความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ให้กับประชาชนอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน แต่ปรากฏว่าวันหนึ่งรัฐบาลกลับบอกกับประชาชนว่าถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะต้องเป็นมิตรกับบรรดาคนป่าและสัตว์ร้ายที่เคยจ้องทำลายประเทศไทย ในด้านหนึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้การโฆษณาชวนเชื่อเรื่องภัยคอมมิวนิสต์จากภายนอกที่ผ่านมาดูเป็นเสมือนการแสดงจำວຸດประเภทหนึ่ง แต่ในอีกด้านหนึ่งน่าสนใจว่า ด้วยคำอธิบายชุดใหม่ที่รัฐนำเสนอแทนที่วาทกรรมแห่งความเกลียดชังมีสาระเช่นไร จึงทำให้สาธารณชนยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

แยงกี้โกโฮม

แรงกดดันภายในประเทศทั้งจากการขบวนการประท้วงสงคราม, ปัญหาเศรษฐกิจการเงินอันเนื่องมาจากการทุ่มเทงบประมาณมหาศาลไปในสงครามเวียดนาม, ความขัดแย้งภายในวอชิงตันเกี่ยวกับการละเลยยุทธศาสตร์ของอเมริกาในภูมิภาคอื่นๆ ของโลก, นโยบายลดความตึงเครียดระหว่างมหาอำนาจผนวกเข้ากับการสูญเสียทางทหารครั้งใหญ่ในเหตุการณ์ลูกเรือจกอลทั่วประเทศภายใต้การนำของเวียดกงในเทศกาลตรุษญวนในปลายเดือนมกราคม 2511 หรือที่รู้จักกันในนาม the Tet Offensive นำไปสู่การประกาศของประธานาธิบดีจอห์นสันว่าจะไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีต่อไป ต่อมาเมื่อริชาร์ด นิกสัน ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนใหม่ ในเดือนพฤศจิกายน 2511 เขาได้ประกาศ “หลักการนิกสัน” (the Nixon Doctrine) ที่ต้องการลดการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงกับความขัดแย้งในเอเชีย หลักการดังกล่าวนำไปสู่ นโยบายทำสงครามให้เป็นของเวียดนาม (the Vietnamization) ด้วยการสร้าง-ฝึกกองทัพเวียดนามได้ และสนับสนุนด้านอาวุธเพื่อให้เขามารับหน้าที่แทนทหารอเมริกันที่ถอนออกไป ในที่สุดในเดือนมิถุนายน 2512 นิกสันได้ประกาศจะดำเนินการถอนทหารอเมริกันชุดแรกจำนวน 25,000 คนภายในเวลาสองเดือน (เมื่อถึงสิ้นปีได้เพิ่มขึ้นเป็น 115,000 คน) ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างไทย-สหรัฐฯ เริ่มถูกตรวจสอบ-โจมตีอีกครั้งโดยคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์ของสหรัฐฯ ภายใต้การนำของฟูลไบรท์¹ นอกจากนี้

¹ Randolph, *op.cit.* 133-135

ความสัมพันธ์สามเส้าที่เปลี่ยนไประหว่างสหรัฐฯ สาธารณประชาชนจีน และโซเวียตรัสเซีย ได้นำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างจีนและสหรัฐฯ นักสันติเดินทางเยือนจีนในวันที่ 21-28 กุมภาพันธ์ 2515 สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายลงหลังจากคอมมิวนิสต์สามารถยึดอำนาจในสามประเทศอินโดจีนได้สำเร็จในปี 2518

แต่ขณะที่สหรัฐฯ เริ่มถอนกำลังของตนออกจากเวียดนาม ประเทศไทยกลับมีบทบาทมากขึ้นในสงครามอินโดจีน เพื่อชดเชยกับกำลังภาคพื้นดินของสหรัฐฯ และพันธมิตรที่ถอนออกไป สหรัฐฯ ได้เพิ่มการโจมตีทางอากาศต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์มากขึ้น ฐานทัพในไทยจึงถูกใช้อย่างหนักหน่วงยิ่งขึ้น แม้ว่าการโจมตีต่อเวียดนามเหนือจะลดลง แต่กลับเพิ่มมากขึ้นในลาว ทั้งเพื่อทำลายเส้นทางลำเลียงของฝ่ายเวียดกงตามแนวเส้นทางโฮจิมินห์และต่อกองกำลังของขบวนการปะเทดลาว ในปี 2513 เครื่องบินอเมริกันออกโจมตีลาวถึง 106,872 ครั้ง และออกปฏิบัติการอื่น ๆ อีก 75,431 ครั้ง ในปีถัดมา ทำการโจมตีลาว 95,495 ครั้ง และออกปฏิบัติการอื่นอีก 91,069 ครั้ง ร้อยละ 47 ของปฏิบัติการเหนือลาวถูกส่งไปจากฐานทัพในไทย

นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังเข้าไปเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ทางการเมืองในลาวมากขึ้น เนื่องจากนับแต่ปลายปี 2513 สถานการณ์ทางทหารของรัฐบาลฝ่ายขวาคดเคี้ยวอย่างรวดเร็ว ในเดือนกันยายน 2515 กองทัพไทยได้จัดส่งทหารในสังกัดหน่วยศูนย์สงครามพิเศษเข้าไปรบในลาวถึง 21,413 นาย รัฐบาลไทยยังได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวในปัญหาของกัมพูชามากขึ้นนับแต่การรัฐประหารของนายพลลอนนอลในปี 2513 ผู้นำทหารไทยรีบเสนอว่าพร้อมจะส่งทหารเข้าไปช่วยรัฐบาลลอนนอลรบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่ไทยไม่สามารถส่งทหารไปร่วมรบในกัมพูชา เพราะวอชิงตันปฏิเสธที่จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ สหรัฐฯ เพียงสนับสนุนให้กองทัพไทยฝึกและส่งชายฉกรรจ์เชื้อสายเขมรจำนวนหนึ่งเข้าไปในกัมพูชา และฝึกทหารรัฐบาลกัมพูชาในไทย

นอกจากนี้ ก่อนปลายปี 2514 การโจมตีทางอากาศต่อกัมพูชาเกือบทั้งหมดมีที่มาจากฐานทัพสหรัฐฯ ในเวียดนามใต้ แต่หลังจากสหรัฐฯ ถอนทหารภาคพื้นดินและอากาศออกจากเวียดนามใต้ ฐานทัพในไทยจึงเข้ารับหน้าที่นี้ต่อ ฉะนั้น เมื่อภาระหน้าที่ในการโจมตีทางอากาศต่อลาวและกัมพูชาสูงขึ้น จำนวนทหารและเครื่องบินรบของอเมริกาจึงได้พากันหลั่งไหลกลับเข้าสู่ไทยมากขึ้นด้วย ในกลางปี 2514 แผนการถอนทหารอเมริกันออกจากประเทศไทยก็ถูกระงับชั่วคราว, ระหว่างมิถุนายน-กรกฎาคม 2515 เจ้าหน้าที่ทหารอเมริกัน 8,000 นาย และเครื่องบิน 126 ลำถูกโอนย้ายเข้ามาประจำประเทศไทย และเพื่อลดความหนาแน่น จึงต้องเปิดใช้ฐานทัพดาลีซึ่งปิดไปในปี 2513 อีกครั้งหนึ่ง, ในเดือนพฤษภาคม รัฐบาลไทยยังเปิดฐานทัพที่น้ำพอง จ.ขอนแก่น เพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่งเป็นแห่งที่ 7 ฉะนั้น ในกลางปี 2515 ทหารอเมริกันในไทยเพิ่มขึ้นเป็น 45,000 นาย และเครื่องบินอีก 600 ลำ เมื่อถึงสิ้นปี 2515 จำนวนทหารอเมริกันในไทยจึงมีมากกว่าทหารอเมริกันในเวียดนามใต้เสียอีก แรนดอล์ฟเห็นว่าสาเหตุที่ไทยถอยหลังกลับไปผูกพันตัวเองในสงครามเวียดนามมากขึ้น ทั้งๆ ที่อเมริกาได้ประกาศจะถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม อีกทั้งได้แสดงความต้องการจะมีสัมพันธภาพกับจีนคอมมิวนิสต์ เพราะผู้นำทหารขาดความสามารถที่จะปรับตัวตามสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลง การเดินทางตามเส้นทางเดิมที่อเมริกาขีดไว้ให้จึงไม่เพียงให้ความรู้สึกมั่นคงทางใจ แต่ยังได้

รับการสมนาคุณด้วยผลประโยชน์มหาศาลที่มากับความช่วยเหลือด้านการทหารที่เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2513-2515²

ในที่สุด วาระที่สหรัฐฯ ต้องถอนทหารออกจากเวียดนามอย่างสมบูรณ์ก็มาถึง เมื่อสหรัฐฯ เวียดนาม ได้ เวียดนามเหนือ และรัฐบาลปฏิวัติเฉพาะกาล (เวียดกง) ได้ลงนามในสนธิสันติภาพ ณ กรุงปารีส ในวันที่ 28 มกราคม 2516 แม้กระนั้น รัฐบาลไทยก็ยังมิได้มีดำเนินการอย่างจริงจังที่จะให้มีการถอนทหารอเมริกันออกจากไทย ต้องรอนจนถึงเดือนสิงหาคม รัฐบาลไทยจึงประกาศว่าจะมีการถอนทหารอเมริกันชุดแรก จำนวน 3,550 คน และเครื่องบิน 100 ลำออกจากไทย ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ละเมิดข้อตกลงสันติภาพ จนอมยังกล่าวว่ารัฐบาลไทยยังยินดีให้สหรัฐฯ เข้ามา ใช้ฐานทัพ และอุปกรณ์ต่างๆ ในไทยต่อไปตราบเท่าที่ยังมีการละเมิดการหยุดยิงและสันติภาพในอินโดจีน³

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลถนอม-ประภาส ตลอดจนรัฐบาลพลเรือนหลัง 14 ตุลาคม 2516 ต้องรับมือกับความยากลำบากอันเป็นมรดกของบทบาทแนวหน้าโลกเสรี นั่นคือการหาทางรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับโลกคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนาม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทั้งสองประเทศจะเคยเป็นศัตรูอันดับหนึ่งของไทยมาก่อน แต่ปัญหาและอุปสรรคในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับทั้งสองประเทศกลับแตกต่างกันอย่างยิ่ง

สงครามที่ไร้ประโยชน์

การประกาศเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อปัญหาเวียดนามของสหรัฐฯ โดยปราศจากการปรึกษารื้อกับ รัฐบาลไทย ทำให้เกิดปัญหาว่าแล้วไทยควรจะทำบทบาทตัวเองอย่างไร จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต่อสาธารณะชนอย่างไร

ในระยะแรกผู้นำทหาร พลเอกประภาส จารุเสถียร ถึงกับกล่าวว่าหากสหรัฐฯ เปลี่ยนท่าทีที่หึงห้ามของคนที่ขยับต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ “ก็หมายความว่าชาติอเมริกันทั้งชาติไม่คำนึงถึงเกียรติศักดิ์ของชาติ ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้” ประภาสยังเห็นว่าแทนที่ประธานาธิบดีจอห์นสันจะประกาศหยุดโจมตีทางอากาศต่อเวียดนามเหนือชั่วคราว สหรัฐฯ ควรโจมตีให้หนักขึ้น⁴ เมื่อคราวเดินทางไปเยือนสหรัฐฯ ในปี 2511 ถนอมได้ขอคำรับรองจากจอห์นสันว่าสหรัฐฯ จะไม่ถอนตัวออกจากภูมิภาคนี้และจะรักษาพันธกรณีต่อสหรัฐฯ เคยให้ไว้กับไทย⁵

รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยจะเป็นผู้ที่ปรับเปลี่ยนตัวเองตามสถานการณ์โลกได้เร็วกว่าบรรดานักนำทหารคนอื่นๆ พ.อ.ถนัด คอมันตร์กล่าวว่ากรณีที่สหรัฐฯ จะถอนทหารออกจากเวียดนามได้ถือเป็นนิมิตอันดีที่แสดงให้เห็นว่าเวียดนามได้มีความแข็งแกร่งและมีสมรรถภาพในการต่อสู้ป้องกันการรุกรานของคอม

² Ibid., 147-161.

³ Ibid., 165-166.

⁴ สารประชาชน, 5, 198 (14 เมษายน 2511) น. 2.

⁵ สารประชาชน, 5, 204 (26 พฤษภาคม 2511) น. 4-5.

มิวนิสต์ได้ดีขึ้น ถนัดยังอวดอ้างว่าในที่ประชุมองค์การซีโต้เมื่อเดือนมิถุนายน 2512 ก็ได้มีการคุยกันอย่างละเอียดถึงเรื่องนี้ (แสดงว่าไทยรู้เรื่องสหรัฐฯ จะถอนทหารล่องหน้า? ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยได้เคยเสนอและสนับสนุนให้เวียดนามได้มีส่วนรับผิดชอบในการต่อสู้ป้องกันตนเอง ซึ่งจะทำให้สหรัฐฯ ลดภาระรับผิดชอบลง⁶ และในอีกวาระหนึ่ง ถนัดเห็นว่าเรื่องการรักษาเอกราชเป็นหน้าที่ของประเทศไทยเอง สหรัฐฯ เพียงช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธภัณฑ์เท่านั้นก็พอ⁷ บทความใน *สารประชาชน* กระบอกลีงของรัฐบาลยังอดส่ายไถ่ต่างให้สหรัฐฯ ด้วยการยกย่องการถอนทหารว่าเป็นการแสวงหาแนวทางออมชอมเพื่อสันติภาพในเวียดนามอันเป็นสิ่งที่โลกเสรีปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง⁸

คำอธิบายความสับสนระหว่างประเทศไทยกับสงครามเวียดนามเริ่มเบี่ยงเบนออกไปจากเดิมที่สงครามเวียดนามซึ่งเคยเป็นสงครามที่เป็นประโยชน์มหาศาลกับประเทศไทย ทั้งในด้านการป้องกันภัยคุกคามจากพวกสัตว์ร้ายคอมมิวนิสต์ เป็นสงครามที่มุ่งพิทักษ์สันติภาพและเสรีภาพของไทยและโลกเสรีทั้งหมด ความช่วยเหลือของอเมริกาที่มาพร้อมกับสงครามเวียดนามคือสิ่งที่นำความเจริญในด้านเศรษฐกิจมาให้กับไทย มาบัดนี้ พ.อ.ถนัด พลเรือนที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์เวียดนามกลับเห็นว่าสงครามเวียดนามมิได้ให้ประโยชน์อะไรกับไทยเลย นอกจากสนามบินและถนนหนทางที่อเมริกาสร้างให้เท่านั้น ชั่วร้ายยังทำให้ไทยต้องเสี่ยงกับการถูกคุกคามจากคอมมิวนิสต์, เผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจ เช่น กรรมกรว่างงาน, ถูกสหรัฐฯ แย่งตลาดข้าวในเวียดนาม, ขาดดุลการค้า เป็นต้น⁹

ขณะเดียวกันถนัดก็เริ่มเป็นฝ่ายรุกทางการทูต ด้วยการเสนอว่าไทยควรถอนทหารไทยกลับจากเวียดนามได้ด้วยเช่นเดียวกัน แต่ข้อเสนอดังกล่าวถูกปฏิเสธจากจอมพลถนอม ด้วยเหตุผลที่ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับของถนัดว่า สถานการณ์ในเวียดนามได้ยังไม่ดีขึ้น เนื่องจากฝ่ายเวียดนามเหนือยังคงเพิ่มกำลังของตนเข้าไปในเวียดนามได้ถึงเดือนละ 7 พันคน และเวียดนามใต้ก็ยังไม่สามารถช่วยตัวเองได้¹⁰

ในเดือนธันวาคม 2512 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรครัฐบาลจำนวน 20 กว่านายได้ขึ้นหนังสือต่อถนอมให้ถอนทหารไทยกลับด้วยเหตุผลว่าสถานการณ์รบในเวียดนามใต้ดีขึ้น สหรัฐฯ จึงได้ถอนทหารของตนกลับถึงกว่าหนึ่งแสนคนแล้ว ฟิลิปปีนส์และออสเตรเลียก็ได้ประกาศจะถอนทหารของตนกลับเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจและการก่อการร้ายที่รุนแรงมากขึ้น ก่อนหน้านี้นี้ สส.สังกัดพรรคแนวร่วมเศรษฐกิจนำโดยนายเกล้า นรปดี ได้เรียกร้องเรื่องเดียวกันนี้แต่ไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาล

ปรากฏว่าเมื่อถึงเวลาที่ผู้นำทหารเห็นว่าสมควรให้ถอนกำลังทหารไทยออกจากเวียดนามใต้ได้ พวกเขาก็สามารถพลิกสถานการณ์จากหน้ามือเป็นหลังมือได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน ในเดือนเมษายน 2513 พล.อ.ท. วิ จุลละทรัพย์ เสนาธิการทหาร กล่าวว่า จะดำเนินการถอนทหารไทยชุดแรกราวเดือนสิงหาคม-กันยายน

⁶ *สารประชาชน*. 6, 264 (20 กรกฎาคม 2512), น. 20, 52.

⁷ *สารประชาชน*. 6, 267 (10 สิงหาคม 2512), น. 5, 52.

⁸ *สารประชาชน*. 6, 265 (27 กรกฎาคม 2512), น. 41.

⁹ *เดลินิวส์*. 25 ธันวาคม 2512.

¹⁰ *สารประชาชน*. 6, 269 (24 สิงหาคม 2512), น. 2.

เนื่องจากสถานการณ์ในเวียดนามได้ดีขึ้นมาก เพราะมีกำลังทหารเพิ่มขึ้นถึง 1 ล้านคน และได้รับอาวุธทันสมัยมากมายจากอเมริกา บรรดาผู้นำทางทหารของเวียดนามได้ต่างมีความมั่นใจในความแข็งแกร่งและความสามารถทางทหารของตนยิ่งกว่าที่ผ่านมามากหลายเท่า ขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้สูญเสียกำลังทหารไปอย่างมาก¹¹ แต่ปรากฏว่าอีกสามเดือนถัดมา พลเอกประกาศได้ให้สัมภาษณ์กลับตะลึงตะปัดอีกครั้งว่า รัฐบาลจะยังไม่ถอนทหารกลับเพราะเวียดนามได้ยังไม่พร้อมที่จะรับมือกับคอมมิวนิสต์โดยลำพัง ทหารไทยจึงควรอยู่ช่วยต่อไป¹² และพอถึงเดือนมีนาคม 2514 ก็ปรากฏว่าสถานการณ์ในเวียดนามได้กลับฟื้นคืนดีขึ้นมาอีก เมื่อถนอมแถลงว่าจะดำเนินการถอนทหารกลับด้วยเหตุผลเดียวกับที่พล.อ.อ.ทวีได้ให้ไว้ตั้งแต่ต้นปี 2513¹³

ด้วยเหตุที่รัฐบาลขาดนโยบายที่แน่นอน เปลี่ยนไปมาตลอดเวลา ทำให้กว่าจะมีการถอนทหารไทยชุดแรกกลับก็กินเวลาถึงปลายปี 2515 ทั้งนี้เป็นการยากที่จะเข้าใจเหตุผลเบื้องหลังแนวคิดของผู้นำทหารไทยในกรณีนี้ ทั้งๆ ที่กระแสโจมตีเรื่องทหารไทยในอินโดจีนเป็นทหารรับจ้างโดยนักการเมืองและสื่อมวลชนของอเมริกาและปัญญาชนไทยรุนแรงมากขึ้นทุกที นับวันการขึ้นขันให้ทหารไทยคงอยู่ในเวียดนามได้ต่อไปมีแต่จะสูญเสียเหตุผลอันชอบธรรม อย่างไรก็ตาม หากผู้นำไทยประกาศถอนทหารไทยกลับในทันที ก็ต้องประสบกับคำถามว่าเป้าหมายที่แท้จริงของปฏิบัติการดังกล่าวคืออะไรกันแน่ ดังเช่น บทความใน *สยามรัฐ* ที่ตั้งข้อกังขาว่าหากรัฐบาลตัดสินใจถอนทหารกลับทั้งๆ ที่สถานการณ์ในเวียดนามยังไม่ดีขึ้น มาจากเหตุผลว่าเพราะอเมริกาถอนทหารของตนกลับ “ก็ดูจะเป็นการทำให้อุดมคติและความ มุ่งหมายในการส่งทหารไทยไปปฏิบัติงานในเวียดนาม ที่เคยประกาศไว้แต่แรกกลายเป็นเรื่องเลื่อนลอย ไร้ความหมายไปโดยสิ้นเชิง กล่าวคือกลายเป็นว่าเห็นประเทศอื่นส่งทหารไปรบ ไทยก็ส่งบ้าง เห็นเขาถอนก็ถอนบ้าง”¹⁴

นอกจากนี้ ถนัดได้เสนอให้ถอนทหารอเมริกันบางส่วนออกจากประเทศไทย (มิใช่ทั้งหมดอย่างที่นายถนัดนำมาอ้างในภายหลัง) เพราะกองกำลังส่วนใหญ่ของสหรัฐฯ ยังมีความจำเป็นสำหรับสงครามในเวียดนาม และยังคงอยู่ในประเทศไทยต่อไป ถนัดอ้างว่าเพราะวุฒิสมาชิกบางคนและหนังสือพิมพ์อเมริกันบางฉบับ ซึ่งเป็นพวกเสรีนิยมจอมปลอมพยายามกล่าวหาอย่างเลื่อนลอยว่าประเทศไทยจะเป็นเวียดนามแห่งที่สอง และการที่สหรัฐฯ มีฐานทัพอยู่ในประเทศไทย ทำให้สหรัฐฯ ต้องเข้ามาพัวพันกับไทย ไทยจึงต้องต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อนี้ ด้วยการเสนอให้สหรัฐฯ ถอนทหารออกจากไทย เพื่อแสดงให้เห็นว่าไทยไม่กลัวว่าจะเป็นเวียดนามแห่งที่สอง และไม่เคียดแค้นต่อสหรัฐฯ กับการก่อการร้ายในไทย ถนัดย้ำว่า “ประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายเป็นตัวของตัวเองมา 10 ปีแล้ว เราไม่เคยดำเนินนโยบายเป็นลูกสมุนของใคร”¹⁵ และอีกครั้งหนึ่งที่ว่า “ประเทศไทยได้ใช้นโยบายแห่งการยึดตนเองเป็นที่พึ่ง และช่วยตัวเองตลอดมา”¹⁶ ฝ่ายวอชิงตันเองก็ยินดีรับข้อเสนอของนายถนัด เพราะยิ่งจำนวนทหารอเมริกันเดินทางกลับมากขึ้นเท่าไร ก็จะมี

¹¹ สารประชาชน. 7, 337 (13 ธันวาคม 2513) น. 13.

¹² สารประชาชน. 7, 376 (19 กรกฎาคม 2513), น. 40.

¹³ สารประชาชน. 8, 356 (25 เมษายน 2514), น. 24, 45.

¹⁴ คอลัมน์ “บันทึกของคนเดินถนน,” โดย ราชบุร, *สยามรัฐ*. 24 ธันวาคม 2512.

¹⁵ อ้างถึงในคอลัมน์ “บอกข่าว,” *สยามรัฐ*. 2 กันยายน 2512.

¹⁶ สารประชาชน. 7, 306 (17 พฤษภาคม 2513), น. 20-21. ส่วนที่เน้นเป็นไปตามเอกสารที่อ้าง

ช่วยลดแรงกดดันในประเทศของคนได้มากขึ้นเท่านั้น ในวันที่ 26 สิงหาคม 2512 ทั้งสองฝ่ายจึงได้ออกแถลงการณ์ร่วมแสดงเจตนารมณ์ดังกล่าว และไม่นานหลังจากนั้น ก็มีประกาศตามมาว่าสหรัฐจะเริ่มถอนทหารจำนวน 6,000 คนจากจำนวนทั้งสิ้น 48,000 คน ออกจากประเทศไทยภายในวันที่ 1 กรกฎาคม 2513 และตกลงให้ถอนอีก 9,800 คนภายในวันที่ 1 กรกฎาคม 2514¹⁷

จีน: โจรกลับใจ

ในต้นทศวรรษ 2510 เมื่อปรากฏว่าความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้นำไปสู่ความพยายามรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐ ผู้นำไทยยังคงอยู่ในภาวะมึนงงไร้ทิศทางกับสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ ด้วยวอชิงตันไม่เคยถือเป็นภาระสำคัญที่จะต้องปรึกษาหรือบอกกล่าวให้ผู้นำไทยเข้าใจถึงทิศทางที่ตนจะมุ่งหน้าไปเลย เห็นได้จากเมื่อวอชิงตันประกาศในวันที่ 15 กรกฎาคม 2514 ว่าประธานาธิบดีนิกสันยินดีรับคำเชิญไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยไม่มีการชี้แจงล่วงหน้าแก่ผู้นำไทย เมื่อผู้สื่อข่าวถามจอมพลถนอมว่าจะยังเชื่อถือรัฐบาลสหรัฐฯ ต่อไปอีกหรือไม่ที่กระทำเสมือนการขายเพื่อน จอมพลถนอมได้แต่ตอบคำถามแบบกำปั้นทุบดินว่าตนเคยแถลงไว้แล้วว่า ประเทศไทยมิได้ดำเนินนโยบายตามหลังใคร ไม่ใช่ว่าพอเขาทำไทยก็ต้องทำด้วย แต่รัฐบาลจะต้องดูท่าที (ของสหรัฐฯ?) เสียก่อนเพราะยังมีเวลาอยู่¹⁸ การไม่เดินนโยบายตามหลังสหรัฐฯ ติดตามมาด้วยข่าวในเดือนตุลาคมว่ารัฐบาลไทยกำลังพยายามติดต่อขอเจรจากับจีนโดยมีฝรั่งเศสเป็นคนกลาง¹⁹ กระนั้นก็ตาม ผู้นำไทยก็ยังมิวายร้องขอให้วอชิงตันช่วยเหลือความสำคัญของไทยด้วย ในการสนทนาระหว่างฝ่ายไทยนำโดยจอมพลถนอมและคณะของนายมาร์แชล กรีน ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฝ่ายกิจการตะวันออกไกลและแปซิฟิก ที่ได้รับมอบหมายจากนิสันให้มาชี้แจงกับผู้นำเกี่ยวกับผลการเยือนจีนของตน จอมพลถนอม (ตามคำแนะนำของกระทรวงการต่างประเทศ) ได้ขอร้องทางฝ่ายสหรัฐฯว่า “ต่อไปก่อนที่สหรัฐจะตกลงใจใดๆ เกี่ยวกับปัญหาอินโดจีนหรือในเรื่องที่จะมีผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศไทย เพื่อประโยชน์ร่วมกันก็ขอให้สหรัฐฯหารือกับประเทศไทยล่วงหน้า... มิใช่ตกลงใจไปแล้วจึงแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบล่วงหน้าเพียง 1 หรือ 2 ชั่วโมงก่อนการประกาศอย่างเป็นทางการเท่านั้น”²⁰

อันที่จริงในช่วงต้นแห่งการเปลี่ยนแปลง พ.อ.ถนัด คอมันตร์ จะเป็นนักการเมืองในรัฐบาลเพียงคนเดียวในขณะนั้นที่เล็งเห็นความจำเป็นที่ไทยจะต้องแสวงหาแนวทางอยู่ร่วมกับผู้ที่ไทยประกาศตัวเป็นศัตรูมาโดยตลอด นับแต่ต้นปี พ.ศ.2513 ถนัดเริ่มเรียกร้องให้ประเทศในเอเชียแปซิฟิกร่วมมือกันทางด้านการเมืองและการทูตเพื่อชักชวนจีนคอมมิวนิสต์ให้ลดท่าทีอันแข็งกร้าวและหาหนทางอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศเพื่อนบ้าน²¹ ต่อมารัฐบาลถนอมเริ่มติดต่อกับจีนอีกครั้งด้วยการส่งทีมป้องกันไปจีนในเดือน

¹⁷ Randolph, *op.cit.* pp. 139-141.

¹⁸ *สารประชาชน*. 8, 371 (8 สิงหาคม 2514), น. 4, 50.

¹⁹ Randolph, *op.cit.* p. 141.

²⁰ กระทรวงการต่างประเทศ, *POL 1-3 2515*. กรมการเมือง กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

²¹ คำปราศรัย ณ โรงแรมปลาซ่า นิวฮอว์ก วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2513 ใน *สารประชาชน*. 7, 310 (7 มิถุนายน 2513) น. 20-21.

กันยายน 2515 และอีกครั้งหนึ่งในเดือนมิถุนายน 2516 เมื่อถึงเวลานี้ ผู้นำทหารไทยได้อธิบายนโยบายใหม่ของตนต่อจีนด้วยภาษาที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง จอมพลถนอมเริ่มการอธิบายด้วยการอ้างประวัติศาสตร์ตั้งแต่ศักราชที่ “ทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึกต่อกันฉันท์พี่น้องที่อยู่ร่วมกันโดยสันติไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน” และว่า “ปัจจุบันไทยมีความยินดีที่จีนมีท่าที่เป็นมิตรต่อไทย” เพราะไทยมีนโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศที่มีทีท่าว่าจะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อไทย ไม่ว่าประเทศนั้นจะยึดถืออุดมการณ์ใดหรือใช้ระบอบการปกครองใด²² พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลถนอมถึงกับกล่าวแก่ต่างให้กับจีนว่ามีได้สนับสนุนทางการทหารแก่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในไทยอีกต่อไปแล้ว²³ ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงจีนยังคงให้การสนับสนุนอยู่ ซึ่งฝ่ายรัฐบาลไทยย่อมต้องทราบดี

ความสัมพันธ์กับจีนคืบหน้าอย่างรวดเร็วหลังปี 2516 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะวิกฤติน้ำมันโลกที่ทำให้ไทยจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากจีน ในเดือนธันวาคม 2516 พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้เดินทางไปติดต่อไปจีน เพื่อขอซื้อน้ำมันดีเซลจำนวน 50,000 ตันในราคามิตรภาพ ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.อ.อ.ทวิ จุลละทรัพย์ ในฐานะประธานคณะกรรมการโอลิมปิกประเทศไทย ได้เดินทางเยือนจีน พ.อ.อ.ทวิ ยืนยันอีกครั้งว่าเนื่องจากปัจจุบันรัฐบาลไทยได้บริหารประเทศด้วยวิถีทางประชาธิปไตย จีนจึงไม่มีเหตุผลที่จะสนับสนุนการก่อการร้ายในไทยอีกต่อไป ต่อมาในต้นเดือนมกราคม 2517 ชาติชายได้เดินทางไปจีนอีกครั้งหนึ่งเพื่อขอซื้อน้ำมันอีก 75,000 ตัน ผู้นำไทยได้คอยย้ำให้ประชาชนไทยเห็นถึงมิตรจิตที่จีนมีให้กับไทย ในที่สุด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เดินทางไปเยือนจีนและสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในวันที่ 30 มิถุนายน 2518 แดงการณร่วมที่ลงนามโดยคึกฤทธิ์ และโจว เอิน ไหล ประเด็นที่ผู้นำไทยย้ำถึงความสำเร็จของการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนในครั้งนี้ให้ประชาชนรับรู้ก็คือ จีนย้ำว่าจะไม่แสวงหาความเป็นใหญ่เหนือชาติอื่น ไม่แทรกแซงกิจการภายในของไทย ซึ่งหมายถึงยุติความช่วยเหลือแก่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, และได้แสดงความจริงใจด้วยการช่วยเหลือไทยซึ่งกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจ ด้วยการรับซื้อสินค้าจากไทยจำนวนไม่อัน และหากสินค้าของจีนชนิดใดกระเทือนสินค้าของไทยก็จะระงับการส่ง และที่น่าสนใจคือ หลังกลับจากเยือนจีน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อถวายรายงานเกี่ยวกับผลของการเยือนจีน²⁴ ซึ่งการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์เป็นเหตุการณ์ที่ในหลวงทรงให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง และน่าจะได้รับความเห็นชอบจากพระองค์ด้วย

สิ่งที่น่าสนใจก็คือสาระสำคัญที่แฝงมาในคำอธิบายของผู้นำไทยก็คือ การชี้ว่าจีนได้ประพฤติดนินดียื่น กล่าวตามสำนวนไทยก็คือเป็นโจรกลับใจ ซึ่งไทยก็ยินดีที่จะเป็นมิตรด้วย จึงเท่ากับเป็นการยืนยันว่าในอดีตที่ผ่านมา หาใช่ไทยที่เป็นฝ่ายดำเนินนโยบายผิดพลาด แต่เป็นเพราะจีนคุกคามไทย แต่ปัจจุบันหากจีน

²² ไทยเคส. 23 มิถุนายน 2516. เดช บุญนาค ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองเอเชียตะวันออก ระบุว่าในขณะนั้นรัฐบาลถนอม-ประกาศ ไม่ได้มีเป้าประสงค์ที่แน่นอนที่จะเปิดความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน อุบัติความของเขา “สถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีน 1 กรกฎาคม 2518: ประสบการณ์ของนักการทูต” วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา. 3, 1 (กรกฎาคม 2533) น. 23-30.

²³ ไทยเคส. 30 สิงหาคม 2516.

²⁴ ชาวไทย. วันที่ 8 กรกฎาคม 2518.

เลิกทำตัวเป็นศัตรูกับไทยก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติหรือเป็นมิตรกับไทยได้ ที่สำคัญคือ ไทยเป็นผู้ที่มีเมตตากรุณาและใจกว้างพอที่จะให้อภัยกับศัตรู ซึ่งนี่คือการรอบการอธิบายหลักที่รัฐไทยใช้เพื่อจัดการกับความอิทธิพลเหลือในการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน

อย่างไรก็ดี การรณรงค์ของ พ.อ.ถนัด ให้ประเทศไทยกลับลำทิศทางนโยบายต่างประเทศที่ตนเองมีบทบาทสำคัญตลอดทศวรรษที่ผ่านมา กลายเป็นประเด็นที่ทำให้ พ.อ.ถนัด ถูกโจมตีอย่างหนักจากพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ที่น่าสนใจก็คือ ฝ่ายค้านได้ใช้ข้อหาเดียวกันหรือวาทกรรมชุดเดียวกันกับที่รัฐบาลทหารใช้จัดการกับฝ่ายตรงข้ามกับตนมาโดยตลอด ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช โจมตีว่าที่ผ่านมานายถนัดออกไปเดินแรงดันกาหน้าบ้านจะสู้กับโจรคอมมิวนิสต์จีนแดงโดยหวังจะให้อเมริกาช่วยเหลือ โดยมีได้เหลือไว้ว่าประดุห้หลังบ้านมีทางออกหรือไม่ “พออเมริกันถอนทัพกลับ ก็เลขหันไปสมคบกับโจร”²⁵ นายสมบุญ ศิริธร พรรคประชาธิปัตย์ โจมตีว่าถนัดทำตัวเป็นสายลับของจีนคอมมิวนิสต์²⁶ เมื่อถูกโจมตีหนักเข้า พ.อ.ถนัด ก็หันไปใช้อำนาจรัฐเข้าแก้ปัญหาด้วยการแจ้งจับนักหนังสือพิมพ์สามนายที่เขียนวิจารณ์ตนด้วยข้อกล่าวหาว่ารับสินบนจากต่างชาติเพื่อขัดขวางนโยบายฝั่สันติของรัฐบาล²⁷ ความไม่พอใจท่าทีอหังการของรัฐมนตรีต่างประเทศในระหว่างคอบกระทุ้ของสภาผู้แทนราษฎร นำไปสู่การ “คว่ำบาตร” ของสส.ทั้งที่สังกัดฝ่ายค้านและพรรครัฐบาล ที่ปฏิเสธจะเข้าประชุมสภาฯ หากพ.อ. ถนัดเข้าร่วมประชุมด้วย ด้านสส.สังกัดพรรครัฐบาลได้ทำหนังสือยื่นต่อหัวหน้าพรรคจอมพลถนอมว่า พ.อ.ถนัดได้ดำเนินนโยบายผิดพลาดมาโดยตลอด แต่อ้างว่าเป็นนโยบายของรัฐบาล เป็นที่ชิงชังของสมาชิกสภาผู้แทนฯ และหนังสือพิมพ์²⁸ การไม่พอใจรัฐมนตรีต่างประเทศลุกลามไปถึงชั้นส.ส.พรรคฝ่ายค้าน 4 คน โยนหัวประท้วงหน้ารัฐสภา พร้อมแห่ป้ายประท้วงคำนายถนัด การโยนความรับผิดชอบทั้งหมดโดยสมาชิกพรรครัฐบาลไปให้กับ พ.อ.ถนัดแต่ผู้เดียว โดยที่ผู้นำทหารไม่เคยออกมาช่วยปกป้องให้ ชี้ว่าผู้นำทหารก็ยินดีที่เห็นนายถนัดเป็นผู้รับบาปโดยลำพังของนโยบายที่ผ่านมาจากตน ฉะนั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใดที่หลังการรัฐประหารตนเองของกลุ่มถนอม-ประภาสในเดือนพฤศจิกายน 2515 ไม่ปรากฏชื่อพ.อ. ถนัดอยู่ในคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ซึ่งนี่ก็เป็นการจัดการความจริงอีกแบบหนึ่งที่นิยมใช้ในสังคมไทยนั่นเอง

²⁵ *สยามรัฐ*, 26 สิงหาคม 2513; *สยามรัฐ*, 12 พฤษภาคม 2514.

²⁶ *สยามรัฐ*, 10 มิถุนายน 2514.

²⁷ *เดลินิวส์*, 9 มิถุนายน 2514.

²⁸ *สยามรัฐ*, 6 สิงหาคม 2514.

เวียดนาม: โจรเหิมเกริม

ขณะที่ความสัมพันธ์กับจีนพัฒนาอย่างรวดเร็วหลังปี 2516 แต่ความพยายามสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือกลับเป็นไปอย่างเชื่องช้าและเต็มไปด้วยอุปสรรค แม้ว่ารัฐบาลพลเรือนภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 จะได้แถลงว่าต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านที่แม้จะมีระบบการเมืองที่แตกต่างกันก็ตาม อุปสรรคที่สำคัญที่สุดก็คือ ปัญหาฐานทัพและทหารอเมริกันในไทยและความหวาดระแวงต่อเวียดนามในหมู่ผู้นำไทย ทั้งนี้ เป็นที่เข้าใจกันว่าหลัง 14 ตุลาฯ อุปสรรคของการสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามเกิดจากฝ่ายทหารที่ไม่ต้องการให้มีการถอนฐานทัพอเมริกันออกจากประเทศไทย ขณะที่ผู้นำฝ่ายพลเรือนมีเจตนารมณ์แต่แรกเริ่มที่จะให้ฐานทัพถอนออกไปโดยเร็วเพื่อจะได้สถาปนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน²⁹ แต่ในความเป็นจริง ผู้นำฝ่ายพลเรือนก็ไม่ไว้วางใจเวียดนามเช่นกันและเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับเวียดนามล่าช้า เพียงแต่ในระยะยาว ฝ่ายพลเรือนต้องคำนึงถึงกระแสเรียกร้องของมวลชนและมีแนวโน้มที่จะปรับตัวตามสถานการณ์ได้เร็วกว่าฝ่ายทหาร

จริงอยู่ รัฐบาลพลเรือนหลังปี 2516 ต่างเห็นด้วยในหลักการว่าจะต้องดำเนินการให้ฐานทัพสหรัฐฯ ถอนออกจากประเทศไทยให้หมดหากไทยต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับอินโดจีน แต่เมื่อลงสู่รายละเอียดว่าจะถอนอย่างไร เมื่อไร แค่นั้น ทั้งหมดหรือบางส่วน ฯลฯ เรากลับพบความลังเลไม่แน่ใจต่อหลักการดังกล่าว ในระยะ 1 ปีที่รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์บริหารประเทศ ได้มีการลดขนาดของกองกำลังทหารอเมริกันในไทยจากจำนวน 35,000 คน และเครื่องบินรบ 600 ลำ ให้คงเหลือ 25,000 คน กับเครื่องบินรบ 350 ลำ ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นผลของนโยบายทำสงครามให้เป็นของเวียดนาม (Vietnamization) ด้วย แต่มิได้หมายความว่ารัฐบาลไทยต้องการให้มีการถอนกำลังทหารอเมริกันออกจากประเทศไทยจนหมด ทำให้สัมพันธภาพของรัฐมนตรีต่างประเทศในรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ นายจรูญพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา (อดีตรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสมัยรัฐบาลถนอม) ระบอบอย่างชัดเจนว่าแม้ว่าสหรัฐฯ และเวียดนามเหนือจะได้ลงนามในสัญญาสันติภาพแล้วก็ตาม แต่ฐานทัพและทหารอเมริกันจำนวนหนึ่งยังคงมีความจำเป็นสำหรับป้องกันไม่ให้เวียดนามเหนือละเมิดข้อตกลงหยุดยิง ซึ่งก็หมายความว่ารัฐบาลไทยอาจอนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพในไทยบินไปถล่มเวียดนามเหนือได้อีกนั่นเอง³⁰ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยฯ ของนายจรูญพันธุ์ ได้แสดงความเห็นกรณีนักศึกษาเดินขบวนประท้วงขับไล่ฐานทัพอเมริกันว่า “ถ้าทหารอเมริกันไปแล้ว ใครรับประกันว่าไทยเราจะปลอดภัย”³¹ ชาติชายยังได้อ้างเรื่องภัยจากญวนอพยพด้วยการบิดเบือนข้อเท็จจริงว่าทหารเวียดนามเหนืออยู่ในเมืองไทยถึง 5 หมื่นคนในฐานะญวนอพยพ หากคนเหล่านี้ส่งอาวุธให้ก็จะทำงานได้ทันที เขาเห็นว่า “เวลานี้ทหารสหรัฐก็เหมือนแขกยามเฝ้าบ้านให้เราซึ่งเรายังต้องการเขาอยู่”³² และเมื่อ

²⁹ Randolph กล่าวว่าฝ่ายพลเรือน คือกระทรวงการต่างประเทศขัดแย้งอย่างรุนแรงกับฝ่ายทหาร โดยฝ่ายแรกต้องการให้ถอนออกไปจนหมด แต่ฝ่ายหลังเห็นว่าควรคงไว้ ดู Randolph, *op.cit.* p. 178.

³⁰ คำให้สัมภาษณ์ของนายจรูญพันธุ์ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 12, 4 (เมษายน 2517), น. 12-21.

³¹ เดลินิวส์, 4 กรกฎาคม 2517.

³² อ้างใน *เดลินิวส์* 28 สิงหาคม 2517. ไม่กี่วันก่อนหน้านี้นี้ กองอำนาจการรักษามันคงภายใน (กอ.รมน.) แถลงว่าญวนอพยพที่นิยมคอมมิวนิสต์มีเพียงร้อยละ 5-10 โปรดดู *ข่าวไทย*, 9 สิงหาคม 2517. และโปรดเปรียบเทียบกับแถลงของ พล.ต.ชาติชาย ในฐานะรัฐมนตรีว่าการ

สถานการณ์ในกัมพูชาที่มีท่าว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์กำลังมีชัยชนะเหนือรัฐบาลลอนนอล รัฐบาลสัญญาและสหรัฐฯ ก็ตกลงให้ยุติการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ในเดือนมีนาคม 2518 พลเอกถนอม สี่วะรา ผู้บัญชาการทหารบก กล่าวว่าไม่เห็นด้วยที่จะให้ถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากไทยจนหมดโดยเร็ว เพราะสถานการณ์ในเขมรกำลังอยู่ในขั้นวิกฤติ อันตรายได้เข้ามาใกล้ประเทศไทยมากขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการถอนทหารสหรัฐฯ อยู่ในประเทศไทยเพื่อยับยั้งการรุกรานของคอมมิวนิสต์ที่โจมตีอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน³³

ทัศนะทำนองเดียวกันนี้ได้ปรากฏในคำให้สัมภาษณ์ของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หลังจากพรรคประชาธิปัตย์ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมกราคม 2518 ในเดือนกุมภาพันธ์ ม.ร.ว.เสนีย์ได้ ประกาศว่าจะให้มีการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยให้หมด แต่มิได้ระบุระยะเวลาที่แน่ชัด ทัศนะของเสนีย์ต่อเรื่องฐานทัพปรากฏชัดเจนมากขึ้นเมื่อเขาให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ *ไทยรัฐ* ในอีกไม่กี่วันต่อมา ย้ำถึงความจำเป็นในการคงฐานทัพไว้เพื่อความมั่นคงของไทยและเห็นว่าไทยเป็นผู้เชิญทหารอเมริกันเข้ามาเอง ฉะนั้น จึงควรตอบแทนบุญคุณสหรัฐฯ ด้วยการให้เวลาสหรัฐฯ ถอนกำลังออกไป อีกทั้งยังกล่าวขอขอบคุณสหรัฐฯ ที่ได้ส่งเครื่องบินมาช่วยการขนส่งสิ่งของบรรเทาทุกข์ให้กับผู้ประสบอุทกภัยทางภาคใต้³⁴ รัฐบาลชุดนี้ของเสนีย์มีอายุไม่ถึงสิบวัน ก็ต้องลาออกเพราะแพ้การลงมติไม่ไว้วางใจ

ขณะที่ฝ่ายเวียดนามเหนือใช้เรื่องการถอนกองกำลังต่างชาติทั้งหมดออกจากไทยเป็นเงื่อนไขในการเปิดเจรจา แต่ฝ่ายไทยไม่ยอมรับเงื่อนไขดังกล่าว ความหวาดระแวงและความไม่แน่นอนในเรื่องฐานทัพในหมู่ผู้นำไทยจึงเป็นอุปสรรคนับแต่ก้าวแรกของความพยายามจะสร้างความสัมพันธ์ขึ้นปกติระหว่างสองประเทศ ในสาส์นที่กระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลสัญญาตอบรัฐบาลเวียดนามเหนือในปลายเดือนธันวาคม 2517 ไม่เพียงหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงการถอนทหารอเมริกัน แต่ได้เรียกร้องให้เวียดนามเหนือยุติการสนับสนุนการก่อการร้ายในประเทศไทย และทั้งไทยกับเวียดนามจะต้องเร่งให้เขมรและลาวมีเอกราช อธิปไตยและเป็นกลางอย่างแท้จริง ซึ่งก็คือการบอกกับเวียดนามเหนือว่าให้เลิกลัทธิขยายครองความเป็นเจ้าเหนืออินโดจีนและไทย ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับเวียดนามเหนืออย่างมาก ต่อมาอธิบดีกรมสารนิเทศกระทรวงการต่างประเทศของไทยยังได้กล่าวโจมตีเวียดนามเหนือว่าไม่สมควรยื่นเงื่อนไขให้ไทยปฏิบัติตาม เพราะไทยมีเอกราชและอธิปไตยเป็นของตนเอง³⁵

ความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือดูเหมือนว่าจะดีขึ้น เมื่อรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แถลงในวันที่ 19 มีนาคม 2518 ว่าจะดำเนินการถอนทหารต่างชาติให้หมดภายในเวลา 1 ปี แต่สถานการณ์ก็กลับแย่ลงไปอีก เมื่อไซ่ง่อนกำลังจะแตกในเดือนเมษายน 2518 นักบินของเวียดนามได้ขับเครื่องบินรบจำนวน 175 ลำ พร้อมผู้โดยสารหนีมาลงที่ฐานทัพในไทย รัฐบาลปฏิบัติเฉพาะกาลของเวียดนามได้ได้เรียกร้องให้ไทยคืน

กระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลคึกฤทธิ์ ที่มีต่อสภาผู้แทนฯ ในเดือนพฤษภาคม 2518 ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายที่เป็นมิตรกับ ทุกประเทศ โดยเฉพาะในเอเชีย ไม่ดำเนินการแทรกแซงเพื่อนบ้าน ใน *วิทยุสารประจำวัน*. 25, 84, วันที่ 2 พฤษภาคม 2518, น. 1-3.

³³ *สยามรัฐ*, 1 มีนาคม 2518.

³⁴ อ้างจากหนังสือพิมพ์ *เสียงปวงชน*. 25 กุมภาพันธ์ 2518. น. 6.

³⁵ *เดลินิวส์*. 18 มกราคม 2518 และ *สยามรัฐ* 10 มกราคม 2518.

เครื่องบินให้กับคนโดยอ้างหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าเครื่องบินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินของประชาชนเวียดนามได้แม้ว่าจะเป็นเครื่องบินที่สหรัฐฯ มอบให้ก็ตาม แต่ฝ่ายไทยปฏิเสธที่จะคืนให้โดยอ้างว่าสหรัฐฯ ได้อ้างสิทธิเหนือเครื่องบินเหล่านั้นเช่นกัน เมื่อคณะทูตเวียดนามเหนือเดินทางมาไทยเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยในวันที่ 7 พฤษภาคม ก็ได้หยิบยกเรื่องการคืนทรัพย์สินขึ้นมาอีก โดยชี้ว่าหากไทยทำตามคำขอร้องนี้ ก็จะเป็นการรักษาอิสรภาพ เสรีภาพ และบูรณภาพความมั่นคงของไทย รวมทั้งความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือไว้ได้ คำขอเชิงขู่ของเวียดนามเหนือได้ทำให้รัฐมนตรีกลาโหม พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร เป็นเคียดเป็นแค้นอย่างมากถึงกับกล่าวว่าเวียดนามเหนือก้าวร้าวและกำแหงมากเกินไป และตลอดเวลากว่าสิบปีที่ผ่านมาเวียดนามเหนือได้ก่อกรรมทำเข็ญให้แก่ประเทศไทยด้วยการฝักอกรรมและสนับสนุนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ทำให้ทหารและประชาชนไทยต้องเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก¹⁶ พล.ต.ประมาณ ยังได้กล่าวในรายการสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ว่าผู้ที่เสนอให้คืนเครื่องบินแก่เวียดนามเหนือ นั้นไม่มีเล็ดคนรักต่อสู้และกลัววุ่น ซึ่งคำกล่าวนี้ถูกวิจารณ์จากหลายฝ่ายว่ากรณีคืนเครื่องบินนั้นควรเป็นเรื่องของกรรมสิทธิ์ อันถูกต้องมากกว่าเรื่องของความกลัวหรือไม่กลัว ในระหว่างที่ผู้แทนรัฐบาลปฏิบัติชั่วคราวของเวียดนามได้เดินทางมาเยือนไทยเพื่อเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 16-19 พฤษภาคม ปัญหาการคืนเครื่องบินถูกยกขึ้นมาอีกครั้งและกลายเป็นอุปสรรคที่ทำให้การเจรจาไม่สามารถสืบหน้าไปได้ (ในปลาย ปี 2519 สหรัฐอเมริกาได้ทำสัญญาขอยกเครื่องบินเหล่านั้นให้กับรัฐบาลไทย)

ควรบันทึกไว้ด้วยว่า พ.อ.ถนัด คอมันตร์ ผู้ซึ่งเคยเร่งเร้าให้รัฐบาลนายสัญญาอนทหารสหรัฐฯ ออกจากไทยโดยเร็วและเสนอว่าไทยควรหาทางเจรจาเพื่ออยู่อย่างสันติกับเพื่อนบ้าน ไม่ควรหวังพึ่งมหาอำนาจอีกต่อไป มาบัดนี้ ในช่วงเวลาที่มีการเจรจาเพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับเวียดนามกำลังดำเนินอยู่ พ.อ.ถนัดได้กลับคำพูดทั้งหมดที่เคยกล่าวไว้อีกครั้งหนึ่ง ในเดือนตุลาคม 2518 พ.อ.ถนัดโจมตีรัฐบาลคึกฤทธิ์ที่ได้ประกาศกำหนดเส้นตายให้ถอนทหารอเมริกันออกจากไทยให้หมดภายใน 1 ปี ว่าเป็นความผิดพลาดเพราะรัฐบาลคึกฤทธิ์ควรใช้เรื่องฐานทัพเป็นเงื่อนไขสำหรับการเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์กับคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน พ.อ.ถนัดเห็นว่ารัฐบาลไทยควรประกาศยับยั้งการถอนทหารอเมริกันเอาไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับคำสัญญาจากเวียดนามว่าจะอยู่ร่วมกันโดยสันติกับชาติอื่นๆ ในเอเชียเสียก่อน¹⁷ กว่าไทยและเวียดนามจะสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการได้ก็เมื่อนายพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์เดินทางไปเยือนฮานอยในวันที่ 5-6 สิงหาคม 2519

จะเห็นได้ว่าความพยายามสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามนั้นล่าช้ากว่ากรณีจีนอย่างมาก ขณะที่จีนได้กลายเป็นโจรกลับใจที่ประพาศิตินคี่ขึ้น แต่คอมมิวนิสต์เวียดนามในวาทกรรมของไทยยังคงเป็นโจรป่าที่ไม่เพียงไม่สำนึกถึงความผิดของตนเอง แต่กลับกำเริบเสิบสานมากยิ่งขึ้น น่ากลัวยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหลังจากยึดครองเวียดนามใต้ได้ นอกจากนี้ ท่าทีของผู้บริหารรัฐบาลฝ่ายพลเรือนของไทยไม่เพียงชี้ให้เห็นถึงความหวาดระแวงที่มีต่อเวียดนามเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญอีกอันหนึ่งคือบทบาทของฐานทัพ และ

¹⁶ สยามรัฐ. 8 พฤษภาคม 2518.

¹⁷ สยามรัฐ. 22 ตุลาคม 2518.

กองกำลังสหรัฐฯในไทยกำลังได้รับการอธิบายใหม่อีกครั้งหนึ่ง นับเป็นการกลับคำอธิบายครั้งที่สอง ครั้งแรกคือ ก่อนที่ข้อมูลเรื่องฐานทัพไทยถูกใช้เพื่อทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือและลาวถูกเปิดโปงโดยสื่อมวลชนตะวันตก รัฐบาลดอนอมอธิบายว่าฐานทัพและทหารอเมริกันมีหน้าที่ช่วยป้องกันประเทศไทยจากการรุกรานจากภายนอก ต่อมาเมื่อรัฐบาลดอนอมต้องออกมายอมรับในเรื่องนี้ก็กลับคำอธิบายว่าฐานทัพและทหารอเมริกันมีไว้เพื่อสงครามเวียดนามเท่านั้น การป้องกันประเทศและต่อสู้กับการก่อการร้ายในประเทศเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและกองทัพไทย ดังเห็นได้จากบันทึกการพบปะระหว่างดอนอมและนิคสันระหว่างที่ฝ่ายหลังเยือนไทย เมื่อนิคสันถามว่าฝ่ายไทยคิดอย่างไรกับการถอนกำลังทหารอเมริกันออกจากประเทศไทย ดอนอมตอบว่า “สุดแล้วแต่ความต้องการและความจำเป็นของฝ่ายอเมริกัน เพราะกำลังทหารเหล่านี้ซึ่งส่วนมากเป็นกำลังทางอากาศ เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพื่อปฏิบัติการสงครามในเวียดนามและในราชอาณาจักรลาว... ดังนั้น การอยู่หรือไปของทหารอเมริกันย่อมไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อประเทศไทยโดยตรงเพราะทหารเหล่านั้นมิได้มาช่วยประเทศไทยต่อสู้กับการคุกคามและรุกรานของคอมมิวนิสต์ต่อประเทศไทย”³⁸ ควรย้ำว่าสิ่งที่ผู้นำทหารไทยในขณะนั้นเป็นห่วงก็คือสหรัฐฯ จะไม่ทอดทิ้งพันธมิตรที่มีต่อไทย และยังให้ความช่วยเหลือทางการทหารอย่างสม่ำเสมอ หาใช่เรื่องการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากไทย แต่เมื่อสงครามเวียดนามได้ยุติลง ข้ออ้างของฐานทัพจึงต้องเปลี่ยนมาเพื่อป้องกันประเทศไทยจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ซึ่งหมายถึงเวียดนามเป็นสำคัญนั่นเอง คำอธิบายนี้จะถูกใช้ต่อมาโดยกลุ่มฝ่ายขวาในกระบวนการพิฆาตซ้ายนับแต่กลางปี 2518 ซึ่งจะกล่าวถึงประเด็นนี้อย่างละเอียดในบทต่อไป

³⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, POL 1-3 2515 กรมการเมือง กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บทที่ 4

จากสงครามเวียดนามสู่ 6 ตุลา

ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่าผู้นำกองทัพหรือฝ่ายขวามีแผนการที่จะก่อรัฐประหารตั้งแต่ต้นปี 2519¹ การรัฐประหารนี้มีเป้าหมายอยู่ที่การปราบปรามขบวนการนักศึกษาและแนวคิดสังคมนิยมที่กำลังเติบโตอยู่ในขณะนั้น แผนการรัฐประหารดังกล่าวดำเนินไปพร้อมกับกระบวนการปลุกระดมมวลชนเพื่อให้เกิดความเกลียดชังขบวนการนักศึกษา ผู้นำคณะรัฐประหารภายใต้ชื่อคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินล้วนมีบทบาทในการปลุกระดมให้เกิดความหวาดระแวงขบวนการนักศึกษามาโดยตลอด นอกเหนือจากการปลุกระดมว่านักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ต้องการทำลายล้างสถาบันหลักของชาติ ยังมีข้อกล่าวหาจรรยาจืดชืดข้อหนึ่งซึ่งนับว่าทรงพลังไม่แพ้ข้อกล่าวหาแรก ทรงพลังในแง่ที่ว่าสามารถทำให้การปราบปรามขบวนการนักศึกษาในเช้าวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความหฤโหดยิ่งขึ้นด้วยการทำให้ฝ่ายซ้ายกลายเป็นคนอื่นหรือเป็น “ญวน”² นั่นเอง ซึ่ง “ญวน” ในวาทกรรมต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐไทย ก็คือพวกคนป่าไร่อารยธรรม โหดร้ายทารุณ เป็นสัตว์ร้ายที่ไว้ใจไม่ได้ที่หวังจะทำลายประเทศไทย ฉะนั้น เมื่อมวลชนชาวไทยถูกทำให้เชื่อว่าเรากำลังต่อสู้กับฝ่ายซ้ายที่เป็น “ญวน” เราจึงมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะใช้วิธีการอันรุนแรงหรือป่าเถื่อนไม่น้อยไปกว่ากันเพื่อป้องกันตนเอง ซึ่งข้อกล่าวหาเรื่องความเป็นญวนนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาฐานทัพและสถานการณ์ในอินโดจีนในขณะนั้น

ฐานทัพและกำลังทหารสหรัฐฯ หลังปี 2516

ระหว่างเดือนมิถุนายน 2518-1 มีนาคม 2519 ได้ปิดฐานทัพที่อุบลราชธานี, นครพนม, อุดรธานี, โคราช, ฐานส่งกำลังบำรุงค่ายแสมสาร รัฐบาลสหรัฐฯ ได้มอบฐานบินน้ำพองและตาดลิให้รัฐบาลไทยดำเนินการต่อไปพร้อมอุปกรณ์บางอย่าง³ กำลังหน่วยรบหน่วยสุดท้ายได้ถูกถอนออกจากประเทศไทยไปตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2519 เมื่อใกล้ถึงกำหนดเส้นตาย 20 มีนาคม 2519 ที่รัฐบาลคีฤกษ์ได้ประกาศว่าจะให้ทหารอเมริกันถอนออกจากประเทศไทยให้หมด คงเหลือเพียงเจ้าหน้าที่ด้านเทคนิคของสหรัฐฯ (non-combatant forces) อีก 4,500 นายที่ดูแลการทำงานของศูนย์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ค่ายรามสูร จ.อุดรธานี, ค่ายเกาะคา จ.ลำปาง และสถานีห้วงฉัตร จ.เชียงใหม่ และบางส่วนประจำอยู่ที่ฐานทัพอุตะเกา เพื่อดูแลการจอดแวะ-ขึ้นลงของเครื่องบินสหรัฐฯ ที่บินระหว่างฐานทัพบูบิกในฟิลิปปินส์ กับที่ดิเอโก กาเซีย (Diego Garcia) ในมหาสมุทรอินเดีย อเมริกาปรารถนาที่จะคงเจ้าหน้าที่ 4,500 นายและสถานีจารกรรมทั้งสามนี้เอาไว้ เพื่อ

¹ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, “ใครเป็นใครในกรณี 6 ตุลา,” *ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง: รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา*, 2544, น. 161-207.

² ผู้เขียนตระหนักดีว่าคำว่า “ญวน” เป็นคำที่มีความหมายในเชิงดูถูก ชาวเวียดนามเองไม่ต้องการให้ใครเรียกตนเองว่าญวน แต่การใช้คำว่า “ญวน” ในบริบทนี้ เป็นการใช้ตามการเรียกของฝ่ายขวาไทยในยุคนั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงพลังของวาทกรรมทางการเมืองได้ชัดเจนขึ้น

³ *สยามจดหมายเหตุ*, 1, 12 (19-25 มีนาคม 2519) น. 278.

ประโยชน์ต่องานการจารกรรมความลับทางทหารของคน ซึ่งเดิมที่วอชิงตันก็ได้รับความยินยอมทางวาจาจากรัฐบาลคิกฤติ แต่เมื่อใกล้วันเลือกตั้ง 4 เมษายน 2519 คิกฤติได้ใช้เรื่องการถอนทหารมาเป็นประเด็นหาเสียงให้กับตน ในเดือนกุมภาพันธ์ รัฐบาลคิกฤติได้ยื่นข้อเสนอ 7 ข้อต่อสหรัฐเพื่อแลกเปลี่ยนกับการคงกำลังส่วนที่เหลือของอเมริกัน ได้แก่ 1. เจ้าหน้าที่อเมริกันและอุปกรณ์การสื่อสารต่างๆ จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายไทย 2. สหรัฐฯ จะต้องไม่ใช่เจ้าหน้าที่และอุปกรณ์ต่างๆ ของตนเพื่อคุกคามหรือแทรกแซงอธิปไตยของประเทศอื่น 3. สหรัฐฯ จะต้องรายงานกิจกรรมและข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้จากสถานีสองต่อรัฐบาลไทยโดยตรง 4. สหรัฐฯ จะต้องฝึกสอนเจ้าหน้าที่ไทยเกี่ยวกับการใช้งานเครื่องมือสื่อสารต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายว่าในอนาคตเจ้าหน้าที่ไทยจะเข้าไปทำงานแทนที่เจ้าหน้าที่อเมริกัน 5. เจ้าหน้าที่อเมริกันที่ดูแลการทำงานของสถานีสองต่างๆ จะต้องไม่เกินจำนวนที่ได้ตกลงไว้กับรัฐบาลไทย 6. เจ้าหน้าที่อเมริกันเหล่านี้ได้รับสิทธิพิเศษเท่าเทียมกับเจ้าหน้าที่ด้านเทคนิคผลของประเทศอื่นๆ 7. ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือนี้มีอายุไม่เกิน 2 ปี แต่สามารถต่ออายุหรือยกเลิกโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ ผลของการเจรจาปรากฏว่าสหรัฐฯ ไม่สามารถยอมรับเงื่อนไขข้อที่ 1 ฝ่ายอเมริกันต้องการให้เจ้าหน้าที่อเมริกันที่กระทำความผิดระหว่างปฏิบัติหน้าที่ขึ้นตรงกับกฎหมายอเมริกัน เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ รัฐบาลคิกฤติได้กำหนดให้สหรัฐฯ ถอนกำลังและอุปกรณ์ต่างๆ ออกไปภายในเวลาสามเดือนนับจากวันที่ 20 มีนาคม ประเด็นเจ้าหน้าที่เทคนิค 4,500 คนและสถานีสองการจารกรรมความลับทางทหารทั้งสามนี้ได้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ฝ่ายขวาใช้โจมตีขบวนการนักศึกษาในเวลาต่อมา

ขบวนการชาวยุโรป: ฐานทัพกับภัยคุกคาม

ลักษณะที่ซ้ำซากมากขึ้นและบทบาทอันกว้างขวางของนักศึกษาในเกือบทุกประเด็นทางการเมืองหลัง 14 ตุลาคม 2516 ได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านในหมู่ฝ่ายขวาและชนชั้นกลางในเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ แต่การเคลื่อนไหวของฝ่ายขวายังมิได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการจนกระทั่งกลางปี 2518 องค์การจัดตั้งของฝ่ายขวาที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำและกลไกกองทัพและรัฐบาล⁴ เช่น นักเรียนอาชีวฯ, ลูกเสือชาวบ้าน, นวพล, กระทิงแดง, ชมรมแม่บ้าน, กลุ่มประชาชนพิทักษ์ธรรม, กลุ่มพิทักษ์ชาติไทย, ขบวนการปฏิรูปแห่งชาติ ฯลฯ เริ่มปรากฏตัวเคลื่อนไหวอย่างคึกคักและกว้างขวางมากขึ้น เหตุการณ์ที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้ฝ่ายขวาดำเนินการจัดการกับขบวนการนักศึกษาและพันธมิตรฝ่ายซ้าย (กรรมกร, ชาวนา, นักวิชาการ) ก็คือหลังจากกัมพูชาและเวียดนามได้ถูกยึดครองโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาดในวันที่ 17 เมษายน และ 30 เมษายน 2518 ตามลำดับ และเวียงจันทน์ถูกยึดครองโดยขบวนการปะเทดลาวในปลายปีเดียวกัน สถานการณ์ที่ประเทศไทยกำลังถูกรายล้อมด้วยคอมมิวนิสต์อุบัติขึ้นในขณะที่สหรัฐฯ ได้แสดงให้เห็นว่าจะไม่ขอร่วมหัวจมท้ายกับพันธมิตรโลกเสรีในภูมิภาคเอเชียอีกต่อไป ได้ก่อให้เกิดอาการหวาดผวามองผู้นำไทยในขณะนั้นอย่างทั่วหน้า ผู้บัญชาการทหารบก พล.อ.ถนอม กอชณิก สี่วัน กล่าวไว้ว่า “ไม่น่าจะไว้วางใจ เหมือนกันถ้าสหรัฐฯ หักเพื่อกันทั้งมิตรแบบที่เข้ามาแล้ว” พล.ต.ประภาส อธิเรณูสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมปลอบใจตัวเอง

⁴ Chai-anan Samudavanija and Morell, David, 1981, *Political Conflicts in Thailand*. Cambridge, Mass.: Oelgeschlager, Gunn & Hain.

ว่านับแต่นี้ไปประเทศไทยจำเป็นต้องพึ่งตนเองแล้ว' การพึ่งตนเองในแบบของ พล.ต.ประมานน่าจะหมายถึงการเร่งปลุกกระดมขบวนการขวาทิมาตซ้ายนั่นเอง โดยไม่กี่วันหลังจากไซ่ง่อนแตก พล.ต.ประมานได้กล่าวในรายการโทรทัศน์เรียกร้องให้ฝ่ายขวาวผึกกำลังเพื่อลิดรอนฝ่ายซ้ายให้หมดสิ้น⁶ ปัญหาฐานทัพและภัยคุกคามภัยจากเวียดนามเริ่มถูกฝ่ายขวาใช้เพื่อเป็นข้ออ้างสำหรับการปราบปรามฝ่ายซ้าย

นับแต่ปี 2518 ฝ่ายขวาได้เริ่มรณรงค์-โฆษณาชวนเชื่ออย่างเป็นกระบวนการให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการสร้างความวุ่นวายและความรุนแรงขึ้นในบ้านเมือง ฉะนั้น การต่อต้านขบวนการนักศึกษาในประเด็นฐานทัพอเมริกา⁷ ฝ่ายขวาก็สร้างสถานการณ์ด้วยการปล่อยข่าวลือเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวขับไล่ฐานทัพของนักศึกษาเข้ากับแผนการก่อเหตุร้ายในประเทศ กล่าวหาว่านักศึกษาต้องการทำให้เกิดความรุนแรงขึ้นในบ้านเมือง เพื่อเปิดโอกาสให้กำลังของคอมมิวนิสต์ต่างชาติบุกเข้ายึดครองประเทศไทย

ในช่วงปลายเดือนมิถุนายน 2518 ซึ่งใกล้กับวันชาติอเมริกา เมื่อมีข่าวว่าทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจะจัดเดินขบวนขับไล่ฐานทัพครั้งใหญ่ในวันที่ 4 กรกฎาคม บรรดาผู้นำฝ่ายขวาดังพากันออกมาให้ข่าวร่ำว่าขบวนการเดินขบวนครั้งนี้ของ สนท. กำลังจะนำพาประเทศไทยเข้าสู่ภาวะสงคราม นายสุชาติ ประไพหอม เลขาธิการศูนย์นักเรียนอาชีวะ แถลงว่าตนได้สืบมาแน่ชัดแล้วว่าจะมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นในวันที่ 4 และจะมีการชนอาวุธร้ายแรงขึ้นจากท่าเรือแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ทางนักเรียนอาชีวะจะร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันผู้ใช้อาวุธก่อความไม่สงบในวันดังกล่าว' หนังสือพิมพ์ *ดาวสยาม* ทำหน้าที่ช่วยกระจายข่าวดังกล่าวว่า "การต่อต้านอาจบานปลายไปในลักษณะรุนแรงและอาจจะนองเลือดชโลมดินสยดสยองกว่าที่ได้เคยเกิดขึ้น... เราขอเตือนสติแก่กรรมการศูนย์ฯ ทั้งอดีตและปัจจุบันว่า การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมหรือการเรียกร้องใดใดให้แก่สังคมนั้น ไม่จำเป็นต้องใช้การรุนแรงหรืออาวุธเสมอไป ไม่เช่นนั้นแล้วการต่อสู้และได้ตอบจะเกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะคนไทยไม่ชอบการข่มขู่หรือใช้อำนาจบีบบังคับ!"⁸ พล.ต.ประมาน ขณะรักษาการณตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ออกมาเสริมข่าวดังกล่าว โดยเตือน สนท. ว่าให้ระวังบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาแทรกแซงก่อความไม่สงบ พล.ต.ประมานได้ทำให้ข่าวลือเรื่องการก่อการร้ายทั้งในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัดคุนากลัวจริงจึงมากขึ้น ด้วยการออกคำสั่งห้ามคณะรัฐมนตรีเดินทางออกนอกเขตกรุงเทพฯ ห้ามผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศเดินทางออกนอกเขตจังหวัดของตนเนื่องจากสถานการณ์ไม่น่าไว้วางใจ หากเกิดเหตุฉุกเฉินจะได้สั่งการได้ทันที

ขณะเดียวกันที่อุบลราชธานี มีรายงานข่าวว่ามีการตั้งด่านสกัดบนทางหลวงตรวจค้นรถทุกคันที่จะเข้าตัวจังหวัด เพราะมีข่าวลือว่าจะมีการชนอาวุธร้ายแรงเข้ามาก่อเหตุร้ายในประเทศที่นครราชสีมา ซึ่งในขณะนั้น พล.ท.เปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งแม่ทัพกองทัพภาคที่ 2 มีข่าวว่าจะมีผู้บุกรุกเข้าไปเผาทำลายค่ายทหาร!! ฝ่ายทหารถึงกับต้องตั้งปืนกลเตรียมป้องกันรอบค่ายทหารของตน ส่วนทางเหนือที่เชียงใหม่ มีผู้

⁶ *ประชาชาติรายสัปดาห์*, 2, 77 (8 พฤษภาคม 2518), น. 6-7.

⁷ อ้างจากคอลัมน์ "เหนือใต้ออกตก" โดย "นายกังหัน" *เดลินิวส์*, 13 พฤษภาคม 2518.

⁸ *ไทยรัฐ*, 28 มิถุนายน 2518; *สยามรัฐ*, 1 กรกฎาคม 2518.

⁹ สุพล ฉาบสุวรรณ, คอลัมน์ "ไทยพูด" *ดาวสยาม*, 29 มิถุนายน 2518.

อ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของศูนย์นักศึกษาภาคเหนือโทรศัพท์ไปตามหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต่างๆ ว่าจะมีคนบุกเผาสถานกงสุลอเมริกา ข่าวลือข่าวร้ายที่สะพัดไปทั่วทำให้ประชาชนต่างพากันหวาดผวา โรงเรียนหลายแห่งในกรุงเทพฯ และโรงเรียนเกือบทุกแห่งในโคราชประกาศหยุดเรียนในวันที่ 4 กรกฎาคม ขณะเดียวกันกลุ่มกระทิงแดงได้ไปมอบดอกไม้แก่สถานทูตอเมริกันความยินดีในโอกาสวันชาติสหรัฐฯ พร้อมกับบรรณรักษ์แจกจ่ายใบปลิวทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีข้อความต่อต้านสนท.อย่างรุนแรง โจมตีว่ามุ่งล้มล้างสถาบันหลักของชาติ มีแผนปลุกระดมมวลชนให้ลุกฮือโดยใช้เรื่องฐานทัพบังหน้า⁹ ในที่สุดฝ่ายนักศึกษาดัดสันใจไม่เดินขบวน มีเพียงการจัดอภิปรายตามมหาวิทยาลัยเท่านั้น

ยิ่งใกล้กำหนดเส้นตาย "20 มีนาคม 2519 ฐานทัพต้องออกไป" จากประเทศไทยให้หมด ฝ่ายขวาก็ยิ่งปลุกระดมโจมตีขบวนการนักศึกษาในเรื่องฐานทัพอย่างดุเดือดยิ่งขึ้น ขณะที่ฝ่ายนักศึกษาประกาศนัดชุมนุมวันที่ 15 มีนาคมเพื่อต่อต้านกระแสรัฐประหารที่กำลังขึ้นสูง ฝ่ายขวาก็ปล่อยข่าวว่าจะเกิดความรุนแรงขึ้นโดยพวก "ทาสคอมมิวนิสต์" ในไทย¹⁰

เมื่อสนท.ประกาศจะเคลื่อนไหวกัดด้านกรณีรัฐบาลศึกษาอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ทหารอเมริกันจำนวน 4,500 นายอยู่ในประเทศไทยต่อไปและการคงค่ายรามสูรไว้ ด้วยข้ออ้างว่าเพื่อต้องการให้ไทยมีเอกราชอย่างแท้จริง ปราศจากการครอบงำของมหาอำนาจใดๆ เมื่อข่าวนี้เผยแพร่ออกมา กลุ่มแนวร่วมต่อต้านจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของนายสุชาติ ประไพพยอม ออกมาประณาม สนท. ว่าทำตนเป็นกระบอกเสียงรับใช้จักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ นายสุชาติได้ชี้ว่าหากสนท.เดินขบวนขับไล่ฐานทัพในช่วงวันที่ 20 มีนาคม ฝ่ายของตนก็จะระดมพลต่อต้านและยังขู่ประชาชนไม่ให้สัญจรไปบนถนนราชดำเนินจนถึงรอบสนามหลวงโดยไม่จำเป็น เพราะสนท.อาจก่อเหตุรุนแรงขึ้นได้ กลุ่มฝ่ายขวายังได้เตรียมบรรณรักษ์ต่อต้านสนท.ทั่วประเทศด้วยการพิมพ์โปสเตอร์ประณามสนท.ออกแจกจ่ายประกอบด้วยถ้อยคำรุนแรง เช่น

"จักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์หนุนหลังสนับสนุนรับใช้คอมมิวนิสต์ คบคิดขับฐานทัพอเมริกัน ทั้งๆ ที่รู้ว่าเขาต้องออกไป"

"อย่าให้พวกจัญไรครองเมือง จะมีเรื่องวุ่นวาย ปวงประชาจะล้มตาย ความฉิบหายจะเข้ามา"

"อธิปไตยของชาติไม่ได้อยู่ที่ฐานทัพ ทำไมลาวมีญวน 5 หมื่นคน รัสเซีย 3,000 คน คิวบา 1,500 คน และทำไมจะให้ไทยอยู่อย่างโคดเคี้ยว"

พันโทอุทธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา หัวหน้าสถานีวิทยุยานเกราะ กระบอกเสียงของฝ่ายขวาได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ *ดาวสยาม* ว่ายุทธศาสตร์ของเวียคนามในการเข้ายึดครองประเทศไทย "พวกมันจะยุให้จับอาวุธขึ้นต่อสู้กันเอง พวกเด็กรุ่นใหม่หรือกลุ่มนิสิตนักศึกษาหัวก้าวหน้าเล็ดรุนแรง พวกมันจะพยายามเข้าถึงตัวและฉวยด้วยคำพูดอมเมา ให้นิสิตนักศึกษาเห็นคล้อยตามมันว่าการเรียกร้องขอความเป็นธรรมนั้นจะทำได้... อำนาจของรัฐต้องมาจากกระบอกปืน" นายทหารขาจัดผู้นี้ยังได้แบ่ง "พวกหนักแผ่นดิน" ออกเป็นสามประเภทด้วยกันคือ ประเภทแรกคือ "ไอ้พวกขายชาติขายแผ่นดิน เป็นคนไทยที่แหกคอก

⁹ เดลินิวส์ และ ชาวไทย, 4 กรกฎาคม 2518.

¹⁰ ดูคอลัมน์ "ดับเครื่องชน" โดย ปราโมทย์ คชสุนทร ใน *ดาวสยาม*, 20 มีนาคม 2519, น. 3.

ไปรับสิทธิ์เลวร้ายโดยไม่ไต่ตรองเสียก่อน" ประเภทสองคือ พวกที่หลงผิดไปกับพวกแรก ประเภทที่สามคือ พวกที่ซุคริดเฮอร์ดเอาเปรียบสังคม เขาได้แสดงความเห็นต่อไปว่า "ผมเห็นว่าไอ้พวก นิสิตนักศึกษาที่เป็น พวกขายชาติ ขายแผ่นดินนั้น มันมีอยู่ไม่ถึงหนึ่งเปอร์เซ็นต์ของนิสิตนักศึกษาทั้งหมด พวกนี้ผมไม่หวังครับ เลือดก่อนเดียวราดให้หมากินได้!"¹¹

เพื่อตอบโต้กับข่าวการเคลื่อนไหวของสนท. ผู้บัญชาการทหารบก พล.อ.บุญชัย บำรุงพงศ์ มีคำสั่ง ให้น่วยทหารทุกแห่งในกรุงเทพฯ เตรียมพร้อม เนื่องจากสถานการณ์ไม่น่าไว้วางใจ แต่ถึงแม้ว่า ในวันที่ 20 มีนาคม ทางสนท.เพียงจัดอภิปรายบริเวณอนุสาวรีย์ทหารอาสา และนิทรรศการบริเวณหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ก็ปรากฏเหตุร้ายแรงขึ้นจนได้ เวทีอภิปรายของ สนท. ถูกปาระเบิด มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 2 คน กระนั้นก็ตาม สนท. กลับประกาศนัดชุมนุมเดินขบวนไปยังสถานทูตอเมริกันในเช้าวันถัดไป ผลปรากฏว่าเมื่อ ขบวนเคลื่อนมาถึงสยามสแควร์ ก็ถูกปาด้วยระเบิดจนมีผู้เสียชีวิต 4 คน และบาดเจ็บอีกจำนวนมาก

การข่มขู่, การปล่อยข่าวสร้างสถานการณ์จนถึงการใช้ความรุนแรงของมวลชนฝ่ายขวา มีผลทำให้ ฝ่ายนักศึกษาต้องลดระดับการเคลื่อนไหวของตนลง เช่น ในวันที่ 18 มิถุนายน 2518 สนท. และกลุ่มอิสระ รวมทั้งชาวนา กรรมกร ประกาศจะดำเนินการรณรงค์ขับไล่ฐานทัพและด้านสหรัฐตั้งแต่ 23 มิถุนายน -4 กรกฎาคม 2518 แต่เมื่อถูกข่มขู่ว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้น กลุ่มอิสระ 17 กลุ่มในธรรมชาติ จึงออกมาแถลงว่าจะ ไม่มีการเดินขบวนแต่อย่างใด จะมีก็แต่เพียงนิทรรศการและการอภิปรายภายในมหาวิทยาลัย เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนในประเด็นเรื่องฐานทัพเท่านั้น นอกจากนี้หลังเหตุการณ์ปาระเบิดเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2519 ได้มีการถกเถียงอย่างเคร่งเครียดภายในขบวนการนักศึกษาว่าการตัดสินใจให้มีการเดินขบวน จนมีผู้เสียชีวิต-บาดเจ็บจากการปาระเบิด เป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาดหรือไม่¹² สนามหลวงซึ่งเคยเป็นที่นัดชุมนุม อภิปรายของฝ่ายนักศึกษา แต่นับแต่กลางปี 2519 ก็เริ่มถูกยึดครองโดยมวลชนฝ่ายขวาแทน กิจกรรมการ เคลื่อนไหวต่างๆ ของ สนท. ได้ถูกกระจายออกไปยังมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในกรุงเทพฯ มากขึ้น แทนที่จะ กระจุกตัวอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ดังเช่นที่ผ่านมา และลดการเคลื่อนขบวนออกนอกเขตมหาวิทยาลัย เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับกลุ่มฝ่ายขวา และนี่เป็นเหตุผลที่ทำให้การชุมนุมต่อต้านการกลับมาของพระ อนุกรมในวันที่ 5-6 ตุลาคม 2519 ดำเนินอยู่ภายในรั้วมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่กลับกลายเป็นเงื่อนไขทำให้ การ "ล้อมปราบ" ของฝ่ายขวาเป็นไปโดยสะดวกง่ายดายยิ่งขึ้น!

ฝ่ายขวายังเดินหน้าปล่อยข่าวเรื่องกองกำลังเวียดนามแทรกซึมเข้ามาเพื่อก่อการร้ายในไทยต่อไป ใน เดือนเมษายน 2518 กองกำลังผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์บุกเข้าถล่มที่ตั้งหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ (นพค.) และ สถานีตำรวจภูธรประจำ ต.คอนทัญนาง อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย ทำให้มีผู้เสียชีวิต 12 คนรวมทั้งเด็ก นาย กัมพล กลิ่นสุคนธ์ ผู้ว่าฯ ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ว่าหัวหน้า ผกค. และกำลังส่วนใหญ่ของผกค. ราว 200 คนนี้เป็นชาว "ญวน" จากนอกประเทศ โดยจับได้จากลำเนียงพุดที่ปนสำเนียงญวน และมีข่าวว่า ผกค.

¹¹ คอลัมน์ "สนทนาประชาธิปไตย," *ควาสยาม*, 1 กรกฎาคม 2519.

¹² สัมภาษณ์สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล

จะบุกอีก¹³ พล.ท.ยศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา แม่ทัพกองทัพบกที่ 3 ออกมากล่าวสนับสนุนว่าสาเหตุที่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ปฏิบัติการรุนแรงขึ้นในระยะนี้ เพราะได้รับการสนับสนุนด้านกำลังจากนอกประเทศ¹⁴ ส่วนทางด้านจังหวัดอุดรธานีก็มีข่าวว่าญวนแดงนับร้อยล้นรอบเข้ามาเพื่อฝึกอาวุธให้กับชาวบ้าน¹⁵

จากจังหวัดชายแดน คอมมิวนิสต์ญวนก็เริ่มถูกชักนำให้เข้าสู่เมืองหลวง พล.ร.อ. สักด ชลออยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นบุคคลแรกที่ปล่อยข่าวว่ามีจารชนเวียดนามหรือที่มีชื่อเรียกว่า “แซปเปอร์” (Sapper) 123 คน (ให้ตัวเลขได้อย่างแม่นยำ!!) ได้ล้นรอบเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ แล้ว เพื่อเตรียมก่อวินาศกรรมสถานที่ราชการสำคัญ เช่น กระทรวงกลาโหม และสวนรื่น พวกแซปเปอร์กระจัดกระจายอยู่แถวสามเสน ซ่งโสภณ ย่านชุมชนชาวจีน สักดยังได้อ้างว่า กรณียไฟไหม้ในกรุงมากมายถึง 50 ครั้งในหนึ่งเดือน ส่วนหนึ่งเป็นการก่อวินาศกรรมของพวกแซปเปอร์นั่นเอง (น่าสังเกตว่าคำอธิบายของสักดนั้นช่างมีความคล้ายคลึงกับข้ออ้างที่สฤษดิ์ใช้สำหรับทำรัฐประหารปี 2501 ว่าไฟไหม้ในกรุงเทพหลายครั้งติดต่อกันเป็นฝีมือของคอมมิวนิสต์) สักดเตือนว่า “มันเข้ามาถึงหัวใจแล้ว ไม่ใช่อยู่ตามชายแดน” และยังขู่ว่า รัฐบาลประหารเป็นสิ่งจำเป็น สักดเชื่อว่าอีสาน 16 จังหวัดอาจถูกฝ่ายตรงข้ามยึดครองได้หากคนในชาติไม่สามัคคีกัน¹⁶ หลังจากนั้นไม่กี่วัน พล.ต. ประมาณ และพล.อ. บุญชัย บำรุงพงศ์ ก็ออกมาช่วยยืนยันเรื่องหน่วยแซปเปอร์ของสักดว่าเป็นความจริง ว่าพวกนี้ส่วนใหญ่เป็นคนไทยและคนญวนในไทยที่ได้รับการฝึกจากเวียดนามเหนือโดยตรง โดยยืนยันว่ามีใช่เป็นการสร้างสถานการณ์ และว่าผู้ก่อการร้ายที่ล้นรอบเข้าไปจะระเบิดสนามบินที่อุบล, อุดร และนครพนม อาจเป็นพวกนี้ พล.อ.บุญชัย ย้ำว่า “ข่าวนี้ผู้ใหญ่ว่านพุดไปจะต้องมีหลักฐาน ไม่เช่นนั้นท่านคงไม่พุดแน่”¹⁷ แต่ในความเป็นจริง คนเหล่านี้ไม่เคยแสดงหลักฐานในสิ่งที่ตนเองพุดแต่อย่างใด นอกจากนี้ สนามบินที่พล.อ.บุญชัยกล่าวถึงนี้น่าจะหมายถึงสนามบินที่ถูกใช้เป็นฐานบินของอเมริกา ซึ่งในความเป็นจริงสนามบินที่อุบล, นครพนม และอุดรได้ถูกปิดไปตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2518, ตุลาคม 2518 และมกราคม 2519 ตามลำดับ จึงไม่มีเหตุผลอะไรที่หน่วยแซปเปอร์จะต้องเข้าไปก่อวินาศกรรมอีก และในความเป็นจริงก็ไม่ปรากฏเหตุการณ์ที่สนามบินทั้งสาม ถูกล้นรอบวางระเบิด ในช่วงที่ใกล้ถึงเส้นตายถอนทหารสหรัฐฯ สักดยังได้ย้ำอีกว่าการปลุกระดมของสนท. เพื่อขับไล่ฐานทัพน่าจะมิอะไรแอบแฝงอยู่ และเตือนนักศึกษาอย่าก่อความวุ่นวาย เพราะขณะนี้ผู้ก่อการร้ายได้แทรกซึมเข้ามาถึงในเมืองแล้ว ไทยอาจถึงกับสูญเสียบ้านเมืองในช่วงนี้ได้¹⁸

¹³ เดลินิวส์. 26 เมษายน 2518. แต่ปรากฏว่าจากการให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ระดับล่างที่อยู่ในเหตุการณ์กลับให้ข้อมูลที่ขัดแย้งกับของผู้นำโดยสิ้นเชิง พนักงานอนามัยผู้หนึ่งกล่าวว่าหลังจากหัวหน้า ผกค. ได้เรียกคนและครอบครัวไปสอบถาม (แสดงว่าน่าจะเป็นคนไทย เพราะพูดไทยได้ดี) ก็ได้ทำอะไรคนอื่นอีก ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจอีกคนหนึ่งกล่าวว่าหัวหน้า ผกค. ต้องการเผาบ้านพักตำรวจหลังหนึ่ง (เพื่อเป็นการสร้างข่าว) แต่คนได้บอกไปว่าในบ้านหลังนั้นมีลูกเล็กเด็กแดงอยู่มากและยังมีหญิงมีครรภ์อีกด้วย ฝ่าย ผกค. จึงถามว่ามีหลังใดที่ว่างไม่มีคนอยู่ เมื่อได้คำตอบว่ามีแต่เพียงตัวโรงพักเท่านั้น ฝ่ายหลังจึงทำการเผาโรงพัก ก่อนจะถอนกำลังออกไป

¹⁴ อ้างจาก สยามจดหมายเหตุ พ.ศ. 2516 พ.ศ. 2517 พ.ศ. 2518. น. 69.

¹⁵ เสี่ยงปวงชน. 14 ธันวาคม 2518.

¹⁶ เดลินิวส์. 13 กุมภาพันธ์ 2519.

¹⁷ ข่าวหาพิชัย. 18 กุมภาพันธ์ 2519; สยามรัฐ. 20 กุมภาพันธ์ 2519.

¹⁸ เดลินิวส์. 16 มีนาคม 2519.

นับแต่กลางปี 2518 หนังสือพิมพ์ *ดาวสยาม* มีบทบาทแถวหน้าในกระบวนการปลุกระดมเพื่อพิชิตฝ่ายซ้าย คอลัมน์นิสต์ของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ เช่น สีเสียด เจ้าของคอลัมน์ “ตอบปัญหาสารพัน”, สุพล ฉาบสุวรรณ คอลัมน์ “ไทยพูด” ปราโมช คชสุนทร คอลัมน์ “ดับเครื่องชน”, รัตนะ ขาวะประภาส คอลัมน์ “พูดไทย” ล้วนมุ่งโจมตีนักศึกษาและนักการเมืองฝ่ายซ้าย ดังที่ “สีเสียด” กล่าวอย่างอย่างภาคภูมิใจในบทบาทของตนในเรื่องนี้ว่า:

“ผมกับเพื่อนๆ ใน นสพ.ดาวสยาม ก็พยายามต่อต้านอยู่แทบจะพูดได้ว่าเดียวดาย ปลุกแต่ไม่ได้ระดมบรรดามวลชนผู้รักชาติทั้งหลายให้ลุกจากหลับใหล ผมพยายามปลุกอยู่ทุกเมื่อเชิวัน เพราะมั่นใจว่าประชาชนส่วนใหญ่ 39 ล้าน 9 แสน 9 หมื่น ซึ่งเรารู้ว่าเป็นมหาชนผู้อยู่อย่างเงียบสงบ SILENT MAJORITY ให้ได้รู้สึกตัว! ปรากฏว่าเริ่มจะได้ผลขึ้นมาแล้ว ชาวไทยผู้รักสงบไม่ยอมอยู่นิ่งดูตายต่อไปแล้ว แต่ละแห่งที่พวกกวนเมืองยกขบวนไปปลุกระดมมวลชนที่ไหน คนไทยผู้รักชาติรักสงบก็ได้ลุกขึ้นมาแล้ว และสามารถขับไล่ไล่ส่งพวกกระช้ำพังยับเยินไป นี่แหละลูกไทยแท้ ๆ ละ !”¹⁹

แน่นอนว่าพวกเขาย่อมต้องร่วมประสานเสียงกับกลุ่มฝ่ายขวาอื่นๆ โจมตีเรื่องการขับไล่ฐานทัพและการทำตัว เป็นสมุนญวนของขบวนการนักศึกษาและฝ่ายซ้าย คนเหล่านี้มักใช้ภาษาในลักษณะบริภาษกับบรรดาฝ่ายซ้าย เช่น “ไอ้พวกเลือดอัปรีช” “อ้ายพวกอุบาทว์” “พวกชาติชั่วขายตัวให้ เค.อี.บี.” “ทาสไอ้คอมฯ” และป้ายร้ายคนในขบวนการฝ่ายซ้ายอย่างไม่ต้องอ้อมค้อม เช่น “สีเสียด” โจมตีนายไขแสง สุกใส นักการเมืองสังกัดพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย กรณีขับไล่ฐานทัพว่า “สหายไขแสง... ทำตัวเหมือนเป็นคนญวน ชักชวนสหายใจทาสทั้งหลายให้ฝึกฝักฝักกับชาติที่เป็นคอมมิวนิสต์ ทำการก่อกวนให้ชาติไทยต้องวุ่นวายเช่นฉะนั้น” สีเสียดยังกล่าวหาว่าสมาชิกพรรคสังคมนิยมฯ คือ นายอินสอน บัวเขียว ได้ลอบขนอาวุธเข้าประเทศซึ่ง “ขณะนี้มีการลอบขนอาวุธสงครามเข้าไทยทุกวัน ถ้าขนด้านลาว ก็ลำเลียงขึ้นเหนือ ขนด้านทะเลจากญวนได้หรือเขมร ก็ลำเลียงเข้ากรุงเทพฯ”²⁰

เมื่อถึงกำหนดเส้นตายถอนทหารอเมริกันออกจากไทย 20 มีนาคม 2519 และนักศึกษาได้ประกาศจัดชุมนุมใหญ่ *ดาวสยาม* ได้รับลูกการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายขวาที่กล่าวหาว่าฝ่ายซ้ายมีแผนก่อความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง โดยใช้เรื่องฐานทัพบังหน้า ปราโมทย์ คชสุนทร ระบุว่า “เหล่าทาสไอ้คอมฯ จากนอกเมืองในเมืองและในป่า...ถือเป็นเวลาจุดชนวน!” โดยอ้างว่าหน่วยสืบราชการลับของไทยทุกหน่วยรายงานตรง กันว่า:

กำลังคนพร้อมอาวุธของม้นขนเข้ามาเต็มเมือง... พร้อมกำลังทหารอาวุธทันสมัยหลายกองพลใหญ่... กระจายเต็มชายแดนด้านลาวใกล้อุดรดิตต์ หากการก่อกวนของม้นในเมืองไทยทั่วประเทศได้ผล... กำลังพลของม้นจะกรีธาทัพเข้ายึดเขื่อนสิริกิติ์ที่อุดรดิตต์ อำเภอกำแพงแก้วในกำมือ!! กำลังของไอ้คอมฯ จะเข้าร่วมกับกำลังทหารป่าที่นคร

¹⁹ สีเสียด ในคอลัมน์ “ตอบปัญหาสารพัน” *ดาวสยาม*, 4 กรกฎาคม 2518, น. 5.

²⁰ เพิ่งอ้าง.

ไทย... แล้วยื่นคำขาดให้รัฐบาลไทยจำยอมในข้อตกลง ขยายอาณาเขตจากลาวเข้าแดนไทยในรัศมี 100 กิโลเมตร... หากไม่ยอม มันย่อมต้องพังแน่นอน! ความตาย และพินาศฉิบหายจะมาถึงประชาชนใน 3 จังหวัด... พินธุโลก อุตระติตต์ และพิจิตร! ...

....

รวมหัวใจกันเถิด... รวมหัวใจเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ... ภาพนาฬิกาไทม์มนุษย์จัญไรที่ก่อความสงบอยู่ในขณะนี้... จงตายไปด้วยคมกระสุนและแรงกระแทกของมวลชน !!”

ดาวสยาม ยังช่วยหนุนเสริมการเดินขบวนขับไล่ชาวเวียตนามอพยพที่กำลังเกิดขึ้นในหลายจังหวัดทางภาคอีสาน (ดูเรื่องนี้ในช่วงท้าย) ดังข้อความก้ำกึ่งในการ์ตูนการเมืองของ “ปลัดโต”: “เฮ้! ไอ้พวกกรีกชาติจีนตัวแดง คุณนี่ ทิพวกญวนมันอพยพมาอยู่ในไทยเป็นจำนวนแสนๆ ทำไม พวกสื่อ ถึงไม่ปลุกกระดมขับไล่บ้างวะ ไอ้ชะ, อีชะทั้งหลาย ไอ้กัณนะ เหลื่อน้อยกว่าไอ้แกว นะ..ไอ้พวกหนักแผ่นดินคนไทย.. กากมนุษย์..ทุก”²²

นับแต่ต้นปี 2519 มิได้มีเพียงหนังสือพิมพ์ ดาวสยาม (และ บ้านเมือง) เท่านั้นที่ต่อต้านขบวนการนักศึกษา แต่ขบวนการนักศึกษายังเจอกับการต่อต้านจากหนังสือพิมพ์อื่นๆ สยามรัฐ รายงานข่าวในลักษณะที่สร้างความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อขบวนการนักศึกษา ดังเช่น เมื่อใกล้วันที่ 20 มีนาคม และ สนท.ประกาศว่าจะเดินขบวนใหญ่ สยามรัฐ พาดหัวข่าวในเชิงปรามแผนการเคลื่อนไหวดังกล่าว “ฐานทัพหลายแห่งของอเมริกาถอนทหารออกหมดก่อนกำหนด ประชาชนส่วนใหญ่เริ่มมีปฏิกิริยาตอบโต้ศูนย์นิสิต ประณามขับไล่เพื่อเอาใจคอมมิวนิสต์”²³ และเมื่อเกิดกรณีปะทะไล่ขบวนขับไล่ฐานทัพฯ ในวันที่ 21 มีนาคม จนมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก แทนที่ฝ่ายผู้ก่อความรุนแรงจะถูกประณาม บทนำของ สยามรัฐ กลับโจมตี สนท. ที่ตัดสินใจเดินขบวน “ทั้งๆ ที่รู้ว่าจะมีเหตุร้ายแทรกแซงเกิดขึ้น” และชี้ว่าสนท. “มีวัตถุประสงค์ที่จะให้เกิดสถานการณ์อันเลวร้ายตามเจตนารมณ์... เพื่อให้สถานการณ์รุนแรงขึ้น จนถึงมาตรการที่เจ้าหน้าที่จะต้องใช้อาวุธทำการปราบปราม และต่อจากนั้นเหตุการณ์จะได้ลุกลามไปใหญ่โตตามแผนการหรือเจตนาของผู้ที่ประสงค์ร้ายต่อชาติไทย”²⁴ หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ ก็มีบทบาทช่วยกลุ่มฝ่ายขวา สร้างกระแสเรื่องญวนบุกด้วยการรายงานข่าวโดยปราศจากแหล่งข่าวที่ยืนยันได้ เช่น “มีโทรศัพท์ถึงสำนักงานหนังสือพิมพ์ของเรา อ้างว่าเป็นพลเมืองไม่เปิดเผยชื่อ แจ้งว่าผ่านไปแถวเขาวราช ประตูนํ้า และบางรัก เห็นชาวญวนแต่งกายมอชอมารับจ้างเย็บถักอยู่ริมฟุตบาทและรับจ้างอย่างอื่นๆ มีจำนวนมาก ผิดปกติจึงแจ้งมายังเดลินิวส์”²⁵

²¹ ปราโมทย์ ทัศนธร คอลัมน์ “ดับเครื่องชน” ดาวสยาม. 20 มีนาคม 2519, น. 3. ส่วนที่เน้นเป็นไปตามต้นฉบับเดิม

²² ดาวสยาม. 4 กรกฎาคม 2519. ส่วนที่เน้นเป็นไปตามต้นฉบับเดิม

²³ สยามรัฐ. 14 มีนาคม 2519.

²⁴ สยามรัฐ. 20 มีนาคม 2519.

²⁵ เดลินิวส์. 13 กุมภาพันธ์ 2519.

การสร้าง"ความจริง"กรณีค่ายรามสุร-เกาะคา

ความพยายามทำลายขบวนการนักศึกษาทำให้ฝ่ายทหารและมวลชนฝ่ายขวาร่วมกันปลุกระดมโดยใช้เรื่องดอนตูญ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ค่ายรามสุร จ.อุดรธานีและที่เกาะคา จ.ลำปาง และเจ้าหน้าที่ช่างเทคนิคประจำสถานีทั้งสองจำนวน 4,500 คน ว่าเป็นแผนการของฝ่ายซ้ายเพื่อเปิดโอกาสให้กองกำลังคอมมิวนิสต์เวียดนามบุกเข้ายึดไทย

พล.อ. จำลอง วีระปรีห์ เสนาธิการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่เบื้องหลังกลุ่มนวพลและแนวร่วมต่อต้านจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ เตือนว่าหากดอนตูญ์อเมริกันออกไปหมดแล้ว ไทยอาจมีกำลังไม่เพียงพอรักษาตัวเอง ถ้าไทยไม่สามารถยืนบนขาตัวเองได้ ก็ไม่ควรดอนออกไป²⁶ ควรตั้งข้อสังเกตไว้คือ ช่วงเวลาที่เสนาธิการ กอ.รมน.ออกมาเตือนนี้ กองกำลังหน่วยรบของสหรัฐฯ ได้ถูกถอนออกจากไทยไปหมดแล้ว คงเหลือที่เจ้าหน้าที่เทคนิคอีก 4,500 คนที่ประจำอยู่ตามสถานีการกรมความลับของสหรัฐฯ เท่านั้น

อันที่จริงเรื่องการดอนค่ายรามสุรและเกาะคาและเจ้าหน้าที่เทคนิคสหรัฐฯอีก 4,500 คน ได้รับข้อยุติไปแล้วในสมัยของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยกำหนดให้ยึดเส้นตายการดอนออกไปเป็นวันที่ 20 กรกฎาคม แต่หลังจากสมัย ปราโมช เข้ารับตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลในเดือนเมษายน 2519 และเสนอว่าจะเปิดเจรจากับสหรัฐฯ เรื่องที่ปรึกษาทางทหารและค่ายรามสุรอีกครั้ง ฝ่ายขวาได้ฉวยโอกาสใช้เรื่องค่ายรามสุรและเกาะคาโจมตีนักศึกษาในฐานะสมุนของญวนทันที เริ่มจากมวลชนฝ่ายขวาโดยชมรมแม่บ้าน, กลุ่มพิทักษ์ชาติไทย และขบวนการปฏิรูปแห่งชาติ จัดไฮด์ปาร์คบริเวณสนามไชย อ้างว่าสหรัฐฯจะมอบเครื่องบินเรดาร์ให้กับไทย แต่ฝ่ายนักศึกษาคัดค้าน ทั้งๆ ที่สถานีเรดาร์ที่ค่ายรามสุรมีไว้ดักฟังได้ต่างประเทศ การที่ พล.ร.อ.สังัด ชล่ออยู่ รู้เรื่องแซปเปอร์หรือหน่วยวินาศกรรมของเวียดนามเล็ดลอดเข้ามาวางแผนก่อวินาศกรรมในกรุงเทพฯ ก็เพราะมีสถานีเรดาร์แห่งนี้ ที่ผ่านมากองกำลังของคอมมิวนิสต์ยังไม่สามารถบุกประเทศไทยได้เพราะไทยมีสถานีเรดาร์ ศัตรูจึงยังแทรกซึมไม่ได้ นักไฮด์ปาร์คฝ่ายขวาอ้างต่อว่า "แต่ถ้าเอาเรดาร์ออกไปก็จะทำให้ประเทศไทยเหมือนคนพิการที่ถูกควักลูกนัยน์ตาและทำลายหู" ทั้งนี้เวียดนามมีแผนการจะยึดครองประเทศไทยในปี 2520 นี้เอง ส่วนกลุ่มนวพลโดยนายวัฒนา เขียววิมล ได้จัดทำหนังสือเกี่ยวกับประโยชน์ของโครงการรามสุรจำนวน 100 เล่ม เพื่อแจกจ่ายไปให้กับหน่วยงานนวพลทั่วประเทศใช้รณรงค์ต่อมวลชนในจังหวัดของตนต่อไป นายวัฒนายังได้ปล่อยข่าวว่ารัสเซียกำลังดำเนินการก่อสร้างสถานีเรดาร์ในลาวซึ่งเป็นอันตรายต่อไทยโดยตรง กลุ่มฝ่ายขวาได้เข้าพบนายพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเรียกร้องให้รัฐบาลทบทวนเรื่องดอนสถานีเรดาร์ อ้างว่าการดอนสถานีเรดาร์และฐานทัพเป็นคนละเรื่องกัน เพราะมิได้มีการระบุไว้ในข้อตกลงเมื่อปี 2517 และจะดอนสถานีเรดาร์ออกไปได้ก็ต่อเมื่อครบอายุสัญญา 99 ปี (ในความเป็นจริง ไม่เคยมีสัญญาดังกล่าว) พล.ร.อ.จิตต์ สังขะดุลย์ ปลัดกระทรวงกลาโหม นายสมักร สุนทรเวช รัฐมนตรีช่วยมหาดไทย และทนายยันตี ต่างออกมาแถลงให้การสนับสนุนการคงค่ายรามสุรไว้²⁷ ผู้นำ

²⁶ เดลินิวส์, 13 มีนาคม 2519.

²⁷ ประชาธิปไตย, 18-20, 25 พฤษภาคม 2519. พัน รักษ์แก้ว, รามสุรเสี่ยงฟ้าผ่าคด. 2519, น. 65-85.

มวลงหน้าขาวแต่งเรื่องต่อไปว่า เมื่อนักศึกษาเดินขบวนขับไล่และปีศาจระดมยิงอเมริกา ทำให้สหรัฐฯ โกรธมากจึงตัดสินใจยกเครื่องบินรบ T.28 จำนวน 40 ลำ พร้อมอะไหล่ไปให้กับฐานทัพลำคองฟิลิปปินส์ ฟรีๆ, รวมทั้งยกเรือมาขายเกะกะที่เคยตั้งใจให้กับไทยไปให้สิงคโปร์แทน, จีนแดงกำลังสร้างสถานีเรดาร์ที่เมืองไซในลาว, โซเวียตกำลังสร้างสถานีเรดาร์อยู่ที่เมืองทูลุมห่างจากเวียงจันทน์ 50 กิโลเมตร ซึ่งจะใหญ่เท่าที่ค่ายรามสูร (โซเวียตและจีนเป็นศัตรูกัน แต่ทำไมจึงไปสร้างสถานีฯในจีนได้???) ส่วนเวียดนามเหนือก็ตั้งวิทยุติดฟังอยู่ที่เมืองท่าแขกนี้เอง ไทยจึงกำลังถูกชาติอื่นคุกคาม แต่คนไทยกลับพยายามปิดหูปิดตาตนเอง, หากรัฐบาลไทยไม่ยอมให้สหรัฐฯ คงค่ายรามสูรต่อไป สหรัฐฯ จะโกรธและตัดความช่วยเหลือทางการทหารที่ให้กับไทย ฯลฯ²⁸

การโหมกระพือเรื่องค่ายรามสูรของฝ่ายขวานี้ล้วนเป็นการปั่นแต่งเรื่องขึ้นมาทั้งสิ้น การเรียกค่ายรามสูร (และค่ายเกาะคา) ว่าเป็นสถานีเรดาร์ก็เป็นสิ่งที่ชั่ว ผู้นำฝ่ายขวาเหล่านี้ล้วนปราศจากความรู้พื้นฐานในสิ่งที่ตนเองกำลังโฆษณาชวนเชื่อ ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทนำแล้วว่าค่ายรามสูรและค่ายเกาะคาเป็นสถานีจารกรรมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมืออันซับซ้อน มิใช่สถานีเรดาร์ซึ่งเป็นอุปกรณ์การสื่อสารระดับธรรมดาที่ประเทศไหนๆ ก็สามารถมีได้ สหรัฐฯ เองก็ได้มอบเครื่องมือเรดาร์ที่ประจำอยู่ตามฐานทัพลำคองให้กับไทยก่อนจะถอนทหารออกไป ประการสำคัญ เรดาร์ไม่สามารถตรวจจับการเคลื่อนไหวที่อยู่ในระดับต่ำได้ แม้แต่เครื่องบินที่บินเรี่ยน้ำก็ตาม ขณะที่ค่ายรามสูรมีภาระหน้าที่หลักคือติดตามการทดลองจีปนาอาวุธนิวเคลียร์และการโคจรของดาวเทียมของจีนและสหภาพโซเวียต เป็นข้อมูลซึ่งไม่มีประโยชน์ใดๆ ต่อไทย นอกจากนี้ มีการกล่าวว่าเพื่อใช้ดักฟังการเคลื่อนไหวของกองกำลังคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน, จีน และบางส่วนของสหภาพโซเวียต, ที่ผ่านมาสหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับศูนย์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์แห่งนี้และสถานีที่เกาะคาเป็นอย่างมาก เป็นสถานที่ที่ไม่เคยอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ไทยแม้แต่ในนาม และเจ้าหน้าที่ไทยก็ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปภายในค่าย ผู้ที่ดูแลการทำงานของสถานีดักฟังแห่งนี้คือ สำนักงานความมั่นคงของกองทัพบกสหรัฐฯ ทางของไทยไม่เคยได้รับประโยชน์ใดๆ จากค่ายแห่งนี้

อันที่จริง ผู้นำทหารไทยในขณะนั้นต่างก็ตระหนักดีถึงประโยชน์อันน้อยนิดหรือแทบไม่มีที่ไทยได้รับจากค่ายรามสูร ดังเห็นได้จากรายงานการประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงการต่างประเทศและกองทัพบกในเรื่องการถอนสถานีที่เกาะคาและค่ายรามสูร พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เสนาธิการทหารบกในขณะนั้นแสดงความเห็นว่าสถานีทั้งสองแห่ง “มีความสำคัญต่อฝ่ายสหรัฐฯ เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น หากสหรัฐฯ ประสงค์ที่จะให้ศูนย์เรดาร์และศูนย์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ยังคงปฏิบัติการต่อไปในประเทศไทย ก็เป็นเรื่องที่ฝ่ายไทยจะถือเป็นเครื่องต่อรองที่ดี เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์แก่เรายิ่งขึ้น...” พลเอกเกรียงศักดิ์ กล่าวต่อว่าตามความตกลงที่มีอยู่ “สหรัฐฯ จะต้องฝึกสอนทหารไทยและให้ข้อมูลอันเป็นผลของการปฏิบัติงานให้แก่ไทยด้วย แต่ในทางปฏิบัติแล้วฝ่ายสหรัฐฯ มิได้กระทำตามนั้น เพราะถือเป็นเรื่องลับที่สุดของเขา” พลเอกเจริญ พงษ์พานิช เสนาธิการทหาร “ได้ชี้แจงท่าทีของฝ่ายทหารในเรื่องนี้ว่าการที่สหรัฐฯ จะขอให้เรามีเจ้าหน้าที่และที่ตั้งบางแห่งของตนอยู่และปฏิบัติงานต่อไปในประเทศไทยภายหลัง

²⁸ อ้างใน เติ้งฮวัง, น. 65-85.

วันที่ 20 มีนาคม 2519 นั้น ไม่มีผลประโยชน์โดยตรงต่อการรักษาความมั่นคงของประเทศไทย จะมีบ้างก็ในทางอ้อม กล่าวคือ จะมีการฝึกสอนเจ้าหน้าที่ของไทยให้มีขีดความสามารถสูงขึ้นในด้านข่าวกรองการสื่อสาร แต่ประโยชน์ดังกล่าวนี้ก็มิได้มีน้ำหนักมากมายนัก หากจะอนุญาตให้ฝ่ายสหรัฐฯ มีเจ้าหน้าที่และสถานที่ดำเนินการต่อไป รัฐบาลไทยควรที่จะเจรจาต่อรองเรียกร้องสิ่งตอบแทนที่จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อกองทัพไทย” บันทึกการประชุมได้สรุปว่า บรรดาผู้แทนฝ่ายทหาร (มีพลโทตลาด หิรัญศิริ รองเสนาธิการทหารบก ร่วมอยู่ในที่ประชุมด้วยอีกคนหนึ่ง) “เห็นพ้องกันว่าถ้าฝ่ายสหรัฐฯ คิดเช่นนั้น (กล่าวคือ) ข้อต่อรองของฝ่ายไทยประเมินค่าไว้สูงเกินไป และตัดสินใจที่จะรื้อถอนศูนย์ต่างๆ เหล่านี้ออกไป) ก็ให้รื้อถอนศูนย์และฐานต่างๆ ออกไปให้หมด เพราะถึงอยู่ต่อไปก็มิได้อำนวยประโยชน์ให้แก่ฝ่ายไทย”²⁹

แต่กลับไม่ปรากฏว่ามีนายทหารคนใดออกมาชี้แจงคัดค้านการโฆษณาชวนเชื่อของกลุ่มฝ่ายขวาเลย ในทางตรงกันข้าม พล.ร.อ.สัจด์ ชลออยู่ ได้ให้สัมภาษณ์หนุนช่วยการปลุกระดมของกลุ่มพลังฝ่ายขวา แม้จะเริ่มด้วยการออกตัวว่าฝ่ายทหารมิได้มีความเห็นขัดแย้งกับรัฐบาลในเรื่องการถอนค่ายรามสูร พล.ร.อ.สัจด์กล่าวว่า ฝ่ายทหารมีความต้องการค่ายรามสูรอย่างแน่นอน แต่ถ้ายึดครองกับสหรัฐฯ ทำให้เกิดผลเสียหายนต่อไทย และต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ก็ขึ้นอยู่กับรัฐบาล กระนั้นก็ตามสัจด์ทิ้งท้ายไว้ว่า “...โดยเนื้อแท้แล้ว ทหารมีความต้องการ มิฉะนั้น จะไม่รู้ว่าจะฝ่ายตรงข้ามเขาเตรียมสะสมกำลังกองทัพเตรียมบุกเรา ถ้ามีเครื่องมืออยู่ก็จะรู้ว่าเขาจะโจมตีเราเมื่อไร จะได้ระดมพลล่วงหน้า มิฉะนั้นก็ต้องเอาทหารไปเฝ้าอยู่แถวชายแดนให้เสียเวลา ดังนั้นการมีไว้จึงจะทำให้เราสามารถพยากรณ์ได้ว่าอีกกี่วันก็เดือนเขาจะมาปลดปล่อยดินแดน 16 จังหวัด เพื่อจะได้เตรียมไม้พลองกระบองสั้นไว้”³⁰

จริงอยู่ค่ายรามสูรและเกาะคามิอุปรณ์สำหรับฝึกฝึการวางแผนและการเคลื่อนไหวนในอินโดจีนและจีนได้ แต่บทเรียนจากการที่สหรัฐฯ และเวียดนามได้เป็นฝ่ายปราชัยในการรบกับเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ ไม่ว่าจะเป็นการรุกใหญ่ในวันตรุษจีนในปี 2511, การถูกรบในที่ภาคกลางของเวียดนามใต้ในปี 2518 จนทำให้สหรัฐฯ ต้องยินยอมเซ็นสัญญาสงบศึก ก็ชี้ชัดว่าเครื่องมือจารกรรมอิเล็กทรอนิกส์อันสูงค่านี้ไม่สามารถช่วยให้สหรัฐฯ บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้เลย³¹ ซึ่งผู้นำทหารของไทยก็ดูจะตระหนักถึงเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงเห็นว่าค่ายรามสูรมิได้ประโยชน์ต่อไทยเท่าไรนัก กระนั้นก็ตาม ในช่วงเวลานั้นมีเพียงนายอานันท์ ปันยารชุน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเจรจากับสหรัฐฯ ในเรื่องค่ายรามสูร, ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ และฝ่ายนักศึกษาที่ออกมาโต้แย้งว่าค่ายรามสูรหาได้มีประโยชน์ต่อฝ่ายไทยแต่ประการใด นายอานันท์กล่าวว่า “หากค่ายรามสูรสามารถช่วยให้รู้ความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามได้จริง และเป็นแห่งเดียวเท่านั้นที่จะรักษาความมั่นคงของประเทศไทยไว้ได้อย่างที่มีคนบางกลุ่มเข้าใจในเวลานี้ ทำไมเวียดนาม (ใต้) จึงแตก”³² ส่วนนักศึกษาเห็นว่าการคงค่ายรามสูรเท่ากับเป็นการอนุญาตให้สหรัฐฯ แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นๆ และไทยอาจถูกดึงเข้าสู่สงครามนิวเคลียร์ระหว่างมหาอำนาจได้

²⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, DEF 19-9 2519/2. เอกสารกรมการเมือง กองอเมริกา เรื่องการถอนกำลังทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย 2519.

³⁰ วิทยุสารประจำวัน, 7 มิถุนายน 2519, น. 3-4.

³¹ หากสนใจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการฝึกฝึข้อมูลลับด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ โปรดดู พัน รักษ์แก้ว, อ้วนแล้ว, น. 115-119.

³² ประชาธิปไตย, 25 พฤษภาคม 2519.

6. ให้ยกเลิกทะเบียนราษฎรที่คนไทยรับคนญวนเป็นบุตรบุญธรรม
7. ห้ามคนญวนออกนอกเขตจังหวัด
8. ให้ทะเบียนราษฎรควบคุมคนญวนอย่างใกล้ชิด
9. ให้เรียกหัวหน้าญวนที่หนีไปอยู่จังหวัดอื่นกลับ อ. ท้าบอ หนองคาย
10. ให้รัฐบาลดำเนินการตามกฎหมายที่ว่าด้วยการสงวนอาชีพให้คนไทย
11. ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยห้ามคนต่างด้าวไม่มีสิทธิครอบครองที่ดิน
12. ห้ามชาวญวนมีสิทธิเรียนภาษาไทย³⁵

ในปลายเดือนพฤศจิกายน มีการชุมนุมขับไล่เวียดนามอพยพที่หนองคายอีกครั้ง หญิงเวียดนามถูกทำร้ายจนเสียชีวิต เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงของหนองคายช่วยพุดให้สถานการณ์เลวร้ายลงว่า เพราะพวกญวนอพยพมีแผนแยกอีสานออกจากไทย ในเดือนธันวาคม การชุมนุมขับไล่ชาวเวียดนามเกิดขึ้นที่ จ. นครพนม อีกแห่งหนึ่ง

นับแต่ต้นปี 2519 ผู้นำฝ่ายขวาได้โฆษณาชวนเชื่อเรื่องภัยจากญวนอพยพมากขึ้น กรณีหน่วยแซปเปอร์จะก่อวินาศกรรมในกรุงเทพฯ นั้นได้ถูกย้าโดย พล.อ.บุญชัย บำรุงพงศ์ ว่าเป็นพวกญวนอพยพในไทยที่ถูกส่งไปฝึกอบรมที่เวียดนามเหนือ³⁶ ในช่วงเวลาเดียวกันที่นายพิชัย รัตตกุล กำลังจะเดินทางไปเจรจาสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือ การปลุกระดมต่อต้านเวียดนามอพยพก็เพิ่มความรุนแรงตามไปด้วย ในปลายเดือนกรกฎาคม 2519 นายสมบุญ ศิริธร รัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทย และ พ.ท. บรรจง รัศมีพรตกิจสังคม ได้ให้ข่าวว่ามีรถของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง (หมายถึง ไทยรัฐ) ได้ขนชาวญวนอพยพและอาวุธสงครามจำนวนมากเข้ามาในเมืองหลวงเพื่อก่อวินาศกรรม โดยได้กระทำมาหลายครั้งแล้ว, พล.ร.อ. สัจจ ได้ออกมายืนยันข่าวที่นายสมบุญแถลงว่ามีความน่าเชื่อถือ³⁷ ในเวลาไล่เลี่ยกันกลุ่มฝ่ายขวาในนามแนวร่วมนักเรียนนักศึกษาประชาชน ก็ออกมาตำหนิเรื่องการก่อวินาศกรรมโดยญวนอพยพอีก มีการระบุว่าพวกญวนอพยพในไทยภายใต้การสนับสนุนของเวียดมินห์ ได้กำหนดเวลาก่อวินาศกรรมในกรุงเทพฯ ในวันที่ 18 สิงหาคมซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของโฮจิมินห์ ฝ่ายขวายังสามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่า ขณะนี้มีญวนที่แทรกซึมอยู่ในกรุงเทพฯ 1,000 คน เป็นชาย 300 คน หญิง 700 คน ส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ฝ่ายขวายังได้แจกจ่ายใบปลิวนัดชุมนุมในกรุงเทพฯ เพื่อประท้วงขับไล่ญวนอพยพอีกด้วย³⁸ การสร้างข่าวเรื่องเวียดนามอพยพได้นำไปสู่การกวาดจับชาวเวียดนามอพยพครั้งใหญ่ในกรุงเทพฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงหญิงสาวชาวเวียดนามที่หลบหนีมาหางานทำตามโรงงานถักไหมพรม หรือร้านตัดเย็บเสื้อผ้าในกรุงเทพฯ เท่านั้น

ข่าวปล่อยเรื่องเวียดนามอพยพในระบอบนี้มียกเลิกจนนักเขียนของหนังสือพิมพ์ *ประชาธิปไตย* กล่าวว่า “ในกระบวนการชวน “โฆษณาชวนเชื่อ” เพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์ในการปกครองและการแสวงหา

³⁵ เติลนิวส์. 19 พฤษภาคม 2518.

³⁶ ข่าวพาณิซซ์. 18 กุมภาพันธ์ 2519; สยามรัฐ. 20 กุมภาพันธ์ 2519.

³⁷ เติลไทม์. 24 กรกฎาคม 2519.

³⁸ เติลไทม์. 27 กรกฎาคม 2519.

ผลประโยชน์กันแล้ว ชาวบ้านชาวเมืองจะพินาศวายเป็น และประชาชนจะเลือกคดขางออกแล้ว ตอนที่ “ญวนอพยพ” ก็มาอันดับหนึ่ง³⁹

ในช่วงเวลาเดียวกัน ที่จ.สกลนคร ก็มีการปลุกระดมต่อต้านชาวเวียดนามอพยพขึ้นอีก โดยเริ่มขึ้นในวันที่ 9 กรกฎาคม มีการทะเลาะวิวาทระหว่างวัยรุ่นญวนกับนักเรียนช่างกล คนเวียดนามถูกวัยรุ่นไทยรวมประชาทัณฑ์ พอถึงวันรุ่งขึ้น เวียดนามอพยพคนหนึ่งถูกลอบยิงจนเสียชีวิต ต่อมาในวันที่ 17 สิงหาคม การชุมนุมต่อต้านชาวเวียดนามก็ก่อตัวขึ้นที่ อ.มุกดาหาร จ.นครพนม เหตุการณ์บานปลายยิ่งขึ้น เมื่อมีชาวบ้านจากอำเภออื่นๆ รวม 4,000 คน เดินทางมาสมทบในตอนค่ำ แล้วออกเดินขบวนขว้างปาบ้านและบุกปล้นทำลายทรัพย์สินของชาวเวียดนามเสียหายประมาณ 700 หลัง เจ้าหน้าที่ได้เข้าขัดขวางและจับกุมผู้ต้องหาได้ 26 คนพร้อมอาวุธ ตั้งข้อหาว่าร่วมกันก่อจลาจลภายในประเทศ ต่อมาในวันรุ่งขึ้นที่นครพนม นักเรียนช่างกลจำนวน 400 คน ได้ออกแจกใบปลิวชักชวนคนไทยให้จับไล่ชาวเวียดนามออกนอกประเทศ โดยอ้างว่าคนญวนคอยสูบเลือดเนื้อคนไทยเพื่อไปสนับสนุนญวนแดง ในวันต่อมา การปลุกระดมต่อต้านได้ก่อตัวขึ้นที่ จ.สกลนครอีกครั้ง ผู้ชุมนุมได้พากันบุกปล้น-ทำลายทรัพย์สินในร้านและบ้านของชาวเวียดนาม 825 หลัง และทำร้ายร่างกายชาวเวียดนาม ต่อมาในวันที่ 24 สิงหาคม ตัวแทนชาวสกลนครได้เดินทางเข้าพบนายกรัฐมนตรี เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการให้คนญวนเข้าไปอยู่ในค่ายอพยพหรือส่งกลับประเทศ, ห้ามคนญวนออกนอกบ้านตั้งแต่เวลา 19.00-6.00 น., ให้เจ้าหน้าที่กวดขันการเดินทางเข้าออกจังหวัดของชาวญวน, ให้เรียกคืนสัญชาติไทยจากคนญวน⁴⁰ นายดาบชัย อัครราช รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการและสส.สกลนคร ได้ช่วยเติมเชื้อไฟให้การประท้วงด้วยการกล่าวหาว่าคนญวนเหล่านี้ได้ก่อเรื่องร้ายแรงมาหลายครั้ง มีการก่อวินาศกรรมและแอบเรียไรเงินทองส่งไปยังประเทศของตนเป็นประจำ และเสนอว่าให้จับไล่คนญวนอพยพกว่าแสนคนออกจากไทย โดยนายดาบชัยได้รวมเอาญวนอพยพแต่รุ่นแรกหรือต้นรัตนโกสินทร์กว่า 4 หมื่นคนเข้าไว้ด้วย และว่าเพราะรัฐบาลไทยต้องเสียเงินค่าเลี้ยงดูแก่คนเหล่านี้ถึงวันละล้านบาท (ชาวเวียดนามเหล่านี้มิได้อยู่ในค่ายอพยพ ได้รับอนุญาตให้ประกอบอาชีพอิสระ ส่วนใหญ่ทำการค้า รัฐบาลจึงไม่จำเป็นต้องเสียค่าเลี้ยงดูให้กับพวกเขาแต่ประการใด) นายใหญ่ ศวิตชาติ รองหัวหน้าพรรคกิจสังคมถึงกับเสนอว่ารัฐบาลควรส่งญวนอพยพทั้งหมดไปอยู่ที่เกาะตะรุเตา เพราะหากเวียดนามรุกรานไทย ญวนอพยพเหล่านี้จะเป็นภัยกับไทย⁴¹

สื่อมวลชนยังเป็นเครื่องมือให้กับฝ่ายขวาในการปลุกระดมให้เกิดความเกลียดชังเวียดนามอพยพ หนังสือพิมพ์ *ประชาธิปไตย* ตาหนิกระทรวงการต่างประเทศของไทยที่ออกแถลงการณ์ประณามการทำร้ายร่างกายและทำลายทรัพย์สินของเวียดนามอพยพ โดยบทนำของ *ประชาธิปไตย* แก้วตัวให้กับมวลชนเหล่านั้นว่าเป็นผู้รักชาติ ขณะที่กระทรวงการต่างประเทศกลับไปเข้าข้างเวียดนาม⁴² “ชัยอารีย์” เจ้าของคอลัมน์ “ภัยประจำวัน” ในหนังสือพิมพ์ *เดลินิวส์* และ ไว ตาพิพย์ ในหนังสือ “ภัย” ได้ช่วยเป็นกระบอกเสียง ให้กับฝ่าย

³⁹ ไพบุลย์ สุขสุเมจ, บทความ “สังแสรู้ ที่มากับเรื่อง “ญวน”, *ประชาธิปไตย*, 29 กรกฎาคม 2519.

⁴⁰ ขจิตกัย นุรุษพัฒน์, *ฮ้วงแล้ว*, น. 146-153.

⁴¹ *ประชาธิปไตย*, 16 กันยายน 2519.

⁴² *ประชาธิปไตย*, 18 กันยายน 2519.

ชาว ไนบอความ “แก๊งคนญวน” ซัยอารีย์ โจมตีพวกญวนอพยพว่าเข้ามาครอบงำ-โกง-บ่อนทำลายชาติไทย จนร่ำรวยกันเป็นแถว มีการหากินอย่างเป็นขบวนการ ซึ่งกำลังระบาดเข้าในกรุงเทพฯ และภาคกลางแล้ว ซัยอารีย์ อ้างว่ากรณีที่ถูกครและหนองคายเกิดจากความแค้นของคนไทยที่ถูกพวกญวนเอารัดเอาเปรียบตลอดเวลา⁴³

ทางเวียดนามได้เรียกร้องให้ทางการไทยหาทางยุติการก่อกวนแก๊งชาวเวียดนามอพยพทันที ให้ปล่อยชาวเวียดนามที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุม ชดใช้ความเสียหาย และลงโทษอันสมควรต่อพวกปฏิกริยาชาวจัด ซึ่งพยายามบ่อนทำลายความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ซึ่งเพิ่งได้รับการสถาปนาก่อนหน้านี้ไม่กี่วัน⁴⁴ ความรุนแรงด้วยฝีมือผู้ชนฝ่ายชาวนี้อาจทำให้ประธานสภาชาตินิยมเวียดนามส่งสาส์นกราบทูลสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในฐานะสภาภาษาไทย ขอให้พระองค์เข้าแทรกแซงเพื่อยับยั้งการเดินขบวนทำร้ายชาวเวียดนามอพยพ ก่อนหน้านั้น ทางกรมเวียดนามได้เคยส่งสาส์นถึงสมเด็จพระราชินีนาถในกรณีนี้มาแล้วครั้งหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏว่าได้ทรงเข้าแทรกแซงในกรณีดังกล่าวแต่ประการใด

พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปริชา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยสมัยรัฐบาลคึกฤทธิ์ เห็นว่าสาเหตุของการประท้วงขับไล่เวียดนามอพยพ ส่วนหนึ่งเป็นแผนการปลุกปั่นของ ซี.ไอ.เอ. เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจจับตัวผู้ต้องหาได้กว่า 20 คน พบว่ามีพวกที่ทำงานให้กับ ซี.ไอ.เอ.ถึง 7 คน การปลุกปั่นของ ซี.ไอ.เอ. ครั้งนี้คงต้องการขัดขวางความพยายามสร้างสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามเหนือ⁴⁵ เป็นที่รู้กันว่าองค์กรฝ่ายขวาที่ได้รับเงินสนับสนุนจำนวนมากจากซี.ไอ.เอ. โดยผ่าน กอ.รมน. คือกลุ่มนวพล ของนายวัฒนา อัศวเหม ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ชุมนุมขับไล่ชาวเวียดนามที่จ.สกลนครระบุว่าผู้ปฏิบัติงานของกลุ่มนวพลในจังหวัดมีบทบาทสำคัญในการโฆษณาปลุกกระดมให้เกิดสังหารชาวเวียดนาม⁴⁶

พระราชดำรัส 2517-2519

ในบทที่ 1 ได้กล่าวถึงบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อกรณีสงครามเวียดนามว่าได้ให้ความชอบธรรมสนับสนุนการร่วมมือกับสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนาม ด้วยเชื่อว่าประเทศไทยกำลังตกอยู่ในอันตรายจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ พระราชดำรัสนับแต่ต้นทศวรรษ 2500 ล้วนมุ่งไปที่ภัยจากภายนอกประเทศเป็นส่วนใหญ่ แต่หลังจากปี 2516 สารของพระราชดำรัสได้มุ่งความสำคัญมาที่ปัญหาความมั่นคงที่เกิดขึ้นภายในหรือจากคนไทยด้วยกันเอง ที่น่าสนใจคือขณะที่กลุ่มฝ่ายขวาเริ่มมีปฏิกริยาตอบโต้ฝ่ายซ้ายนับแต่กลางปี 2518 แต่เมื่อพิจารณาจากพระราชดำรัส การตอบโต้ฝ่ายซ้ายได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ต้นปี 2517 แล้ว พระราชดำรัสระหว่างปี 2517-2519 มักมีข้อความทำนอง “ปัจจุบันนี้สถานการณ์ทั่วประเทศก็มีความวุ่นวายและไม่สงบ” “เวลานี้บ้านเมืองอยู่ในภาวะที่ค่อนข้างจะคับขันทุกด้าน” “เรากำลังอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกเงิน

⁴³ ซัยอารีย์ อ้างว่าเอาข้อมูลบางส่วนมาจากคอลัมน์ของ ไว คาพิช ที่เปิดเผยพฤติกรรมแก๊งคนญวน โปรตดู เดลินิวส์. 9-10, 14 มกราคม 2519.

⁴⁴ ประชาชาติ. 29 สิงหาคม 2519.

⁴⁵ ขจิตถัย นุรักษ์พัฒน์, อ้างแล้ว. น. 144.

⁴⁶ ประชาธิปไตย. 27 สิงหาคม 2519.

มีความวุ่นวายทั่วไปทั้งในประเทศทั้งสิ่งที่กระทบกระเทือนมาจากต่างประเทศ”⁴⁷ “(บ้านเมืองทุกวันนี้) อยู่ในเวลาที่คับขันอย่างยิ่ง มีความยุ่งยากทั่วประเทศ และมีความกดดันทั้งภายในและภายนอกประเทศ” “สถานการณ์ในปัจจุบันนี้ ซึ่งทุกคนทราบดีว่าเป็นสถานการณ์ที่น่ากลัว เหมือนที่เราจะจมน้ำตาย” “ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่ามีการบ่อนทำลายด้วยวิธีการต่างๆ เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเราอย่างมากมาเป็นลำดับมา ยิ่งวันก็ยิ่งรุนแรงชัดเจนขึ้น”⁴⁸ “บ้านเมืองกำลังถูกปัจจัยามิตรานุกรคุกคามตลอดเวลา”⁴⁹

คำถามก็คือ ในหลวงทรงมีพระราชดำริอย่างไรเกี่ยวกับสาเหตุของความยุ่งยากวุ่นวายเหล่านี้ คำตอบของเรื่องนี้อยู่ที่การพิจารณาว่าพระองค์ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา หลัง 14 ตุลาคม 2516 อย่างไรบ้าง

นับแต่กลางปี 2517 พระราชดำรัสที่พระราชทานในวาระต่างๆ ซึ่งดูไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับการเมือง แต่กลับแฝงด้วยข้อความทางการเมืองที่มีลักษณะวิพากษ์บทบาททางการเมืองและความซ้ำของขบวนการนักศึกษาอย่างตรงไปตรงมา พระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานแก่คณะกรรมการอำนวยการโครงการรายการมหาวิทยาลัยทางอากาศในวันที่ 23 กรกฎาคม 2517 ในหลวงทรงเริ่มด้วยการเตือนว่ามหาวิทยาลัยทางอากาศอาจถูกนำไปใช้เผยแพร่แนวความคิดส่วนบุคคลแทนที่จะเป็นเรื่องของหลักวิชาการ ซึ่งหากแนวคิดนั้นเป็นสิ่งดี ก็ไม่เป็นไร แต่หากเป็นแนวคิดที่ไม่ดี:

สำหรับเรื่องอันตรายของการเผยแพร่ความคิด อาจมีความคิดคนอื่นมาในด้านที่เรียกว่า....ไม่ยากเรียกว่าลัทธิ เพราะถ้าพูดถึงลัทธิแล้ว ก็จะเกิดถามว่าลัทธิคืออะไร แล้วก็เกิดจะต้องมีวิสัยทัศน์ใหญ่.....ยาว แต่ก็หมายความว่าจะต้อง....จะเรียกว่าอะไร....แนวความคิดที่จะ โน้มนำให้คนคิดเหมือนกันกับลัทธิเหมือนกัน ความคิดนั้นเกิดขึ้น บางทีความคิดหลักรากฐานของแนวความคิดนั้นถูกต้องแล้วคืออย่างประชาธิปไตย แต่ประชาธิปไตยมีหลายอย่างหลายวิธี แล้วก็ทิศทางเสียของลัทธิ ก็แพร่คอนเซ็ปต์เป็นพอลูชั่นไป ฉะนั้น ต้องระวังเหมือนกัน⁵⁰

แม้ว่าพระองค์ได้ทรงเล็งเห็นด้วยการยกตัวอย่างลัทธิ “ประชาธิปไตย” แทนก็ตาม แต่คำว่า “ลัทธิ” น่าจะทำให้ผู้ฟังนึกถึง “ลัทธิคอมมิวนิสต์” “ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน-เหมา” ซึ่งกำลังแพร่ระบาดอยู่ในสังคมไทยโดยขบวนการนักศึกษา ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสต่อไปถึงมหาวิทยาลัยในปัจจุบันว่า:

⁴⁷ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2516 จนถึงเดือนธันวาคม 2517*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2518, น. 284, 327, 377.

⁴⁸ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2518*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2519, น. 47, 337.

⁴⁹ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2519*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2520, น. 250.

⁵⁰ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2518, “พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการอำนวยการโครงการรายการมหาวิทยาลัยทางอากาศ วันที่ 23 กรกฎาคม 2517”, น. 217-220.

ต่อไปเรื่องมหาวิทยาลัยนี้ เรารู้ดีว่าในสมัยนี้ มหาวิทยาลัยคืออะไร ไม่ใช่สถานศึกษา เป็นสถานที่ที่จะรวมพลัง เพราะเราเอาอย่าง เราไม่มีความเป็นของตนเอง ที่จะนึกว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งที่ศึกษา มาถือว่าเป็นที่ที่จะมารวมพบรวมคน เพื่อที่จะแสดงพลังทั้งครูทั้งนักเรียน ถ้ามีมหาวิทยาลัยทางอากาศ จะรวมคนทางอากาศได้อย่างไร แต่ว่าถ้าถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่ง....หรือเป็น.... การจัดการอะไรอย่างหนึ่ง สำหรับแพร่ความรู้ ก็เชื่อได้ว่า จะได้เห็น แต่ว่าจะไม่ได้ผลในทางที่ต้องการว่ามหาวิทยาลัยนี้เป็นแหล่งรวมคน มีอิทธิพลหรือพลัง ฉะนั้น ในลำดับที่สองนี้ก็คงไม่มีความสำเร็จ

ในลำดับต่อไป มหาวิทยาลัยหรือการให้ความรู้ทางอากาศนี้จะไม่ได้อย่างหนึ่งก็คือ ความใกล้ชิดระหว่างผู้ที่ให้วิชากับผู้รับวิชา ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่เดิวนั้นลืม เพราะว่าสมัยใหม่เขาไม่ทำกันแล้ว เดิวนั้นเด็กเดินข้างหน้าผู้ใหญ่ นาน้ำไป ไม่ใช่ผู้ใหญ่พาน้ำเด็ก เพราะว่าบอกว่าผู้ใหญ่เดินผิด หรือแม้แต่หลักวิชาก็ไม่นับถือกันแล้ว บอกว่าไม่จำเป็นที่จะเรียนหลักวิชา เป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือย⁵¹

เป็นที่ชัดเจนว่าในหลวงทรงมีความรู้สึกเช่นเดียวกับคนส่วนใหญ่ในขณะนั้นที่ไม่พอใจบทบาททางการเมืองของขบวนการนักศึกษาหลัง 14 ตุลาฯ ทรงเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเป็นสถานที่สำหรับเล่าเรียนหาความรู้มากกว่าจะเป็นที่สำหรับประกอบกิจกรรมชุมนุมประท้วง นักศึกษาในฐานะ “เด็ก” ควรเดินตามหลังผู้ใหญ่ แต่กลับ “เดินข้างหน้าผู้ใหญ่” ทำหน้าที่ซึ่งถูกขีดให้กับสังคม แล้วยังปฏิเสธ “หลักวิชา” ซึ่งก็น่าจะหมายถึงระบบสังคมความคิดความเชื่อตามจารีตประเพณีที่สืบเนื่องต่อมา

ในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2517 หลังจากทรงกล่าวถึงจุดประสงค์ของสารานุกรมในฐานะที่เป็นแหล่งสำหรับให้เยาวชนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในหลวงทรงแสดงพระประสงค์ว่า

สารานุกรมนี้อยากที่จะให้ได้ออกมาเป็นหนังสือที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่ใช่เป็นหนังสือของนายทุน จักรวรรดินิยม ศักดินา หรือของสังคมนิยมจะอย่างอ่อนหรืออย่างแก่ก็ตาม ไม่ใช่เป็นคอมมิวนิสต์หรือเป็น.... หรือเป็นลัทธิใดๆ ต้องเป็นวิชาการ ฉะนั้น สำหรับบางคนอาจยากมากที่จะเขียน เขาก็บอกว่ามันก็ต้องมีความเห็นบ้าง แต่รู้สึกว่สารานุกรมไม่ใช่ตลาด หรือเป็นเวทีที่จะต่อสู้ในทางลัทธิ หรือต่อสู้ในทางการเมือง⁵²

ในหลวงทรงออกตัวเชิงประชิดต่อฝ่ายซ้ายที่โจมตีระบอบศักดินานิยมว่า “ฉะนั้น ขอร้องให้เข้าใจ ที่พูดนี้ไม่ใช่พูดในฐานะเป็นยอดศักดินา แบบที่เขาอาศัยอยู่” ทรงเห็นว่า “เยาวชนเวลานี้ หัวหมุนไม่มีที่พึ่ง ไม่รู้อะไรดีอะไรไม่ดี” การมีหนังสือที่ดี “จะทำให้มีจุดหมายในชีวิต จะทำให้มีความคิดที่เห็นว่าชีวิต มีหลายอย่างที่น่ารู้ น่าเรียนและน่าปฏิบัติ”

การแพร่ระบาดของแนวคิดสังคมนิยม-คอมมิวนิสต์จะสร้างความระคายเคืองต่อเบื้องพระยุคลบาทอยู่มาก พระราชดำรัสที่พระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ในวันที่ 4 ธันวาคม 2517⁵³ จึงมี

⁵¹ เพิ่งอ้าง.

⁵² เพิ่งอ้าง. น. 351-355.

⁵³ เพิ่งอ้าง. น. 368-370.

ลักษณะที่วิจารณ์ฝ่ายซ้ายอย่างตรงไปตรงมามากขึ้น ในหลวงทรงเริ่มด้วยการเตือนว่าประเทศต่างๆ กำลังประสบภาวะยุ่งยากเพราะมีการแสวงหาความยิ่งใหญ่ในอำนาจ “ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทางลัทธิ” หรือในทางความคิดนั่นเอง ฉะนั้น พระองค์ทรงเห็นว่า หากทุกคนช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร มีความสงบ ก็ถือว่าเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรและมีคุณค่าตลอดกาล สำหรับพระองค์ ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสต่อไปว่า หากคนไทยพูดกันด้วยเหตุผล ไม่ใช่มีจิตอาทิจิคือ “ไม่ถือเอาเหตุผลเล็กๆ ล่อๆ มาใช้” ก็จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างดี พระองค์เห็นว่าสาเหตุใหญ่ที่ทำให้ “เกิดเรื่องขึ้นมาในขณะนี้” ก็เพราะว่า “มีความคิดที่ไม่ถูกต้อง อ้างสิ่งหนึ่งเพื่ออีกสิ่งหนึ่ง อ้างความดีเพื่อ ความไม่ดี อ้างผลประโยชน์ของคนหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง อ้างผู้ที่ดูน่าสงสารเพื่ออำนาจของตน อ้างทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อทฤษฎีของตนและความยิ่งใหญ่ของตน ยิ่งใหญ่นั้นไม่ใช่ยิ่งใหญ่ในทางอำนาจบริหาร หรืออำนาจเงินเท่านั้นเอง ยิ่งใหญ่ในทางอำนาจที่ว่าทฤษฎีของตัวเองเป็นใหญ่ถูกต้องของตัวเอง” ผู้ที่ได้รับฟังหรืออ่านพระราชดำรัสนี้ ย่อมต้องเข้าใจทันทีว่าในหลวงกำลังหมายถึงการที่ฝ่ายซ้ายมักอ้างการกระทำของตนเองว่าเป็นการต่อสู้เพื่อสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียม (“อ้างความดี”) เพื่อประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ถูกกดขี่ (“อ้างผู้ที่ดูน่าสงสาร”) แต่เหตุผลที่แท้จริง หรือ “เหตุผลเล็กๆ ล่อๆ” ก็คือความปรารถนาจะเปลี่ยนประเทศไทยให้เป็นคอมมิวนิสต์ เพื่อพวกของตนจะได้ขึ้นมาใช้อำนาจปกครองประเทศ

ในพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะกรรมการสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในวันที่ 23 มิถุนายน 2518 ทรงเห็นว่า การจะแก้ปัญหาก็ได้สถานการณ์อันหนักหนาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่นี้ “คนที่คนไทยที่แท้จริง” จะต้องละอคติ ไม่คำนึงถึงเงินทองหรือเพื่อชื่อเสียง และ “ไม่ใช่ว่าจะทำตามลัทธิความคิดของตัวเองหรือของพรรคพวก อันนี้เป็นเรื่องใหญ่ ไม่ใช่ทำเพื่อที่จะยึดเอาประเทศไทยไปเป็นของคนอื่น นี่เป็นเรื่องใหญ่”⁵⁴ พระราชโอรสที่ช่วยเสริมกระแสปลุกกระดมของฝ่ายขวาในขณะนั้นเป็นอย่างดีว่าฝ่ายซ้ายเป็นลูกสมุนของเวียตนาม และกำลังดำเนินการเพื่อให้เวียตนามเข้ายึดครองประเทศไทย

ในหลวงทรงย้ำถึงเรื่อง “ความเป็นไทยแท้” และการที่คนไทยไม่ควรเชื่อลัทธิอื่นอีกหลายครั้ง ทรงมีพระราชดำรัสแก่บรรดาศิลปินที่เข้าเฝ้าว่า การแสดงเพื่อช่วยเหลือส่วนรวมนั้นก็คือ “การแสดงโดยมีจิตใจบริสุทธิ์และแสดงเพื่อให้จิตใจความเป็นไทยนี้ออกมา” และทรงเตือนว่าให้ศิลปิน “ทำด้วยความมีอิสระมีเสรีในจิตใจแท้ซึ่งไม่เป็นทาสของความคิดซึ่งไม่ใช่ของเรา”⁵⁵ แม้แต่พระราชดำรัสที่ทรงตอบคณะทูตานุทูตในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาในวันที่ 6 ธันวาคม 2518 ก็ยังทรงระบุว่า การจะรักษาให้ประเทศไทยดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพและความปลอดภัย (คนไทย) จำเป็นต้อง “ระมัดระวังที่จะไม่หันเหไปสนใจข้องแวะกับลัทธิหรือระบอบอันใดที่แผ่ขยายเข้ามาทั้งสิ้น”⁵⁶

โดยทั่วไป เนื้อหาของพระราชดำรัสจะเรียกร้องให้คนไทยมีความสามัคคี ความเสียสละ รู้จักคิดพิจารณาว่าอะไรคือสิ่งผิดสิ่งถูก ยึดมั่นในจารีตประเพณีที่สร้างขึ้นมาแต่บรรพบุรุษ แต่นับจากกลางปี 2518

⁵⁴ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสปี พ.ศ. 2519*, น. 127-130.

⁵⁵ “พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะกรรมการประกวดเพลงแผ่นดินเสียงทองคำ ศิลปิน นักแสดง นักวิชาการประกวดภาพยนตร์ คณะกรรมการจัดงานประกวดภาพยนตร์,” *เพ็ญอักษร*, น. 149-151.

⁵⁶ “พระราชดำรัสตอบคณะทูตานุทูตในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 6 ธันวาคม 2518,” *เพ็ญอักษร*, น. 326.

หรือหลังจากเขมรและเวียตนามได้ถูกยึดครองโดยคอมมิวนิสต์ ภาษาที่ใช้พาดพิงถึงศัตรูของชาติก็รุนแรงยิ่งขึ้น ในหลวงทรงกล่าวถึงลักษณะของการรุกรานจากภายนอกที่ประเทศไทยกำลังเผชิญว่า “มีทั้งซึ่งๆ หน้า และทั้งจากทางอ้อม ซึ่งเราเรียกว่าลอบกัดแทงข้างหลังก็มีมาก”⁵⁷ และที่สำคัญสาระของพระราชดำรัสมีลักษณะปลุกเร้าความรักชาติมากขึ้น และเรียกร้องให้คนไทยลุกขึ้นสู้กับผู้จะมาทำลายประเทศไทย

พระราชดำรัสวันที่ 21 พฤษภาคม 2518 ที่พระราชทานแก่คณะครูฝึกตำรวจตระเวนชายแดน กล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศข้างเคียงว่า “เป็นตัวอย่างที่เราทุกคนต้องถือว่าเป็นตัวอย่างที่น่ากลัว” “เหตุการณ์เหล่านั้นเป็นที่น่าเศร้าสลด และเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่าปล่อยให้เป็นอย่างนั้นไม่ได้” ทรงเรียกร้องให้ผู้เข้ารับพระบรมราโชวาท “สู้” ดังข้อความตอนหนึ่งว่า:

สิ่งที่ได้สาบานเอาไว้ว่าจะใช้ความรู้ที่ได้และที่จะได้ด้วยตนเอง คือฝึกตนเองด้วยใช้ในทางที่ดีในทางที่จะสร้างความมั่นคง เห็นอะไรที่ไหนที่ต้องช่วยต้องทำ ต้องไม่เฉยเมยต่อสถานการณ์ เพราะว่าทุกอย่างที่จะต้องทำนั้นมันจะกลับมาสู่เราเอง ถ้าบ้านเมืองไม่มี เราตกทะเล เราก็จมน้ำตาย ถ้าเราสู้เราอาจตายก็ได้ แต่เราตายอย่างนักรู้ และบ้านเมืองก็อยู่ ถ้าเราหนี เราจะหนีไปไหน เราหนีไปเป็นขอทานไม่มีเกียรติ⁵⁸

พระราชดำรัสในวันที่ 13 มิถุนายน 2518 ที่พระราชทานแก่บรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกิจการลูกเสือชาวบ้าน ในหลวงทรงเล่าว่า เมื่อเสด็จไปหัวหิน ในระหว่างทางกลับจากเยี่ยม โครงการแห่งหนึ่ง มีผู้มาหยุดรถขบวนและเอาสัปประดาถวาย ปรากฏว่าชายแก่ผู้หนึ่งตะโกนออกมาว่า:

“ท่านไม่ต้องเป็นห่วง ผมไม่ยอม” ยังจงงอยู่ว่าไม่ยอมอะไร “ผมไม่ยอม สักกระเบียดนิ้วก็ไม่ยอม” หมายความว่า ไม่ยอมให้ใครมาข่มขู่ประเทศไทยสักกระเบียดนิ้ว เขาบอกว่าเขาอายุมากแล้วแต่เขายังสู้ ถ้าเขาตายไปแล้วก็แล้วไป หรือถ้าเขาสู้แล้วตายไปก็ช่วยไม่ได้ และพูดเป็นส่วนรวมว่าถ้าตราบโคที่ยังมีคนไทยอยู่ในเมืองไทย เมืองไทยไม่ใช่ของคนอื่น แต่ถ้าคนไทยตายหมด หรืออีกนัยหนึ่งว่าถ้าหากคนไทยถอดคราบออกมาเป็นต่างชาติก็ช่วยไม่ได้ เมืองไทยต้องไม่ใช่ของไทยแล้ว⁵⁹

ข้อความที่ว่า “ถ้าคนไทยตายหมด หรืออีกนัยหนึ่งว่า ถ้าหากคนไทยถอดคราบออกมาเป็นต่างชาติก็ช่วยไม่ได้” นั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก เพราะจะสอดคล้องกับความคิดของกลุ่มการเมืองฝ่ายขวาในขณะนั้นที่ป้ายร้ายโจมตีฝ่ายซ้ายว่าเป็น “ญวน” ซึ่งความเป็นญวนในที่นี้ ไม่จำเป็นต้องหมายถึงคนญวนที่ปลอมตัวเป็นคนไทย ในทางกายภาพพวกเขาเป็นคนไทย แต่ใจอาจเป็นญวนก็ได้ จึงมิใช่การเป็นญวนในแง่ของกายภาพ (body) แต่เป็นญวนทางจิตใจ (mind)

⁵⁷ “พระบรมราโชวาทพระราชทานในพิธีประดับยศนายทหารและนายตำรวจชั้นนายพล วันที่ 6 พฤษภาคม 2518” เห่งอ้าง. น. 51.

⁵⁸ เห่งอ้าง. น. 55-57.

⁵⁹ “พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้แทนสมาคม บริษัท โรงงาน คณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐศาสตร์ วันที่ 13 มิถุนายน 2518,” เห่งอ้าง. น. 90-93.

ประเด็นเรื่องไม่ใช่ไทยและการเรียกร้องให้คนไทยลุกขึ้นสู้กับผู้ที่กำลังรุกรานประเทศไทย เป็นเรื่องที่อยู่ในหลวงทรงเน้นย้ำบ่อยครั้ง เรื่องของชายแก่คนเดียวกันนี้และเรื่องไม่ใช่ไทยปรากฏขึ้นอีกครั้งในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะกรรมการสมาคมเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2518 เมื่อในหลวงทรงกล่าวถึงภัยที่มุ่งเอาชนะทางทฤษฎีว่า “ถ้าทุกคนมัวแต่มานึกถึงว่าจะให้ตำราของตนชนะทั้งทางตำราเศรษฐกิจ ตำราการเมืองชนะ แล้วก็ล้มจม เขาอาจไม่ถูกกระทบหนัก เพราะว่าเขาไม่ใช่คนไทย เขาอยู่ที่ไหนก็ได้สุดแล้วแต่เขาจะอยู่ เขาอาจเป็นใหญ่ในแผ่นดินต่อไป แต่ว่าอยู่ไม่ได้ เพราะว่ายังงั้นๆ ถูกเชือดคอ มีตัวอย่างในประวัติศาสตร์คนที่ถูกรุม หลานๆ ของตัวเขาเองก็ฆ่าเสียเป็นทอดๆ”⁶⁰ เมื่อพิจารณาพระราชดำรัสตรงนี้จะเห็นว่า “เขา (ที่) ไม่ใช่คนไทย” ของในหลวงนั้น แท้ที่จริงก็คือคนไทยที่ไม่ใช่ไทยนั่นเอง ที่แม้ว่าอาจจะขึ้นมามีอำนาจ แต่ในที่สุดก็จะต้องถูก “ถูกรุม หลานๆ” (ของไทย) ฆ่าเสียเป็นทอดๆ ประเด็น “ไม่เป็นไทย” ปรากฏอีกครั้งหนึ่งในพระราชดำรัสวันที่ 4 ธันวาคม 2518:

มาเมื่อเร็วๆ นี้เองได้ขึ้นมา ฟังแล้วก็หมั่นไส้ บอกว่าลั่นกับพินมันก็ต้องกระทบกันจริง ลั่นกับพินต้องกระทบกัน บางทีพินก็ก่ก่ลั่น แต่ใครเป็นลั่น ใครเป็นพิน พินที่ก่ก่ลั่น ลั่นมันเจ็บ ลั่นกระทบพิน พินไม่รู้เรื่อง เจ็บ อ้าว ลั่นก็อาจถือว่าที่กรอกของทันตแพทย์นั้นทำให้เจ็บ เปรียบเทียบอย่างนั้นมันตลกมาก ที่เปรียบเหมือนลั่นกับพิน แต่ว่าก็เป็นคำเปรียบโบราณก็พูดกันมาก เปรียบขณะนั้นถ้าเราอยากตลก เราก็ตลกให้เต็มที่ ลั่นกับพินกระทบกันขอให้ไปคิด พินมันกระทบลั่น มันก่ก่ลั่น แล้วลั่นก็เจ็บ เข้าขอม ลั่นก็คือประชาชน พินคือนาย เขาว่าก็ต้องปลดแอก ก็ต้องถอนพิน แล้วอย่างไร ถ้าถอนพินออกหมด.... เมื่อเดือนที่แล้วไปเยี่ยมนครพนม ไปแถวมุกดาหาร ไปเจอ ผู้หญิงคนหนึ่งมีพินเหลือซี่เดียว เขาก็บ่นบอกว่ากินข้าวมันไม่อร่อย ไม่มีพินนี้กินข้าวไม่อร่อย ก็เลยบอกเขาว่า ถ้าให้ไปที่โรงพยาบาลใส่พินจะเอาไหม เขาถามว่าเจ็บไหม ก็บอกว่าย่อมต้องเจ็บบ้างแต่ว่าทำได้ เขาก็เอา เขาจะทำ แต่อย่างนี้ก็ต้องคอยหน่อย.... เขาก็ยินดี เพราะว่าจะได้กินข้าวอร่อย ที่นี้ก็พินที่ใส่กันมันก็พินปลอม ลั่นกับพินกระทบกัน ถ้าลั่นของเราพินของเรากระทบกันเองก็ยังไม่เป็นไร แต่ทำไมถ้าสมมุติว่าเอาพินปลอมมาใส่ เขาจะเลือกพินปลอมจากที่ไหน ยี่ห้อใด จากประเทศใดมาใส่ให้มากกระทบลั่นเรา อันนี้ต้องระวังดีๆ พินนะพินปลอม มันใส่ได้ มีประโยชน์ทำให้กินข้าวอร่อย แต่ข้าวมันนะข้าวไทย ไปดอกตราซานอย ก็มีเหมือนกัน จะเอาหรือ พินปลอมที่มาจากที่อื่นนะ... ระวังอย่าให้พินปลอมมาเคี้ยวลั่นให้หมด อันนี้คิดไปคิดมามันกลุ่ม⁶¹

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ตีความสาระของอุปลักษณ์ในพระราชดำรัสฉบับนี้ไว้ว่า “การที่ฝ่ายซ้ายในขณะนั้นเรียกร้องให้ประชาชน (“ลั่น”) “ปลดแอก” จาก “นาย” (“พิน”) นั้น ต้องระวังว่า เมื่อ “ปลดแอก” แล้วผู้ที่จะมาเป็น “นาย” แทน (“พินปลอม”) จะเป็นใคร (“จะเลือกพินปลอมมาจากไหน ยี่ห้อใด จากประเทศใดมาใส่ให้กระทบลั่นเรา”) และข้อสรุปของพระองค์ก็คือ “ต้องระวังให้ดี ๆ” ผู้จะมาเป็น “นาย” แทนจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์เวียตนาม (“ซานอย”) ไป”⁶² ผู้เขียนเห็นด้วยกับการตีความของสมศักดิ์เกือบทั้งหมด ยกเว้นตรง

⁶⁰ เพิ่งอ้าง. น. 97-110.

⁶¹ “พระราชดำรัสพระราชทานแก่นักศึกษา พ่อค้า ประชาชน มูลนิธิ องค์การต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล, วันที่ 4 ธันวาคม 2518”, เพิ่งอ้าง. น. 315-322.

⁶² สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, “เราสู้: เพลงพระราชนิพนธ์การเมืองกับการเมืองปี 2518-2519,” *ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง: รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา*, น. 115-149.

ประโยคที่ว่า “ข้าวนั้นนะข้าวไทย ไปดอกตราฮานอย ก็มีเหมือนกัน” ซึ่งเมื่อดูตามรูปประโยคแล้ว ข้าวไทยที่ไปดอกตราฮานอยนั้นควรจะหมายถึง “คนไทยที่ถูกทำให้เป็นเวียดนาม”

ข้อกล่าวหาทำนอง “ตัวเป็นไทย ใจเป็นเวียดนาม” นี้ ทำให้ผู้เขียนนึกถึงข้อกล่าวหาที่เขมรแดงกลุ่มของพอลพตที่ใช้กำจัดพลพรรคเขมรแดงในเขตภาคตะวันออกเฉียงของกัมพูชาที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเวียดนาม ด้วยบรรทัดฐานว่าคนกลุ่มนี้กำลังจะคิดโค่นล้มกลุ่มของตนว่าเป็นพวก “กายเป็นเขมร ใจเป็นญวน” (Khmer body, Vietnamese mind)⁶³ นอกจากนี้ ขอให้นึกถึงเพลง “หนักแผ่นดิน” ที่เนื้อร้องตอนหนึ่งว่า:

“คนใดใช้ชื่อไทยอยู่	กายก็ดูเหมือนไทยด้วยกัน
ได้อาศัยโคมทอง	แผ่นดินของราชันย์
แต่ใจนั้นเป็นทาสของมัน	หนักแผ่นดิน หนักแผ่นดิน
คนเช่นนี้เป็นคนหนักแผ่นดิน	หนักแผ่นดิน

ถึงแม้ว่าเพลงนี้จะมีใช้เพลงที่ในหลวงทรงพระราชนิพนธ์เอง แต่ก็เป็นไปได้ว่าผู้ประพันธ์ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากพระราชดำรัสของในหลวง หรือกระแสโจมตีที่แพร่ระบาดอยู่ในขณะนั้นว่าฝ่ายซ้ายเป็นญวน

สมศักดิ์ได้อธิบายว่าพระราชดำรัสฉบับเดียวกันนี้เป็นต้นกำเนิดของเพลง “เราสู้” ซึ่งเป็นหนึ่งในเพลงปลุกใจยอดนิยมของมวลชนฝ่ายขวาในปี 2519 ในหลวงทรงแต่งทำนอง สมภพ จันทรประภา เป็นผู้แต่งเนื้อร้องจากแรงบันดาลใจจากพระราชดำรัส มีเนื้อร้องดังต่อไปนี้

บรรพบุรุษของไทยแต่โบราณ	ปลุกบ้านป้องเมืองคุ้มเหย้า
เสียเลือดเสียเนื้อมิใช่เบา	หน้าที่เรารักษาสืบไป
ลูกหลานเหลนโหลนภายหน้า	จะได้มีพสุธาอาศัย
อนาคตจะต้องมีประเทศไทย	มิยอมให้ผู้ใดมาทำลาย
ถึงฆ่าล้างโคตรก็ไม่หวั่น	จะสู้กัน ไม่หลบหนีหาย
สู้ตรงนี้ สู้ที่นี้ สู้จนตาย	ถึงเป็นคนสุดท้ายก็ลงดู
บ้านเมืองเราเราต้องรักษา	อยากทำลายเชิญมาเราสู้
เกียรติศักดิ์ของเราเราเชิดชู	เราสู้ไม่ถอยจนก้าวเดียว

ในปลายเดือนมกราคม 2519 ทรงโปรดให้นักร้องเพลงปลุกใจแห่งยุค สันติ ลุนเผ่ เป็นผู้ขับร้อง หนังสือพิมพ์ *ดาวสยาม* ได้ช่วยโหมโฆษณาการปรากฏตัวของเพลงพระราชนิพนธ์ “เราสู้” ด้วยการพาดหัวข่าวใหญ่หน้าหนึ่งว่า “ในหลวงถูกภัยแดงคุกคาม สัมราชบัลลังก์ ทรงนิพนธ์บทเพลง “เราสู้” พร้อมบรรยายในเนื้อข่าวว่า ในหลวง “ทรงเปิดเผยพระปณิธานเด็ดเดี่ยวของพระองค์ท่าน ที่จะทรงประทับอยู่เป็นมิ่งขวัญและเป็นหลักชัยของพสกนิกรบนผืนแผ่นดินไทยตลอดไป ไม่ว่าจะเป็น “ภัยแดง” จากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์คุกคามต่อ

⁶³ ประโยคเดิมนี้ภาษาเขมร ใช้คำว่า “ญวน” มิใช่ “เวียดนาม” เป็นคำเรียกที่ถูกผูกแฝงความหมายเหยียดผิวที่คนเขมรที่มีต่อคนเวียดนาม

ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศหนักมือยิ่งขึ้น ถึงขนาดขู่เชิญจะทำลายล้างพระราชวงศ์จักรีให้สูญสิ้นไปในอนาคต ก็ไม่ทรงยำเกรง ด้วยการระบายความในพระราชหฤทัยเป็นพระนิพนธ์เพลงปลุกใจ “เราสู้”... (เนื้อเพลงดังกล่าว) มีหลายบทหลายตอนที่บ่งบอกถึงน้ำพระทัยอันเปี่ยมล้นไปด้วยความรักชาติรักประชาชน ไม่ทรงยอมทิ้งผืนแผ่นดินไทยของพระองค์ท่าน⁶⁴

ในแง่นี้ เพลงพระราชนิพนธ์ปลุกใจนี้ก็คือการเรียกร้องให้บรรดา “พสกนิกร” ร่วมกับพระองค์ “สู้” กับภัยคอมมิวนิสต์ ดังที่สมศักดิ์ได้สรุปไว้ว่า “เราสู้” เป็นเสมือนสิ่งที่เตือนให้บรรดามวลชนฝ่ายขวารู้สึกตระหนักได้ว่า “สิ่งที่พวกเขากำลังทำนั้นไม่เพียงแต่ถูกต้อง แต่เป็นพระราชประสงค์ -พระบัญชา- โดยตรง” อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพระราชดำรัสที่มีมาก่อนหน้านี้ (นับจากกลางปี 2518) ข้อเรียกร้องให้คนไทย “สู้” กับภัยคอมมิวนิสต์ กับคนไทยที่ไม่เป็นไทย ได้ปรากฏมาเป็นเวลาพอสมควรแล้วมา เพียงแต่รูปแบบของการปลุกกระดมด้วย “เพลง” นั้น บ่อมมีพลังก่อให้เกิดความซาบซึ้งอีกเหิมได้มากกว่า จดจำและเผยแพร่ได้รวดเร็วกว่าสาระที่มาในรูปของพระราชดำรัสธรรมดา

กล่าวได้ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชาวเวียดนามอพยพเป็นการ침ล้างประสิทธิภาพของกระบวนการทำลายความเป็นมนุษย์ของคอมมิวนิสต์เวียดนาม นั่นคือ ชาวเวียดนามอพยพในไทยได้กลายเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายของขบวนการชาตินิยมชาตินิยมที่ใช้ความเกลียดชังทางเชื้อชาติเป็นกลไกปราบปรามคนในชาติเดียวกัน ในสมรภูมิเวียดนาม แม้ว่าคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นฝ่ายชนะและรัฐไทยยืนอยู่ข้างผู้แพ้ แต่สำหรับสมรภูมิภายในบ้าน “พวกญวน” ได้ถูกทำลายอย่างสาสมที่สุดในกรณี 6 ตุลา ผู้ชนะคืออำนาจรัฐไทย ผู้พ่ายแพ้คือคนไทยที่ถูกทำให้เป็น “ญวน”

ควันทอง

หลัง 6 ตุลาฯ ยังคงมีควันทองจากการปลุกกระดมเรื่อง “ภัยญวน” ตกค้างอยู่อีก เช่น เกิดข่าวลือแพร่สะพัดไปทั่วกรณีกินก๋วยเตี๋ยวญวน, ไข่, เนื้อหมูชำแหละที่จำหน่ายโดยชาวเวียดนาม แล้วทำให้อวัยวะเพศชายหดตัว ลือกันว่าเป็นฝีมือของชาวญวนอพยพที่แอบใส่ยาที่มีชื่อว่า “อาเกไนต์” อันเป็นยาที่ทหารญวนที่เข้าไปช่วยรบในลาวเป็นผู้นำมาใช้ก่อน นายกเทศมนตรีเมืองหนองคายถึงกับมีคำสั่งห้ามโรงฆ่าหมูจำหน่ายเนื้อหมูชำแหละให้กับพ่อค้าเจียงหนูที่เป็นชาวเวียดนามทั้งจังหวัด และห้ามชาวเวียดนามเหยียบย่างเข้าไปในโรงฆ่าหมูด้วย⁶⁵ แต่ควันทองที่น่าสนใจยิ่งกว่าก็คือ เมื่อนายสมัคร สุนทรเวช ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ประกาศว่าเวียดนามมีแผนจะบุกไทยวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2520 โดยจะเริ่มจากให้ชาวญวนอพยพก่อเหตุวุ่นวายขึ้น แล้วกล่าวหาว่าถูกคนไทยรังแก หลังจากนั้นกองทัพอากาศจากนอกประเทศก็จะใช้เป็นเหตุว่าบุกเข้ายึดครองประเทศไทย เหตุที่ทางเวียดนามไม่ยอมรับชาวญวนอพยพกลับไปเสียทีก็เพราะมีแผนการจะบุกไทยนั่นเอง นายสมัครยังไปไกลถึงขนาดว่านับแต่วันที่ 15 เป็นต้นไป ฝ่ายซ้ายจะปลุกกระดมให้เกิดความวุ่นวายขึ้นตามโรงงานต่างๆ จนถึงขั้นหยุดงาน

⁶⁴ ดาวสยาม, 1 กุมภาพันธ์ 2519.

⁶⁵ เดลินิวส์, 15 พฤศจิกายน 2519, ไทยรัฐ, 17 พฤศจิกายน 2519.

ทั่วประเทศ⁶⁶ แต่กลับปรากฏว่าพล.ร.อ.สังัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และพล.อ.บุญชัย บำรุงพงศ์ รองนายกรัฐมนตรี ซึ่งเคยเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างข่าวเรื่องญวนบุกมาก่อน กลับออกมาปฏิเสธข่าวปล่อยของนายสมัครว่าเป็นไปไม่ได้ที่ญวนจะบุกไทย!! นายสมัครจึงต้องออกมาแก้เก้อว่า ที่ตนปล่อยข่าวออกไปเช่นนั้น ก็เพื่อต้องการหยั่งท่าทีของเวียดนามเท่านั้น!⁶⁷ ดูเหมือนว่านายสมัครนั้นเพิกเฉยกับการสร้างข่าวเรื่องภัยคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งหลงกระแสนี้ สำหรับผู้นำทหารเช่น พล.ร.อ.สังัดและพล.อ.บุญชัย คงจะตระหนักได้ดีว่า หลังจากศัตรูของชาติหรือขบวนการนักศึกษาได้ถูกปราบลงแล้ว กระบวนการสร้างความจริงเรื่อง "ภัยญวน" ก็สมควรหมดภาระหน้าที่ลงด้วยเช่นกัน การโหมโฆษณาชวนเชื่อเรื่องญวนบุกต่อไป หากไม่ทำให้ประชาชนตื่นตระหนกโดยไม่จำเป็น ก็คงจะหมดความหมายไร้ความศักดิ์สิทธิ์ไปในที่สุด ปรากฏการณ์เช่นนี้ ทำให้เกิดข้อกังขาว่าที่ผ่านมาชนชั้นปกครองไทยมีความกลัวเรื่องภัยคอมมิวนิสต์จริงมากน้อยเพียงใด

⁶⁶ เดลินิวส์, 9 ธันวาคม 2519.

⁶⁷ สยามรัฐ, 11 ธันวาคม 2519.

บทส่งท้าย

สังคมไทยได้ตกอยู่ภายใต้บรรยากาศที่ถูกทำให้เชื่อว่าประเทศไทยกำลังจะถูกคอมมิวนิสต์จากนอกประเทศบุกกรุก-ยึดครองนับแต่ประเทศไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโลกเสรี การดำเนินนโยบายการเมืองการทหารและต่างประเทศของไทยตลอดยุคสงครามเย็น ล้วนมียุทธศาสตร์อยู่ที่การต่อต้านคอมมิวนิสต์ จากภายในและภายนอกประเทศ จนทำให้เกิดความเชื่อว่าผู้ปกครองไทยมีความกลัวเรื่องคอมมิวนิสต์จากภายนอกจริงๆ อย่างไรก็ตาม อาจจะดูเป็นข้อสรุปที่สุดขีดเกินไปที่จะกล่าวว่าชนชั้นปกครองไทยมิได้มีความกลัวเรื่องคอมมิวนิสต์ต่างด้าวบุกละ แต่ย่อมไม่เป็นการสุดขีดเกินไปหากจะกล่าวว่าบ่อยครั้งที่การโฆษณาชวนเชื่อเรื่องคอมมิวนิสต์ถูกถูกใช้เป็นอาวุธเพื่อปราบปรามฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล โศกนาฏกรรม 6 ตุลา จึงเป็นผลของกระบวนการสร้างความเกลียดชัง-หวาดกลัวต่อภัยภายนอกที่ถูกนำมาใช้จัดการกับคนภายใน

ความกลัวเรื่องคอมมิวนิสต์ต่างด้าวในหมู่ชนชั้นปกครองไทยอาจมีอยู่จริง แต่ผู้เขียนเชื่อว่ามีได้ดำรงอยู่ตลอดเวลาและมากมายดังที่ปลุกกระดมกัน คำอธิบายของรัฐบาลไทยต่อบทบาทและหน้าที่ของประเทศไทยในสงครามเวียดนามที่เปลี่ยนกลับไปกลับมาตลอดเวลา นี้ชี้ว่าเราไม่สามารถแสวงหาความจริงที่แท้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องนโยบายต่างประเทศได้เลย อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้นำไทยจะเชื่อในสิ่งที่พวกเขาป่าวประกาศจริงหรือไม่ แต่พวกเขายืนมาและลงไปตามกาลเวลา แต่สิ่งที่ยังคงทำงานโฆษณาชวนเชื่อเรื่องคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขันต่อไปก็คือกลไกระบบราชการที่พวกเขาสร้างขึ้นมามีหน้าที่โดยเฉพาะ นอกจากนี้สถาบันกษัตริย์เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่ยืนหยัดในอุดมการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลงด้วยเป็นเป้าโจมตีสำคัญของลัทธิคอมมิวนิสต์ และการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ของสถาบันเป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่า จุดยืนของสถาบันกษัตริย์ในเรื่องนี้เป็นพลังสำคัญของกระบวนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ มีพลังในการปลุกกระดมมวลชนยิ่งกว่าการโฆษณาชวนเชื่อรายวันของบรรดาผู้นำรัฐบาลอย่างแน่นอน

"ความจริง" ที่เหลืออยู่

ขณะที่สงครามเวียดนามได้สร้างบาดแผลให้กับคนอเมริกัน ทั้งในแง่ปัจเจกชน คือการสูญเสียของทหารและครอบครัวของผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจากสงคราม และในแง่เกียรติภูมิของชาติที่ยิ่งใหญ่แต่ไม่สามารถเอาชนะชาติเล็กๆ เช่นเวียดนามได้ เป็นสงครามที่สร้างความสูญเสียแก่สหรัฐฯ อย่างมหาศาล (แต่แน่นอนว่าย่อมไม่อาจเทียบเท่าความสูญเสียที่ชาวเวียดนามได้รับ) ความทรงจำของชาวอเมริกาต่อสงครามเวียดนามจึงมิใช่ความทรงจำของผู้ชนะ มิใช่สงครามที่น่าเกียรติยศ (glory) มาให้กับชาติ แต่สำหรับประเทศไทย ผู้เดินเข้าสู่และออกจากสงครามเวียดนามด้วยการเดินตามหลังสหรัฐอเมริกา อีกทั้งเหตุผลเบื้องหลังของการส่งทหารเข้าสู่สมรภูมิเวียดนามก็มีใช่เหตุผลทางการเมือง (ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1) กลับมีความทรงจำที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากผู้นำของตน แม้ว่าจำนวนทหารไทยที่เข้าร่วมรบในสงครามเวียดนามจะเทียบไม่ได้กับจำนวนทหารอเมริกันก็ตาม ขณะที่อนุสาวรีย์สงครามเวียดนาม ณ กรุงวอชิงตัน เป็นเพียงแผ่นหินแกรนิตสีดำที่วางในแนวตั้ง แกะสลักรายชื่อทหารที่เสียชีวิตในสงคราม เป็นอนุสาวรีย์ที่เรียบง่าย และปกคลุมด้วย

บรรยากาศที่ค่อนข้างชื้นแฉะ มีครอบครัวของผู้เสียชีวิตแวมะมาเยี่ยมเยือน-ไว้อาลัยอยู่เสมอ มิได้มุ่งประกาศความยิ่งใหญ่หรือวีรกรรมของทหารอเมริกัน แต่อนุสาวรีย์ทหารอาสาสมัครสงครามเวียดนามของไทยที่ตั้งอยู่ที่ค่ายสุรสีห์ ตำบลลาดหญ้า อ.เมือง จ.กาญจนบุรี มุ่งประกาศความยิ่งใหญ่ของทหารไทยและชาติไทย แสดงความกล้าหาญ ความเสียสละ และความสามารถในการรบ¹

ยิ่งกว่านั้น สมรภูมिवีญคนามได้กลายเป็นดราม่ารับประกันคุณภาพให้กับทหารผู้นั้น เราจึงมักได้ยินการอวดอ้างสรรพคุณความเก่งกล้าสามารถของผู้ที่เคยเป็น "จงอางศึก" และ "เสือดำ" เสมอ เป็นเรื่องราวของแสดงความกล้าหาญ เสียสละ อดทน เก่งกาจในการรบ ที่จะต้องนำมาบันทึกบอกเล่าต่อๆ กันไปให้ลูกหลานได้เคารพบูชา เป็นเกียรติประวัติที่ผู้นำทหารไทยนิยมนำมาบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือชีวประวัติของพวกเขา ดังเช่นหนังสือชีวิตและผลงานของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ:

...ต่อจากนั้นได้เดินทางไปราชการสงครามเวียดนามตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2510 ถึงวันที่ 16 สิงหาคม 2511 ในตำแหน่งนายทหารฝ่ายยุทธการและการฝึกของกรมทหารอาสาสมัคร "จงอางศึก" ในการปฏิบัติกรณครั้งนั้น พันโทชวลิตได้ทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนยุทธการในการนำกำลังเข้าปฏิบัติการรบอย่างกล้าหาญในการนำกำลังเข้าปฏิบัติการรบอย่างกล้าหาญในยุทธการที่สำคัญๆ หลายครั้ง จนได้รับชัยชนะต่อข้าศึก และได้สร้างเกียรติประวัติให้กองทัพไทยได้เป็นที่ประจักษ์แก่นานาชาติ²

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เล่าเรื่องได้อย่างเร้าใจและน่ายกย่องยิ่งกว่าคือประวัติของพลเอก สุนทร คงสมพงษ์

เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2512 พันโท สุนทร คงสมพงษ์ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนายทหารยุทธการและการฝึกในกองกำลังทหารอาสาสมัครไทย ณ ประเทศเวียดนาม ได้แสดงความกล้าหาญให้เป็นที่ประจักษ์ว่า ในวันดังกล่าว ขณะที่กองร้อยทหารอาสาสมัครกองทัพไทยได้ถูกโจมตีจากกำลังของฝ่ายตรงข้าม เป็นผลให้เกิดการสูญเสียและบาดเจ็บนั้น พันโท สุนทรฯ ได้นำเฮลิคอปเตอร์พร้อมแพทย์ เข้าทำการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บบริเวณพื้นที่ที่ปะทะกับยังได้ช่วยประสานการปฏิบัติของกำลังภาคพื้นดิน โดยพันโท สุนทรฯ ได้ขอความช่วยเหลือไปยังกำลังที่จะเข้าทำการตอบโต้ให้เข้าช่วยเหลือ ณ จุดปะทะ และได้ร้องขอให้กำลังทหารอากาศโจมตีต่อเป้าหมายภาคพื้นดินของข้าศึก หลังจากได้ส่งลงแพทย์และอุปกรณ์ทางการแพทย์เสร็จเรียบร้อยแล้ว พันโท สุนทรฯ ได้นำเฮลิคอปเตอร์ขึ้นอีกครั้ง เพื่อประสานการปฏิบัติระหว่างกองกำลังภาคพื้นและกำลังทางอากาศ จนทำให้ข้าศึกประสบความสูญเสียอย่างหนักและถอยไปในที่สุด พันโท สุนทรฯ ได้แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและเสียสละเหมาะสม

¹ ฐานชั้นล่างของอนุสาวรีย์เป็นรูปวงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 24 เมตร ผิวหินล้างสีเทา-ดำ ถัดไปเป็นชั้นบันได ส่วนคอนกรีตจารึกชื่อผู้เสียชีวิต ส่วนคอนกรีตเป็นภาพบันไดแสดงวีรกรรมการรบของทหาร ส่วนยอดเป็นรูปกลีบบะเพรา 4 กลีบ หมายถึงผู้ร่วมรบทั้งทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ กองพลเสือดำ และจงอางศึก กลีบบะเพราแสดงถึงความเสียสละ ความสามารถในการรบ ความสูง 17 เมตร พระบาทสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินวางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์แห่งนี้เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2533 ดู กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2539, อนุสาวรีย์ในประเทศไทย เล่ม 1, อมรินทร์พริ้นติ้ง, น. 315-317.

² ชีวิตและผลงาน พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ขงบังแห่งกองทัพ, หจก.ภาพพิมพ์, นปท., น. 45.

กับความเป็นผู้นำ การปฏิบัติการของพันโท สุนทรฯ ในครั้งนี้ ได้ช่วยให้ฝ่ายเดียวกันรอดพ้นจากการสูญเสียอย่างมาก สมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการยกย่องชมเชยทั้งตนเอง และกองทัพบกไทย³

นอกจากนี้ งานวิชาการเกี่ยวกับบทบาทของไทยในสงครามเวียดนามที่เขียนโดยคนไทย ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผลงานของบุคคลในกองทัพ เนื้อหาที่ปรากฏจึงเป็นเพียงการตอบโต้บทบาทของประเทศไทย วีรกรรมหาญกล้าของนักรบไทย⁴ แม้ว่าในยุคสมัยหนึ่ง ทหารไทยเหล่านี้จะถูกชาวต่างชาติและคนไทยด้วยกันเองเรียกว่า "ทหารรับจ้าง" ก็ตาม แต่สำหรับพวกเขา คำๆ นี้ ต้องไม่ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์การทหารไทย โดยเด็ดขาด พวกเขาเชื่อว่าสิ่งที่พวกเขากระทำในฐานะผู้พิทักษ์เสรีภาพ, สันติภาพ, และสถาบันสูงสุดของชาติ เป็นภารกิจอันสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ สถานะ "ทหารเพื่อพระราชา" ก็คือหลักฐานที่ยืนยันความสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์ที่ยืนยันว่า พวกเขามิได้เป็นแค่ "ทหารรับจ้าง" แต่เป็นนักรบของกษัตริย์ (royal warriors) นั่นเอง

ทัศนะดังกล่าวจะกลายเป็นความทรงจำกระแสหลักของสังคมไทยที่มีต่อสงครามเวียดนามไปแล้ว ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริง บทบาทของประเทศไทยในสงครามเวียดนามและอินโดจีนได้เคยเป็นประเด็นที่มีการต่อสู้ทางความคิดอย่างเผ็ดร้อนและแพร่หลายมาก่อน แต่น่าเสียดายที่ทัศนะอีกด้านหนึ่งได้ถูกกลืนหายไปตามการพ่ายแพ้ของฝ่ายซ้าย และส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองภายในภูมิภาคในต้นทศวรรษ 2520 ที่เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์เวียดนามบุกเข้ากัมพูชาเพื่อจับไล่รัฐบาลเขมรแดงในปี 2522 ยิ่งทำให้ภัยคุกคามจากเวียดนามได้รับการยืนยันหนักแน่นมากขึ้น ประเทศไทยและสหรัฐฯ ต่างให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังกองกำลังเขมรแดงตามแนวชายแดนไทย แม้แต่ฝ่ายนักศึกษาที่ครั้งหนึ่งเคยอยู่ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลในปัญหาอินโดจีน ยังต้องจัดนิทรรศการใหญ่ต่อต้านเวียดนาม ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ความพยายามใดๆ ที่จะกล่าวถึงเวียดนามด้วยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้เลยตลอดช่วงที่ความขัดแย้งในอินโดจีนยังคาราคาซังอยู่

³ คณะกรรมการอำนวยการจัดทำหนังสือประวัติผู้บัญชาการทหารสูงสุด, 2534, พลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ, สำนักงานเลขาธิการกองบัญชาการทหารสูงสุด, น. 45.

⁴ กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2541, ประวัติการรบของทหารไทยในสงครามเวียดนาม, กรุงเทพฯ; ปรีชา ศรีवालย์, พลตรี, 2534, การรบทางอากาศ. สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, ตอนที่ 4.

บรรณานุกรม

เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, มท 0201.2.1/1514, เอกสารกระทรวงมหาดไทย.

_____ มท.0201.2.1.43/277. เอกสารกระทรวงมหาดไทย.

_____ มท.0201.2.1.43/76. เอกสารกระทรวงมหาดไทย.

_____ (1) มท.3.1.5.18/2. เอกสารกระทรวงมหาดไทย.

_____ (2) สร.020.92/47. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี.

_____ (3) สร.0201.13.1/28. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี.

_____ (2) สร.0201/18/44. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี.

กระทรวงการต่างประเทศ, POL 1-3 2515. เอกสารกรมการเมือง กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

_____ DEF 19-9 2519/2. เอกสารกรมการเมือง กองอเมริกา.

ภาษาไทย

กนต์ธีร์ ศุภมงคล, *การวิเทศนโยบายของไทย*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

กรมพุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, *ประวัติการรบของทหารไทยในสงครามเวียดนาม*.

กรุงเทพฯ, 2541.

กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, *อนุสาวรีย์ในประเทศไทย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ, อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2539.

ขจักษ์ บุรุษพัฒน์, *ญวนอพยพ*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2521.

คณะกรรมการอำนวยการจัดทำหนังสือประวัติผู้บัญชาการทหารสูงสุด, พลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชา

การทหารสูงสุดและประธาน สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ, สำนักงานเลขาธิการ

กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2534.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. *สงครามเวียดนาม*. พระนคร: บรรณาการ, 2511.

ชมรมคนรุ่นใหม่, *มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ*. กรุงเทพฯ, บริษัท บพิท, 2516.

ชมรมรัฐศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ชมรมรัฐศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ชมรมรัฐศาสตร์ศึกษา และ

ชมรม นิติศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *ชัยชนะของประชาชนอินโดจีน*. เอกสารประกอบ

นิทรรศการ, กรุงเทพฯ, เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518.

ชีวิตและผลงาน พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ขงเบ้งแห่งกองทัพ. กรุงเทพฯ, หจก.ภาพพิมพ์, นปป.

เดช บุญนาค, “สถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีน 1 กรกฎาคม 2518: ประสบการณ์ของนักการทูต” *วารสาร*

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา. 3, 1 (กรกฎาคม 2533) น. 23-30.

ถนัด คอมันตร์, *ประมวลคำให้สัมภาษณ์ ของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 1*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์พระจันทร์, 2512.

_____. *ประมวลถ้อยแถลงของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์พระจันทร์, 2512.

_____. *ประมวลถ้อยแถลงของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 4*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์พระจันทร์, 2512.

ถนัด คอมันตร์, “ปัญหาทหารต่างด้าวในประเทศไทยและนโยบายต่างประเทศของไทย,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 5 (พฤษภาคม 2516), น.27-38.

_____. “ประเทศไทยกับกองกำลังทหารต่างด้าว,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 12, 8 (สิงหาคม 2517), น.37-45.

แถมสุข นุ่มนนท์, “ขบวนการต่อต้านอเมริกันสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม,” *รวมบทความประวัติศาสตร์*. 2 (มกราคม 2524) น. 50-83

_____. “แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ ค.ศ. 19621,” *วารสารธรรมศาสตร์*. 9: 2 (ตุลาคม -ธันวาคม 2522) น. 64-104.

ทวีศักดิ์ ชาญญาวงศ์ศักดิ์, “อธิปไตยของไทย” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา*. 5 (กุมภาพันธ์ 2511) น. 39-41.

_____. “การถอนทหารสหรัฐออกจากเวียดนาม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา*. 9 (กุมภาพันธ์ 2513) น. 4-8.

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, “กอ.รมน. บทความเพื่อกล่อมผีคอมมิวนิสต์ให้หลับ,” *วารสารธรรมศาสตร์*. 10, 2 (มิถุนายน 2524) น. 106-113.

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, “ศีลธรรมของคนหนุ่มสาวและปัญหาสงครามเวียดนาม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 8, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2513) น. 44-48.

ธงชัย พึ่งกัน ไทย, *ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิติศาสตร์ ฉบับรับศตวรรษใหม่. 2500, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, “กรุงศรีอยุธยาสิ้นคนดี,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 5, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2510) น. 82-90.

ประจักษ์ ก้องกีรติ, “86 ปีหนังสือนักศึกษา ชีวประวัติหนุ่มสาวสยามฉบับลายลักษณ์,” *จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์*. 5 (มิถุนายน 2543-พฤษภาคม 2544) น. 3-6, 27-50.

ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์, “สัมพันธไมตรีไทย-จีน ก่อน พ.ศ. 2518,” *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา*. 3, 1 (กรกฎาคม 2533) น. 13-22.

ปรีชา ศรีวาลย์, พลตรี, *การรบทางอากาศ*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2534.

ปรีชา อารยะ, “นโยบายการต่างประเทศของไทย: เหนือเมฆหรือใต้ดิน” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 9, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2514) น. 6-12.

ผู้สื่อข่าวอิสระประจำลาว, “ลาวและปัญหาทหาร ไทยรับจ้าง” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 10 (ตุลาคม 2516) น. 46-61.

พัน รัษฎ์แก้ว, นาวาเอก, *รวมสุรเสียงฟ้าฟาด*. กรุงเทพฯ, ประพันธ์สาส์น, 2519.

พันศักดิ์ วิญญรัตน์, “ประเทศไทยควรยุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในเขมรหรือไม่” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 8, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2513) น. 10-19.

พันศักดิ์ วิญญรัตน์, “อะไรคือความมั่นคงของไทย” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 10, 7 (กรกฎาคม 2515) น. 12-22.

พิชิต จงสถิตย์วัฒนา และ กมล กมลตระกูล, *ภัยขาว*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2514.

แพรสายน้าดำรง, “ชาวมหาวิทยาลัย กับฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย,” ใน *มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ*.

จัดทำโดย ชมรมคนรุ่นใหม่, กรุงเทพฯ, บริษัท บพิธ, 2516, น. 27-32.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่พุทธศักราช 2498-2508*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์พระจันทร์, 2516.

_____ *กระแสพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช*. กรุงเทพฯ, กรุงเทพฯการพิมพ์, ม.ป.ป.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2511 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2512*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2513.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2512 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2513*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2514.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2513 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2514*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2515.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2516 จนถึงเดือนธันวาคม 2517*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2518.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2518*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2519.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2519*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2520.

_____ พระราชดำรัสกราบบังคมทูลกล่าวต้อนรับและกล่าวตอบในวาระที่ ๑๗๗ ประธานาธิบดีลินคอล์น บี. จอห์นสัน แห่งสหรัฐอเมริกาเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ 28-30 ตุลาคม 2509. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510.

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, “จดหมายเปิดผนึก ๑๗๗ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 7, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2512) น. 50-53.

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, “การถอนฐานทัพอเมริกันกับเศรษฐกิจไทย,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 5 (พฤษภาคม 2516) น. 18-26.

- วีรประวัติ วงศ์พัวพันธุ์, “ดาคลี: ขยะสงคราม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 10, 8 (สิงหาคม 2515) น. 44-55
- ศูนย์กลางนักศึกษากาตเหนือ, *จักรพรรดินิยมของพินาศ*. กรุงเทพฯ, เจริญวิทย์การพิมพ์, 2516.
- สมบัติ วนิพก, “ทหารไทยในลาว: เรื่องจริงหรืออิงนิยาย,” ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 9, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2516) น. 24-31.
- สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, *ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง: รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ 6 ตุลารำลึก, 2544.
- สฤณี ธนะรัชต์, จอมพล, 2505, “คำปราศรัยในวันชาติ 24 มิถุนายน 2502,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพล สฤณี ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหารของคณะรัฐมนตรี (10 ก.พ. 2503-9 ก.พ. 2505)*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- สิริ เปรมจิตต์, *การต่อต้านคอมมิวนิสต์จักรวรรดินิยมแผนใหม่*. พระนคร, บุญส่งการพิมพ์, 2506.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี, “คุยกันเรื่องเว็คนาม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา*. 4 (กรกฎาคม 2510) น. 34-40.
- _____ บทนำ “สงครามเจียบในอินโดจีน,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 10, 7 (กรกฎาคม 2515) น. 72-76.
- _____ บทนำ “จดหมายเปิดผนึกถึง ฯพณฯ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 5 (พฤษภาคม 2516) น. 8-12.
- _____ บทนำ “ทหารรับจ้าง: เกียรติภูมิของชาติอยู่ที่ไหน,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 10 (ตุลาคม 2516) น. 10-12.
- สุทธชัย ยัมประเสริฐ, *แผนชิงชาติไทย*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2543.
- สุรัชย์ พิพัฒน์ศิริศักดิ์, “ความขัดข้องใจ” ใน *ไท*, กรุงเทพฯ, มงคลการพิมพ์, 2513, น. 9-10.
- สุรพล ศรีคำ (บรรณาธิการ), *คัมภีร์ ฉบับการปฏิวัติและการเมือง*, กรุงเทพฯ, วัชรินทร์การพิมพ์, 2513.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์, บทนำ “ไทย-ญวน-สหรัฐ” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 5, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2510), น. 3-5.
- _____ “สหรัฐกับนโยบายต่างประเทศ,” 6, 3 (ธันวาคม 2511) น. 115-125.
- เสถียร วิชัยลักษณ์, *รวมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 1 ถึงฉบับสุดท้าย*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์นิติเวช, 2504.
- เสน่ห์ จามริก, “จดหมายจาก สิงคโปร์,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 8 (สิงหาคม 2516) น. 80-84.
- อนันต์ วิริยะพินิจ, “เด็กผมแดง: ลูกกระเบิดที่อเมริกันทิ้งในไทย,” ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 10, 8 (สิงหาคม 2515) น. 58-65.
- อนุสารวรรณศิลป์ สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, *ทองกวาว*, 7, 1 (มิถุนายน 2513)
- อุดร ทองน้อย, “อธิปไตยของชาติ เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* 12, 8 (สิงหาคม 2517) น. 47-64

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, Benedict R.O'G. and Mendiones, Ruchira, *In the Mirror: Literature and Politics in Siam in the American Era*. Bangkok, Duang Kamol, 1985.
- Blackburn, Robert M., *Mercenaries and Lyndon Johnson's "More Flags": The Hiring of Korean, Filipino and Thai Soldiers in the Vietnam War*. North Carolina, McFarland&Company, 1994.
- Chai-anan Samudavanija and Morell, David, *Political Conflicts in Thailand*. Cambridge, Mass.: Oelgeschlager, Gunn & Hain, 1981.
- Chomsky, Noam, *The Culture of Terrorism*. London: Pluto Press, 1988.
- Duiker, William J., *The Communist Road to Power in Vietnam*. Boulder: Westview Press, 1981.
- Fineman, Daniel, *A Special Relationship: the United States and Military Government in Thailand, 1947-1958*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1997.
- Kasian Tejapira, *Commodifying Marxism: The Formation of Modern Thai Radical Culture, 1927-1958*. Ph.D. diss., Cornell University, 1992.
- Kobkua Suwannathat-Pian, *Thailand's Durable Premier: Phibun through Three Decades, 1932-1957*. Kuala Lumpur, Oxford University Press, 1995.
- Kolko, Gabriel, *Vietnam: Anatomy of War 1940-1975*. London, Allen&Unwin, 1985.
- Lashmar, Paul and Oliver, James *Britain's Secret Propaganda War 1948-1977*. Stroud, UK, Sutton, 1998.
- Leach, Edmund, *Custom, Law and Terrorist Violence*. Edinburgh University Press, 1977.
- Nicholson, Steve. *British Theatre and the Red Peril: The Portrayal of Communism 1917-1945*. Exeter, UK, University of Exeter Press, 1999.
- Puangthong Rungwasdisab, *Thailand's Response to the Cambodian Genocide*. Working Paper GS 12, Cambodian Genocide Program, Yale University, 1999.
- Randolph, R. Sean, *The United States and Thailand: Alliance and Dynamics, 1950-1985*. Berkeley, Institute of East Asian Studies, University of California, 1986.
- Said, Edward W., "Identity, Negation and Violence," *New Left Review*. 171, (September/October 1988), pp. 46-62.
- Saunders, Frances Stonor, *Who Paid the Piper? The CIA and the Cultural Cold War*. London, Granta Books, 1999.
- Sulaika, Joseba and Douglas, William A., *Terror and Taboo: The Follies, Fables, and Faces of Terrorism*. Routledge, New York, 1996.

Taussig, Michael, "Culture of Terror - Space of Death: Roger Casement's Putumayo Report and the Explanation of Torture," *Comparative Studies in Society and History*. 26, 1984, pp. 467-497.

Thak Chaloemtiarana, *Thailand: The Politics of Despotic Paternalism*. Bangkok, Social Science

Association of Thailand and Thai Khadi Institute, Thammasat University, 1979.

Vickery, Michael, *Cambodia, 1975-1982*. Boston, South End Press, second edition, 1985.

หนังสือพิมพ์

การเมือง

ข่าวพาณิชย์.

เคลิเมนต์

ธรรมาธิปัตย์

แนวหน้า

ประชาธิปไตย

พิมพ์ไท,

สยามจดหมายเหตุ

สยามรัฐ

สารประชาชน

หลักไทย

อธิปัตย์

The Bangkok Post

เกียรติศักดิ์

ชาวไทย.

ไท

นครสาร

ประชาชาติรายสัปดาห์

ปิฎกภูมิ.

วิทยุสารประจำวัน,

สยามนิกร,

สายกลาง,

สารเสรี

หลักเมือง

อักษรสาส์น